

B.S.Berdiyev, X. T. Jumanov,
G.B. Bababekova, N. X. Isayeva

SOLIQLAR VA SOLIQQA TORTISH

DARSLIK

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

**NIZOMIY NOMIDAGI TOSHKENT DAVLAT
PEDAGOGIKA UNIVERSITETI**

**B.S.Berdiyev, X. T. Jumanov,
G.B. Bababekova, N. X. Isayeva**

SOLIQLAR VA SOLIQQA TORTISH

DARSLIK

Bilim sohasi: 100000 – Gumanitar
Ta‘lim sohasi: 110000 – Pedagogika
Ta‘lim yo‘nalishi: 5112200-Iqtisodiy bilim asoslarini
o‘qitish metodikasi

O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta‘lim vazirligi oliy
o‘quv yurtlararo ilmiy-uslubiy birlashmalar faoliyatini muvofiqlashtiruvchi
kengash tomonidan darslik sifatida tavsiya etilgan

Toshkent-2022

Taqritchilar:

O.Sh.Ismailov – Nizomiy nomidagi Toshkent pedagogika universiteti dotsenti, iqtisod fanlari nomzodi;

K. T. Bazarov – Toshkent Davlat iqtisodiyot Universiteti “Soliqlar va sug‘urta ishi” kafedrasi dotsenti, iqtisod fanlari nomzodi;

B.S.Berdiyorov, X. T. Jumanov, G.B. Bababekova, N. X. Isayeva **Soliqlar va soliqqa tortish.: Darslik. – T.:, 2022. – 409 bet.**

Ushbu darslikda O‘zbekiston Respublikasi soliq tizimi, soliq tizimining tarkibiy tuzilishi, soliq tizimini isloh qilish sharoitida olib borilayotgan soliq siyosatining asosiy yo‘nalishlari, umumdavlat soliqlari va yig‘imlarining o‘ziga xos xususiyatlari, yuridik va jismoniy shaxslarni soliqqa tortish masalalari, davlat boji hamda majburiy to‘lovlar va yig‘imlarni hisoblash va byudjetdan tashqari fondlarga undirish mexanizmi o‘z aksini topgan.

Darslik oliy va kasb-hunar ta‘limining noiqtisodiy ta‘lim yo‘nalishlari talabalari, moliya va soliq mutaxassislari, bank xodimlari, buxgalterlar, auditorlar, professor-o‘qituvchilar va ilmiy tadqiqotchilarga mo‘ljallangan.

Б.С.Бердиев, Х.Т.Жуманов, Г.Б.Бабабекова, Н.Х.Исаева **Налоги и налогообложение. Учебное пособие. – Т.:, 2022, 409 с.**

В настоящем учебнике представлены основы налоговой системы, теория и практика налогов и сборов в Республике Узбекистан. В ней достаточно подробно рассматриваются виды государственных налогов и сборов, объекты обложения, порядок их исчисления и уплаты в бюджет, предоставления льгот.

Учебник предназначен для студентов неэкономических специальностей вузов, колледжей и лицеев, изучающих курс «Налоги и налогообложение», «Налоговая система», а также для более широкого круга читателей, интересующихся вопросами налогообложения.

B.S.Berdiyorov, X. T. Jumanov, G.B. Bababekova, N. X. Isayeva . Tax and taxation The textbook. - T.:, 2022, 409 p.

In the present textbook bases of tax system, the theory and practice of taxes and tax collections in Republic of Uzbekistan are submitted. In it kinds of the state taxes, dues, objects of taxation, the order of their calculation and payment in the budget, granting’s of privileges are in detail enough considered.

The textbook is intended for students of noeconomic specialties of high schools, colleges studying a rate «Taxes and the taxation», «Tax system», and also for more broad audience of the readers who are were interested in questions of the taxation.

© B.S.Berdiyorov, X. T. Jumanov, G.B. Bababekova, N. X. Isayeva.
2022.406 p

MUNDARIJA

Kirish	11
1-MODUL. Soliqqa tortishning nazariy jihatlari.	
I – bob. «Soliqlar va soliqqa tortish» fanining predmeti va o'rganish usullari	13
1.1.«Soliqlar va soliqqa tortish» fanining predmeti va o'rganish usullari.....	13
1.2. «Soliqlar va soliqqa tortish» fanini o'qitishning zarurligi, uning boshqa fanlar bilan o'zaro bog'liqligi.....	15
1.3. «Soliqlar va soliqqa tortish» fanining mutaxassis kadrlarni tayyorlashdagi ahamiyati.....	17
Mustaqil ishlash uchun nazorat savollar.....	19
II- bob. O'zbekiston soliq tizimida soliqlar va soliqqa tortishni undirish uslubiyoti va uni takomillashtirish yo'llari	20
2.1. O'zbekiston Respublikasi soliqqa tortish tizimida amalda bo'lgan soliqlar va soliqqa tortish hamda ularni amal qilish doirasi	20
2.2. Soliqqa tortish maqsadida yuridik shaxs tushunchasi. Soliq to'lovchilarni aniqlash asoslari.....	31
2.3. Soliqlar va soliqqa tortish bo'yicha soliq to'lovchilarning javobgarligi va ma'suliyati.....	32
Mustaqil ishlash uchun nazorat savollar.....	35
2-MODUL. Umumdavlat soliqlari, ularni hisoblash tartibi, shakllari va undirishning o'ziga xos xususiyatlari.	
III - bob. Qo'shilgan qiymat solig'idan samarali foydalanishni tashkil etish masalalari	36
3.1. Qo'shilgan qiymat solig'ini iqtisodiy mohiyati va uning hisoblash mexanizmi	36
3.2. Soliq solishdan ozod etish.....	46
3.3. Qo'shilgan qiymat solig'ini hisobga olish tartibi.....	56
3.4. Soliq stavkalari. Soliq davri.....	70
3.5. Qo'shilgan qiymat solig'ini hisoblab chiqarish, soliq hisob-kitoblarini taqdim etish va soliqlarni to'lash tartibi	75
3.6. Elektron shaklda xizmatlar ko'rsatuvchi chet el yuridik shaxslariga soliq solishning o'ziga xos xususiyatlari.....	95
Mustaqil ishlash uchun nazorat savollar.....	100
IV – bob. Aksiz solig'ini hisoblash va byudjetga to'lash tartibini takomillashtirish masalalari	101
4.1. Aksiz solig'ini iqtisodiy mohiyati va uning hisoblash mexanizmi	101
4.2. Aksiz solig'i stavkalari	107
4.3. Aksiz solig'ini hisoblab chiqarish, soliq hisobotini taqdim etish va soliq to'lash tartibi bo'yicha hisob-kitobni taqdim etish tartibi	113

Mustaqil ishlash uchun nazorat savollar.....	114
V – bob. Foyda solig'ini hisoblash va byudjetga to'lash tartibi	116
5.1. Foyda solig'ining iqtisodiy mohiyati.....	116
5.2. Foyda solig'i to'lovchilari, soliq ob'yektini aniqlash va soliqqa tortish tartibi.....	119
5.3. Ayrim soliq to'lovchilar va operatsiyalar turlari bo'yicha soliq bazasini aniqlashning o'ziga xos xususiyatlari.....	158
5.4. Foyda solig'i stavkalari. Soliqni hisoblab chiqarish va to'lash tartibi.....	201
5.5. Soliq to'lovchilarning konsolidatsiyalashgan guruhi bo'yicha soliqni hisoblab chiqarish, soliq hisobotini taqdim etish va soliqni to'lash tartibi.....	208
Mustaqil ishlash uchun nazorat savollar.....	240
VI-bob. Jismoniy shaxslar daromadlarini soliqqa tortishni takomillashtirish masalalari.....	241
6.1. Jismoniy shaxslar daromadlaridan olinadigan soliqning to'lovchilari va soliq ob'ekti va jami yillik daromadi tarkibi.....	241
6.2. Jismoniy shaxslar daromadlaridan olinadigan soliqning stavkalari va soliqdan beriladigan imtiyozlar.....	259
6.3. Jismoniy shaxslarning daromadiga solinadigan soliqni hisoblash tartibi, hisobotlar, hisob-kitoblar.....	268
6.4. Tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanuvchi jismoniy shaxslar uchun qat'iy belgilangan soliqni hisoblash va to'lash tartibi	279
6.5. Jami yillik daromad to'g'risidagi deklaratsiya asosida daromadlarga soliq solish.....	281
Mustaqil ishlash uchun nazorat savollar.....	289
VII-bob. Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq.....	290
7.1. Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliqni hisoblab chiqarish va to'lash mexanizmi.....	290
7.2. Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq stavkalari va soliq hisobotini taqdim etish tartibi.....	295
Mustaqil ishlash uchun nazorat savollar.....	298
VIII- bob. Resurslardan samarali foydalanishda yer qa'ridan foydalanganlik uchun soliq va maxsus to'lovlarning ahamiyati	299
8.1. Yer qa'ridan foydalanganlik uchun soliq va maxsus to'lovlarning iqtisodiy mohiyati va ularni hisoblash mexanizmi	299
8.2. Yer qa'ridan foydalanganlik uchun soliq stavkalari.....	302
8.3. Yer qa'ridan foydalanganlik uchun soliq va hisobot davri, soliqni hisoblab chiqarish, soliq hisobotlarini taqdim etish va soliqni to'lash tartibi.....	307
Mustaqil ishlash uchun nazorat savollar.....	308
3-MODUL. Mahalliy soliqlar, ularni hisoblash tartibi va undirish xususiyatlari.	309

IX-bob. IJTIMOY SOLIQ.....	
9.1 Ijtimoiy soliqni to'lovchilar, soliq solish ob'yekti, hisoblab chiqarish va to'lash tartibi.....	309
9.2. Ijtimoiy soliq stavkalari, soliq va hisobot davri.....	311
9.3. Ayrim toifadagi jismoniy shaxslar tomonidan soliqni hisoblab chiqarish va to'lashning o'ziga xos xususiyatlari.....	312
Mustaqil ishlash uchun nazorat savollar.....	316
X-bob. MOL-MULK SOLIG'I	317
10.1. Yuridik shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliq to'lovchilar va uning hisoblash mexanizmi.....	317
10.2. Jismoniy shaxslardan olinadigan mol-mulk solig'i va uning hisoblash mexanizmi.....	322
Mustaqil ishlash uchun nazorat savollar.....	330
XI- bob. YER SOLIG'I	332
11.1. Yuridik shaxslardan olinadigan yer solig'i to'lovchilar va uning hisoblash mexanizmi.....	332
11.2. Jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'i va uning hisoblash mexanizmi.....	344
Mustaqil ishlash uchun nazorat savollar.....	351
XII- bob. YIG'IMLAR.....	353
14.1. Avtotransport yig'implari ob'yekti va bazasi.....	353
14.2. Avtotransport yig'implari imtiyozlari va to'lash muddatlari....	354
Mustaqil ishlash uchun nazorat savollar.....	356
XIII- 606. SOLIQ TO'LOVCHILARNING AYRIM TOIFALARIGA SOLIQ SOLISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.....	357
15.1. To'g'ridan-to'g'ri xususiy chet el investitsiyalari ishtirokidagi yuridik shaxslarga soliq solishning o'ziga xos xususiyatlari.....	357
15.2. Maxsus iqtisodiy zonalarining ishtirokchilariga soliq solishning o'ziga xos xususiyatlari.....	359
15.3. Mahsulot taqsimotiga oid bitim doirasida amalga oshiriladigan faoliyatga soliq solishning o'ziga xos xususiyatlari.....	360
15.4. Advokatlar va xususiy amaliyot bilan shug'ullanuvchi notariuslarga soliq solishning o'ziga xos xususiyatlari.....	364
Mustaqil ishlash uchun nazorat savollar.....	379
XIV-bob. ELEKTRON HISOBOTLAR VA UNI JO'NATISH TARTIBI.....	370
16.1. Hisobotlarni elektron ko'rinishda topshirishning zarurligi, joriy etilishi va me'yoriy huquqiy asoslari. Elektron raqamli imzo (ERI).	370
16.2. "Soliq to'lovchilarga interaktiv xizmatlar" tizimi (Shaxsiy kabinet)ga kirish paytida ro'yxatdan o'tkazish to'g'risidagi ma'lumotlar oynasi.....	375
16.3. Hisobotlarni tekshirish va xatolarni tuzatish tartibi.....	378

Mustaqil ishlash uchun nazorat savollar.....	381
Glossariy	382
Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati	388

СОДЕРЖАНИЕ	
Введение	11
Модул 1. Теоретические аспекты налогообложения.	
Глава I. Предмет и методы обучения курса «Налоги и налогообложение»	13
1.1 Предмет и методы обучения курса «Налоги и налогообложение»	13
1.2 Необходимость обучения курса «Налоги и налогообложение» и взаимосвязь его с другими предметами	15
1.3 Роль в подготовке кадровых специалистов курса «Налоги и налогообложение»	17
Вопросы для самостоятельной работы	19
Глава II. Методология взимания государственных налогов и сборов в налоговой системе Узбекистана и их совершенствование	20
2.1 Функционирование государственных налогов и сборов в системе налогообложения Узбекистана и практическое их применение	20
2.2. В целях налогообложения понятие юридических лиц. Основы определения налогоплательщиков	31
2.3. Ответственность и обязанности налогоплательщиков по уплате государственных налогов и сборов	32
Вопросы для самостоятельной работы	35
Модул 2. Государственные налоги, порядок их исчисления, формы и особенности взимания.	
Глава III. Вопросы организации эффективного использования налога на добавленную стоимость	36
3.1. Экономическая сущность и механизм исчисления налога на добавленную стоимость.....	36
3.2. Освобождение от налогообложения	46
3.3. Порядок учета налога добавленную стоимость	56
3.4. Налоговые ставки. Налоговый период	70
3.5. Порядок исчисления и уплаты налога. Порядок представления налоговой отчетности	75
3.6. Особенности налогообложения иностранных юридических лиц, оказывающих услуги в электронной форме.....	95
Вопросы для самостоятельной работы	100
Глава IV. Вопросы совершенствования исчисления акцизного налога	101
4.1. Экономическая сущность и механизм исчисления акцизного налога.....	101
4.2. Ставки акцизного налога	107
4.3. Порядок исчисления налога, представления налоговой	113

отчетности и уплаты налога.....	
Вопросы для самостоятельной работы.....	114
Глава V. Порядок исчисления налога на прибыль	116
5.1. Экономическая сущность налога на прибыль	116
5.2. Налогоплательщики, объект налогообложения и налоговая база.....	119
5.3. Особенности определения налоговой базы по отдельным налогоплательщикам и видам операций.....	158
5.4. Налоговые ставки. Порядок исчисления и уплаты налога ...	201
5.5. Порядок исчисления налога, представления налоговой отчетности и уплаты налога по консолидированной группе налогоплательщиков	208
Вопросы для самостоятельной работы.....	240
Глава VI. Вопросы совершенствование налогообложения доходов физических лиц.....	241
6.1. Налогоплательщики, объект налогообложения и налоговая база и совокупный доход	241
6.2. Налоговые ставки и льготы	259
6.3. Порядок исчисления налога, представления налоговой отчетности и уплаты налога.....	268
6.4. Особенности уплаты налога в фиксированном размере	279
6.5. Налогообложение доходов на основании декларации о совокупном годовом доходе	281
Вопросы для самостоятельной работы.....	289
Глава VII. Налог за использование водными ресурсами	290
7.1. Механизм исчисления налога за водными ресурсами	290
7.2. Налоговые ставки и порядок исчисления и уплаты налога за водными ресурсами	295
Вопросы для самостоятельной работы.....	298
Глава VIII. Налог за пользование недрами	299
8.1. Экономическая сущность и механизм исчисления налога за пользование недрами	299
8.2. Налоговые ставки налога за пользование недрами	302
8.3. Налоговый период. Отчетный период. Порядок исчисления налога, представления налоговой отчетности и уплаты налога...	307
Вопросы для самостоятельной работы.....	308
Модуль 2. Местные налоги, порядок их исчисления и особенности взимания.	309
Глава IX. Социальный налог.....	
9.1. Налогоплательщики социального налога, объект налогообложения и порядок исчисления налога, представления налоговой отчетности и уплаты налога	309
9.2. Налоговые ставки социального налога и отчетный	311

период.....	
9.3. Особенности исчисления и уплаты налога отдельными категориями физических лиц	312
Вопросы для самостоятельной работы.....	316
Глава X. Налог на имущество.....	317
10.1. Налогоплательщики налога на имущество юридических лиц и механизм исчисления	317
10.2. Налогоплательщики налога на имущество физических лиц механизм исчисления	322
Вопросы для самостоятельной работы.....	330
Глава XI. Земельный налог.....	332
11.1. Налогоплательщики земельного налога юридических лиц и механизм исчисления	332
11.2. Налогоплательщики земельного налога физических лиц и механизм исчисления	344
Вопросы для самостоятельной работы.....	351
Глава XII Сборы.....	353
12.1. Автотранспортные сборы: объект и налогооблагаемая база	353
12.2. Налоговые льготы и порядок уплаты автотранспортных сборов	354
Вопросы для самостоятельной работы.....	356
Глава XIII. Особенности налогообложения отдельных категорий налогоплательщиков	357
13.1. Особенности налогообложения юридических лиц с участием прямых частных иностранных инвестиций	357
13.2. Особенности налогообложения участников специальных экономических зон	359
13.3. Особенности налогообложения деятельности, осуществляемой в рамках соглашения о разделе продукции.....	360
13.4. Особенности налогообложения адвокатов и нотариусов, занимающихся частной практикой.....	364
Вопросы для самостоятельной работы.....	370
Глава XIV. Электронный отчет и порядок его отправки.....	371
14.1. Необходимость, реализация и правовая база электронной отчетности. Электронная цифровая подпись (ЭЦП).....	371
14.2. Информационные услуги регистрации при входе в систему «Интерактивные услуги для налогоплательщиков» (Личный кабинет).....	375
14.3. Порядок проверки отчетов и исправления ошибок.....	378
Вопросы для самостоятельной работы.....	381
Глоссарии	382
Список использованной литературы.....	388

KIRISH

Ushbu qo'llanma "Soliqlar va soliqqa tortish" fanining mazmuni, predmeti va metodi, uning maqsadi va vazifalari, O'zbekiston Respublikasida "Soliqlar va soliqqa tortish"ni tashkil qilishning huquqiy va tashkiliy asoslari va boshqa mavzular uzviylik va uzluksizlik nuqtai-nazaridan mantiqiy ketma-ketlikda o'z aksini topgan.

Mamlakat iqtisodiyotini yanada rivojlantirishda soliqlar va ularga tenglashtirilgan to'lovlar davlatning asosiy daromad manbasi hisoblanib, ularni o'z vaqtida to'qri hisoblanishi, davlat byudjetiga to'liq hamda o'z vaqtida o'tkazilishi "Soliqlar va soliqqa tortish" yordamida ta'minlanadi. Soliqlar va soliqqa tortish soliq munosabatlarining boshqaruv tizimi sifatida davlatning soliq siyosatini bajarilishini ta'minlaydi. Soliqqa tortish ishlarini yuritishda soliq tizimining eng asosiy vazifalaridan biri-soliq qonunchiligi bajarilishini nazorat qilish, soliqlarni to'g'ri va to'liq hisoblanishini nazorat qilish va soliqlarni davlat byudjetiga o'z vaqtida to'lanishini nazorat qilishdir. Shu nuqtai-nazardan davlat byudjeti daromadlarini shakllantirishda soliqlar asosiy hal qiluvchi moliyaviy manba bo'lganligi sababli soliqlarni davlat byudjetiga tushishini ta'minlovchi ma'muriy tizimni to'g'ri yo'lga qo'yilishi uni takomillashtirilishi aloqida ahamiyat kasb etadi.

«Soliqlar va soliqqa tortish» fani soliqlar va soliqqa tortishni tashkil qilish va amalga oshirishning nazariy va amaliy asoslarini o'rganishni, "Soliqlar va soliqqa tortish"da qo'llaniladigan asosiy tushunchalar va atamalar qo'llanilishini o'rgatish, ular faoliyatiga oid soliq munosabatlari bilan bog'liq masalalar yechimini o'z ichiga qamrab oladi.

"Soliqlar va soliqqa tortish" fani o'rganish zaruriyati, uning mohiyati va ahamiyati, soliq qonunchiligida uchrayotgan muammolarni yechimini topishga, soliq to'lovchilar tomonidan soliq qonunchiligiga rioya qilishlari, soliq nazoratini amalga oshirish, soliqlarni davlat byudjetiga o'z vaqtida to'lanishini nazorat qilish va soliq siyosatini amalga oshirish ko'nikmalarni ta'minlashga qaratilganligi sababli ushbu fanning soliqlar va soliqqa tortish amaliyotida tutgan o'rni juda

muhimdir. Shu nuqtai-nazardan mazkur fan aynan amaliyot bilan, ishlab chiqarish bilan bevosita bo'q'langan bo'lib, soliq sohasidagi yetuk mutaxassislar o'z faoliyatlarini muvaffaqiyatli amalga oshirishi uchun yetarli darajada bilimga ega bo'lishlari talab etiladi.

1-MODUL. Soliqqa tortishning nazariy jihatları.

I - BOB. «Soliqlar va soliqqa tortish» fanining predmeti va o'rganish usullari

- 1.1. «Soliqlar va soliqqa tortish» fanining predmeti va o'rganish usullari.
- 1.2. «Soliqlar va soliqqa tortish» fanini o'qitishning zarurligi, uning boshqa fanlar bilan o'zaro bog'liqligi.
- 1.3. «Soliqlar va soliqqa tortish» fanining mutaxassis kadrlarni tayyorlashdagi ahamiyati.

1.1 «Soliqlar va soliqqa tortish» fanining predmeti va o'rganish usullari.

Ma'lumki, har qanday fan o'z o'rganish sohasiga ega bo'ladi va jamiyatda yuz beradigan voqeyiliklarning yuzaga kelishi, shakllanishi va rivojlanish qonuniyatlarining o'ziga xos xususiyatlarini o'rganishga xizmat qiladi. Xuddi shuningdek, mazkur «Soliqlar va soliqqa tortish» fani ham iqtisodiyotdagi aniqrog'i davlat byudjetiga yo'naltiriladigan soliqlar va yig'implarning mohiyati, amal qilish holati hamda bu soliqlarni to'lovchilar tomonidan to'lanish jarayonining o'ziga xos xususiyatlari bilan bog'liq jarayonlarni o'rganishga xizmat qiladi. Fanning predmetini aniqlash uning mohiyatini ochib berishga xizmat qiladi hamda fanning yo'nalishini aniqlab beradi. Shunday ekan, ushbu fanning predmetini aniqlash muhim ahamiyat kasb etadi.

“Soliqlar va soliqqa tortish” fanining predmeti bu-davlat byudjetiga yo'naltiriladigan soliqlar va yig'implarning yuzaga kelishi, shakllanishi, rivojlanish tendentsiyasi hamda amal qilish qonuniyatlari bilan bog'liq muammoviy holatlar, shuningdek, soliq to'lovchilardan ushbu soliqlarni undirish bilan bog'liq iqtisodiy munosabatlardir.

Fanning predmeti soliq voqe'liklari pul munosabatlarini o'rganishdan iborat bo'ladi. Bu pul munosabatlari soliq to'lovchilar (yuridik va jismoniy shaxslar) bilan soliqni o'z mulkiga aylantiruvchi (soliq oluvchi) davlat o'rtasidagi munosabatlardir. Fanning mohiyati shu o'rtadagi munosabatni chuqur o'rganish, ularni to'g'ri tashkil qilishni ta'minlashdir. To'g'ri tashkil etish deganda soliq munosabatida qatnashuvchi tomonlarning iqtisodiy manfaatini e'tiborga olish,

muvozanatni saqlash kabi munosabatlarni tashkil qilish tushuniladi. Bu muvozanatni saqlashda tomonlar adolatlilik va insofililik tamoyiliga amal qilishi zarur. Tushunarliroq qilib aytsek, byudjetga soliqlarni olishda soliq to'lovchilar bo'yniga ortiqcha og'irlik yuklamalik, ularni o'z ishlab chiqarishidan manfaatdorligini so'ndirib qo'ymaslik, ularning dasturlari va rejalarini tez-tez o'zgartirishga olib bormaslik va hokazolarga e'tibor berish ko'zda tutiladi. Bu yerda tomonlarning do'stona munosabatda bo'lishi, bozor iqtisodiyoti talablariga mos iqtisodiy munosabatlar bo'lishini o'rgatadi. Fanning predmetini chuqur o'rganish shuni ko'rsatadiki, munosabatlarda bir tomonlama fiskallik munosabati bo'lgandek bo'ladi, ikkinchi tomon unga javoban o'z daromaclari, boshqa soliq ob'ektlarini har xil yo'llar bilan yashiradi. Bunday hollarda har qanday huquqiy hujjatlar ham etarlicha samara bermay qolishi mumkin. Daromadlarni, soliq ob'ektlarini yashirish holati ham munosabatlarni buzadi.

Demak, «Soliqlar va soliqqa tortish» fanini chuqur o'rganish orqali amaliyotda soliq tushumlari rejalarini muvaffaqiyatli bajarish vazifasiga ham erishish mumkin.

Fanning funksiyalari soliq mutaxassisi va boshqa soliq idoralari xodimlarini nazariy jihatdan qurollantirish hamda amaliyotda adashmaslik uchun yo'l-yo'riqlar ko'rsatishdan iboratdir. Shuningdek, chet el soliq amaliyotini o'rganish va taqqoslash asosida tegishli xulosalar ishlab chiqish, ularning ish tajribalarini o'zimizning amaliyotga moslab zarur joylarini tadbiiq etishdan iboratdir.

Demak, fanning asosiy funksiyasi yuqori malakali soliq mutaxassislari tayyorlashda ularni ham nazariy, ham amaliy jihatdan uslubiy qo'llanmalar bilan ta'minlashdir.

Har qanday fanning oldida turgan eng asossiy masalalardan biri bu o'z tadqiqot ob'ektini (o'rganish sohasi) to'g'ri aniqlash bo'lsa, ikkinchidan, aniqlangan predmetni tez va chuqur tadqiq etishda qaysi usullardan foydalanishni hal etish hisoblanadi. Bizga ma'lumki, barcha iqtisodiy fanlar uchun umumiy metodologik yo'nalishni «Iqtisodiyot nazariyasi» fani beradi. Shunday ekan, fanni

o'rganishda ushbu fanning o'rganish usullaridan foydalanishni taqozo etadi. Bu usullar jumlasiga empirik, abstraktsiya, induktiv, deduktiv, sifatiy, miqdoriy, tarixiylik, mantiqiylik usullar kirib, «Soliqlar va soliqqa tortish» fani ob'ektini o'rganishda ham ushbu usullardan foydalanish katta samara beradi. Biroq, har qaysi fan predmetini o'rganishda umumiy usullar bilan bir qatorda o'ziga xos maxsus usullardan ham foydalaniladi. Bunday usullar qatoriga sintez usuli, tahlil usuli, taqqoslash usuli, dasturlash usuli va shu kabi usullarni kiritish mumkin. Bu usullar orqali «Soliqlar va soliqqa tortish» fanining mohiyatini, soliqlar va soliqqa tortishni hisoblash, undirish, ularning holatini tahlil etish, boshqa turdosh soliq turlari bilan taqqoslash, ularni hisoblash va tahlil etishda tezkor dasturiy vositalardan foydalanish imkoniyati tug'iladi.

1.2. «Soliqlar va soliqqa tortish» fanini o'qitishning zarurligi, uning boshqa fanlar bilan o'zaro bog'liqligi.

Bu fanni o'qitishning zarurligi bozor iqtisodiyoti munosabatlari ichida soliq munosabatlarining ahamiyati o'sib borayotganligidan kelib chiqadi.

«Soliqlar va soliqqa tortish» fani soliq voqe'liklarini (harakatlarini) chuqur o'rganish asosida zaruriy xulosalar chiqarib, ularni amaliyotga tadbiq etish yo'llarini o'rgatadi.

«Soliqlar va soliqqa tortish» fani soliq amaliyotidagi eng to'g'ri, eng mukammal va eng progressiv voqe'liklarni o'rganib, amaliyot uchun xuddi bir dasturiy amalday yoritib boradi. Nazariya voqe'liklarni amaliyotdan oladi va yana amaliyotga eng to'g'ri, ma'qul va ilg'or tajribalar olinib amaliyotga yo'l ko'rsatish uchun o'rgatiladi. Demak, nazariya amaliyot uchun kerak va amaliyot uchun kompas, barometr, yo'l boshlovchi vazifasini bajaradi.

«Soliqlar va soliqqa tortish» fanini o'qitishning zarurligi amaliyotda yo'ldan adashmaslik, ayrim soliqlar bo'yicha keraksiz o'zgartishlarga yo'l qo'ymaslik, amaliyotda istiqbolli qadamlar tashlash uchun va katta muvaffaqiyatlarga erishish uchun ham zarurdir.

«Soliqlar va soliqqa tortish» fani «Soliq nazariyasi» fani bilan chambarchas bog'liqdir, uning maxsus bo'limi, ya'ni chuqurlashtirilgan va kengaytirilgan

bo'limidir. Chunki soliq nazariyasi qonuniyatlari umumiy iqtisodiy nazariya qonuniyatlaridan chetga chiqib keta olmaydi, ularga asoslanadi va rivojlantiriladi.

Soliq munosabatlari moliya munosabatlarining tarkibiy qismi bo'lganligi bois, «Soliqlar va soliqlarga tortish» fani ham «Moliya nazariyasi» fani bilan chambarchas bog'liq. Chunki, davlat soliqlar va yig'imlarining o'zi moliyaning tarkibiy qismi hisoblanadi. Soliqlar albatta byudjetga borib tushishligi, soliqlarning milliy daromadni taqsimlash jarayonida qatnashishi va markazlashtirilgan pul fondlarini moliyaviy resurslar bilan ta'minlashi albatta «Moliya» fani bilan bog'liqlikni keltirib chiqaradi. «Soliqlar va soliqlarga tortish» fanining o'ziga xos xususiyatlari soliq to'lovchilar bilan davlat byudjeti o'rtasidagi majburiy xarakterga ega bo'lgan pul munosabatlarini o'rgatadi. Bu esa, «Soliqlar va soliqlarga tortish» fani bilan mustahkam bog'liqlikni bildiradi.

«Soliqlar va soliqlarga tortish» fani «Davlat byudjeti» fani bilan ham o'zaro bog'liqdir. Chunki yuqorida ta'kidlaganimizdek, soliqlar oxir oqibatda byudjet daromadlarini shakllantiradi. Soliqlar (daromadlar) bo'lmasa, byudjet munosabatlarining o'zi bo'lmaydi. Bu fan «Chet mamlakatlar soliq tizimi», «Buxgalteriya hisobi», «Soliq qonunchiligi asoslari», «Soliqlarni prognoz qilish» fanlari bilan ham chambarchas bog'liqdir. Shuningdek, «Soliqlar va soliqlarga tortish» fani o'z tadqiqot ob'ektini o'rganishda tezkor axborot va modellashtirish jarayonlaridan ham keng foydalanadi, busiz fan o'z oldiga qo'yilgan maqsadga erisha olmaydi. Bundan tashqari, soliqlar va yig'imlarning ta'sirchanligi, ularning to'g'ri amal qilish holatini hamda ularning dinamik holatini muntazam ko'z atib borish taqozo etiladiki, bu «Iqtisodiy tahlil» fani bilan bog'liqlikni bildiradi. «Soliqlar va soliqlarga tortish» fani ob'ektini o'rganishda miqdoriy va sifatiy ko'rsatkichlardan ham foydalaniladi, bu holat esa, statistika faniga murojaat etishni talab etadi.

«Soliqlar va soliqlarga tortish» fani nafaqat iqtisodiy fanlar bilan shuningdek, o'z navbatida ijtimoiy fanlar bilan ham bog'liqlik holatida ham mavjud bo'ladi. Masalan, soliqlarning qachon paydo bo'lganligi haqida aniq xronologik ma'lumotlar yo'q, biroq u yoki bu soliq turining ijtimoiy formatsiyalarning

shakllarida qanday amal qilganligi haqida biz tarixiy dalillarga asoslanamiz. O'z navbatida soliqlar qachon paydo bo'lganligi xususidagi savolga biz mantiq fani usuliga asoslanib soliqlar bu davlat paydo bo'lishi bilan yuzaga kelgan degan xulosalarga tayanamiz. Bundan tashqari, soliq to'lovchilarning soliq qonunchiligiga rioya etilishi va soliqlarni o'z vaqtida to'lashi bilan bog'liq jarayonlar hamda bu jarayonlarning samarasi soliq madaniyati bilan bevosita bog'liqdir.

Yuqoridagilardan ko'rinadiki, «Soliqlar va soliqqa tortish» fani o'z mohiyatiga ko'ra turdosh va boshqa iqtisodiy fanlar bilan bir qatorda ijtimoiy fanlar bilan bog'liq holatda o'z tadqiqot ob'ektini o'rganadi. Bu esa, barcha fanlar o'zaro dialektik holatda mavjud bo'lishligini bildiradi.

1.3. «Soliqlar va soliqqa tortish» fanining mutaxassis kadrlarni tayyorlashdagi ahamiyati.

«Soliqlar va soliqqa tortish» fani ham boshqa mutaxassislik fanlari singari birinchidan, iqtisodiy munosabatlarni o'rganishga xizmat qilsa, boshqa tomondan, iqtisodiyotning soliq sohasida faoliyat yurituvchi yuksak malakali mutaxassislarni tayyorlashda katta ahamiyat kasb etadi.

Soliqlarning paydo bo'lishi davlatning paydo bo'lishi bilan bog'liq bo'lganligi uchun hamda hozirgi O'zbekistonda ijtimoiy himoyalangan bozor iqtisodiyoti sharoitida davlat uning tashkilotchisi ekanligidan «Soliqlar va soliqqa tortish» fani davlatning o'ta zarur bo'lgan xilma - xil vazifalari bilan chambarchas bog'liq va ularga asoslanadi. Davlat mamlakatda yaratilgan yalpi mahsulot ishlab chiqarish, uni taqsimlashning qonun-qoidalarini ishlab chiqadi. Bu taqsimlashdagi munosabat bozor iqtisodiyoti sharoitida pul orqali amalga oshirilganligidan davlat uni taqsimlashni ham pul munosabatlari orqali, ya'ni soliq, pul va kredit orqali amalga oshiradi. Davlatning bunday faoliyatini o'rganish «Soliqlar va soliqqa tortish» fani orqali diqqat - markazida turadi.

Bozor iqtisodiyoti talab va taklif, raqobat, qiymat va boshqa qonunlar orqali amalga oshiriladi. Bozor iqtisodiyoti - erkin iqtisodiyot, pulli munosabatlar

iqtisodiyotidir. Soliqlar ham pul munosabatlarini ifoda etganligi uchun bozor iqtisodiyoti tarkibiga kiradi, uning ajralmas qismidir.

Bozor iqtisodiyoti qonunlari - «Soliqlar va soliqqa tortish» fanining asosini tashkil etadi. U qonunlarni chuqur anglamasdan turib soliqlar va soliqqa tortish mexanizmini tushunib bo'lmaydi.

Bozor iqtisodiyoti qonunlarini o'rganib chiqib, davlat yalpi ichki mahsulot qiymatini soliqlar orqali taqsimlash vazifasini o'z zimmasiga oladi. Shunday ekan, davlat to'g'risidagi ta'limot - davlat iqtisodiyotni boshqarishda bosh rol o'ynashi - «Soliqlar va soliqqa tortish» fanining asosi bo'lib xizmat qiladi. Davlat bozor iqtisodiyotini boshqarishda yetakchilik, boshqaruvchilik rolini o'ynaydi. Davlat soliqlarni iqtisodiy mohiyati va vazifalarini o'rganib chiqib, uni amaliyotga tadbiiq qilishni o'z zimmasiga oladi.

«Soliqlar va soliqqa tortish» fanining soliq xizmati xodimlarini tayyorlashdagi roli. Soliq xizmati xodimlari o'zlariga qonuniy hujjatlarda yuklangan vazifalarni muvaffaqiyatli bajarishlari uchun faqat amaliy jiqatdan soliqlarni bilibgina qolmasdan, soliqlarning mohiyati, belgilari, ularning ob'ektiv zarurligiga, davlatning soliq siyosati, soliqlar tizimi, soliqqa tortish tizimi, soliq idoralari tizimi va boshqalar kabi nazariy masalalarni chuqur bilishlari zarur. Buning uchun «Soliqlar va soliqqa tortish» fanini chuqur o'rganish kerak. Fanning mazmunini chuqur egallagan har qanday mutaxassis soliqlar va soliqqa tortish jarayonini o'rganishda va ularni hayotga to'g'ri va to'liq tadbiiq etishda adashmaydi. Shu boisdan bu fan soliq xizmati xodimlari, soliq sohasi vakillari, ilmiy xodimlar uchun o'zlarining ilmiy salohiyatlarini oshirishda katta rol o'ynaydi.

Qisqacha xulosalar

Xulosa qilib aytish mumkinki, mamlakatimizda iqtisodiyotni erkinlashtirish soliq tizimiga ham maqarrar ta'sir etadi. Soliq tizimi to'xtovsiz harakatlanuvchi mexanizm bo'lib, soliq islohatlari sharoitida takomillashib boradi.

Mamlakatimizda mustaqil soliq tizimi tashkil etilgandan, to hozirgacha bo'lgan davr mobaynida ko'plab ijobiy o'zgarishlarga erishildi. O'zbekiston Respublikasi

davlat byudjetining daromadlarining shakllantirishda etarli soliqlar va yig'imlar joriy qilindi. O'zbekiston Respublikasi davlat byudjeti daromadlarining asosiy qismini o'rtacha 90-95 foizini soliqlar tashkil etadi.

Biroq, ijobiy yutuqlarimiz bilan bir qatorda soliq tizimida muayyan muammolar ham yuzaga keldi. Bu muammolarni ijobiy echimini topishda ayrim soliqlar va yig'imlar turlari bekor qilinib, ularni o'miga yangi soliq va yig'imlar turlari joriy etilmoqda.

Mustaqil ishlash uchun nazorat savollar.

1. «Soliqlar va soliqqa tortish» fanini o'qitish nima uchun kerak?
2. «Soliqlar va soliqqa tortish» fani nimani o'rgatadi?
3. «Soliqlar va soliqqa tortish» fani o'z tadqiqot ob'yektini o'rganishda qanday usullardan foydalanadi?
4. «Soliqlar va soliqqa tortish» fanining iqtisodiy fanlar bilan qanday bog'liqlikda bo'ladi?
5. «Soliqlar va soliqqa tortish» fani ijtimoiy fanlar bilan qaysi holatlarda o'zaro bog'lanadi?

II- BOB. O'zbekiston soliq tizimida "Soliqlar va soliqqa tortish"ni undirish uslubiyoti va uni takomillashtirish yo'llari

2.1. O'zbekiston Respublikasi soliqqa tortish tizimida amalda bo'lgan "Soliqlar va soliqqa tortish" hamda ularni amal qilish doirasi

2.2. Soliqqa tortish maqsadida yuridik shaxs tushunchasi. Soliq to'lovchilarni aniqlash asoslari

2.3. Soliqlar va soliqqa tortish bo'yicha soliq to'lovchilarning javobgarligi va ma'suliyati.

2.1.O'zbekiston Respublikasi soliqqa tortish tizimida amalda bo'lgan "Soliqlar va soliqqa tortish" hamda ularni amal qilish doirasi

Soliqlar bu - xo'jalik yurituvchi sub'yektlar (jismoniy va huquqiy shaxs)lardan davlatning moliyaviy resurslarga bo'lgan ehtiyojini qondirish maqsadida qonun yo'li bilan majburiy tartibda muayyan stavka va muddatlarda undiriladigan va byudjetga yo'naltiriladigan majburiy to'lovlar yig'indisidir. Shuningdek, soliqlar iqtisodiy kategoriya bo'lganligi uchun bozor iqtisodiyoti munosabatlari, shu jumladan, moliyaviy munosabatlar bilan chambarchas bog'liqdir. Bozor iqtisodiyoti erkin iqtisodiyotdir, ya'ni har bir huquqiy shaxs, tadbirkor o'z tovariga erkin baho belgilashi, mahsulot yetkazib beruvchini topishi va o'zi iste'molchini topib unga mahsulotni sotish huquqiga ega. Shuning uchun davlat ularning bir qism daromadlarini taqsimlab, byudjetga oddiy ajratma sifatida ololmaydi. Soliq qilib olish uchun Oliy majlisning qarori zarur, ya'ni qonun bilan olingan to'lov byudjetga o'tadi. Erkin iqtisodiyot sharoitida soliqlar ham erkin, ochiq, aniq bo'ladi, demokratik to'lovga aylanadi.

Ma'lumki, mamlakatimiz makroiqtisodiy barqarorligini ta'minlashda soliqlar asosiy o'rin egallaydi. Agarda mamlakatimiz yalpi ichki mahsulot va uning o'sish ko'rsatkichlariga e'tiborimizni qaratsak, yalpi ichki mahsulotning o'sish sur'ati 2021 yil 5,1 foizni tashkil etishi rejalashtirilgan bo'lsa, bu ko'rsatkich, 2022 yilga 5,8 foiz o'sish rejalashtirilgan. Albatta bu holatda soliqlarning o'ziga xos ragbatlantiruvchi xususiyati borligini qayd etishimiz lozim.

1-Jadval

2021-yil uchun O‘zbekiston Respublikasini rivojlantirishning asosiy makroiqtisodiy ko‘rsatkichlari prognozi va 2022-2023-yillarga maqsadli mo‘ljallar¹

	Ko‘rsatkichlar	yil uchun ognoz	maqsadli mo‘ljallar	
			22-yil	23-yil
	iki mahsulot, mlrd so‘m	8 936	3 191	5 377
	iki mahsulotning o‘rta sur‘ati, foizda	5,1	5,8	5,4
	narxlar indeksi, o‘tgan yil dekabriga foizda	101,0	101,0	100,8
	mahsulotlarining o‘rta sur‘ati, foizda	5,8	7,6	6,0
	o‘rmon va baliq xo‘jaliklarida ishlab chiqarilgan mahsulotning o‘rta sur‘ati, foizda	3,5	3,5	3,6
	tovar aylanmasining o‘rta sur‘ati, foizda	5,9	7,9	9,8

Soliqlar iqtisodiy kategoriya bo‘lganligidan to‘lovchilar va byudjet o‘rtasida daromadlar taqsimlanayotganda tomonlarning iqtisodiy manfaatini, albatta, e‘tiborga olish zarur. Soliq to‘lovchilar daromadini davlat istaganicha olmaydi, soliqlarni byudjetga olishning ma‘lum chegarasi mavjud. Bu haqda ko‘plab yirik iqtisodchilar va mutaxassislar o‘z asarlarida ko‘rsatib o‘tgan. Uni davlat, shu bilan birga soliq to‘lovchilarning mahsulot ishlab chiqarish va foyda olishdagi faoliyatini hisobga olib soliq belgilanadi. Ikkinchi tomondan, soliqlardan makroiqtisodiyotni rivojlantirish, bozor infratuzilmasini yaratish va boshqa umumdavlat maqsadlari uchun etarli molyaviy resurslar to‘plash uchun foydalaniladi. Soliqlar mohiyati soliq to‘lovchilar bilan davlat o‘rtasidagi doimiy, uzoq muddatli munosabatlarda o‘z ifodasini topadi. Aniqroq aytsak, bu yerda iqtisodiy munosabat, ya‘ni pul munosabati mavjuddir.

Bir xil mohiyatga ega va o‘zaro munosabatda bog‘liq bo‘lgan markazlashgan pul fondini va davlatning boshqa fondlarini majburiy tartibda tashkil etadigan soliq va yig‘imlar turlarining yig‘indisiga *soliq tizimi* deb ataladi. Bu ta‘rif soliq va yig‘imlarning yagona mohiyatini, ya‘ni «Majburiy xarakterga ega bo‘lgan munosabat» va ularning bir-biri bilan bog‘liqligini va nihoyat byudjetga tushishligini ko‘rsatadi. Bu O‘zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi mazmuniga mos keladi

¹ O‘zbekiston Respublikasining 2020-yil 25-dekabrda O‘RQ-657-son Qonuniga 2-ilova

Yangi tahrirdagi Soliq Kodeksining 3-bobida soliqlar va boshqa majburiy to'lovlar tizimi yoritilgan bo'lib, uning 23-moddasida esa, soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarning turlari ko'rsatib o'tilgan.²

O'zbekiston Respublikasi hududida quyidagi soliqlar va boshqa majburiy to'lovlar amal qiladi.

Soliqlarga quyidagilar kiradi:

O'zbekiston Respublikasi hududida quyidagi soliqlar belgilanadi:

- 1) qo'shilgan qiymat solig'i;
- 2) aksiz solig'i;
- 3) foyda solig'i;
- 4) jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i;
- 5) yer qa'ridan foydalanganlik uchun soliq;
- 6) suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq;
- 7) mol-mulk solig'i;
- 8) yer solig'i;
- 9) ijtimoiy soliq.

O'zbekiston Respublikasi hududida yig'imlar belgilanishi mumkin. Yig'imlarni joriy etish, hisoblab chiqarish va to'lash tartibi O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksida hamda boshqa qonun hujjatlarida belgilanadi.

Avtotransport yig'imini hisoblab chiqarish va to'lash tartibi O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi bilan tartibga solinadi.

Davlat bojini hisoblab chiqarish va undirish tartibi davlat boji to'g'risidagi qonun hujjatlarida belgilanadi.

Boshqa majburiy to'lovlarga quyidagilar kiradi:

1) ijtimoiy jamg'armalarga majburiy to'lovlar:

- yagona ijtimoiy to'lov;

- fuqarolarning byudjetdan tashqari Pensiya jamg'armasiga sug'urta badallari;

² O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi.-T.: «O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami» nashriyoti, 2020 yil.

- byudjetdan tashqari Pensiya jamg'armasiga majburiy ajratmalar;
- 2) Respublika yo'l jamg'armasiga majburiy to'lovlar:
 - Respublika yo'l jamg'armasiga majburiy ajratmalar;
 - Respublika yo'l jamg'armasiga yig'imlar;
- 3) davlat boji;
- 4) bojxona to'lovlari;
- 5) ayrim turdagi tovarlar bilan chakana savdo qilish va ayrim turdagi xizmatlarni ko'rsatish huquqi uchun yig'im.

Yuqorida ko'rsatilgan soliqlar va boshqa majburiy to'lovlar umum belgilangan soliqlardir.

Belgilangan hollarda va tartibda soliq solishning soddalashtirilgan tartibida to'lanadigan quyidagi soliqlar qo'llanilishi mumkin:

- yagona soliq to'lovi;
- yagona yer solig'i;
- tadbirkorlik faoliyatining ayrim turlari bo'yicha qat'iy belgilangan soliq.

Umumdavlat soliqlari va boshqa majburiy to'lovlarga quyidagilar kiradi (stavkalar 2009 yil uchun):

- 1) yuridik shaxslardan olinadigan foyda solig'i (asosiy soliq stavkasi-10%);
- 2) jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i (12 foiz);
- 3) qo'shilgan qiymat solig'i (0; 20 foiz);
- 4) Aksiz solig'i (14 tur Aksiz osti tovarlarga);
- 5) yer qa'ridan foydalanuvchilar uchun soliqlar va maxsus to'lovlar (50 dan ortiq turdagi qazilma boyliklariga soliq stavkalari mavjud);
- 6) suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq (yer osti va usti suvlaridan soliq);
- 7) yagona soliq to'lovi (asosiy stavka 8 va 7%);
- 8) tadbirkorlik faoliyatining ayrim turlari bo'yicha qat'iy belgilangan soliq (faoliyat turlari bo'yicha minimal ish haqi miqdorida).
- 9) yagona ijtimoiy to'lov (24%);

10) fuqarolarning byudjetdan tashqari Pensiya jamg'armasiga sug'urta badallari (3,5%);

11) byudjetdan tashqari Pensiya jamg'armasiga majburiy ajratmalar (yalpi tushumdan-0,7%);

12) Respublika yo'l jamg'armasiga majburiy to'lovlar (1 va 1,5 foiz);

13) davlat boji;

14) bojxona to'lovlari;

Mahalliy soliqlar va boshqa to'lovlar jumlasiga quyidagilar kiradi:

1) mol-mulk solig'i (yuridik shaxslar uchun 3,5%; jismoniy shaxslar uchun 0,5%);

2) yer solig'i (qat'iy stavkalarda so'mda), yagona yer solig'i (yerning me'yoriy qiymatidan 3,5%);

3) jismoniy shaxslardan transport vositalariga benzin, dizeil yoqilg'isi va gaz ishlatganlik uchun olinadigan soliq (1 litr (kg) yoqilg'i uchun 120 so'm).

5) ayrim turdagi tovarlar bilan chakana savdo qilish va ayrim turdagi xizmatlarni ko'rsatish huquqi uchun yig'im (alkogol uchun 5 minimal ish haqi; qimmatbaho toshlar-3,5).

Davlat umummilliy dasturlarini amalga oshirish davrida tegishli jamg'armalar tashkil etilishi mumkin bo'lib, ularga qonun hujjatlarida nazarda tutilgan tartibda majburiy to'lovlar belgilanadi deb ko'rsatilgan bo'lib, ushbu jamg'armaga Maktab ta'limini rivojlantirish jamg'armasiga ajratma (yalpi tushumdan 1%) kiradi.³

Yuqorida soliqlar, yig'imlar va majburiy to'lovlarning umumdavlat va mahalliy soliqlarga bo'linishini tahlil qildik. Bundan ko'rinib turibdiki, umumdavlat soliqlariga 14 ta soliq va boshqa to'lovlar kiradi, mahalliy soliq va boshqa to'lovlarga esa, 5 ta soliq va to'lov turlari to'g'ri kelmoqda. Ammo shuni ko'rsatib o'tish lozimki, yuqoridagi barcha soliq va to'lovlarni bitta yirik korxonaga ham to'lamaydi. Buni isboti sifatida quyida yirik korxonani misol qilib keltiramiz:

³ O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi.-T.: «O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlarini to'plami» nashriyoti, 2020 yil

2021-yil uchun respublika budjeti daromadlari prognozi⁴

		mlrd so'm
	Ko'rsatkichlar	mmla
zbekiston Respublikasining respublika budjeti daromadlari		231,7
	10 ta soliqlar	515,5
	Yer solig'i	064,8
	Yul solig'i	10,0
	Yul shaxslardan olinadigan daromad solig'i	450,8
	10 ta soliqlar	145,9
	Yuldan olinadigan qimmat solig'i	955,4
	Yul solig'i	439,3
	Yul boji	751,2
	to'lovlari va mol-mulk solig'i	919,9
	Yuldan foydalanganlik uchun soliq	919,9
	10 ta daromadlar va soliq bo'lmagan boshqa tushumlar	650,4

Yuqoridagi misolimizda tomonidan soliqlar, yig'imlar va majburiy to'lovlarning to'lanishini tahlil qildik. Bundan ko'rinib turibdiki, umumdavlat soliqlariga 10 ta soliq va majburiy to'lovlarni amalga oshiradi va u soliq qonunchiligida beligalangan.

Soliq va yig'imlar bir-biri bilan bog'liq bo'ladi, oqibat natijasida ular huquqiy va jismoniy shaxslarning pul daromadlaridan olinadi. Demak, soliq va yig'imlarning jami yig'indisi summasi soliq og'irligi tushunchasini keltirib chiqaradi.

Soliqlarni ob'yekti va iqtisodiy mohiyati bo'yicha guruhlash. Soliqlarni guruhlash iqtisodiyotga ijobiy va salbiy ta'sirlarni o'rganishning ilmiy va amaliy uslubidir.

Soliqlar soliqqa tortish ob'yektiga qarab to'rt guruhga bo'linadi:

1. Oborotdan olinadigan soliqlar
2. Daromaddan olinadigan soliqlar
3. Mol-mulk qiymatidan olinadigan soliqlar
4. Yer maydoniga qarab olinadigan soliqlar .

⁴ O'zbekiston Respublikasining 2020-yil 25-dekabrda O'RQ-657-son Qonuniga 4-ILOVA

Oborotdan olinadigan soliqlarga qo'shilgan qiymat solig'i, aksiz solig'i, bojxona va yer osti boyliklari qiymatidan olinadigan soliqlar kiradi. Lekin oborot (aylanma) tushunchasi bizning qonunchiligimiz bo'yicha ilgaridek mahsulot realizatsiyasi oborotidan emas, balki mahsulotlarni yuklab yuborgan qiymat bilan o'lchanadi (QQSda). Yalpi tushumdan olinadigan yagona soliq ham oborotdan olinadigan soliqlarga kiradi.

Daromaddan olinadigan soliqlarga huquqiy shaxslarning foydasiga, jismoniy shaxslarning daromadiga solinadigan soliq, kichik korxonalarining yalpi daromadidan yagona soliq to'lovi soliqlari kiradi. Bu guruh soliqlarga infrastrukturani rivojlantirish solig'i ham kiradi.

Mol-mulk qiymatidan olinadigan soliqlarga mol-mulk solig'i va boshqalar kiradi.

Yer maydonlaridan olinadigan soliqlarga qishloq xo'jalik tovar ishlab chiqaruvchilarning yagona yer solig'i va yuridik (noqishloq xo'jalik) va jismoniy shaxslarning yer soliqlari kiradi.

Iqtisodiy mohiyatiga qarab soliqlar egri va to'g'ri yoki bevosita va bilvosta soliqlarga bo'linadi. To'g'ri soliqlarni to'g'ridan to'g'ri soliq to'lovchilarning o'zi tulaydi, ya'ni soliqni huquqiy to'lovchisi ham, haqiqiy to'lovchisi ham bitta shaxs bo'ladi. To'g'ri soliqlarda soliq yukini boshqalarga o'tkazish holati bu yerda bo'lmaydi. Bu soliqlarga hamma daromaddan to'lanadigan va barcha mulk soliqlari kiradi.

To'g'ri soliqlardan to'g'ridan-to'g'ri daromaddan soliq to'langanligi uchun soliqlar stavkasining kamaytirilishi korxonalar daromadining ko'p qismini ularga qoldirib, investitsiya faoliyatini kengaytirish imkonini yaratib, bozor iqtisodiyotini rivojlantiradi. Bu soliqlarning stavkalari ko'paytirilsa, biznes imkoniyatlari kamaya borib, iqtisodiy rivojlanishni susaytiradi. Demak bu guruh soliqlarning stavkalari to'g'ridan-to'g'ri bozor iqtisodiyoti bilan chambarchas bog'langandir.

Egri soliqlarni huquqiy to'lovchilari mahsulotni yuklab yuboruvchilardir (xizmat ko'rsatuvchilardir). Lekin soliq og'irligini haqiqatdan

ham byudjetga to'lovchilari tovar (ish, xizmat)ni iste'mol qiluvchilardir, ya'ni haqiqiy soliq to'lovchilar bu yerda yashirilgan. Bu soliqlar tovar (ish, xizmat) qiymati ustiga ustama ravishda qo'yiladi.

Bu soliqlarning ijobiy tomoni Respublikada ishlab chiqarilgan tovarlarni chetga chiqib ketishini chegaralaydi, mamlakat ichida tovarlar ko'p bo'lishiga yordam beradi. Egri soliqlar orqali tovarlar qiymati oshirilmasa, bozorlarda ularning taqchilligi ortadi. Egri soliqlar stavkasining asosli ravishda oshirilishi korxonalar faoliyatining moliyaviy yakuniga to'g'ridan-to'g'ri ta'sir etmaydi, ya'ni investitsion faoliyatini qisqartirmaydi. Ammo soliq stavkasi tahlil qilinmasdan oshirib yuborilsa korxonalarni sotish qiyinchiligiga uchrab foyda olishni ham byudjetga to'lovlarni ham kamaytirishi mumkin.

Bu soliqlarning yana bir tomoni muomaladagi ortiqcha pul massasini kamaytirib, inqirozni jilovlab boradi. Biroq bu soliqlar mehnat bilan band bo'lgan aholining real daromadini pasaytiradi. Korxonalarda to'g'ri soliqlar stavkasini kamaytirish hisobiga berilgan imkoniyat ko'proq mahsulot ishlab chiqarishni ko'paytirib, tovarlar assortimentining oshishini ta'minlashi kerak.

Jahon soliq amaliyotida to'g'ri va egri soliqlar nisbatiga qarab u yoki bu mamlakat iqtisodiyotini rivojlanishi yoki iqtisodiy qiyinchiliklarni borligini tahlil qilib berish mumkin. Masalan, AQShda to'g'ri soliqlar salmog'ining byudjet daromadida 90 foizga yaqin bo'lishi bu yerda rivojlangan bozor iqtisodiyoti mavjudligidan darak beradi.

Egri soliqlar tarkibiga QQS, Aksiz solig'i, bojxona boji kiradi. Yuqorida aytib o'tilganidek, to'g'ri va egri soliqlar yagona soliq tizimini tashkil etib bir-biri bilan o'zaro bog'langan. Umumiy soliq summasi o'zgarmagan holda birining stavkasini kamaytirish ikkinchisini stavkasini oshirishni talab etadi.

Soliqlarning umumdavlat (respublika) va mahalliy soliqlarga bo'linishi hukumat idoralarining respublika hukumati va mahalliy hukumatlarga bo'linishi asosida kelib chiqadi. Har bir hokimiyat idoralari o'zlarining bajaradigan muhim vazifalaridan kelib chiqib, o'z byudjetiga va uni ta'minlaydigan soliqlarga ega bo'lishi kerak. Respublika hukumati umumdavlat miqyosida katta vazifalarni

mudofaa, xavfsizlikni saqlash, tartib intizom infrastrukturasi yaratish, mehnatkashlarga ijtimoiy himoyasini tashkil etish va boshqa bir qator yirik vazifalarni bajaradi. Shuning uchun uning byudjeti ham soliqlari ham salmoqli bo'lishi shart. QQS, Aksiz solig'i, yuridik shaxslarning foydasidan, fuqarolar daromadidan olingan soliqlar respublika byudjetiga tushadi. Umumdavlat soliqlarining muhim xususiyati shundaki, respublika byudjetiga tushadigan soliqlardan mahalliy byudjetlarni boshqarib borish uchun ajratma sifatida tushushi mumkin. Bordi-yu, ajratma yetmasa, subventsiya yoki subsidiya beriladi. Agar kelgusi yil mahalliy byudjetlarning o'z manbalari (soliqlari) ko'payib qolsa, respublika soliqlardan ajratma berishning hojati qolmaydi.

Mahalliy soliqlar hokimiyat bajaradigan vazifalariga qarab belgilanib, ularga doimiy va to'liq birlashtirib beriladi. Mahalliy hukumatlar asosan mehnatkashlarga yaqin bo'lganligidan ularga ijtimoiy masalalarni maktab, sog'liqni saqlash, madaniyat, maorif, shahar va qishloqlar obodonchiligi kabi vazifalarni bajaradi. Lekin bu soliqlar va yig'imlar ularning byudjet xarajatlarining 30-40 foizini qoplaydi, xolos. Keyingi vaqtlarda mahalliy byudjetlar daromadlari salmog'ini 50-60 foizga etkazish kabi hukumat qarorlari mavjud. Mahalliy byudjetlar daromadlarini ko'paytirish eng dolzarb masalalardan biridir. Faqat o'z daromad manbaiga to'liq ega bo'lgan mahalliy hukumatlar o'z faoliyatlarini to'liq amalga oshirishlari mumkin. Aks holda, har xil moliyaviy kamchiliklarga yo'l qo'yish ehtimoli bor. Mahalliy soliqlarning muhim xususiyati shundaki, ular faqat shu hududning byudjetiga tushadi. Boshqa byudjetlarga ajratmalar berilmaydi.

Mahalliy byudjetlarning soliq va yig'imlari kam bo'lganligidan bu byudjetlarning daromadlar va xarajatlarini barqarorlashtirish (balanslashtirish) ancha murakkabdир. Bu masalani yechishda ilgari ko'rsatganimizdek hududdan tushadigan soliqlardan ajratmalar beriladi. (masalan, QQS, daromad solig'i va boshqalar). Amaliyotda shu soliqlardan mahalliy byudjetlarga ular byudjetini barqarorlashtirish uchun 100 foizgacha ajratma bermasdan turib subventsiya (maqsadli yordam) berish hollari uchraydi. Vaholanki, mahalliy hukumatlarni o'z

hududlaridan tushadigan soliqlarni undirishga qiziqitirish uchun 100 foizgacha ajratmalar berish maqsadga muvofiqdir.

Subvensiya yoki subsidiya uslublari esa, mahalliy hukumatlarning respublika hukumatiga murojaat etish lozimligini bildirib, ularni o'z hududlaridagi soliqlar to'liq undirilishini qiziktirmaydi, ulardagi boqibeg'amlik fazilatini kuchaytiradi. Mahalliy hukumatlar o'z xohishlaricha soliq va yig'imlar kiritish huquqiga ega emaslar. O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksida ko'rsatilgan soliqlarning o'z hududlarida qo'llash yoki qo'llamaslik huquqi bor. Undan tashqari mahalliy soliqlar (mol-mulk va yer solig'idan tashqari) va yig'imlardan byudjetga tushgan summa atrofida soliq to'lovchilarga imtiyozlar berish huquqiga ega. Mahalliy soliqlar va yig'imlarning byudjetga to'liq tushishini tashkil qilish ularning zimmasidagi asosiy vazifa hisoblanadi.

3-jadval

2021-yil uchun Qoraqalpog'iston Respublikasi budjetining, viloyatlar hamda Toshkent shahar mahalliy budjetlarining daromadlari va xarajatlari prognozlari⁵

mld. so'm

	Hududlar nomi	Daromadlar*	Xarajatlar**
	Qoraqalpog'iston Respublikasi	1 614,2	2 915,6
	Andijon viloyati	2 352,2	3 228,8
	Buxoro viloyati	1 935,4	2 375,4
	Farg'ona viloyati	1 212,9	1 702,9
	Jizzax daryo viloyati	2 570,3	4 147,6
	Kashg'ariya viloyati	1 535,8	1 535,8
	Navoiy viloyati	1 970,6	3 254,5
	Qashqadaryo viloyati	2 657,0	3 759,7
	Sirdaryo daryo viloyati	1 754,7	3 048,3
	Tashkent o viloyati	745,7	1 279,9

⁵ O'zbekiston Respublikasining 2020-yil 25-dekabrda gi O' RQ-657-son Qonuniga 6-ilova

	nt viloyati	3 009,8	3 009,8
	ta viloyati	2 904,9	3 815,0
	n viloyati	1 442,7	2 075,6
	nt shahri	4 068,6	4 068,6
		29 774,7	40 217,6

Yuridik shaxslar soliqlari pul muomalasini mustahkamlashda ham katta ahamiyatga ega. To'g'ri soliqlar yuridik shaxslarning xarajatlarga mo'ljallangan mablag'larini qisqartirib muomalaga oz pullarni chiqarishga olib keladi. Egri soliqlar esa, tovarlar (ishlar, xizmatlar) tarkibida bo'ladi, baho hisobiga muomaladagi ortiqcha pullarni muomaladan oladi. Shunday qilib soliqlar pul muomalasini mustahkamlashda katta ahamiyatga ega bo'ladi.

Soliqlarning oshishi tovar (xizmat, ish) taklifini oshiradi, talabni kamaytiradi. Bu esa, pul emissiyasini kamaytiradi. Ammo taklifda real qiymati past bo'lganligidan inflyatsiyani paydo qilishi mumkin.

2.2. Soliqqa tortish maqsadida yuridik shaxs tushunchasi. Soliq to'lovchilarni aniqlash asoslari

Odatda soliq sub'yektlari hisoblangan soliq to'lovchilar ikki guruhga bo'linadi: yuridik shaxslar va jismoniy shaxslar.

O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksida xilma-xil mulk shaklidagi birlashmalar, korxonalar va tashkilotlar qisqacha yuridik shaxslar deb ataladi.

O'zbekiston Respublikasining asta-sekin ijtimoiy himoyalangan erkin bozor iqtisodiyotiga o'ta borishi respublikada xususiy va kichik biznes faoliyatiga qulay sharoitlar yaratilayotganligi xilma-xil mulk shaklidagi: xususiy, kooperativ, shirkat, aksioner va qo'shma korxonalar orqali tadbirkorlikni rivojlantirishga keng sharoit yaratilmoqda. Buning hammasi soliqqa tortish maqsadida yuridik shaxslar sonini ko'payishiga olib kelmoqda. 2008 yilda kichik va xususiy biznesning yalpi ichki mahsulotdagi hissasi o'sib 47 foizni tashkil etdi. Jami 450 mingdan ortiq yuridik shaxslar mavjud, shu jumladan 350 mingdan ortig'i kichik korxonalar, fermer xo'jaliklari va firmalardir.

Yuridik shaxs deb, o'zining ixtiyorida, qaromog'ida, foydalanishida mulkka ega bo'lgan, o'zining majburiyatlarini shu mulk bilan qaytara oladigan, buxgalteriya balansi hamda bankda hisobvaraqa-siga va o'z nizomiga ega bo'lgan shaxslarga aytiladi. Yuridik shaxslarning statistika organlarida o'z faoliyat kodlari ko'rsatilgan bo'ladi. Jismoniy shaxslar yuridik shaxs maqomini olmagan shaxslardir. Bunday shaxslarga O'zbekiston Respublikasi fuqarolari, fuqaroligi bo'lmaganlar va chet el mamlakatlari fuqarolari kiradi.

O'zbekiston Respublikasi soliq qonunchiligiga binoan soliqqa tortish maqsadida soliq to'lovchilar yuridik shaxslar va jismoniy shaxslarga bo'lingan.

Jismoniy shaxslar to'laydigan soliqlarning xususiyati shundan iboratki, soliq jismoniy shaxsning to'g'ridan-to'g'ri o'z daromadidan olinadi. Soliqlar va yig'imlar asosan byudjetga naqd pul to'lash yo'li bilan o'tkaziladi, ayniqsa tadbirkorlik faoliyatidan qat'iy stavkali soliq oldindan to'lab qo'yiladi.

Shunday ekan, bu yerda soliq to'lovchi jismoniy shaxs bilan soliq undiruvchi o'rtasida to'g'ridan-to'g'ri pul munosabatlari mavjud.

Shuning uchun jismoniy shaxslar soliqlarini undiruvchi inspektorlar o'ta madaniyatli, shirin so'z bo'lishi bilan birga jismoniy shaxslar soliqlarini hisoblash undirish tartib-qoidalarini, soliq qonunchiligini chuqur bilishi kerak. Shu shartlar bajarilgan taqdirda byudjetga jismoniy shaxslardan me'yoridagi soliq va yig'imlar to'liq tushishligi ta'minlanadi. Ularni soliq qonunchiligini to'liq tushintiraolmasligi, nopokligi byudjetga mo'ljallangan soliqlarni to'liq kelib tushmasligiga olib kelishi mumkin.

2.3. Soliqlar va soliqqa tortish bo'yicha soliq to'lovchilarning javobgarligi va mas'uliyati.

Yuridik shaxslar o'zlariga yuklatilgan soliqlarni hisoblash va byudjetga o'z vaqtida, to'liq to'lash javobgarligini olganlar. Ularning to'laydigan soliqlari asosan naqd pulsiz, ya'ni korxonalar, tashkilot, birlashmaning bankdagi hisobvaraqlaridan mablag'ni olib, respublika yoki mahalliy byudjet hisobvaraqlariga o'tkazish yo'li bilan amalga oshiradi. Qoida bo'yicha har qanday yuridik shaxs o'z soliq va boshqa majburiy to'lovlarini belgilangan vaqtda byudjetga to'liq o'tkazishga

majburlar. Buning uchun ular soliq va boshqa to'lovlarning muddati kelgan kungacha pullarni o'tkazish hujjatlari bo'lmish to'lov topshirig'i, cheklarni yozib banklarga topshirgan bo'lishlari kerak.

Agar to'lov topshiriqlari o'z muddatida yozilib banklarga topshirilmagan bo'lsa, soliq idoralari o'zlarining inkasso to'lov talabnomalari orqali undirib oladilar.

Har bir o'z vaqtida byudjetga o'tkazilmagan kun uchun o'tkazilishi kerak bo'lgan soliq summasi hisobidan 0,05 foiz penya hisoblanib soliqqa qo'shimcha ravishda byudjetga majburiy undiriladi. Albatta penya summasining ko'payishi korxonaning moliyaviy holatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Penya korxonaga uchun qo'shimcha soliq yukidir.

Shuning uchun har qanday xo'jalik sub'yektlari hisobchilari soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni ularda belgilangan to'lov muddatigacha o'z vaqtida to'lab borishlari shart. Bunda ayniqsa bo'nak (avans) to'lovlarga ko'proq e'tibor qaratilishi lozim, chunki QQS, daromadga (foydaga) soliq va boshqalarda bo'nak to'lovlar soni ko'p bo'lganligidan boqimandaning ko'payishiga olib keladi. Hozirgi kunda bu boqimanda bilan kurash iqtisodiyotni barqarorlashtirishda muhim davlat tadbirlariga aylanmoqda.

Yuridik shaxslarning hamma soliqlari naqd pulsiz to'lanadi. Biroq, ayrim yig'imlar (davlat va bojxona bojlari) naqd pulli bo'lishi mumkin.

Yuridik shaxslar soliqlarini naqd pulsiz to'lanishi juda katta iqtisodiy ahamiyatga ega. Pul o'tkazishlar tezlashadi, ijtimoiy xarajatlar tejaladi.

Jismoniy shaxslarga xo'jalik mehnat shartnomasi, fuqarolik-huquqiy shartnomalari bo'yicha ish haqi mukofot va boshqa qator daromadlar to'lovchi korxonaga, tashkilot, muassasa soliqlarini to'liq to'g'ri hisoblash va o'z vaqtida byudjetga o'tqazib berish javobgarligini o'z zimmlariga oladilar. Fuqarolarning olgan daromadlari to'g'risida soliq idoralarga hamda fuqaroga bildirish va ma'lumotnoma yozib berish vazifasini ham yuridik shaxslarga yuklatilgan.

Jismoniy shaxslar asosiy ish joyidan tashqarida qo'shimcha daromad olganda, chetdan O'zbekiston hududiga tovarlar olib kirganda, tadbirkorlik

faoliyati bilan shug'ullanganda olingan daromadlar va xarajatlar qilinganda soliq deklaratsiyalarini soliq hisoblash uchun soliq idoralariga taqdim etadilar.

Yuqoridagi hujjatlar va o'zlaridagi yig'ilgan ma'lumotlar, tekshiruv dalolatnomalari asosida soliq idoralari jismoniy shaxslar uchun soliq hisobini tuzib, ularga soliq summasi va to'lov muddatlari ko'rsatilgan xabarnomalarni yuboradilar. Bulardan tashqari, yuridik shaxs maqomini olmasdan tadbirkorlikning ayrim turlari bilan shug'ullanuvchilar qat'iy stavkasida daromad solig'ini to'laydilar.

Yer solig'i, mol-mulk soliqlarini ham soliq idoralari qayta har yili hisoblab chiqib, jismoniy shaxslarga xabarnoma orqali etkazadilar. Xabarnoma olgan jismoniy shaxslar ko'rsatilgan muddatda barcha soliq va yig'imlar summasini o'z vaqtida to'lashga majburdirlar. Shu yerda fuqarolardan olinishi lozim bo'lgan biror-bir soliq to'lanmay qolsa soliq idoralari javob beradi.

Shunday holatda yer solig'i, mol-mulk solig'i besh yil to'lanmagan bo'lsa, uni penya hisoblanmasdan undiriladi.

Soliqlar va yig'imlar o'z vaqtida to'lanmaganda «boqimanda» deb ataladi. Uning mazmuni muddatida to'lanmagan to'lovlardir. Ana shu boqimanda summasiga har bir to'lanmagan kun uchun (0,05%) penya hisoblanib, soliq summasiga qo'shimcha undirib olinadi. Avvalo soliq summasi so'ng penya, so'ng jarimalar undiriladi. Boqimanda uzoq muddatga to'lanmasa fuqaroning mulki ro'yxat qilinib xo'jalik sudiga beriladi. Chet elda esa, soliqlar to'lab borishini og'zaki va yozma ogohlantirishlari, qarzlarni komissiyada ko'rib chiqish tajribalari mavjud.

Qisqacha xulosalar

Respublikamizda soliqqa tortish tizimi shakllanishiga juda ko'p vaqt ketmagan bo'lsa ham, soliqqa tortish tizimimiz yil sayin yangilanib, takomillashib, rivojlanib bormoqda. Hozirgi kunda butun dunyo mamlakatlarida davlatning aniq amal qiluvchi soliqqa tortish tizimi mavjudligi uning yuksak darajada taraqqiy etganligining belgisi hisoblanadi. Shuning uchun soliqqa tortish tizimini jahon soliq amaliyoti darajasida shakllantirish va rivojlangan mamlakatlarning soliq

amaliyotidagi ilg'or tajribalaridan soliqqa tortish tizimimizda foydalanish bozor munosabatlariga o'tish shart-sharoitiga moslashishda alohida ahamiyatga egadir.

Iqtisodiy islohatlar sharoitida soliqlar davlat byudjeti daromadlarini shakllantirishning asosini tashkil etadi. Mavjud moliyaviy resurslardan oqilona foydalanish, ulami to'g'ri yo'naltirish samaradorligini oshirish va ijtimoiy-iqtisodiy asosga tayanayotganligi juda muhimdir. Soliq byudjet siyosatining yaxlitligiga erishish mamlakatda makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlashga, samarali byudjet-soliq siyosatini yuritishga, aholi turmush darajasini yaxshilashga xizmat qiladi.

Mustaqil ishlash uchun nazorat savollar.

1. Umum Soliqlar va soliqqa tortish tarkibiga qaysi soliqlar va yig'imler kiradi?
2. Qaysi soliqlar va yig'imler yuridik shaxslar to'laydigan Respublika soliqlari tarkibiga kiradi?
3. Qaysi soliqlar va yig'imler yuridik shaxslar to'laydigan mahalliy soliqlar tarkibiga kiradi?
4. Yuridik shaxslar to'laydigan soliqlarning qanday ahamiyati bor?
5. Umum Soliqlar va soliqqa tortishni to'lashda yuridik va jismoniy shaxslarning javobgarlik va mas'uliyatlari qanday?
6. Soliqlarning umumdavlat va mahalliy soliqlarga ajratishning sababi nimada va ular qanday farqlanadi?
7. Umumdavlat soliqlarini undirishda qaysi usullardan foydalaniladi?
8. Byudjetdan tashqari jamg'armalarga majburiy to'lovlar va ularning soliqlarga qanday aloqasi bor?

2-MODUL. Umumdavlat soliqlari, ularni hisoblash tartibi, shakllari va undirishning o'ziga xos xususiyatlari.

III- BOB. Qo'shilgan qiymat solig'idan samarali foydalanishni tashkil etish masalalari.

3.1. Qo'shilgan qiymat solig'ini iqtisodiy mohiyati va uning hisoblash mexanizmi.

3.2. Qo'shilgan qiymat solig'i imtiyozlari.

3.3. QQSni hisobga olish tartibi.

3.4. Hisobvaraq – fakturani yuritish tartibi.

3.5. QQSni hisoblab chiqarish, soliq hisob-kitoblarini taqdim etish va soliqni to'lash tartibi.

3.1. Qo'shilgan qiymat solig'ini iqtisodiy mohiyati va uning hisoblash mexanizmi.

O'zbekiston Respublikasida tadbirkorlik faoliyatini amalga oshiruvchi va (yoki) tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qiluvchi quyidagi xo'jalik sub'ektlari qo'shilgan qiymat solig'ini to'lovchilar deb e'tirof etiladi:

1) O'zbekiston Respublikasining yuridik shaxslari;

2) tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilishdan olingan daromadi soliq davrida bir milliard so'mdan oshgan yoxud ixtiyoriy ravishda qo'shilgan qiymat solig'ini to'lashga o'tgan yakka tartibdagi tadbirkorlar;

3) O'zbekiston Respublikasi hududida tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qiluvchi chet el yuridik shaxslari, agar tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilish joyi deb O'zbekiston Respublikasi e'tirof etilsa;

4) faoliyatni O'zbekiston Respublikasida doimiy muassasalar orqali amalga oshiruvchi chet el yuridik shaxslari;

5) oddiy shirkat shartnomasi (birgalikdagi faoliyat to'g'risidagi shartnoma) doirasida amalga oshiriladigan faoliyat bo'yicha — oddiy shirkatning ishlarini yuritish vazifasi zimmasiga yuklatilgan ishonchli shaxs – oddiy shirkatning ishtirokchisi;

6) O'zbekiston Respublikasining bojxona chegarasi orqali tovarlarni olib o'tuvchi shaxslar. Mazkur shaxslar bojxona to'g'risidagi qonun hujjatlariga muvofiq qo'shilgan qiymat solig'ini to'lovchilar deb e'tirof etiladi.

Qo‘shilgan qiymat solig‘i bo‘yicha soliq majburiyatlari ushbu bo‘limda belgilangan hollarda va tartibda soliq agentlari tomonidan bajariladi.

Quyidagilar soliq to‘lovchilar deb hisoblanmaydi, bundan ushbu moddaning birinchi qismi 6-bandida nazarda tutilgan hollar mustasno:

1) davlat hokimiyati va boshqaruvi organlari – o‘z zimmasiga yuklatilgan vazifalarni bajarish doirasida;

2) aylanmadan olinadigan soliqni to‘lovchi shaxslar.

Soliq to‘lovchilar O‘zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo‘mitasi tomonidan belgilangan tartibda soliq organlarida qo‘shilgan qiymat solig‘ini (bundan buyon ushbu bo‘limda soliq deb yuritiladi) to‘lovchi sifatida maxsus ro‘yxatdan o‘tkazish hisobida turadi.

Quyidagilar soliq solish ob‘yektidir:

1) realizatsiya qilish joyi O‘zbekiston Respublikasi bo‘lgan tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilish bo‘yicha aylanma;

2) O‘zbekiston Respublikasi hududiga tovarlarni olib kirish.

Faoliyatni O‘zbekiston Respublikasida doimiy muassasa orqali amalga oshiruvchi chet el yuridik shaxslari tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilish bo‘yicha aylanmani bunday doimiy muassasaning faoliyatidan kelib chiqqan holda belgilaydi.

Quyidagilar soliq solish ob‘yekti hisoblanmaydi:

1) yakka tartibdagi tadbirkor tomonidan o‘z tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirish bilan bog‘liq bo‘lmagan shaxsiy (oilaviy) mol-mulkni realizatsiya qilish;

2) yuridik shaxs qayta tashkil etilayotganda uning mol-mulkini huquqiy vorisga (huquqiy vorislarga) o‘tkazish;

3) ishonchli boshqaruvning muassasi tomonidan mol-mulkni ishonchli boshqaruvchiga berish va ishonchli boshqaruv shartnomasining amal qilish muddati tugagan taqdirda, ishonchli boshqaruvchining o‘zi ishonchli boshqaruvga berilgan mol-mulkni qaytarishi;

4) milliy valyuta yoki chet el valyutasi muomalasi bilan bog‘liq operatsiyalarni amalga oshirish (bundan numizmatika maqsadlari mustasno).

Tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilish bo'yicha aylanma.

Tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilish joyi.

Tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilish bo'yicha aylanma.

Tovarlarni realizatsiya qilish bo'yicha aylanma quyidagilardan iborat:

1) tovarga bo'lgan mulk huquqini pullik asosda, shu jumladan tovarning qarz shartnomasi bo'yicha o'tkazish;

2) tovarni bepul berish, bundan shunday berish iqtisodiy jihatdan o'zini oqlaydigan hollar mustasno;

3) mol-mulkni moliyaviy ijaraga (lizingga) berish;

4) tovarni bo'lib-bo'lib to'lash shartlari asosida berish.

Tovarni realizatsiya qilishdan farq qiluvchi har qanday faoliyat, shu jumladan quyidagilar xizmatlarni realizatsiya qilish bo'yicha aylanma deb e'tirof etiladi:

1) pullik asosda xizmatlar ko'rsatish;

2) bepul xizmatlar ko'rsatish, shu jumladan mol-mulkni soliq to'lovchining bepul foydalanishi uchun berish, bundan shunday xizmatlarni ko'rsatish iqtisodiy jihatdan o'zini oqlaydigan hollar mustasno.

Tovarlarni bepul berish yoki bepul xizmatlar ko'rsatish quyidagi shartlardan hech bo'lmaganda biriga rioya etilganda iqtisodiy jihatdan o'zini oqlaydi deb e'tirof etiladi:

1) daromad olishga qaratilgan faoliyatni amalga oshirish maqsadida ishlab chiqarilgan bo'lsa;

2) shunday tadbirkorlik faoliyatini saqlash yoki rivojlantirish uchun zarur bo'lsa va xarajatlarning tadbirkorlik faoliyati bilan bog'liqligi asoslantirilgan bo'lsa;

3) qonun hujjatlarining qoidalaridan kelib chiqsa.

Ushbu bo'limni qo'llash maqsadida quyidagilar ham tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilish bo'yicha aylanmadir:

1) yuridik shaxsning ustav fondiga (ustav kapitaliga) hissa sifatida tovarlarni berish (xizmatlar ko'rsatish);

2) oddiy shirkat shartnomasi (birgalikdagi faoliyat to'g'risidagi shartnoma) ishtirokchilari o'rtasida shunday shartnoma doirasida tovarlarni berish (xizmatlar ko'rsatish);

3) quyidagilarga tovarlarni berish (xizmatlar ko'rsatish):

a) yuridik shaxs ishtirokchilari tarkibidan ishtirokchi chiqqanda (chiqarilganda) yoki uning yuridik shaxsda ishtirok etish ulushi kamayganda yoxud ishtirokchidan ushbu yuridik shaxsda ishtirok etish ulushi (ulushning bir qismi) yuridik shaxs tomonidan qaytarib sotib olinganda, ishtirokchiga;

b) emitent bo'lgan yuridik shaxs tomonidan aksiyadordan ushbu emitent chiqargan aksiyalarni qaytarib sotib olishda, aksiyadorga;

v) yuridik shaxs tugatilganda, aksiyadorga yoki ishtirokchiga;

4) xarajatlari O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 317-moddasiga muvofiq (bundan 20-bandda nazarda tutilgan xarajatlarni mustasno) foyda solig'ini hisoblab chiqarishda chegirilmaydigan, soliq to'lovchining o'z ehtiyojlari uchun soliq to'lovchi tomonidan ishlab chiqargan tovarlarni berish, o'z kuchi bilan xizmatlar ko'rsatish;

5) jismoniy shaxslarga mehnatga haq to'lash yoki dividendlar to'lash hisobiga tovarlarni berish (xizmatlar ko'rsatish);

6) soliq to'lovchi tomonidan o'ziga tegishli mol-mulkni (xizmatlarni), agar bunday mol-mulk (xizmatlar) bo'yicha soliq summasi to'liq yoki qisman hisobga o'tkazilgan bo'lsa, boshqaruv organi a'zolariga, xodimlarga, ularning oila a'zolariga yoxud boshqa shaxslarga soliq to'lovchining tadbirkorlik faoliyati bilan bog'liq bo'lmagan shaxsiy maqsadlarda foydalanish uchun berish (xizmatlar ko'rsatish);

7) tovarlarni va boshqa mol-mulkni qaytarish sharti bilan qayta ishlashga berish, agar tovarlar va (yoki) mol-mulk qayta ishlash mahsuli shaklida shartnomada belgilangan muddatda qaytarilmagan bo'lsa;

8) erkin bojxona hududining bojxona tartib-taomiliga soliq to'lamasdan joylashtirilgan tovarni yo'qotish, boshqa holatlarda soliqni to'lash zarur bo'lgan taqdirda;

9) qaytarilishi lozim bo'lgan, ko'p marta muomalada bo'ladigan idishlarning sotuvchi tomonidan berilishi, agar idish bunday idishdagi mahsulotni yetkazib berishga doir shartnomada belgilangan muddatda qaytarilmasa.

Tovarlarni (xizmatlarni) olish huquqini beruvchi vauchyerlarni realizatsiya qilish yoki bepul berish mazkur tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilish bo'yicha aylanma deb e'tirof etiladi.

Tovarlarni realizatsiya qilish joyi.

Quyidagi shartlardan hech bo'lmaganda bittasi bajarilgan taqdirda, O'zbekiston Respublikasi hududi tovarlarni realizatsiya qilish joyi deb e'tirof etiladi:

1) tovar O'zbekiston Respublikasi hududida turgan bo'lsa va bitim natijasida uning hududidan tashqariga chiqarilmaydigan bo'lsa;

2) tovar jo'natish yoki transportda tashish boshlangan paytda O'zbekiston Respublikasi hududida turgan bo'lsa.

Xizmatlarni realizatsiya qilish joyi.

Agar ushbu moddada boshqacha qoida nazarda tutilmagan bo'lsa, basharti bunday xizmatlarning xaridori O'zbekiston Respublikasi hududida faoliyatni amalga oshirsa yoki turrsa, O'zbekiston Respublikasi hududi xizmatlarni realizatsiya qilish joyi deb e'tirof etiladi.

Agar xizmatlarning xaridori O'zbekiston Respublikasi hududida yuridik shaxsni (uning filiallarini yoki vakolatxonalarini) yoki jismoniy shaxsni davlat ro'yxatidan o'tkazish asosida haqiqatda hozir bo'lsa, mazkur hudud xaridoming faoliyatni amalga oshirish joyi deb e'tirof etiladi. Davlat ro'yxatidan o'tkazilmagan taqdirda, xaridorning O'zbekiston Respublikasi hududida haqiqatda hozir bo'lishi yuridik shaxsning ta'sis hujjatlarida ko'rsatilgan joy yoki uni boshqarish joyi, uning doimiy muassasasi joylashgan yer (agar xizmatlar ushbu doimiy muassasa orqali olingan bo'lsa), jismoniy shaxsning yashash joyi asosida belgilanadi.

Quyidagi hollarda ham O'zbekiston Respublikasi hududi xizmatlarni realizatsiya qilish joyi deb e'tirof etiladi, agar:

1) xizmatlar O'zbekiston Respublikasi hududida turgan ko'chmas mol-mulk bilan bevosita bog'liq bo'lsa. Bunday xizmatlar jumlasiga, xususan, arxitektura loyihasini ishlab chiqish, qurilish faoliyatini tayyorlash va muvofiqlashtirish, arxitektura va qurilish faoliyati ustidan mualliflik va (yoki) texnik nazorat bilan bog'liq bo'lgan qurilish, montaj qilish, qurilish-montaj xizmatlari, ko'chmas mol-mulkka doir ishga tushirish-sozlash, ta'mirlash, restavratsiya qilish ishlari, ko'kalamzorlashtirish ishlari, shuningdek ko'chmas mol-mulkni ijaraga berish kiradi;

2) xizmatlar O'zbekiston Respublikasi hududida haqiqatda bo'lgan ko'char mol-mulk bilan bevosita bog'liq bo'lsa, bundan transport vositalarini ijaraga berish mustasno. Bunday xizmatlar jumlasiga, xususan, ko'char mol-mulkni montaj qilish, sozlash, yig'ish, ishlov berish, qayta ishlash, ta'mirlash, texnik xizmat ko'rsatish, saqlash kiradi;

3) umumiy ovqatlanish, ko'ngilochar, dam olish va boshqa shunga o'xshash xizmatlar, turizm, mehmonxona xizmatlari va joylashtiruvchi, madaniyat, san'at, jismoniy tarbiya va sport, o'qitish (ta'lim) sohasidagi, shu jumladan malaka imtihonlari o'tkazish, seminarlar, malaka oshirish kurslarini, pullik ko'rgazmalarni, konferensiyalarni, simpoziumlarni va boshqa shunga o'xshash tadbirlarni tashkil etishga doir xizmatlar haqiqatda O'zbekiston Respublikasi hududida ko'rsatilsa. Ushbu bandning qoidalarini elektron shaklda ko'rsatiladigan o'qitish (ta'lim) sohasidagi xizmatlarga nisbatan tatbiq etilmaydi.

4) tashish va (yoki) transportda tashish bo'yicha xizmatlar yoxud bevosita tashish va (yoki) transportda tashish bilan bog'liq xizmatlar quyidagilar tomonidan ko'rsatiladigan bo'lsa:

a) O'zbekiston Respublikasining yuridik shaxslari yoki yakka tartibdagi tadbirkorlar tomonidan, agar jo'natish punkti va (yoki) belgilangan punkt O'zbekiston Respublikasi hududida joylashgan bo'lsa. Ushbu kichik bandda ko'rsatilgan qoida ushbu transport vositalarida tashishni (transportda tashishni) nazarda tutuvchi, kemada vaqtincha yuk tashishga doir shartnoma bo'yicha (ekipaj bilan bo'lgan vaqtga) transport vositalarini berish chog'ida ham qo'llaniladi.

Bunda, agar havo kemalaridan O'zbekiston Respublikasi hududidan tashqarida joylashgan punktlar o'rtasida tashish uchun foydalaniladigan bo'lsa, O'zbekiston Respublikasi hududi kemada vaqtincha yuk tashish shartnomasiga ko'ra havo kemalarini foydalanishga berish bo'yicha xizmatlarni realizatsiya qilish joyi deb e'tirof etilmaydi;

b) chet ellik shaxslar tomonidan, agar jo'natish punkti va belgilangan punkt O'zbekiston Respublikasi hududida joylashgan bo'lsa (bundan chet el yuridik shaxslari tomonidan yo'lovchilarni, pochmani va yukni ushbu yuridik shaxsning doimiy bo'lmagan muassasasi orqali tashishga doir xizmatlar mustasno). Ushbu kichik bandning qoidalari tovarlarni O'zbekiston Respublikasi hududiga yetib kelish joyidan O'zbekiston Respublikasi hududidan chiqib ketish joyigacha transportda tashish chog'ida bojxona tranzitining bojxona tartib-taomiliga joylashtirilgan tovarlarni bevosita tashish va (yoki) transportda tashish bilan bog'liq xizmatlarga hamda ushbu qismning 5-bandida ko'rsatilgan xizmatlarga nisbatan tatbiq etilmaydi;

5) tovarlarni O'zbekiston Respublikasi hududiga yetib kelish joyidan O'zbekiston Respublikasi hududidan chiqib ketish joyigacha tashish chog'ida bojxona tranzitining bojxona tartib-taomiliga joylashtirilgan tovarlarni tashish va (yoki) transportda tashish bilan bevosita bog'liq bo'lgan xizmatlar (bundan ushbu qismning 7-bandida ko'rsatilgan xizmatlar mustasno) O'zbekiston Respublikasining rezidentlari bo'lgan yuridik shaxslar yoki chet el yuridik shaxsining doimiy muassasasi yoxud yakka tartibdagi tadbirkorlar tomonidan ko'rsatilsa;

6) havo kemalariga bevosita O'zbekiston Respublikasi aeroportlarida va O'zbekiston Respublikasining havo hududida ko'rsatiladigan xizmatlar, shu jumladan aeronavigatsiya xizmatlari ko'rsatilsa;

7) O'zbekiston Respublikasi hududi orqali tabiiy gazni quvurlar orqali tashishni tashkil etish bo'yicha xizmatlar O'zbekiston Respublikasi rezidentlari bo'lgan yuridik shaxslar tomonidan ko'rsatilsa;

8) ijaraga berish paytida O'zbekiston Respublikasi hududida bo'lgan transport vositalarini qisqa muddatli ijaraga berish bilan bog'liq xizmatlar. Agar xizmatlar transport vositalarini uzoq muddatli ijaraga berish bilan bog'liq bo'lsa, transport vositalarining joylashgan yeridan qat'i nazar, xizmatlarni sotib oluvchining faoliyatini amalga oshiradigan joyi (joylashgan yeri) bunday xizmatlarning realizatsiya qilish joyi deb e'tirof etiladi. Bunda havo va dengiz kemalariga, vertolyotlarga va temir yo'l transportining harakatdagi tarkibiga nisbatan shartnoma, agarda u 90 kungacha bo'lgan muddatga tuzilgan bo'lsa, qisqa muddatli deb hisoblanadi. Boshqa transport vositalariga nisbatan bunday shartnomalar 30 kungacha bo'lgan muddatga tuzilgan bo'lsa, qisqa muddatli deb hisoblanadi;

9) televideniya va (yoki) radioda, ommaviy axborot vositalarida va boshqa shakllarda reklamani joylashtirish bo'yicha O'zbekiston Respublikasining hududida amalga oshiriladigan xizmatlar;

10) O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 282-moddasida ko'rsatilgan elektron shakldagi xizmatlar O'zbekiston Respublikasi hududida turgan yoki faoliyatni amalga oshirayotgan shaxslar tomonidan olinsa. Bunda, agar quyidagi shartlardan hech bo'lmaganda bittasi bajarilsa, O'zbekiston Respublikasining hududi jismoniy shaxs tomonidan elektron shakldagi xizmatlarni olish joyi deb e'tirof etiladi;

a) xaridoring yashash joyi O'zbekiston Respublikasi bo'lsa;

b) xaridor tomonidan xizmatlarga haq to'lash uchun foydalaniladigan bank yoki xaridor tomonidan xizmatlarga haq to'lash amalga oshiriladigan to'lov tizimlarining operatori O'zbekiston Respublikasi hududida joylashgan bo'lsa;

v) xaridor xizmatlarni olish chog'ida foydalangan tarmoqning manzili O'zbekiston Respublikasida ro'yxatdan o'tkazilgan bo'lsa;

g) xizmatlarni olish yoki xizmatlarga haq to'lash uchun foydalaniladigan telefon raqami mansub bo'lgan mamlakatning xalqaro kodi O'zbekiston Respublikasi tomonidan berilgan bo'lsa.

O'zbekiston Respublikasi, agarda ushbu moddaning uchinchi qismida nazarda tutilgan xizmatlarni realizatsiya qilish joyi unda belgilangan mezonlarga muvofiq bo'lmasa, ushbu xizmatlarni realizatsiya qilish joyi deb e'tirof etilmaydi.

Agar xizmatlar ko'rsatish asosiy xizmatlarni realizatsiya qilishga nisbatan yordamchi xususiyatga ega bo'lsa, bunday realizatsiya qilish joyi deb asosiy xizmatlar realizatsiya qilingan joy e'tirof etiladi.

Tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilish bo'yicha aylanma amalga oshirilgan sana.

Agar ushbu moddada boshqacha qoida nazarda tutilmagan bo'lsa, mahsulot yetkazib beruvchi tomonidan hisobvara-q-faktura taqdim etilgan sana yoki tovarlar jo'natilgan (berilgan) sana, agar ushbu sana hisobvara-q-faktura taqdim etilgan sanadan oldin kelsa, tovarlarni realizatsiya qilish bo'yicha aylanma amalga oshirilgan sanadir.

Agar tovarni jo'natish (berish) amalga oshirilmasa, tovarga bo'lgan mulk huquqi xaridorga o'tkazilgan kun tovarlarni realizatsiya qilish bo'yicha aylanma amalga oshirilgan sanadir.

Ko'chmas mol-mulk realizatsiya qilingan taqdirda, ko'chmas mol-mulkni boshqa shaxs tasarrufiga o'tkazish to'g'risidagi shartnomaning taraflari tomonidan imzolangan qabul qilib olish-topshirish dalolatnomasi bo'yicha xaridorga ko'chmas mol-mulk berilgan sana aylanma amalga oshirilgan sana deb hisoblanadi.

Xizmatlar ko'rsatilganligi faktini tasdiqlovchi hisobvara-q-faktura yoki boshqa hujjat rasmiylashtirilgan (imzolangan) sana xizmatlarni realizatsiya qilish bo'yicha aylanma amalga oshirilgan sanadir.

Ushbu moddaning to'rtinchi qismi qoidalari boshlanishi bir hisobot (soliq) davriga, tamomlanishi esa, boshqa hisobot (soliq) davriga to'g'ri keladigan xizmatlarga nisbatan ham qo'llaniladi.

Elektr va (yoki) issiqlik energiyasi, suv, gaz, kommunal xizmatlar, aloqa xizmatlari, quvurlar tizimi orqali yuklarni tashishga doir xizmatlar realizatsiya

qilinganda, tovarlar (xizmatlar) doimiy (uzluksiz) asosda realizatsiya qilingan boshqa hollarda tovarlar yetkazib berilgan (xizmatlar ko'rsatilgan) kalendar oyning so'nggi kuni tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilish bo'yicha aylanma amalga oshirilgan sanadir.

Ob'yektlar qurilishida, shu jumladan ob'yektlarni foydalanish uchun tayyor holda qurishda, shuningdek uzoq (bir soliq hisoboti davridan ortiq) texnologik davriylikdagi uzoq muddatli shartnomalar bo'yicha, agar tuzilgan uzoq muddatli shartnomalar shartlarida xizmatlarni har oyda topshirish nazarda tutilmagan bo'lsa, har bir kalendar oyning oxirgi kuni aylanma amalga oshirilgan sana deb hisoblanadi.

Mol-mulk moliyaviy ijaraga (lizingga) berilganda, moliyaviy ijara (lizing) shartnomasi taraflari tomonidan imzolangan qabul qilish-topshirish dalolatnomasiga ko'ra mol-mulk ijaraga oluvchining (lizingga oluvchining) tasarrufiga berilgan sana aylanma amalga oshirilgan sana deb hisoblanadi.

Soliq to'lovchining o'z ehtiyojlari uchun tovarlarni berishda (xizmatlar ko'rsatishda) aylanma amalga oshirilgan sana deb soliq to'lovchining tegishli ichki hujjati bilan rasmiylashtirilgan, ushbu tovarni berish (xizmatlar ko'rsatish) amalga oshirilgan kun e'tirof etiladi.

Tovarlar eksport bojxona tartib-taomiliga joylashtirilgan holda O'zbekiston Respublikasi hududidan tashqariga olib chiqilgan taqdirda, quyidagi sanalar tovarni realizatsiya qilish bo'yicha aylanma amalga oshirilgan sana deb hisoblanadi:

1) bojxona to'g'risidagi qonun hujjatlariga muvofiq aniqlanadigan bojxona chegarasi haqiqatda kesib o'tilgan sana;

2) bojxonaga oid deklaratsiyalashni amalga oshirgan bojxona organining belgilari qo'yilgan holda tovarlarga taalluqli bojxona yuk deklaratsiyasi ro'yxatdan o'tkazilgan sana – davriy va (yoki) vaqtinchalik bojxonaga oid deklaratsiyalashdan foydalanilgan hollarda.

3.2. Soliq solishdan ozod etish.

O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 260-moddasida boshqacha qoida nazarda tutilmagan bo'lsa, quyidagilarni realizatsiya qilish bo'yicha aylanma soliq solishdan ozod etiladi:

- 1) maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarga qarash bo'yicha xizmatlarni;
- 2) bemorlar va keksalarni parvarish qilish bo'yicha xizmatlarni;
- 3) dafn etish byurolari va qabristonlarning marosim xizmatlarini, diniy ashyolarni, diniy tashkilotlar hamda birlashmalar tomonidan udumlarni va marosimlarni o'tkazishga doir xizmatlarni;
- 4) protez-ortopediya buyumlarini, nogironligi bo'lgan shaxslar uchun inventarni, shu jumladan ushbu buyumlar va inventarni ishlab chiqaruvchilar tomonidan realizatsiya qilish, shuningdek nogironlarga ortopedik protezlash, nogironlar uchun mo'ljallangan protez-ortopediya buyumlari va inventarni ta'mirlash hamda ularga xizmat ko'rsatish bo'yicha xizmatlarni;
- 5) davolash muassasalari huzuridagi davolash-ishlab chiqarish ustaxonalarining mahsulotlarini ushbu muassasalar tomonidan realizatsiya qilish;
- 6) ishlovchilari umumiy sonining kamida 50 foizi nogironligi bo'lgan shaxslardan iborat bo'lgan hamda nogironligi bo'lgan shaxslar mehnatiga haq to'lash fondi umumiy mehnatga haq to'lash fondining kamida 50 foizini tashkil etadigan, yagona ishtirokchisi nogironligi bo'lgan shaxslarning jamoat birlashmalari hisoblangan yuridik shaxslar tomonidan realizatsiya qilinadigan tovarlar va xizmatlarni;
- 7) pochta markalarini (kolleksiya qilinadiganlaridan tashqari), markali otkritkalarni, konvertlarni;
- 8) pensiyalar va nafaqalar to'lashga doir xizmatlarni;
- 9) byudjet mablag'lari hisobidan bajariladigan ilmiy-tadqiqot va innovatsiya ishlarini. Mazkur soliq solishdan ozod etish tegishli moliya organining byudjetdan mablag'lar ajratish to'g'risidagi xulosasi mavjud bo'lgan taqdirda qo'llaniladi;
- 10) o'qitish (ta'lim) sohasidagi xizmatlarni, shu jumladan test sinovlari va imtihonlar o'tkazishni tashkil etish xizmatlarini, xususan:

boshlang'ich, o'rta, o'rta maxsus, texnik va kasb-hunar, oliy ta'lim va oliy o'quv yurtidan keyingi ta'lim sohasidagi ta'lim xizmatlarini;

ta'lim muassasalari (tashkilotlari), shuningdek kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirishni amalga oshiradigan tashkilotlar tomonidan ko'rsatiladigan qo'shimcha ta'lim berish bo'yicha xizmatlarni;

maktabgacha ta'lim va tarbiya dasturlari doirasida ta'lim va tarbiyalash faoliyatini amalga oshiruvchi tashkilotlarda bolalarga qarash va ularni parvarishlash bo'yicha xizmatlarni, to'garaklarda, seksiyalarda (shu jumladan sport seksiyalarida) va studiyalarda voyaga yetmagan bolalar bilan mashg'ulotlar o'tkazish bo'yicha xizmatlarni;

11) tibbiyot muassasalari tomonidan ko'rsatiladigan tibbiy xizmatlarni (bundan kosmetologik xizmatlar mustasno). Ushbu bandning maqsadida tibbiy xizmatlar jumlasiga, xususan, quyidagilar kiradi:

tibbiy yordamga va sanitariya xizmati ko'rsatishga doir xizmatlar;

tashxis qo'yish, profilaktika va davolash bo'yicha xizmatlar;

stomatologik xizmatlar, shu jumladan tishlarni protezlash bo'yicha xizmatlar;

12) veterinariya xizmatlarini. Ushbu bandning maqsadida veterinariya xizmatlari jumlasiga, xususan, quyidagilar kiradi:

veterinariyaga oid xizmatlar ko'rsatish, hayvonlarga tashxis qo'yish va ularni davolash bo'yicha xizmatlar;

hayvonlar va inson uchun umumiy bo'lgan kasalliklardan aholini himoya qilish;

O'zbekiston Respublikasi hududini hayvonlarning yuqumli kasalliklari kirib kelishidan himoya qilish;

davlat veterinariya xizmati nazorati ostidagi tovarlarning veterinariya va veterinariya-sanitariya xavfsizligini ta'minlash;

13) dori vositalarini, veterinariya dori vositalarini, tibbiyot va veterinariya uchun mo'ljallangan buyumlarni;

14) sanatoriy-kurort, sog'lomlashtirish xizmatlarini, shuningdek jismoniy tarbiya va sport tashkilotlarining xizmatlarini. Ushbu bandning maqsadida:

a) sanatoriy-kurort va sog'lomlashtirish xizmatlari jumlasiga sanatoriylar, shifoxonalar, profilaktoriylar, kurortlar, pansionatlar, dam olish uylari va zonolari, bolalar dam olish oromgohlari hamda boshqa dam olish tashkilotlari tomonidan ularning asosiy faoliyati doirasida ko'rsatiladigan, ular yuridik shaxslar yoki yuridik shaxslarning tarkibiy bo'linmalari tomonidan ko'rsatilishidan qat'i nazar, yo'llanmalar yoki joysiz davolanish uchun beriladigan hujjatlar bilan rasmiylashtirilgan xizmatlar kiradi;

b) jismoniy tarbiya va sport tashkilotlarining xizmatlari jumlasiga, xususan, sport inshootlarida, maktablarda, klublarda sport turlari bo'yicha o'quv guruhlari hamda jamoalarida sog'lomlashtirish yo'nalishidagi jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlarini o'tkazishga oid xizmatlar, umumjismoniy tayyorgarlik xizmatlari, sport musobaqalarini yoki bayramlarni, sport-tomosha tadbirlarini o'tkazish bo'yicha xizmatlar, shuningdek mazkur tadbirlarga tayyorgarlik ko'rish va ularni o'tkazish uchun sport inshootlarini ijaraga berish kiradi;

15) yo'lovchilarni yagona tariflar bo'yicha tashish xizmatlarini ko'rsatish:

a) umumiy foydalanishdagi yo'lovchi tashish shahar transportida va yo'lovchi tashish avtomobi] transportida (bundan taksi, shu jumladan yo'nalishli taksi mustasno) mahalliy davlat hokimiyati organlari tomonidan belgilanadigan tariflar bo'yicha;

b) shahar atrofidagi yo'nalishda temir yo'l transportida;

16) uy-joy fondini saqlash va ta'mirlash yuzasidan aholiga ko'rsatilayotgan xizmatlar. Uy-joy fondini saqlash va ta'mirlash yuzasidan ko'rsatiladigan xizmatlar jumlasiga lift xo'jaliklari, yer resurslari va davlat kadastri, uy-joy fondidan foydalanish, uni saqlash va ta'mirlash boshqarmalari hamda bo'limlarining bevosita aholi tomonidan haq to'lanadigan xizmatlari, shu jumladan ushbu xizmatlarga uy-joy mulkdorlari shirkatlari orqali haq to'lash kiradi;

17) tovarlarni (xizmatlarni), agar tovarlarni berish (xizmatlar ko'rsatish) O'zbekiston Respublikasi Prezidentining yoki O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori asosida bepul amalga oshirilsa;

18) qimmatbaho metallardan ishlangan bank va o'lchovli quymalarini, qimmatbaho metallardan ishlangan quyma (investitsiya) tangalarni (numizmatika maqsadlari uchun foydalaniladigan tangalardan, shuningdek qimmatbaho metallardan ishlangan chet el tangalaridan tashqari), zargarlik buyumlarini;

19) bojsiz savdo bojxona tartib-taomiliga joylashtirilgan tovarlarni;

20) yuridik va jismoniy shaxslarga muayyan huquqlar berilganda fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari va vakolatli organlar, tashkilotlar tomonidan ko'rsatiladigan xizmatlarni, agar bunday xizmatlar ko'rsatish shart ekanligi qonun hujjatlarida belgilangan bo'lsa, faoliyatning muayyan sohasida ushbu organlar va tashkilotlarning zimmasiga yuklatilgan alohida vakolatlarni bajarish doirasida davlat boji yoki boshqa to'lovlar undiriladi;

21) budget mablag'lari hisobidan bajariladigan yer-kadastr, yer tuzish, tuproqqa oid va geobotanika ishlarini;

22) budget mablag'lari hisobidan har yillik mineral xomashyo bazasini rivojlantirish va qayta tiklash davlat dasturlari doirasida ko'rsatiladigan geologiya xizmatlari;

23) xalqaro moliyaviy institutlarning qarzlari va hukumat tashkilotlarining xalqaro qarzlari hisobidan olinadigan tovarlarni (xizmatlarni), agar ularni soliqdan ozod etish qonunda nazarda tutilgan bo'lsa;

24) O'zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasining qo'riqlash bo'linmalari xizmatlarini;

25) telekommunikatsiya tarmoqlarida operativ-qidiruv tadbirlari tizimining texnik vositalari, shuningdek mazkur vositalardan foydalanishga hamda ularga xizmat ko'rsatishga doir xizmatlar;

26) metsenatlik ko'magi tarzida beriladigan (ko'rsatiladigan) tovarlarni (xizmatlarni);

27) O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 244-moddasida nazarda tutilgan moliyaviy xizmatlarni;

28) O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 245-moddasida nazarda tutilgan hayotni sug'urta qilish xizmatlarini va boshqa sug'urta xizmatlarini.

Ushbu moddada sanab o'tilgan tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilishga doir aylanma soliq to'lovchilarda bunday faoliyatni amalga oshirish uchun tegishli litsenziyalar va boshqa ruxsat etuvchi hujjatlar mavjud bo'lgan taqdirda, agar uning amalga oshirilishini litsenziyalash lozim bo'lsa yoki ruxsat etuvchi hujjatlar talab etsa, qonun hujjatlariga muvofiq soliq solishdan ozod etiladi.

Soliq solinadigan aylanmalarni va ushbu moddaning qoidalariga muvofiq soliq solishdan ozod etiladigan aylanmalarni amalga oshiradigan soliq to'lovchilar O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 268-moddasiga muvofiq aylanmalarning alohida hisobini yuritishi shart.

Soliq solishdan ozod etiladigan moliyaviy xizmatlar.

Quyidagi moliyaviy xizmatlar soliq solishdan ozod etiladi:

1) bank operatsiyalari, xususan:

yuridik va jismoniy shaxslarning pul mablag'larini omonat'larga jalb etish;

yuridik va jismoniy shaxslarning jalb etilgan pul mablag'larini banklar nomidan hamda ularning hisobidan joylashtirish;

yuridik va jismoniy shaxslarning bank hisobvaraqlarini, shu jumladan bank kartalari bo'yicha hisob-kitoblar uchun xizmat qiluvchi bank hisobvaraqlarini ochish hamda yuritish, shuningdek bank kartalariga xizmat ko'rsatish bilan bog'liq operatsiyalar;

yuridik va jismoniy shaxslarning, shu jumladan vakil banklarning topshirig'iga ko'ra, ularning bank hisobvaraqlari bo'yicha hisob-kitoblarni amalga oshirish;

yuridik va jismoniy shaxslarga kassa xizmatlarini bank kassalari yoki maxsus asbob-uskunalar (bankomat, avtomatik depozit mashinalar va hokazo) orqali ko'rsatish;

chet el valyutasining naqd puldagi va naqd pulsiz oldi-sotdisi (shu jumladan chet el valyutasining oldi-sotdi operatsiyalariga doir vositachilik xizmatlari ko'rsatish);

bank kafolatlarini bajarish (bank kafolatini berish va bekor qilish, bunday kafolat shartlarini tasdiqlash va o'zgartirish, bank kafolati bo'yicha to'lov, bunday kafolatga doir hujjatlarni rasmiylashtirish va tekshirish);

majburiyatlarning pul shaklida bajarilishini nazarda tutuvchi uchinchi shaxslar uchun kafillik berish;

akkreditivlarni ochish va ularga xizmat ko'rsatish;

to'lov tizimlari, dasturlaridan va uskunalardan foydalangan holda hisob-kitoblarni (to'lovlarni) amalga oshirish;

2) hisob-kitoblar ishtirokchilari o'rtasida axborot va texnologik hamkorlikni, shu jumladan hisob-kitoblar ishtirokchilariga bank kartalari bilan amalga oshiriladigan operatsiyalar bo'yicha axborotni to'plash, unga ishlov berish va uni taqdim etish yuzasidan xizmatlar ko'rsatilishini ta'minlovchi tashkilotlar tomonidan amalga oshiriladigan operatsiyalar;

3) yuridik shaxslarning ustav fondidagi (ustav kapitalidagi) ulushlarini, kooperativlarning pay fondlaridagi va investitsiya pay jamg'armalaridagi paylarni, qimmatli qog'ozlarni hamda hosila moliyaviy vositalarni realizatsiya qilish, bundan soliq solinishi lozim bo'lgan hosila moliyaviy vositalarning asos aktivini realizatsiya qilish mustasno. Ushbu bo'lim maqsadlarida hosila moliyaviy vositalarni realizatsiya qilish deganda uning asos aktivini realizatsiya qilish, shuningdek kontrakt bo'yicha mukofotlar summalarini, variatsiyaga oid marja summalarini to'lash, hosila moliyaviy vositalar shartlariga muvofiq asos aktiv to'lovi bo'lmagan hosila moliyaviy vosita taraflarining boshqa davriy yoki bir martalik to'lovlari tushuniladi;

4) realizatsiya qilinishi ushbu qismning 3-bandiga binoan soliq solishdan ozod etiladigan hosila moliyaviy vositalar asosida yuzaga keladigan majburiyatlar bo'yicha huquqlardan (talablardan) boshqa shaxs foydasiga voz kechish (ularni boshqalarga berish);

5) forfeyting va faktoring operatsiyalari;

6) zayomlarni pul shaklida berishga doir shartnomalardan va (yoki) kredit shartnomalaridan kelib chiqadigan majburiyatlar yuzasidan kreditorning huquqlaridan (talablaridan) boshqa shaxs foydasiga voz kechish (ularni boshqalarga berish, olish) bo'yicha, shuningdek boshqa shaxs foydasiga voz kechish shartnomasi asosida dastlabki shartnoma yuzasidan qarz oluvchining har bir yangi kreditor oldidagi majburiyatlarining bajarilishga doir operatsiyalar;

7) kreditlarni, zayomlarni pul shaklida va qimmatli qog'ozlar bilan berish, shu jumladan ular bo'yicha foizlar bilan birga berish, shuningdek REPO operatsiyalari, shu jumladan REPO operatsiyalari bo'yicha qimmatli qog'ozlar berilganligi uchun to'lanishi lozim bo'lgan pul summalari;

8) mol-mulkn moliyaviy ijaraga (lizingga) berishga doir xizmatlarning ushbu xizmatlar bo'yicha foizli daromadlar olishga taalluqli qismi bo'yicha;

9) qimmatli qog'ozlar (aksiyalar, obligatsiyalar va boshqa qimmatli qog'ozlar) bilan bog'liq operatsiyalar. Qimmatli qog'ozlar bilan bog'liq operatsiyalar jumlasiga qimmatli qog'ozlarni saqlash, qimmatli qog'ozlarga bo'lgan huquqni hisobga olish, qimmatli qog'ozlarni o'tkazish hamda ularning reyestrini yuritish, qimmatli qog'ozlar savdosini tashkil etish bo'yicha operatsiyalar kiradi, ularni tayyorlash bo'yicha xizmatlar bundan mustasno;

10) tranzaksiyalarni bir vaqtning o'zida to'lov ishtirokchilari o'rtasida vositachilik haqlarini taqsimlagan holda amalga oshirish bilan bog'liq to'lov tizimlarining moliya xizmatlari.

O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi bilan birgalikda O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki va qimmatli qog'ozlarga taalluqli qism bo'yicha qimmatli qog'ozlar bozorini rivojlantirish bo'yicha vakolatli organ bilan kelishilgan holda, ushbu moddaning qoidalarini qo'llash tartibi yuzasidan tushuntirishlar, shu jumladan ayrim aylanmalarni batafsil aniqlashtirish bo'yicha tushuntirishlar berishga haqli.

Soliq solishdan ozod qilinadigan sug'urta xizmatlari.

Sug'urta qilish, birgalikda sug'urta qilish va qayta sug'urta qilish xizmatlari bo'yicha sug'urta bozorining professional ishtirokchilari tomonidan amalga oshiriladigan sug'urta qilish bo'yicha xizmatlar bu xizmatlar natijasida:

1) sug'urta bozorining professional ishtirokchisi quyidagilarni olsa, qo'shilgan qiymat solig'idan ozod qilinadi:

sug'urta qilish, birgalikda sug'urta qilish va qayta sug'urta qilish shartnomalari bo'yicha sug'urta mukofotlari;

qayta sug'urta qilishga topshirilgan shartnomalar bo'yicha vositachilik haqi va tantiemalar;

sug'urta agenti, sug'urta va qayta sug'urta brokeri, syurveyer hamda sug'urta bozorining boshqa professional ishtirokchilarining xizmatlari uchun vositachilik haqi;

sug'urta bozorining professional ishtirokchilari (aktuariylar, ajastyerlar, syurveyyerlar, assistans xizmatlari va shu singarilar) ko'rsatgan xizmatlardan olinadigan daromadlar;

qonun hujjatlariga muvofiq sug'urtalovchiga o'tgan, sug'urta qildiruvchining (naf oluvchining) yetkazilgan zarar uchun javobgar shaxslardan talab qilish huquqini realizatsiya qilishdan olinadigan mablag'lar;

qayta sug'urta qilish shartnomalari muddatidan ilgari tugatilgan taqdirda, ular bo'yicha sug'urta mukofotlarining qaytarib berilgan qismi summalari;

bevosita sug'urta faoliyatini amalga oshirishdan olinadigan boshqa daromadlar;

2) sug'urta qildiruvchi (naf oluvchi) quyidagilarni olsa, qo'shilgan qiymat solig'idan ozod qilinadi:

sug'urta to'lovi (sug'urta to'voni);

preventiv tadbirlar o'tkazish uchun beriladigan mablag'lar;

sug'urta qilish shartnomasi zararsiz amal qilishi uchun sug'urtalovchi to'laydigan mablag'lar;

sug'urta qilish shartnomasiga muvofiq boshqa mablag'lar.

O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi bilan birgalikda ushbu modda qoidalarining qo'llanilish tartibi yuzasidan, ayrim aylanmalarni batafsillashtirgan holda, tushuntirishlar berishga haqli.

Soliq solishdan ozod etiladigan tovarlarni O'zbekiston Respublikasi hududiga olib kirish.

Quyidagilarni O'zbekiston Respublikasi hududiga olib kirish soliq solishdan ozod etiladi:

1) jismoniy shaxslar tomonidan tovarlarni bojsiz olib kirishning bojxona to'g'risidagi qonun hujjatlarida tasdiqlangan normalari doirasida olib kirilayotgan tovarlar;

2) O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan belgilanadigan tartibda insonparvarlik yordami sifatida olib kirilayotgan tovarlar;

3) davlatlar, hukumatlar, xalqaro tashkilotlar, shuningdek O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarorlarida nazarda tutilgan hollarda — boshqa tashkilotlar va shaxslar yo'nalishlari bo'yicha xayriya yordami maqsadlarida, shu jumladan texnik yordam ko'rsatish (grantlar) uchun olib kiriladigan tovarlar;

4) chet el diplomatik vakolatxonalari va ularga tenglashtirilgan vakolatxonalar rasmiy foydalanishi uchun, shuningdek ushbu vakolatxonalarning diplomatik va ma'muriy-texnik xodimlari, shu jumladan ularning o'zlari bilan birga yashayotgan oila a'zolari shaxsiy foydalanishi uchun mo'ljallangan tovarlar;

5) qonun hujjatlariga muvofiq alohida qimmatga ega madaniy meros ob'yektlari jamoasiga kiritilgan, davlat madaniyat muassasalari tomonidan olingan yoki ular tomonidan sovg'aga olingan madaniy qimmatliklar. Ushbu soliq solishdan ozod etish O'zbekiston Respublikasi Madaniyat vazirligining tegishli tasdiqnomasi mavjud bo'lgan taqdirda qo'llaniladi;

6) o'xshashi O'zbekiston Respublikasida ishlab chiqarilmaydigan, tasdiqlangan ro'yxat bo'yicha O'zbekiston Respublikasi hududiga olib kiriladigan texnologik asbob-uskunalar;

7) xalqaro kitob almashinuvi bo'yicha davlat kutubxonalari va muzeylari tomonidan olinadigan bosma nashrlarning barcha turlari, shuningdek xalqaro notijorat almashinuvini amalga oshirish maqsadida ixtisoslashtirilgan davlat tashkilotlari tomonidan olib kiriladigan kinematografiya asarlari.

8) milliy valyuta va chet el valyutasi, qonuniy to'lov vositalari bo'lgan banknotlar (bundan kolleksiyalash uchun mo'ljallanganlari mustasno), shuningdek qimmatli qog'ozlar;

9) xalqaro moliya institutlarining qarzlari va hukumat tashkilotlarining xalqaro qarzlari hisobidan olib kiriladigan tovarlar, agar ular olib kirilayotganda soliqlardan ozod etilishi qonunda nazarda tutilgan bo'lsa;

10) vakolatli davlat organining yozma shakldagi tasdig'i mavjud bo'lgan taqdirda, telekommunikatsiyalar operatorlari va tezkor-qidiruv tadbirlari tizimining texnik vositalarini sertifikatlashtirish bo'yicha maxsus organ tomonidan olinadigan tezkor-qidiruv tadbirlari tizimining texnik vositalari;

11) dori vositalari, veterinariya dori vositalari, tibbiyot va veterinariya uchun mo'ljallangan buyumlar, shuningdek dori vositalarini, veterinariya dori vositalarini, tibbiyot va veterinariya uchun mo'ljallangan buyumlarni ishlab chiqarish uchun qonun hujjatlarida belgilanadigan ro'yxat bo'yicha olib kiriladigan xom-ashyo. Mazkur norma O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan tasdiqlanadigan ro'yxat bo'yicha O'zbekiston Respublikasida ham ishlab chiqariladigan, olib kiriladigan tayyor dori vositalariga, veterinariya dori vositalariga, tibbiyot va veterinariya uchun mo'ljallangan buyumlarga nisbatan tatbiq etilmaydi.

3.3. Qo'shilgan qiymat solig'ini hisobga olish tartibi.

Tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilishda soliq bazasi soliq to'lovchi tomonidan ushbu bobga muvofiq o'zi ishlab chiqargan yoki olgan tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilishning o'ziga xos xususiyatlariga qarab aniqlanadi.

Tovarlarni O'zbekiston Respublikasi hududiga olib kirishda soliq bazasi soliq to'lovchi tomonidan ushbu bobga va bojxona to'g'risidagi qonun hujjatlariga muvofiq aniqlanadi.

Soliq bazasini aniqlash chog'ida tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilishdan olingan tushum soliq to'lovchining ushbu tovarlarga (xizmatlarga) pulda va (yoki) natura shakllaridagi to'lov, shu jumladan qimmatli qog'ozlar bilan haq to'lash sifatida olingan barcha daromadlaridan kelib chiqqan holda hisobga olinadi.

Soliq bazasini aniqlash chog'ida soliq to'lovchining chet el valyutasida ifodalangan tushumi (xarajatlari) O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 242-moddasida belgilangan tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilish bo'yicha aylanma amalga oshirilgan sanada O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki tomonidan belgilangan kurs bo'yicha milliy valyutada qayta hisoblab chiqiladi.

Agar sotuvchi va xaridor o'rtasidagi shartnomada tovarlarga (xizmatlarga) chet el valyutasida belgilangan summaga teng bo'lgan summadagi milliy valyutada haq to'lash nazarda tutilgan bo'lsa hamda bunda realizatsiya qilingan tovarlarga (xizmatlarga) haq to'langan sana ulami realizatsiya qilish bo'yicha O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 242-moddasiga muvofiq aniqlanadigan aylanma amalga oshirilgan sanaga to'g'ri kelmasa, mazkur sanalarda chet el valyutasi kurslaridagi farq tufayli yuzaga kelgan tushum summasidagi ijobiy yoki salbiy farq soliq bazasini belgilashda hisobga olinmaydi. Bunday ijobiy yoki salbiy farq O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining XII bo'limiga muvofiq boshqa daromadlar yoki boshqa xarajatlar tarkibida sotuvchi tomonidan hisobga olinishi lozim.

O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 239-moddasiga muvofiq o'z ehtiyojlari uchun soliq solish ob'yekti deb e'tirof etiladigan tovarlar berilgan (xizmatlar ko'rsatilgan) taqdirda, soliq bazasi soliq to'lovchi tomonidan ushbu bobga muvofiq aniqlanadi.

Soliq bazasini aniqlash tartibi.

Agar Soliq Kodeksining 248- moddasida boshqacha qoida nazarda tutilmagan bo'lsa, soliq bazasi O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 176-moddasi talablarini hisobga olgan holda, aksiz solig'ini (aksiz to'lanadigan tovarlar, xizmatlar uchun) hisobga olib, unga soliqni kiritmagan holda, bitim

tarafdari tomonidan qo'llanilgan narxdan (tarifdan) kelib chiqqan holda realizatsiya qilinadigan tovarlarning (xizmatlarning) qiymati sifatida aniqlanadi.

Xaridorlarga realizatsiya qilish bo'yicha aylanmani amalga oshirish sanasida chegirmalar (boshqa tijorat bonuslari) bergan soliq to'lovchi soliq bazasini bunday chegirmalar (tijorat bonuslari) chegirib tashlangan holdagi narxdan (tarifdan) kelib chiqqan holda aniqlaydi.

Soliq bazasi quyidagi hollarda tovarlarning (xizmatlarning) O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi tomonidan belgilangan tartibga muvofiq aniqlanadigan bozor qiymatidan kelib chiqqan holda aniqlanadi:

1) tovarlarni (xizmatlarni) boshqa tovarlarga (xizmatlarga) ayirboshlab realizatsiya qilishda;

2) agar O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 239-moddasi birinchi qismi 2-bandida yoki ikkinchi qismining 2-bandida boshqacha qoida nazarda tutilmagan bo'lsa, tovarlarni (xizmatlarni) bepul berishda (ko'rsatishda);

3) yuridik shaxsning mol-mulkidan O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 239-moddasi to'rtinchi qismi 6-bandiga muvofiq shaxsiy maqsadlarda foydalanishda.

Agar bitimning narxi tovarlarning (xizmatlarning) bozor qiymatidan past yoki yuqori bo'lsa, soliq organlari soliq bazasiga tuzatish kiritishga haqli. Soliq to'lovchi bunday qaror yuzasidan bitimning narxi bozor narxlariga muvofiqligini va soliq to'lashdan bo'yin tovlashga qaratilmaganligining asoslarini taqdim etish yo'li bilan nizolashishga haqli.

O'zbekiston Respublikasi hududiga olib kirilgan (import qilingan) tovarlarni realizatsiya qilish chog'ida soliq bazasi ushbu tovarlarni olib kirish (import qilish) chog'ida budjetga haqiqatda to'langan soliq hisoblab chiqarilgan qiymatdan past bo'lishi mumkin emas.

Qaytarib berish sharti bilan qayta ishlashga berilgan xom-ashyo va materiallardan tovarlar ishlab chiqarish bo'yicha xizmatlar realizatsiya qilingan taqdirda, soliq bazasi ularni qayta ishlashga doir xizmatlarning qiymati asosida, unga soliqni kiritmagan holda, aksiz to'lanadigan tovarlar bo'yicha esa, ularni

qayta ishlashga doir xizmatlarning qiymati asosida, O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksiga muvofiq hisoblab chiqarilgan aksiz solig'i hisobga olingan holda aniqlanadi.

Ob'yektlarni qurishda, shu jumladan ob'yektlarni foydalanish uchun tayyor qilib qurishda, qurilish-montaj, ta'mirlash-qurilish, ishga tushirish-sozlash, loyiha-qidiruv va ilmiy ishlarni, shuningdek uzoq texnologik (bir hisobot davridan ortiq) davriylikdagi boshqa uzoq muddatli shartnomalarni bajarishda soliq bazasi har bir kalendar oyning oxirida haqiqatda bajarilgan ishlar hajmining O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 303-moddasiga muvofiq soliq bazasi kiritilmagan holda aniqlanadigan qiymati asosida aniqlanadi. Agar shartnomaga binoan bu ishlarni materiallar bilan ta'minlash majburiyati buyurtmachining zimmasida bo'lsa, ushbu materiallarga bo'lgan mulk huquqi buyurtmachining o'zida saqlanib qolgan taqdirda, soliq bazasi bajarilgan hamda tasdiqlangan ishlarning qiymatidan kelib chiqqan va buyurtmachi materiallarining qiymatini soliq bazasiga kiritmagan holda aniqlanadi.

Jismoniy shaxslarga mehnat haqi hisobiga yoki dividendlar to'lovlari hisobiga tovarlar berilganda (xizmatlar ko'rsatilganda), shuningdek O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 239-moddasi to'rtinchi qismi 3-bandida belgilangan hollarda soliq bazasi tovarlarning (xizmatlarning) ushbu moddaning birinchi qismiga muvofiq aniqlanadigan qiymatidan kelib chiqqan va soliqni hisobga olgan holda aniqlanadi.

Erkin bojxona hududining bojxona rejimiga soliq to'lamasdan joylashtirilgan tovar yo'qotilganda soliq bazasi O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 254-moddasi birinchi qismiga muvofiq aniqlanadi.

Tovarlarni (xizmatlarni) olishga bo'lgan huquqni beruvchi vauchemi realizatsiya qilish chog'ida vaucheming soliq hisobga olingan holdagi qiymati soliq bazasi bo'ladi.

Olib sotish uchun jismoniy shaxslardan olingan avtomobillar va uy-joy ko'chmas mulk ob'yektlari realizatsiya qilingan taqdirda, soliq bazasi soliq

summasini o'z ichiga oladigan, realizatsiya qilish narxi va sotib olish qiymati o'rtasidagi ijobiy farq sifatida aniqlanadi.

Foyda solig'ini hisoblab chiqarishda O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 317-moddasiga muvofiq xarajatlari chegirilmaydigan soliq to'lovchining o'z ehtiyojlari uchun o'zi ishlab chiqargan tovarlardan foydalanilganda (o'z kuchi bilan xizmatlar ko'rsatilganda), soliq bazasi ushbu tovarlarning (xizmatlarning) bunday soliq to'lovchi tomonidan o'tgan 90 kun davomida realizatsiya qilingan aynan shunday (ular mavjud bo'lmaganda shunga o'xshash) tovarlarning (xizmatlarning) o'rtacha o'lgan narxidan kelib chiqqan holda hisoblab chiqarilgan qiymati sifatida, ko'rsatilgan davrda bunday realizatsiya mavjud bo'lmaganda esa, aksizlar hisobga olingan (aksizosti tovarlar uchun) va soliq qo'shilmagan bozor narxlaridan kelib chiqqan holda aniqlanadi.

Ushbu bo'limga muvofiq realizatsiya qilishga doir aylanmalari soliq solinmaydigan aylanmalar bo'lgan chiptalar, abonementlar, yo'llanmalar (joysiz davolanish uchun berilgan hujjatlar) va xizmatlarni olish huquqini beruvchi boshqa hujjatlar realizatsiya qilingan taqdirda, soliq bazasi soliq summasini o'z ichiga oladigan, realizatsiya qilish narxi va ularni sotib olish narxi o'rtasidagi ijobiy farq sifatida aniqlanadi.

Soliq bazasini aniqlashning boshqa shartlar va holatlarni hisobga oladigan o'ziga xos xususiyatlari O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 249 — 256-moddalarida belgilanadi.

Moliyaviy ijara (lizing) shartnomalari bo'yicha operatsiyalar amalga oshirilganda soliq bazasini aniqlashning o'ziga xos xususiyatlari.

Mol-mulk moliyaviy ijaraga (lizingga) berilgan taqdirda, ijaraga beruvchining (lizingga beruvchining) soliq bazasi barcha davriy ijara (lizing) to'lovlari summasi (shu jumladan, qaytarib sotib olish summasi, agar shartnomada shunday summa nazarda tutilgan bo'lsa) sifatida, ijaraga beruvchining (lizingga beruvchining) foiz hisobidagi daromadi chegirib tashlangan va soliq hisobga olinmagan holda aniqlanadi.

Ijaraga oluvchi (lizingga oluvchi) tomonidan moliyaviy ijara (lizing) shartnomasining shartlari bajarilmaganligi sababli moliyaviy ijara (lizing) ob'yehti qaytarilgan taqdirda, soliq bazasi ijaraga oluvchi (lizingga oluvchi) tomonidan ob'yeht qaytarilgan sanada bunday ob'yeht uchun o'zi to'lamagan ijara (lizing) to'lovlarinin summasi miqdorida foiz hisobidagi xarajat cheginib tashlangan va soliq hisobga olinmagan holda aniqlanadi.

O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 246-moddasiga muvofiq soliq solishdan ozod etilgan, olib kirilgan texnologik asbob-uskunalar moliyaviy ijaraga (lizingga) berilganda soliq bazasi mazkur asbob-uskunalarni sotib olish narxi va realizatsiya qilish narxi o'rtasidagi ijobiy farqdan kelib chiqib aniqlanadi.

Vositachilik (topshiriq), transport ekspeditsiyasi shartnomalari bo'yicha operatsiyalar amalga oshirilganda soliq bazasini aniqlashning o'ziga xos xususiyatlari.

Komitentning (ishonch bildiruvchining) topshirig'iga ko'ra komitentga (ishonch bildiruvchiga) tegishli bo'lgan tovarlar realizatsiya qilingan taqdirda, vositachilik (topshiriq) shartnomasining shartlariga muvofiq bo'lgan shartlar asosida vositachi (ishonchli vakil) tomonidan uchinchi shaxs bilan tuzilgan bitim bo'yicha komitent (ishonch bildiruvchi) bunday uchinchi shaxsga xizmatlar ko'rsatganda soliq bazasi quyidagicha aniqlanadi:

1) vositachining (ishonchli vakilning) soliq bazasi – uning soliqni o'z ichiga oladigan vositachilik haqi miqdorida;

2) komitentning (ishonch bildiruvchining) soliq bazasi – komitentning (ishonch bildiruvchining) topshirig'iga ko'ra vositachi (ishonchli vakil) tomonidan realizatsiya qilingan tovarlarning qiymati, shuningdek soliqni kiritmagan holda vositachi (ishonchli vakil) tomonidan uchinchi shaxs bilan tuzilgan bitim bo'yicha komitent (ishonch bildiruvchi) bunday uchinchi shaxsga ko'rsatgan xizmatlarning qiymati miqdorida.

Soliq solishdan ozod etish soliq solishdan ozod etiladigan tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilish bilan bog'liq bo'lgan vositachilik (topshiriq),

transport ekspeditsiyasi shartnomalari asosida xizmatlar ko'rsatishga nisbatan tatbiq etilmaydi.

Vositachilik (topshiriq) shartnomasi shartlariga muvofiq bo'lgan shartlar asosida komitent (ishonch bildiruvchi) uchun uning topshirig'iga ko'ra olingan tovarlar vositachi (ishonchli vakil) tomonidan komitentga (ishonch bildiruvchiga) berilgan taqdirda, uchinchi shaxs tomonidan vositachi (ishonchli vakil) bilan tuzilgan bitim bo'yicha bunday uchinchi shaxs komitent (ishonch bildiruvchi) uchun xizmatlar ko'rsatganda vositachining (ishonchli vakilning) soliq bazasi uning soliqni o'z ichiga oladigan vositachilik haqi miqdorida aniqlanadi.

Transport ekspeditsiyasi shartnomasida belgilangan, transport ekspeditsiyasi shartnomasi bo'yicha mijoz bo'lgan taraf uchun tashuvchi va (yoki) boshqa yetkazib beruvchilar tomonidan xizmatlar ko'rsatilgan taqdirda, ekspeditorning soliq bazasi transport ekspeditsiyasi shartnomasida nazarda tutilgan, uning soliqni o'z ichiga oladigan haqi miqdorida aniqlanadi.

Korxonada mol-mulk majmuasi sifatida realizatsiya qilinganda soliq bazasini aniqlashning o'ziga xos xususiyatlari.

Korxonada mol-mulk majmuasi sifatida realizatsiya qilinganda, soliq bazasi ushbu moddada belgilangan tartibda, uni realizatsiya qilishning soliqni o'z ichiga oladigan narxi miqdorida, ushbu korxonada mol-mulking har bir soliq ob'yekti bo'yicha alohida aniqlanadi.

Agar korxonaning realizatsiya qilish narxi uning tarkibiga kiradigan jami mol-mulkning balans qiymatidan past bo'lsa, korxonani realizatsiya qilish narxining mazkur mol-mulkning balans qiymatiga nisbati sifatida aniqlanadigan tuzatish koeffitsiyenti qo'llaniladi.

Agar korxonaning realizatsiya qilish narxi uning tarkibiga kiradigan jami mol-mulkning balans qiymatidan yuqori bo'lsa, korxonani realizatsiya qilishning debitorlik qarzi summasiga va qimmatli qog'ozlar qiymatiga kamaytirilgan narxining realizatsiya qilingan korxonada tarkibiga kiradigan mol-mulkning debitorlik qarzi summasiga va qimmatli qog'ozlarning qiymatiga kamaytirilgan balans qiymatiga nisbati sifatida aniqlanadigan tuzatish koeffitsiyenti qo'llaniladi.

Ushbu qismga muvofiq tuzatish koeffitsiyentini hisob-kitob qilishda qimmatli qog'ozlarning qiymati, agar u faqat bozor qiymati bo'yicha qayta baholangan bo'lsa, chiqarib tashlanadi.

Mol-mulkning har bir turini realizatsiya qilish narxi uning balans qiymatining ushbu moddaning ikkinchi yoki uchinchi qismlarida nazarda tutilgan tartibda belgilanadigan tuzatish koeffitsiyentiga ko'paytmasi sifatida aniqlanadi.

Ushbu moddaning uchinchi qismida nazarda tutilgan holatda, debitorlik qarzining summasiga doir tuzatish koeffitsiyenti qo'llanilmaydi. Agar bunday holda qimmatli qog'ozlarning qiymati qayta baholangan bo'lsa, mazkur koeffitsiyent ularning qiymatiga nisbatan ham qo'llanilmaydi.

Korxonalar sotuvchisi tomonidan korxonalar sotilgan narxni ko'rsatgan holda jamlama hisobvaraqq-faktura tuziladi.

Jamlama hisobvaraqq-fakturada asosiy mablag'lar, nomoddiy aktivlar, ishlab chiqarish uchun mo'ljallangan va ishlab chiqarish uchun mo'ljallanmagan mol-mulkning boshqa turlari, debitorlik qarzining summalari, qimmatli qog'ozlarning qiymati hamda balans aktivlarining boshqa pozitsiyalari mustaqil pozitsiyalarga ajratiladi. Jamlama hisobvaraqq-fakturaga inventarizatsiya dalolatnomasi ilova qilinadi.

Jamlama hisobvaraqq-fakturada har bir mol-mulk turining narxi ushbu moddaning beshinchi qismida nazarda tutilgan o'ziga xos xususiyatlar hisobga olingan holda balans qiymatining tuzatish koeffitsiyentiga ko'paytmasiga teng deb qabul qilinadi.

Realizatsiya qilinishiga soliq solinadigan mol-mulkning har bir turi bo'yicha tegishli ravishda soliq stavkasi va tegishli soliq summasi ko'rsatiladi.

Transportda tashishni amalga oshirishda soliq bazasini aniqlashning o'ziga xos xususiyatlari.

Yo'lovchilarni, bagajni, yuklarni yoki pochta temir yo'li, avtomobil, havo yoki daryo transportida tashishlar amalga oshirilganda soliq bazasi soliqni qo'shmagan holdagi tashish qiymati sifatida aniqlanadi.

Imtiyozli tariflar bo'yicha yo'l hujjatlari realizatsiya qilinganda soliq bazasi ushbu imtiyozli tariflardan kelib chiqqan holda hisoblab chiqariladi.

Safar boshlanguniga qadar xaridorlarga ishlatilmagan yo'l hujjatlari uchun pullar qaytarilgan taqdirda, qaytarilishi lozim bo'lgan summaga soliqning barcha summasi kiritiladi.

Safar tugatilganligi sababli yo'l davomida yo'lovchilarga yo'l hujjatlari qaytarilgan taqdirda, qaytarilishi lozim bo'lgan summaga yo'lovchilar yurishi kerak bo'lgan qolgan masofaga tegishli miqdordagi soliq summasi kiritiladi. Bunday holda soliq bazasini aniqlashda yo'lovchilarga haqiqatda qaytarilgan summalar hisobga olinmaydi.

Muddatli bitimlar bo'yicha tovarlar (xizmatlar) realizatsiya qilinganda soliq bazasini aniqlashning o'ziga xos xususiyatlari.

Muddatli bitim deganda shartnomada belgilangan muddat tugagach bevosita ushbu shartnomada ko'rsatilgan narx bo'yicha tovarlar yetkazib berilishini (xizmatlar ko'rsatilishini) taqozo etadigan bitim tushuniladi.

Muddatli bitimlar bo'yicha tovarlar (xizmatlar) realizatsiya qilinganda soliq bazasi ushbu tovarlarning (xizmatlarning) bevosita shartnomada ko'rsatilgan, lekin realizatsiya qilingan sanadagi bozor narxlaridan kelib chiqqan holda hisoblangan qiymatdan past bo'lmagan qiymati sifatida aniqlanadi.

Uyushgan bozorda muomalada bo'lmagan hosila moliyaviy vositalar realizatsiya qilinganda soliq bazasi asos aktivning bevosita shartnomada ko'rsatilgan, lekin realizatsiya qilingan sanadagi bozor narxlaridan kelib chiqqan holda hisoblangan qiymatdan past bo'lmagan qiymati sifatida aniqlanadi.

Uyushgan bozorda muomalada bo'lgan va asos aktiv yetkazib berilishini nazarda tutuvchi hosila moliyaviy vositalarning asos aktivi realizatsiya qilinganda, soliq bazasi, agar ushbu moddaning beshinchi qismida boshqacha qoida nazarda tutilmagan bo'lsa, asos aktivni realizatsiya qilish amalga oshirilishi kerak bo'lgan hamda ushbu hosila moliyaviy vositani birja tasdiqlagan tasniflash shartlariga muvofiq belgilangan qiymat sifatida aniqlanadi.

Uyushgan bozorda muomalada bo'lgan va asos aktiv yetkazib berilishini nazarda tutuvchi opsiyon kontraktlarning asos aktivi realizatsiya qilingan taqdirda, soliq bazasi ushbu asos aktivni realizatsiya qilish amalga oshirilishi kerak bo'lgan va hosila moliyaviy vositani birja tasdiqlagan tasniflash shartlariga muvofiq belgilangan qiymat sifatida, lekin realizatsiya qilish sanasidagi bozor narxlaridan kelib chiqqan holda hisoblab chiqarilganidan past bo'lmagan qiymatda aniqlanadi.

Ushbu bo'limni qo'llash maqsadida opsiyon kontrakt (opsion) deganda bir taraf (opsion xaridori) boshqa tarafdin (opsionni sotuvchidan) oldindan belgilangan narx bo'yicha asos aktivning muayyan sonini sotib olish ("koll" opsiioni) yoki sotish ("put" opsiioni) huquqini oladigan bitim tushuniladi.

Ushbu moddaning ikkinchi — beshinchi qismlarini qo'llash maqsadida tovarning, xizmatning yoki asos aktivning narxi aksizlar hisobga olingan (aksiz to'lanadigan tovarlar uchun) va soliq hisobga olinmagan holda aniqlanadi.

Tovarlarning, xizmatlarning yoki asos aktivning bozor qiymati — O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining VI bo'limiga muvofiq, ularni realizatsiya qilish sanasi esa, O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 242-moddasiga muvofiq aniqlanadi.

Ushbu bo'limni qo'llash maqsadida uyushgan bozorda muomalada bo'lgan hosila moliyaviy vositaning tasniflanishi deganda hosila moliyaviy vositaning shartlarini belgilovchi birja hujjati tushuniladi.

Tovarlarni O'zbekiston Respublikasi hududiga olib kirishda soliq bazasini aniqlash tartibi.

Tovarlarni O'zbekiston Respublikasi hududiga olib kirishda soliq bazasi quyidagilarni qo'shgan holda hisoblab chiqarilgan ushbu tovarlarning qiymati sifatida aniqlanadi:

1) tovarlarning bojxona to'g'risidagi qonun hujjatlariga muvofiq aniqlanadigan bojxona qiymatini;

2) tovarlar O'zbekiston Respublikasiga olib kirilayotganda to'lanishi lozim bo'lgan aksiz solig'i va bojxona bojini.

O'zbekiston Respublikasining bojxona hududidan tashqarida qayta ishlash bojxona tartib-taomiliga muvofiq O'zbekiston Respublikasi hududidan ilgari olib chiqilgan tovarlarning qayta ishlash mahsulotlari ushbu hududga olib kirilayotganda soliq bazasi bunday qayta ishlashning qiymati sifatida aniqlanadi.

Soliq bazasi O'zbekiston Respublikasi hududiga olib kiriladigan bir nomdagi, turdagi va markadagi tovarlarning har bir guruhi bo'yicha alohida aniqlanadi.

Agar O'zbekiston Respublikasining bojxona hududiga olib kiriladigan tovarlarning bir turkumi tarkibida bir vaqtning o'zida ham aksiz to'lanadigan, ham aksiz to'lanmaydigan tovarlar mavjud bo'lsa, soliq bazasi mazkur tovarlarning har bir guruhiga nisbatan alohida aniqlanadi.

Agar O'zbekiston Respublikasining bojxona hududiga olib kiriladigan tovarlar turkumi tarkibida bojxona hududidan tashqarida qayta ishlash bojxona tartib-taomiliga muvofiq O'zbekiston Respublikasi hududidan ilgari olib chiqilgan tovarlarning qayta ishlash mahsulotlari mavjud bo'lsa, soliq bazasi xuddi shunday tartibda aniqlanadi.

Tovarlar (xizmatlar) chet ellik shaxslar tomonidan realizatsiya qilinganda soliq agentlari tomonidan soliq bazasini aniqlashning o'ziga xos xususiyatlari.

O'zbekiston Respublikasining hududi realizatsiya qilish joyi bo'lgan tovarlar (xizmatlar) soliq to'lovchilar sifatida soliq organlarida hisobda turmagan chet ellik shaxslar tomonidan realizatsiya qilingan taqdirda, soliq bazasi soliq agentlari tomonidan ushbu tovarlarni (xizmatlarni) aksizlar (aksiz to'lanadigan tovarlar uchun) va soliq hisobga olingan holda realizatsiya qilishdan olingan daromadning summasi sifatida aniqlanadi.

Soliq agentlari deb ushbu moddaning birinchi qismida ko'rsatilgan tovarlarning (xizmatlarning) xaridorlari (ularni oluvchilar) bo'lgan O'zbekiston Respublikasining yuridik shaxslari, yakka tartibdagi tadbirkorlar (ushbu moddaning to'rtinchi qismida nazarda tutilgan hollar bundan mustasno),

O'zbekiston Respublikasida faoliyatni doimiy muassasa orqali amalga oshiruvchi chet el yuridik shaxslari e'tirof etiladi.

Agar ushbu moddaning birinchi qismida ko'rsatilgan chet el yuridik shaxslari bilan hisob-kitoblarda O'zbekiston Respublikasining yuridik shaxslari, yakk tartibdagi tadbirkorlar yoki chet el yuridik shaxslarining doimiy muassasalari topshiriq, vositachilik shartnomalari yoki boshqa vositachilik shartnomalari asosida ishtirok etsa, bunday shaxslar soliq agentlari deb e'tirof etiladi. Mazkur hollarda soliq bazasi soliq to'lovchi tomonidan bunday tovarlarning aksizlar (aksiz to'lanadigan tovarlar uchun) va soliq hisobga olingan holdagi qiymati sifatida aniqlanadi.

O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 282-moddasi birinchi qismida ko'rsatilgan chet el yuridik shaxslari realizatsiya qilish joyi O'zbekiston Respublikasi deb e'tirof etiladigan elektron shakldagi xizmatlarni ko'rsatgan, shu jumladan O'zbekiston Respublikasining yuridik shaxslariga yoki O'zbekiston Respublikasida faoliyatni doimiy muassasa orqali amalga oshiruvchi chet el yuridik shaxslariga topshiriq, vositachilik shartnomalari yoki shunga o'xshash shartnomalar asosida elektron shakldagi xizmatlar ko'rsatgan taqdirda, bunday xizmatlarning mazkur xaridorlari soliq agentlari deb e'tirof etiladi.

O'zbekiston Respublikasi hududida tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilishga doir har bir operatsiya amalga oshirilganda soliq bazasi ushbu bo'limning qoidalari hisobga olingan holda alohida aniqlanadi.

Ushbu moddaga muvofiq soliq agentlari deb e'tirof etiladigan shaxslar tegishli soliq summasini hisoblab chiqarishi, soliq to'lovchidan, u soliq to'lovchi ekanligidan yoki soliq to'lovchi emasligidan qat'i nazar, uni ushlab qolishi va budjetga o'tkazishi shart.

Agar kontraktlarning shartlariga muvofiq xizmatlar chet ellik shaxslar tomonidan soliqni hisobga olmasdan taqdim etilsa, ushbu xizmatlar bo'yicha soliq bazasi soliq agentlari tomonidan ko'rsatilgan xizmatlarning qiymatidan kelib chiqqan holda, soliqni hisobga olmasdan aniqlanadi. Bunday holda soliq agenti

tegishli soliq summasini mustaqil tarzda hisoblab chiqarishi va budjetga o'tkazishi shart.

Ushbu moddaning qoidalari O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 243 — 245-moddalarida ko'rsatilgan tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilishda qo'llanilmaydi.

Ushbu moddaga muvofiq soliqlning to'langanligini tasdiqlovchi to'lov hujjati O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 37-bobiga muvofiq to'langan soliq summasini hisobga kiritish huquqini beradi.

Davlat mol-mulki bilan operatsiyalar amalga oshirilganda soliq agentlari tomonidan soliq bazasini aniqlashning o'ziga xos xususiyatlari.

O'zbekiston Respublikasi hududida davlat hokimiyati va boshqaruvi organlari tomonidan davlat mol-mulki ijaraga berilganda, davlat mulkini ijaraga berish bo'yicha vakolatli organ soliq agenti deb e'tirof etiladi. Bunday hollarda soliq bazasi bunday mol-mulkning soliq hisobga olingan holdagi ijara shartnomasida belgilangan ijara to'lovi miqdorida soliq agenti tomonidan aniqlanadi.

O'zbekiston Respublikasi hududida davlat mol-mulki realizatsiya qilinganda (berilganda) soliq bazasi soliq agenti tomonidan aniqlanadi. Bunday hollarda ushbu mol-mulkning xaridorlari (uni oluvchilar) soliq agenti deb e'tirof etiladi, bundan yakka tartibdagi tadbirkor bo'lmagan jismoniy shaxslar mustasno. Bunday hollarda soliq bazasi sotib olinayotgan (olinayotgan) davlat mol-mulkning soliq hisobga olinmasdan shartnomada belgilangan qiymati miqdorida soliq agenti tomonidan aniqlanadi.

O'zbekiston Respublikasi hududida musodara qilingan mol-mulk, sudning qaroriga binoan realizatsiya qilinadigan mol-mulk, egasiz qimmatliklar, xazinalar va sotib olingan qimmatliklar, shuningdek meros olish huquqi asosida davlatga o'tkazilgan qimmatliklar realizatsiya qilingan taqdirda, soliq bazasi ushbu mol-mulkn (qimmatliklarni) aksiz solig'ini (aksiz to'lanadigan tovarlar uchun) va soliqni hisobga olgan holda realizatsiya qilishdan olingan daromad summasi sifatida soliq agenti tomonidan aniqlanadi. Bunday hollarda ushbu mol-mulkn

realizatsiya qilishni amalga oshirishga vakolatli bo'lgan organ, tashkilot yoki yakka tartibdagi tadbirkor soliq agenti deb e'tirof etiladi.

Soliq bazasi ushbu moddada nazarda tutilgan har bir operatsiyani amalga oshirish chog'ida soliq agentlari tomonidan alohida aniqlanadi.

Ushbu moddaga muvofiq soliq agenti deb e'tirof etiladigan shaxslar soliq to'lovchidan tegishli soliq summasini, u soliq to'lovchi ekanligidan yoki soliq to'lovchi emasligidan qat'i nazar, hisoblab chiqarishi, ushlab qolishi va budjetga to'lashi shart.

Ushbu moddaga muvofiq soliq to'langanligini tasdiqlovchi to'lov hujjati xaridorga to'langan soliq summasini O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 37-bobiga muvofiq hisobga olish huquqini beradi.

Soliq bazasiga tuzatish kiritish.

Soliq to'lovchida soliq bazasiga tuzatish kiritish quyidagi hollarda amalga oshiriladi:

- 1) tovarlar to'liq yoki qisman qaytarilganda;
- 2) ko'rsatilgan xizmatlardan voz kechilganda;
- 3) bitim shartlari o'zgarganda, shu jumladan jo'natilgan tovarlarning, ko'rsatilgan xizmatlarning narxi va (yoki) soni (hajmi) o'zgarganda;
- 4) tovarlarni (xizmatlarni) sotuvchi tomonidan chegirmalar berilganda.

Ushbu bandeda nazarda tutilgan tuzatish kiritish, agar siylovlar berish shartlari shartnoma shartlarida yoki soliq to'lovchining narx (tarif) siyosatida nazarda tutilgan bo'lsa, ilgari amalga oshirilgan tovarlarni (xizmatlarni) yetkazib berish bo'yicha soliq bazasini kamaytiradi. Bunday shartlar tovarlar yetkazib berish (xizmatlar ko'rsatish) shartnomasining muayyan shartlarini xaridor tomonidan bajarishni, shu jumladan tovarlarning (xizmatlarning) muayyan hajmini olishni va muddatidan oldin haq to'lashni nazarda tutishi mumkin.

Soliq bazasiga uni kamaytirish yoki ko'paytirish tarafga tuzatish kiritish bir yillik muddat doirasida, kafolat muddati belgilangan tovarlar (xizmatlar) bo'yicha esa, kafolat muddati doirasida amalga oshiriladi.

Soliq to'lovchida soliq bazasiga tuzatish kiritish tovarlarga (xizmatlarga) haq to'lash bo'yicha majburiyat O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 313-moddasiga muvofiq umid qilib bo'lmaydigan qarzdorlik deb e'tirof etilganda va uni hisobdan chiqarish lozim bo'lgan hollarda ham amalga oshiriladi. Bunday holda tuzatish kiritish tartibi O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi tomonidan belgilanadi.

Soliq bazasiga tuzatish kiritish (salbiy yoki ijobiy) qo'shimcha hisobvaraqa-faktura yoki ushbu moddaning birinchi qismida ko'rsatilgan holatlar yuzaga kelganligini tasdiqlovchi boshqa hujjatlar asosida va ushbu moddaning birinchi qismida nazarda tutilgan hollar ro'y bergan soliq davrida amalga oshiriladi.

Soliq bazasi xatolarni tuzatish natijasida o'zgartirilgan taqdirda, shuningdek ilgari yozib berilgan hisobvaraqa-fakturaga o'zgartish va (yoki) qo'shimchalar kiritish zarur bo'lganda ushbu moddaning qoidalari qo'llanilmaydi. Bunday holda ilgari yozib berilgan hisobvaraqa-faktura bekor qilinadi va uning o'miga qonun hujjatlarida belgilangan tartibda tuzatilgan hisobvaraqa-faktura rasmiylashtiriladi.

Tovarlarni (xizmatlarni) yetkazib beruvchi tomonidan soliq bazasiga tuzatish kiritish amalga oshirilayotganda, xaridor yetkazib beruvchi tomonidan rasmiylashtirilgan qo'shimcha hisobvaraqa-faktura asosida ilgari o'zi hisobga olish uchun qabul qilgan soliq summasiga tegishli tarzda tuzatish kiritadi (ko'paytiradi yoki kamaytiradi).

3.4. Soliq stavkalari. Soliq davri.

O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 36-bobida boshqacha qoida belgilanmagan bo'lsa, soliq stavkasi 15 foiz miqdorida belgilanadi.

O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 36-bobida nazarda tutilgan hollarda soliq stavkasi 0 foiz miqdorida belgilanadi.

Soliq davri.

O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 39-bobida boshqacha qoida belgilanmagan bo'lsa, bir oy soliq davridir.

Tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilish bo'yicha aylanmasi oyiga bir milliard so'mdan oshmaydigan soliq to'lovchilar uchun soliq davri chorak hisoblanadi.

**Nol darajali stavka bo'yicha soliq solinadigan aylanma
Eksport operatsiyalariga va ularga tenglashtirilgan operatsiyalarga
soliq solish.**

Nol darajali stavka bo'yicha soliq solish quyidagilar realizatsiya qilinganda amalga oshiriladi:

1) O'zbekiston Respublikasi hududidan eksport bojxona tartib-taomiliga olib chiqilgan tovarlar;

2) ilgari O'zbekiston Respublikasi bojxona hududida qayta ishlash bojxona tartib-taomiliga joylashtirilgan, O'zbekiston Respublikasi hududidan olib chiqilgan tovarlar va (yoki) O'zbekiston Respublikasi hududidan bojxona hududida qayta ishlash bojxona tartib-taomiliga joylashtirilgan tovarlarni qayta ishlash natijasida olingan (hosil bo'lgan) tovarlar (qayta ishlash mahsulotlari, chiqindilar va (yoki) qoldiqlar);

3) O'zbekiston Respublikasi hududidan olib chiqilgan g'amlab qo'yilgan narsalar. Ushbu modda maqsadida havo kemalaridan risoladagidek foydalanilishini ta'minlash uchun zarur bo'lgan yoqilg'i va yonilg'i-moylash materiallari g'amlab qo'yilgan narsalar deb e'tirof etiladi;

4) chet eldan keltirilgan tovarlarni tashish chog'ida bojxona tranziti bojxona tartib-taomiliga joylashtirilgan tovarlarni bevosita O'zbekiston Respublikasi hududiga yetib kelish joyidagi bojxona organidan O'zbekiston Respublikasi hududidan chiqib ketish joyidagi bojxona organigacha tashish yoxud transportda tashish bilan bevosita bog'liq bo'lgan xizmatlar;

5) xalqaro tashishlar bilan bevosita bog'liq bo'lgan xizmatlar.

Nol darajali stavkani ayrim hollarda qo'llashning o'ziga xos xususiyatlari O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 264-moddasida belgilangan.

Nol darajali stavkani qo'llash huquqini tasdiqlovchi hujjatlar soliq hisoboti bilan birga taqdim etiladi.

Eksport operatsiyalarini tasdiqlash.

Tovarlar eksport qilinganligini tasdiqlovchi hujjatlar quyidagilardan iborat:

1) kontrakt (kontraktning belgilangan tartibda tasdiqlangan ko'chirma nusxasi).

2) tovarlarni chiqarishni amalga oshiruvchi bojxona organining tovarlarni O'zbekiston Respublikasi bojxona hududidan olib chiqish uchun belgisi qo'yilgan bojxona yuk deklaratsiyasi;

3) O'zbekiston Respublikasining bojxona hududidan o'tkazish punktida joylashgan bojxona organining tovarlar belgilangan mamlakatga jo'natilganligini tasdiqlovchi belgisi qo'yilgan, tovarga ilova qilinadigan hujjatlar.

Tovarlar eksportga vositachi (ishonchli vakil) orqali vositachilik (topshiriq) shartnomasi bo'yicha realizatsiya qilinganda eksportni tasdiqlash uchun komitent (ishonch bildiruvchi) tomonidan qo'shimcha tarzda soliq to'lovchining vositachi yoki ishonchli vakil bilan tuzilgan vositachilik shartnomasi yoki topshiriq shartnomasi (shartnomaning ko'chirma nusxasi) taqdim etiladi.

Tovarlar eksport qilinganligini tasdiqlash uchun amalga oshirilayotgan faoliyatning turiga qarab boshqa hujjatlar taqdim etilishi mumkin. Soliq to'lovchining amalga oshiriladigan faoliyat turiga qarab nol soliq stavkasini qo'llash huquqini tasdiqlash uchun zarur bo'lgan hujjatlar ro'yxati hamda ularni taqdim etish tartibi O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi va Davlat soliq qo'mitasi tomonidan belgilanadi.

O'zbekiston Respublikasining bojxona hududida tovarlarni qayta ishlash bo'yicha xizmatlarga soliq solish.

Bojxona to'g'risidagi qonun hujjatlariga muvofiq O'zbekiston Respublikasining bojxona hududida qayta ishlash bojxona rejimiga joylashtirilgan tovarlarni qayta ishlash bo'yicha xizmatlarga qayta ishlash mahsulotlarini O'zbekiston Respublikasining bojxona hududidan tashqariga olib chiqish sharti bilan nol stavka bo'yicha soliq solinadi.

O'zbekiston Respublikasining bojxona hududida qayta ishlash bojxona rejimiga joylashtirilgan tovarlarni qayta ishlash bo'yicha xizmatlarga qayta ishlash

mahsulotlarini keyinchalik bojxona to'g'risidagi qonun hujjatlariga muvofiq erkin muomalaga chiqarish rejimiga joylashtirgan holda O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 258-moddasi birinchi qismida belgilangan soliq stavkasi bo'yicha soliq solinishi lozim.

Xalqaro tashishlar bilan bog'liq xizmatlarga soliq solish.

Nol stavka bo'yicha soliq solish quyidagilarni realizatsiya qilish chog'ida amalga oshiriladi:

1) tovarlarni xalqaro tashish bo'yicha xizmatlarni. Tovarlarni xalqaro tashish deganda tovarlarning jo'natish punkti yoki belgilangan punkti O'zbekiston Respublikasi hududidan tashqarida joylashgan taqdirda tovarlarni havo kemalari, temir yo'l transporti va (yoki) avtotransport vositalari orqali tashish tushuniladi;

2) chet eldan keltirilgan tovarlarni tashish chog'ida bojxona tranziti bojxona tartib-taomiliga joylashtirilgan tovarlarni O'zbekiston Respublikasi hududiga yetib kelish joyidagi bojxona organidan to O'zbekiston Respublikasi hududidan chiqib ketish joyidagi bojxona organigacha tashish yoki transportda tashish bilan bevosita bog'liq bo'lgan xizmatlarni;

3) tashishlar yagona xalqaro tashish hujjatlari asosida rasmiylashtirilgan taqdirda, bosharti yo'lovchilarni, pochmani va bagajni jo'natish punkti yoki belgilangan punkti O'zbekiston Respublikasi hududidan tashqarida joylashgan bo'lsa, yo'lovchilarni, pochmani va bagajni tashish bo'yicha xizmatlarni;

4) O'zbekiston Respublikasi hududidan tashqariga eksport qilinadigan tovarlarni tashish yoki transportda tashish, shuningdek O'zbekiston Respublikasi hududidagi qayta ishlash mahsulotlarini O'zbekiston Respublikasi hududidan olib chiqish bo'yicha O'zbekiston Respublikasining yuridik shaxslari bo'lgan tashuvchilar tomonidan ko'rsatiladigan xizmatlarni. Ushbu bandning qoidalari, bosharti tashish hujjatlarida bojxona organlarining belgilari qo'yilgan bo'lsa, qo'llaniladi;

5) havo kemalariga bevosita O'zbekiston Respublikasi aeroportlarida va O'zbekiston Respublikasining havo hududida ko'rsatiladigan xizmatlarni, shu jumladan aeronavigatsiya xizmatini.

Ayrim hollarda nol darajali stavkaning qo'llanilishi.

Tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilish aylanmasi to'langan soliqni qoplash (qaytarish) yo'li bilan nol darajali stavkasi bo'yicha tortiladi, agar ushbu tovarlar (xizmatlar) quyidagicha olinsa:

1) chet el diplomatik vakolatxonalarining va ularga tenglashtirilgan vakolatxonalarning rasmiy foydalanishi uchun, shuningdek ushbu vakolatxonalar diplomatik va ma'muriy-texnik xodimlarining (shu jumladan ular bilan birga yashaydigan oila a'zolarining) shaxsiy foydalanishi uchun;

2) Mahsulot taqsimotiga oid bitim doirasida tovarlarni (xizmatlarni) sotib olayotgan soliq to'lovchilar tomonidan, agar bitimda nol darajali stavka qo'llanilishi nazarda tutilgan bo'lsa.

Agar tegishli chet davlatning qonun hujjatlarida O'zbekiston Respublikasining diplomatik vakolatxonalariga va ularga tenglashtirilgan vakolatxonalarga, ushbu vakolatxonalarning diplomatik hamda ma'muriy-texnik xodimlariga (shu jumladan ular bilan birga yashaydigan oila a'zolariga) nisbatan xuddi shunday tartib belgilangan bo'lsa yoxud bunday norma O'zbekiston Respublikasining xalqaro shartnomasida nazarda tutilgan bo'lsa, nol darajali stavkani qo'llash ushbu moddaning birinchi qismi 1-bandiga muvofiq amalga oshiriladi.

Suv ta'minoti, kanalizatsiya, sanitariya jihatdan tozalash, issiqlik ta'minoti bo'yicha aholiga ko'rsatiladigan xizmatlarni realizatsiya qilishga doir aylanmaga, shu jumladan bunday xizmatlarni uy-joy mulkdorlari shirkatlari tomonidan aholi nomidan, shuningdek idoraviy uy-joy fondi uylarida yashayotgan aholi uchun O'zbekiston Respublikasi Mudofaa vazirligining va O'zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasining bo'linmalari tomonidan olishga, nol darajali stavka bo'yicha soliq solinadi.

Nol darajali stavka qimmatbaho metallarni ishlab chiqaruvchilar tomonidan qimmatbaho metallarni olish bo'yicha vakolatli organga realizatsiya qilinadigan bunday metallarga nisbatan qo'llaniladi.

3.5. Qo'shilgan qiymat solig'ini hisoblab chiqarish, soliq hisob-kitoblarini taqdim etish va soliqni to'lash tartibi.

O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 247-257-moddalariga muvofiq soliq bazasini aniqlashda soliq summasi soliq bazasining soliq stavkasiga muvofiq bo'lgan foizli ulushi sifatida hisoblab chiqariladi.

Soliq summasi tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilishga doir operatsiyalarning soliq bazasidan, tegishli soliq davriga taalluqli bo'lgan aylanmalarni amalga oshirish sanasidan kelib chiqqan holda, tegishli soliq davrida soliq bazasini ko'paytiradigan yoki kamaytiradigan barcha o'zgartishlar hisobga olingan holda har bir soliq davrining yakunlariga ko'ra hisoblab chiqariladi.

Tovarlarni O'zbekiston Respublikasi hududiga olib kirishda soliqning umumiy summasi O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 254-moddasiga muvofiq hisoblab chiqarilgan soliq bazasining soliq stavkasiga mos keladigan foizli ulushi sifatida hisoblab chiqariladi.

O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 254-moddasi to'rtinchi qismida belgilangan talablarga muvofiq soliq bazasi O'zbekiston Respublikasi hududiga olib kiriladigan tovarlarning har bir guruhi bo'yicha alohida aniqlansa, soliq summasi mazkur soliq bazalarining har biri bo'yicha alohida hisoblab chiqariladi. Bunda soliqning umumiy summasi bunday soliq bazalarining har biri bo'yicha alohida hisoblab chiqarilgan soliq summalarini qo'shish orqali hisoblab chiqariladi.

To'langan soliq summalarini hisobga olish.

Byudjetga to'lanishi lozim bo'lgan soliq summasini aniqlashda, O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 267-moddasida boshqacha qoida nazarda tutilmagan bo'lsa, soliq to'lovchi haqiqatda olingan tovarlar (xizmatlar) bo'yicha to'langan (to'lanishi lozim bo'lgan) soliq summasini hisobga olish orqali O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 265-moddasiga muvofiq hisoblab chiqarilgan soliqning umumiy summasini kamaytirishga, quyidagi shartlarni bir vaqtda bajargan taqdirda, haqli bo'ladi:

1) soliq to'lovchining tovarlarni ishlab chiqarish va (yoki) realizatsiya qilish (xizmat ko'rsatish) bilan bog'liq faoliyatini amalga oshirish chog'ida tovarlardan (xizmatlardan), foydalanilganda realizatsiya qilish bo'yicha aylanmasiga soliq solinishi, shu jumladan nol stavka bo'yicha soliq solinishi lozim bo'lganda;

2) olingan tovarlarga (xizmatlarga) soliq to'lovchi tomonidan hisobvaraqa-faktura yoki yetkazib beruvchi tomonidan taqdim etilgan soliq summasi alohida ajratib ko'rsatilgan boshqa hujjat olinganda hamda tovarlarni (xizmatlarni) yetkazib beruvchi soliq to'lovchi sifatida ro'yxatdan o'tkazilganda;

3) tovarlar olib kirilgan (import qilingan) taqdirda soliq byudjetga to'langanda;

4) O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 255 va 256-moddalarida nazarda tutilgan hollarda soliq byudjetga to'langanda;

5) nol darajali stavka bo'yicha soliq solinadigan tovarlar eksportida chet ellik sotib oluvchi (to'lovchi) tomonidan eksport qilinayotgan tovarlar uchun haq to'langanligini tasdiqlovchi bank hujjatidan ko'chirma mavjud bo'lsa.

Nol darajali stavka bo'yicha soliq solinadigan tovarlarni eksportga realizatsiya qilish aylanmasi maqsadida foydalaniladigan, haqiqatda olingan tovarlar (ishlar, xizmatlar) bo'yicha to'lanishi lozim bo'lgan (to'langan) soliq tovarlar eksportidan soliq to'lovchining O'zbekiston Respublikasidagi bank hisobvarag'iga kelib tushgan valyuta tushumining ulushida hisobga olinadi.

Nol darajali stavka bo'yicha tortiladigan tovarlar eksporti vositachilik, topshiriq shartnomasi bo'yicha vositachi, ishonchli vakil orqali amalga oshirilgan taqdirda, soliq vositachining, ishonchli vakilning yoki soliq to'lovchining hisobvarag'iga kelib tushgan valyuta tushumining summasi ulushida hisobga olinadi.

O'zbekiston Respublikasi hududi realizatsiya qilish joyi deb e'tirof etilmaydigan xizmatlarni ko'rsatuvchi yakka tartibdagi tadbirkorlar va O'zbekiston Respublikasining yuridik shaxslari ushbu bobda belgilangan tartibda haqiqatda olingan tovarlar bo'yicha to'langan (to'lanishi lozim bo'lgan) soliq summasini hisobga olish huquqiga ega. Bunda ushbu bobni qo'llash maqsadida bunday

xizmatlarni realizatsiya qilish bo'yicha aylanmadan olinadigan soliq solinadigan aylanmaga tenglashtiriladi.

Soliq to'lovchi tomonidan asosiy vositalar (shu jumladan o'rnatiladigan asbob-uskunalar), nomoddiy aktivlar va ko'chmas mulk ob'yektlari, shu jumladan qurilishi tugallanmagan ob'yektlar sotib olinganda, shuningdek kelgusida o'z asosiy vositalari sifatida foydalanish uchun mo'ljallangan aktivlarni yaratish uchun tovarlar (xizmatlar) sotib olinganda sotuvchi tomonidan soliq to'lovchiga taqdim etilgan soliq summasini hisobga olish to'liq hajmda amalga oshiriladi. Soliq to'lovchi O'zbekiston Respublikasi hududiga bunday tovarlarni olib kirish chog'ida ushbu soliq to'lovchi tomonidan to'langan soliq summasini hisobga olish xuddi shunday tartibda amalga oshiriladi.

Mol-mulk ustav fondiga (ustav kapitaliga) hissa sifatida olingan taqdirda, oluvchi mol-mulkni ustav fondiga (ustav kapitaliga) berish chog'ida ishtirokchi tomonidan to'langan soliq summasini hisobga olish huquqiga ega. Ustav fondiga (ustav kapitaliga) hissa sifatida olingan asosiy vositalar, nomoddiy aktivlar va ko'chmas mol-mulk ob'yektlari, shu jumladan qurilishi tugallanmagan ob'yektlar bo'yicha ishtirokchi ularni berish chog'ida to'lagan soliq ushbu moddaning uchinchi qismida nazarda tutilgan tartibda berilgan aktivlarni oluvchi soliq to'lovchida hisobga olinadi.

Soliq to'lovchi bo'lmagan shaxs soliq to'lovchi sifatida O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 237-moddasiga muvofiq maxsus ro'yxatga olish hisobiga qo'yilganda, shuningdek soliq to'lashdan ozod etish bekor qilingan taqdirda soliq to'lovchi maxsus ro'yxatga olish hisobiga qo'yish (ozod qilishni bekor qilish) sanasida o'z balansida mavjud bo'lgan tovar-moddiy zahiralarni qoldiqlarning va uzoq muddatli aktivlarning balans qiymatida hisobga olingan soliq summasini ushbu moddaning birinchi qismida belgilangan shartlarga rioya etilgan taqdirda, hisobga olish huquqiga ega.

Ushbu moddaning beshinchi qismiga muvofiq hisobga olinadigan soliq summasi:

tovar-moddiy zaxiralarning qoldiqlari bo'yicha — shaxs ro'yxatdan o'tkazish hisobiga qo'yilgan sanadan oldingi so'nggi o'n ikki oy ichida olingan. soliq to'lovchida uni ro'yxatdan o'tkazish hisobiga qo'yish (ozod etishni bekor qilish) sanasida mavjud bo'lgan tovar-moddiy zaxiralar qoldig'iga to'g'ri keladigan tovarlarning (xizmatlarning) haqiqiy qiymati bo'yicha;

uzoq muddatli aktivlar bo'yicha — mazkur ob'yektlarning shaxs soliq bo'yicha ro'yxatdan o'tkazish hisobiga qo'yilgan (ozod etish bekor qilingan) sanadagi qayta baholanishi hisobga olinmagan, soliqning tegishli summasini o'z ichiga olgan balans (qoldiq) qiymatidan kelib chiqqan holda aniqlanadi.

Agar soliq to'lovchi sifatida hisobda turmaydigan chet el yuridik shaxsi komitent (ishonch bildiruvchi) bo'lsa, tovar tegishli vositachilik (topshiriq) shartnomasiga muvofiq shartlar asosida vositachi (ishonchli vakil) tomonidan realizatsiya qilingan taqdirda, ushbu tovar O'zbekiston Respublikasi hududiga olib kirilganda to'langan soliq summasi tegishli soliq davrida vositachi (ishonchli vakil) tomonidan realizatsiya qilingan tovarlar ulushiga to'g'ri keladigan ulushda vositachi (ishonchli vakil) tomonidan hisobga olish uchun qabul qilinadi.

O'zbekiston Respublikasining yuridik shaxsi yoki yakka tartibdagi tadbirkor bo'lgan komitentning (ishonch bildiruvchining) topshirig'iga ko'ra olingan tovar O'zbekiston Respublikasi hududiga vositachi (ishonchli vakil) tomonidan olib kirilgan taqdirda, import qilingan tovarning bojxona rasmiylashtiruv chog'ida vositachi (ishonchli vakil) tomonidan to'langan soliq komitentda (ishonch bildiruvchida) hisobga olinishi lozim.

Transport ekspeditsiyasi shartnomasi bo'yicha majburiyatlarni bajarish chog'ida ekspeditor tomonidan tashuvchidan va (yoki) boshqa yetkazib beruvchilardan olingan xizmatlarga doir soliq summasi bunday shartnoma bo'yicha ekspeditorning mijozi bo'lgan tarafda hisobga olinadi.

Sotuvchilar tomonidan O'zbekiston Respublikasining soliq to'lovchisi bo'lmagan chet ellik shaxsga ushbu chet ellik shaxs tomonidan O'zbekiston Respublikasida tovarlarni (xizmatlarni) olish chog'ida taqdim etilgan yoki ushbu chet ellik shaxslar tovarlarni ishlab chiqarish va (yoki) realizatsiya qilish

maqsadlari uchun O'zbekiston Respublikasi hududiga olib kirishi chog'ida ular tomonidan to'langan soliq summalari hisobga olinishi lozim. Soliqning mazkur summalari O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 255-moddasiga muvofiq soliq agenti tomonidan ushbu chet ellik shaxsning daromadlaridan ushlab qolingan soliq byudjetga to'langanidan keyin, ushbu shaxs olgan (olib kirgan) tovarlardan (xizmatlardan) faqat soliq agenti qiymatidan soliqni ushlab qolgan tovarlarni ishlab chiqarish va (yoki) realizatsiya qilish maqsadida foydalanilgan qismi bo'yichagina hisobga olinishi yoki ushbu chet ellik shaxsga qaytarilishi lozim. Bunda soliqning mazkur summalari, basharti chet ellik shaxs O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 237-moddasiga muvofiq soliq to'lovchi sifatida maxsus ro'yxatdan o'tkazish hisobiga qo'yilgan bo'lsa, hisobga olinishi yoki ushbu shaxsga qaytarilishi lozim.

Agar soliq to'lovchi realizatsiya qilish bo'yicha aylanmasiga soliq solinishi lozim bo'lgan tovarlarni (xizmatlarni), shuningdek realizatsiya qilish bo'yicha aylanmasi soliq solishdan ozod etiladigan tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilsa, hisobga olinishi lozim bo'lgan soliq summasi O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 268-moddasida belgilangan tartibda aniqlanadi.

Agar hisobga olish huquqi tovarlarni (xizmatlarni) olish bo'yicha qalbaki yoki ko'zbo'yamachilik uchun tuzilgan bitim natijasida vujudga kelganligiga oid dalillar mavjud bo'lsa, soliq organlari hisobga olishni bekor qilishni yoki unga tuzatishni amalga oshirishga haqli.

Hisobga olinmaydigan soliq summasi.

Tovarlarni (xizmatlarni) olish (olib kirish) chog'ida soliq to'lovchi tomonidan to'langan soliq summasi O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 266-moddasiga muvofiq quyidagi hollarda hisobga olinmaydi:

1) realizatsiya qilish bo'yicha aylanmalari ushbu bo'limga muvofiq soliq solishdan ozod etilgan tovarlarni ishlab chiqarish va (yoki) realizatsiya qilish (xizmatlar ko'rsatish) uchun mo'ljallangan asosiy vositalar, ko'chmas mulk ob'yektlari va nomoddiy aktivlar sotib olinganda (olib kirilganda);

2) tovarlar (xizmatlar) ushbu qismning 1-bandida ko'rsatilgan asosiy vositalarni, ko'chmas mulk ob'yektlarini qurish, modernizatsiyalash, rekonstruksiya qilish, texnik jihatdan qayta jihozlash va ta'mirlash uchun sotib olinganda;

3) realizatsiya qilish bo'yicha aylanmalari soliqdan ozod etilgan tovarlar (xizmatlar) ishlab chiqarish va (yoki) realizatsiya qilish (xizmatlar ko'rsatish) uchun sotib olinganda;

4) tovarlar (xizmatlar) soliq to'lovchi bo'lmagan yuridik shaxslar yoki yakka tartibdagi tadbirkorlar tomonidan sotib olinganda;

5) vakillik xarajatlari;

6) tovarlar (xizmatlar) bepul olinganda, bundan oluvchi ular bo'yicha soliq to'lagan hollar mustasno;

7) soliq to'lovchining shaxsiy ehtiyojlari uchun foydalanishga mo'ljallangan, O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 317-moddasiga muvofiq foyda solig'ini hisoblab chiqarishda xarajatlar chegirib tashlanmaydigan tovarlar (xizmatlar) sotib olinganda.

Soliq to'lovchi tovarlarni (xizmatlarni) sotib olish chog'ida to'lagan soliq summalari quyidagi tovarlarni (xizmatlarni) sotib olish yoki olib kirish chog'ida ham, agar bu tovarlarni (xizmatlarni) sotib olish amalga oshirilayotgan faoliyat turiga bog'liq bo'lmasa, hisobga olinmaydi:

1) yengil avtomobillarni, mototsikllarni, vertolyotlarni, motorli qayiq, samolyotlarni, shuningdek motorli vositalarning boshqa turlarini va ular uchun yoqilg'ini;

2) alkogol va tamaki mahsulotlarini.

O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 268-270-moddalarida boshqacha qoida nazarda tutilmagan bo'lsa, hisobga olinmaydigan soliq summasi sotib olingan tovarlarning (xizmatlarning) qiymatida hisobga olinadi.

Soliq solishdan ozod etiladigan realizatsiya qilish bo'yicha aylanma mavjud bo'lganda soliq summasini hisobga olish uchun qabul qilish tartibi.

Agar soliq to'lovchi soliq solinadigan va soliq solishdan ozod etiladigan aylanmalarni amalga oshirsa, soliq solinadigan aylanmaga to'g'ri keladigan soliq summasi hisobga olish uchun qabul qilinadi.

Hisobga o'tkazilishi lozim bo'lgan soliq summasi soliq to'lovchining tanloviga ko'ra alohida-alohida usulda va (yoki) mutanosib usulda aniqlanadi.

Alohida-alohida usul bo'yicha soliq to'lovchi soliq solinadigan va soliq solishdan ozod etilgan aylanmalar uchun foydalaniladigan, olingan tovarlarning (xizmatlarning) hamda ular bo'yicha to'langan soliq summalarining alohida-alohida hisobini yuritadi. Bunda alohida-alohida hisobni yuritish imkon bo'lmagan umumiy xarajatlar bo'yicha xarajatlarni ajratish mutanosib usulda amalga oshiriladi.

Mutanosib usul bo'yicha soliq to'lovchi tomonidan hisobga olish uchun qabul qilinadigan soliq summasi soliq solinadigan aylanma summasining tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilish (soliqni hisobga olmasdan) bo'yicha aylanmaning umumiy summasidagi joriy kalendar yil ichida o'sib boruvchi yakun bilan aniqlanadigan solishtirma miqdoridan kelib chiqqan holda aniqlanadi.

Mutanosib usuldan foydalanish chog'ida hisobga olish uchun qabul qilinmagan soliq, shuningdek O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 269-moddasida nazarda tutilgan tartibda hisobga olinishi lozim bo'lgan soliq summasiga tuzatish kiritilgan hollarda hisobga olishga qabul qilinmagan soliq soliq to'lovchi tomonidan foyda solig'ini hisoblab chiqarish chog'ida chegirib tashlanadigan xarajatlar tarkibida hisobga olinadi.

Agar soliq solinadigan aylanmalarning ulushi joriy soliq davrida aylanma umumiy summasining 5 foizidan oshib ketmasa, soliq to'lovchi haqiqatda olingan tovarlar (xizmatlar bo'yicha), shu jumladan uzoq muddatli aktivlar bo'yicha to'langan (to'lanishi lozim bo'lgan) soliq summasini joriy soliq davrida olingan tovarlarning (xizmatlarning) qiymatiga to'liq kiritishga haqli.

Hisobga olish uchun qabul qilingan soliq summalariga tuzatish kiritish.

Ilgari tovarlarni (xizmatlarni) olish chog'ida hisobga olish uchun qabul qilingan, olingan tovarlar (xizmatlar) bo'yicha soliq summasiga quyidagi hollarda tuzatish kiritilishi lozim:

1) tovarlardan (xizmatlardan) kelgusida soliq solishdan ozod etilgan aylanma uchun foydalanilganda;

2) ular buzilganda yoxud qonun hujjatlariga muvofiq vakolatli organ tomonidan, ular yo'qligida esa soliq to'lovchi tomonidan belgilangan tabiiy kamayish normalaridan ortiqcha yo'qotilgan taqdirda. Ushbu bandning qoidasi favqulodda holatlar (tabiiy ofat, yong'in, avariya, yo'l-transport hodisasi va boshqa shu kabi holatlar) munosabati bilan tovarlarning buzilishiga yoxud yo'qotilishiga nisbatan tatbiq etilmaydi;

3) yetkazib beruvchi tomonidan taqdim etilgan hisobvaraƒ-fakturalar qonun hujjatlarida belgilangan tartibda haqiqiy emas deb e'tirof etilganda;

4) soliq to'lovchi maqomini yo'qotganda (yoki soliq to'lashdan ozod qilinganda).

Sotib olingan tovarlar (xizmatlar) bo'yicha O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 267-moddasi birinchi qismi 1-4-bandlariga muvofiq ilgari hisobga olinmagan soliq summasi kelgusida ular soliq solinadigan aylanma uchun foydalanilgan hollarda tuzatiladi (hisobga olinadi).

Tuzatish kiritilishi lozim bo'lgan soliq summasi bunday tuzatishlarni amalga oshirishdan oldingi oxirgi o'n ikki oy ichida olingan tovarlarning (xizmatlarning) soliq summasi qayta tiklanishi lozim bo'lgan tovar-moddiy zaxiralar qoldiqlariga to'g'ri keladigan qiymati asosida aniqlanadi.

Asosiy vositalarning ob'yektlari, ko'chmas mulk ob'yektlari va nomoddiy aktivlar bo'yicha tuzatish kiritilishi lozim bo'lgan soliq summasi O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 270-moddasida nazarda tutilgan tartibda qayta baholash hisobga olinmagan, ushbu ob'yektlarning balans qiymatiga to'g'ri keladigan, ilgari bu ob'yektlar bo'yicha hisobga olingan (yoki ularning qiymatiga kiritilgan) soliq summasidan kelib chiqqan holda aniqlanadi.

Ilgari bunday tovarlar (xizmatlar) bo'yicha hisobga olish uchun qabul qilingan miqdordagi, asosiy vositalarga, ko'chmas mulk ob'yektlariga va nomoddiy aktivlarga nisbatan esa ularning qayta baholash hisobga olinmagan holdagi qoldiq (balans) qiymatiga mutanosib miqdordagi soliq summalari tiklanishi lozim.

Tovarlarni (xizmatlarni) yetkazib beruvchi tomonidan O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 257-moddasiga muvofiq soliq bazasiga tuzatishlar kiritish amalga oshirilganda, xaridor yetkazib beruvchi tomonidan rasmiylashtirilgan qo'shimcha (yoki tuzatilgan) hisobvaraqa-faktura asosida u tomonidan ilgari hisobga qabul qilingan soliq summasiga tegishli tartibda tuzatish kiritishi kerak.

Soliqqa tuzatish kiritish summasi ko'rsatilgan ob'yektlarning balans qiymatini oshirishga (yoki kamaytirishga) taalluqli bo'ladi yoxud foyda solig'ini hisoblab chiqarishda hisobga olinadigan xarajatlar (yoki daromadlar) tarkibiga kiritiladi.

Tovar reeksport bojxona tartib-taomiliga joylashtirilganda va ushbu tovarning importi chog'ida soliq to'lovchi tomonidan to'langan soliq summasi unga bojxona to'g'risidagi qonun hujjatlarida nazarda tutilgan tartibda qaytarilganda, soliq to'lovchi hisobga o'tkaziladigan soliq summasiga o'ziga qaytarilgan soliq summasi bo'yicha tuzatish kiritadi (uni kamaytiradi).

Hisobga olingan soliq summasiga tuzatishlar kiritish ushbu moddada ko'rsatilgan holatlar yuzaga kelgan soliq davrida amalga oshiriladi.

Asosiy vositalarning ayrim ob'yektlari, ko'chmas mulk ob'yektlari va nomoddiy aktivlar bo'yicha hisobga olish uchun qabul qilingan soliq summalariga tuzatish kiritish.

O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 266-moddasi uchinchi va to'rtinchi qismlarida ko'rsatilgan ob'yektlar bo'yicha hisobga olish uchun qabul qilingan soliq summasiga O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 267-moddasiga muvofiq ob'yektlardan kelgusida foydalanilgan

taqdirda tuzatish kiritilishi lozim, bundan to'liq amortizatsiya qilingan yoki ishga tushirilgan paytidan e'tiboran o'n yildan ortiq vaqt o'tgan ob'yektlar mustasno.

Soliqqa tuzatish kiritish summasi ushbu ob'yektlar bo'yicha ilgari hisobga olish uchun qabul qilingan soliq summasidan kelib chiqqan holda, ularning bunday tuzatish kiritilayotgan sanadagi (qayta baholash hisobga olinmagan holdagi) balans (qoldiq) qiymatiga mutanosib ravishda hisoblab chiqariladi. Bunda soliqqa tuzatish kiritish summasi mazkur ob'yektlar balans qiymatining ko'payishiga olib boriladi.

Agar ushbu moddaning birinchi qismida ko'rsatilgan ob'yektdan kelgusida soliq to'lovchi tomonidan ushbu bo'limga muvofiq soliq solinishi lozim bo'lgan tovarlarni ishlab chiqarish va realizatsiya qilish (xizmatlar ko'rsatish) uchun yangidan foydalanilsa, soliq to'lovchi tuzatish kiritishga va hisoblab chiqarilgan soliq summasini ushbu moddaning ikkinchi qismida nazarda tutilganiga o'xshash tartibda hisobga olish uchun qabul qilishga haqli.

O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 266-moddasi birinchi qismi 1-bandida ko'rsatilgan ob'yektlar bo'yicha hisobga olish uchun qabul qilinmagan soliq summasi, agar soliq to'lovchi tomonidan keyinchalik bunday ob'yektlardan O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 267-moddasi birinchi qismi 1-bandida ko'rsatilgan maqsadlar uchun foydalanilsa, hisobga o'tkazilishi lozim, bundan to'liq amortizatsiya qilingan yoki ishga tushirilgan paytidan e'tiboran o'n yildan ortiq vaqt o'tgan ob'yektlar mustasno.

Ushbu moddaning to'rtinchi qismiga muvofiq soliqqa tuzatish kiritish summasi ilgari mazkur ob'yektlar qiymatiga kiritilgan soliq summasidan kelib chiqqan holda, ularning tegishli soliq summasini o'z ichiga oladigan, bunday tuzatish kiritilgan sanadagi (qayta baholash hisobga olinmagan holdagi) balans (qoldiq) qiymatiga mutanosib ravishda hisoblab chiqariladi. Ushbu qismga muvofiq hisoblab chiqarilgan soliqqa tuzatish kiritish summasi O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 266-moddasi uchinchi qismida belgilangan tartibda hisobga o'tkazilishi lozim.

Agar ushbu moddaning to'rtinchi qismida ko'rsatilgan ob'yektdan keyinchalik realizatsiya qilinishi soliq solishdan ozod etilgan tovarlar ishlab

chiqarish (xizmatlar ko'rsatish) uchun yangidan foydalanilsa, soliq to'lovchi hisobga o'tkaziladigan soliq summasiga tuzatish kiritishni amalga oshirish hamda ushbu moddaning ikkinchi qismida nazarda tutilgan tartibga o'xshash tartibda hisoblab chiqarilgan soliq summasini tiklashi kerak.

Ushbu moddaning birinchi qismida ko'rsatilgan ob'yektdan realizatsiyasiga soliq solinadigan tovarlarni (xizmatlarni) ham, soliq solishdan ozod qilingan tovarlarni ishlab chiqarish (xizmatlarni ko'rsatish) uchun ham foydalanilgan taqdirda, tiklanishi lozim bo'lgan soliq summasi ko'rsatilgan ob'yekt bo'yicha hisobga olish uchun qabul qilingan, ob'yektning bunday tuzatish kiritilgan sanadagi balans (qoldiq) qiymatiga (qayta hisoblashni hisobga olmagan holda) to'g'ri keladigan soliq summasining qismi sifatida aniqlanadi. Mazkur qism soliq solishdan ozod qilingan realizatsiya qilingan tovarlar (xizmatlar) qiymatining joriy kalendar yili davomida o'sib boruvchi yakun bilan aniqlanadigan realizatsiya qilingan tovarlar (xizmatlar) umumiy qiymatining ulushiga mutanosib ravishda belgilanadi.

Agar ushbu moddaning to'rtinchi qismida ko'rsatilgan ob'yektdan kelgusida ham realizatsiya qilish aylanmasi soliq solishdan ozod qilinadigan, ham realizatsiya qilish aylanmasiga soliq solinadigan tovarlar ishlab chiqarish (xizmatlar ko'rsatish) uchun foydalanilsa, hisobga olinmaydigan soliq summasi quyidagi tartibda aniqlanadi:

1) ushbu moddaning beshinchi qismida nazarda tutilgan tartibga o'xshash tartibda hisoblab chiqarilgan, ob'yektning balans (qoldiq) qiymatida hisobga olingan soliq summasi ajratiladi;

2) ushbu moddaning yettinchi qismida nazarda tutilgan tartibga muvofiq hisobga olinmaydigan, soliq solishdan ozod qilingan aylanmaga to'g'ri keladigan soliq summasining ajratilgan qismi aniqlanadi. Qoldiq summa ushbu bobga muvofiq hisobga olinadi.

Majburiyatlarni hisobdan chiqarishda hisobga olish uchun qabul qilingan soliq summalariga tuzatish kiritish.

Tovarlarni (xizmatlarni) olishda ilgari hisobga olish uchun qabul qilingan soliq summasi, agar bunday tovarlarga (xizmatlarga) haq to'lash bo'yicha majburiyat O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 313-moddasiga muvofiq bunday tuzatish amalga oshirilgan soliq davrida hisobdan chiqariladi, bundan O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 266-moddasi birinchi qismi 3 va 4-bandlariga muvofiq hisobga olish uchun qabul qilingan soliq summalari mustasno.

Ushbu moddaning birinchi qismida nazarda tutilgan tuzatish kiritish amalga oshirilgan tovarlar (xizmatlar) uchun haq to'langan taqdirda, haq to'lash amalga oshirilgan soliq davridagi tegishli soliq summasiga soliq to'lovchi hisobga olish uchun qabul qilinadigan soliq summasini ko'paytirish tomonga teskari tuzatish kiritish huquqiga ega.

To'lanishi lozim bo'lgan soliq summasi.

Byudjetga to'lanishi lozim bo'lgan soliq summasi har bir soliq davri yakunlari bo'yicha, O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 265-moddasiga muvofiq hisoblab chiqarilgan, ushbu bobga muvofiq hisobga olinishi va tuzatish kiritilishi lozim bo'lgan summalar hisobga olingan holda hisoblab chiqariladi.

O'zbekiston Respublikasi hududiga tovarlarni olib kirish chog'idagi soliq summasi bojxona to'g'risidagi qonun hujjatlariga muvofiq byudjetga to'lanadi.

Agar ushbu moddaning birinchi qismiga muvofiq hisoblab chiqarilgan budjetga to'lanishi lozim bo'lgan soliq summasi salbiy bo'lsa, soliq to'lovchi mazkur summaning o'mini O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 274-moddasida belgilangan tartibda qoplash huquqiga ega bo'ladi.

Soliq hisobotini taqdim etish va soliqni to'lash tartibi.

Soliq to'lovchilar, agar ushbu bobda boshqacha qoida nazarda tutilmagan bo'lsa, soliq hisobotini o'zlari soliq hisobida turgan joydagi soliq organlariga o'tgan soliq davridan keyingi oyning yigirmanchi kunidan kechiktirilmagan muddatda taqdim etishlari shart.

O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 272-moddasiga muvofiq hisoblab chiqarilgan soliqni to'lash agar ushbu moddada boshqacha qoida nazarda

tutilmagan bo'lsa, soliq hisobida tutilgan joy bo'yicha har bir soliq davrining yakunlariga ko'ra, soliq hisoboti taqdim etishlari muddatidan kechiktirmay amalga oshiriladi.

O'zbekiston Respublikasi hududiga tovarlarni olib kirish chog'ida soliq ushbu bo'lim qoidalari hisobga olingan holda, bojxona to'g'risidagi qonun hujjatlarida belgilangan tartibda va muddatlarda byudjetga to'lanadi.

Soliq agentlari soliqni o'zi soliq hisobida turgan joy bo'yicha to'laydi. Soliq to'lovchilar bo'lmagan soliq agentlari o'zi soliq hisobida turgan joydagi soliq organlariga tegishli soliq hisobotini O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 255 va 256-moddalariga muvofiq to'lash amalga oshirilgan o'tgan soliq davridan keyingi oyning yigirmanchi kuni dan kechiktirmay taqdim etishi shart.

Soliq hisobotiga soliq to'lovchining xaridlar reyestrda va sotuvlar reyestrda ko'rsatilgan ma'lumotlar kiritiladi.

Ushbu moddaning to'rtinchi qismida ko'rsatilgan shaxslar, shuningdek vositachilik (topshiriq) va transport ekspeditsiyasi shartnomalari asosida boshqa shaxsning manfaatlarini ko'zlab tadbirkorlik faoliyatini amalga oshiruvchi shaxslar olingan va taqdim etilgan hisobvara-q-fakturalar daftarlaridagi ma'lumotlarni ham belgilangan shakl bo'yicha taqdim etishi shart. Agar bunday shaxslar soliq to'lovchilar bo'lmasa, ular soliq hisobotiga faqat soliq agenti sifatida operatsiyalarni yoki vositachilik (topshiriq) shartnomasi asosida komitentning (ishonch bildiruvchining), transport ekspeditsiyasi shartnomasi asosida yukni oluvchining (yukni jo'natuvchining) manfaatlarini ko'zlab vositachilik operatsiyalarini amalga oshirish chog'ida olingan hamda taqdim etilgan hisobvara-q-fakturalarni hisobga olish daftarlarida aks ettiriladigan ma'lumotlarni kiritadi.

Xaridlar va sotuvlar reyestrlarini, shuningdek kelib tushgan va taqdim etilgan hisobvara-q-fakturalarni hisobga olish daftarlarini yuritish shakllari va tartibi O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi va Moliya vazirligi tomonidan belgilanadi.

Soliqning o'rnini qoplash.

O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 272-moddasiga muvofiq o'rnini qoplanishi lozim bo'lgan soliq summasi, agar ushbu moddada boshqacha qoida nazarda tutilmagan bo'lsa, soliq bo'yicha kelgusi to'lovlar hisobidan hisobga olinadi.

Soliq to'lovchi o'rnini qoplanishi lozim bo'lgan soliq summasini soliq organlariga soliq summasini qaytarish to'g'risida berilgan arizaga asosan qaytarish huquqiga ega.

Agar kameral soliq tekshiruvi natijalariga ko'ra soliq organi qaytarish uchun arizada ko'rsatilgan soliq summasining o'rnini to'liq yoki qisman qoplash to'g'risida qaror qabul qilsa, mazkur soliq summasi soliq to'lovchiga soliq summasini qaytarish to'g'risida ariza berilgan sanadan e'tiboran oltmish kundan kechiktirmay qaytariladi.

Soliqning jami summasi o'rnini tezlashtirilgan tarzda qoplash tartibi bu haqda soliqni qaytarish to'g'risidagi arizada ko'rsatilgan taqdirda, quyidagi toifadagi soliq to'lovchilarga nisbatan qo'llaniladi:

1) O'zbekiston Respublikasining yirik soliq to'lovchilar toifasiga belgilangan tartibda kiritilgan yuridik shaxslariga;

2) soliqni qoplashga doir ariza bilan birga amaldagi bank kafolatini taqdim etgan yoki soliq organlari bilan garov shartnomasini O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 107 yoki 109-moddalarida belgilangan tartibda rasmiylashtirgan soliq to'lovchilarga;

3) eksport va unga tenglashtirilgan operatsiyalami amalga oshiradigan shaxslarga — agar ilgari bu shaxslarga soliq summasi qoplangan va bunda qonunbuzarliklar aniqlanmagan bo'lsa, nol darajali soliq stavkasi qo'llanilishi natijasida hosil bo'lgan soliqning oshib ketgan summalari qismida;

4) chet el diplomatik vakolatxonalariga va ularga tenglashtirilgan vakolatxonalariga;

5) mahsulot taqsimotiga oid bitim ishtirokchilariga, agar bunday bitimda nol darajali stavka qo'llanilishi nazarda tutilgan bo'lsa;

6) soliq monitoringi ishtirokchilariga.

Soliqning o'mini tezlashtirilgan tartibda qoplashda soliq to'lovchi tomonidan qaytarish uchun arizada ko'rsatilgan soliq summasining o'mi unga yetti kun ichida to'liq hajmda qoplanadi. Bunda o'mi qoplanishi uchun arizada ko'rsatilgan soliq summasi asoslantirilganligining kameral soliq tekshiruvini umumiy tartibda amalga oshiriladi. Agar kameral soliq tekshiruvini natijalariga ko'ra arizada ko'rsatilgan soliq summasi yoki uning bir qismi asossiz bo'lib chiqsa, soliq to'lovchi soliqning o'mi o'ziga asossiz ravishda qoplangan summasini qoplash sanasidan to'ni budjetga to'lash sanasigacha penya hisoblangan holda budjetga to'lashi shart.

Soliq summalarining o'mini qoplash tartibi va shartlari, ushbu moddaga muvofiq kameral soliq tekshiruvini o'tkazish, shuningdek chet davlat fuqarolari tomonidan O'zbekiston Respublikasi hududida olingan tovarlarni olib chiqishda ularga soliq summasini qaytarish (TAX FREE) O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi tomonidan O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi bilan kelishilgan holda belgilanadi.

Alohida hollarda soliq solishning o'ziga xos xususiyatlari.

Birgalikdagi faoliyat, ishonchli boshqaruv yoki konsessiya bitimi doirasida operatsiyalarni amalga oshirishda soliqni hisoblab chiqarish va to'lashning o'ziga xos xususiyatlari.

Agar oddiy shirkat shartnomasining (birgalikdagi faoliyat to'g'risidagi shartnomaning) ishtirokchilaridan hech bo'lmaganda bittasi O'zbekiston Respublikasining soliq rezidenti bo'lgan O'zbekiston Respublikasi yuridik shaxsi yoxud yakka tartibdagi tadbirkor bo'lsa, soliq solish maqsadida birgalikdagi faoliyat doirasida amalga oshiriladigan hamda O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 239-moddasiga muvofiq soliq solinishi lozim bo'lgan operatsiyalarning umumiy hisobini yuritish shunday ishtirokchi (bundan buyon ushbu moddada ishonchli shaxs deb yuritiladi) tomonidan amalga oshirilishi kerak.

Mazkur qoida oddiy shirkat shartnomasiga (birgalikdagi faoliyat to'g'risidagi shartnomaga) muvofiq shirkat ishlarini yuritish kimning zimmasiga yuklatilganligidan qat'i nazar, qo'llaniladi.

Oddiy shirkat shartnomasiga (birgalikdagi faoliyat to'g'risidagi shartnomaga) konsessiya bitimiga yoki mol-mulkni ishonchli boshqarish shartnomasiga muvofiq operatsiyalarni amalga oshirishda shirkatning ishonchli shaxsi, konsessioner yoki ishonchli boshqaruvchi zimmasiga soliq to'lovchining ushbu bo'limda belgilangan majburiyatlari yuklatiladi.

Oddiy shirkat shartnomasiga (birgalikdagi faoliyat to'g'risidagi shartnomaga) konsessiya bitimiga yoki mol-mulkni ishonchli boshqarish shartnomasiga muvofiq tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilishda shirkatning ishonchli shaxsi, konsessioner yoki ishonchli boshqaruvchi soliq to'g'risidagi qonun hujjatlarida belgilangan tartibda tegishli hisobvaraq-fakturalarni taqdim etishi shart.

Soliq solinishi lozim bo'lgan tovarlarni (xizmatlarni) oddiy shirkat shartnomasi (birgalikdagi faoliyat to'g'risidagi shartnoma) doirasida ishlab chiqarish va (yoki) realizatsiya qilish uchun olinadigan tovarlar (xizmatlar) bo'yicha soliqni hisobga olish imkoniyati faqat shirkatning ishonchli shaxsiga, boshqaruvchilar tomonidan ushbu shaxsiga soliq to'g'risidagi qonun hujjatlarida belgilangan tartibda taqdim etilgan hisobvaraq-fakturalar mavjud bo'lsa, beriladi.

Shirkatning ishonchli shaxsi tomonidan boshqa faoliyat amalga oshirilgan taqdirda, oddiy shirkat shartnomasiga (birgalikdagi faoliyat to'g'risidagi shartnomaga) muvofiq operatsiyalarni amalga oshirish chog'ida foydalaniladigan va ushbu shaxs tomonidan o'zining boshqa faoliyati amalga oshirilganda foydalaniladigan tovarlarning (xizmatlarning) alohida-alohida hisobi mavjud bo'lganda, soliq summalarini hisobga olishga bo'lgan huquq yuzaga keladi.

Soliqni hisobga olishga oid qism bo'yicha xuddi shunday qoidalar konsessiya bitimiga yoki mol-mulkni ishonchli boshqarish shartnomasiga muvofiq amalga oshiriladigan operatsiyalarga nisbatan belgilanadi.

Shirkatning soliq hisobini yuritish uchun mas'ul bo'lgan ishonchli shaxsi, konsessioner, ishonchli boshqaruvchi oddiy shirkat shartnomasini (birgalikdagi faoliyat to'g'risidagi shartnomani) konsessiya bitimini, mol-mulkni ishonchli boshqarish shartnomasini bajarish jarayonida amalga oshirilgan operatsiyalarning hisobini har bir ko'rsatib o'tilgan shartnoma bo'yicha alohida-alohida yuritadi.

Qayta tashkil etilganda soliq solishning o'ziga xos xususiyatlari.

Yuridik shaxs qayta tashkil etilganda uning soliq majburiyati ushbu moddada belgilangan o'ziga xos xususiyatlar hisobga olingan holda, O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 92-moddasiga muvofiq o'zining huquqiy vorisi (huquqiy vorislari) tomonidan bajariladi.

Yuridik shaxs qayta tashkil etilganda, qayta tashkil etish shaklidan qat'i nazar, qayta tashkil etilgan yuridik shaxsga qo'yilgan va (yoki) ushbu shaxs tomonidan tovarlarni (xizmatlarni) olishda (olib kirishda) to'langan, lekin u tomonidan hisobga olish uchun qabul qilinmagan soliq summasi ushbu bo'limda nazarda tutilgan tartibda ushbu yuridik shaxsning huquqiy vorisida, agar huquqiy voris soliq to'lovchi sifatida ro'yxatdan o'tkazilgan bo'lsa, hisobga olinishi lozim.

Soliq summalarini hisobga olish qayta tashkil etilgan yuridik shaxsning huquqiy vorisi tomonidan qayta tashkil etilgan yuridik shaxs tovarlarni (xizmatlarni) olganda, unga taqdim etilgan hisobvara-q-fakturalar asosida, shuningdek huquqiy voris tovarlarni (xizmatlarni) olganda unga taqdim etilgan hisobvara-q-fakturalar asosida amalga oshiriladi. Soliq summalarini hisobga olish qayta tashkil etilgan yuridik shaxs tomonidan tovarlar (xizmatlar) olinishi bilan bog'liq majburiyatlar bo'yicha qarz huquqiy vorisga o'tkazilganidan keyin to'liq hajmda amalga oshiriladi.

Agar qayta tashkil etilgan shaxs O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 274-moddasiga muvofiq soliqning o'mi qoplanishi huquqiga ega bo'lsa, lekin soliqning o'mi qoplanishi lozim bo'lgan summasi qayta tashkil etish tugallaniguna qadar unga qoplanmasa, ko'rsatilgan soliq summasining o'mi uning huquqiy vorisiga qoplanadi.

Agar yuridik shaxs qayta tashkil etilganda uning huquqiy vorisi (huquqiy vorislari) soliq to'lovchi bo'lmasa, qayta tashkil etilayotgan shaxs ushbu bo'limda belgilangan tartibda soliqni hisobga olish uchun qabul qilingan soliq summasiga tuzatish kiritishni amalga oshirishi kerak.

O'zbekiston Respublikasi hududiga tovarlarni olib kirishda va O'zbekiston Respublikasi hududidan tovarlarni olib chiqishda soliq solishning o'ziga xos xususiyatlari.

Tovarlarni O'zbekiston Respublikasi hududiga olib kirishda soliq solish tanlangan bojxona rejimiga qarab, quyidagi tartibda amalga oshiriladi:

1) tovarlar erkin muomalada bo'lish (import) uchun chiqarish bojxona rejimiga joylashtirilganda soliq to'liq hajmda hisoblanadi;

2) tovarlar reimport bojxona rejimiga joylashtirilganda soliq to'lovchi O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksiga muvofiq tovarlar eksport qilinganda to'lashdan ozod etilgan soliq summalarini yoxud unga tovarlar eksport qilinganligi tufayli qaytarib berilgan summalarni to'laydi. Sanab o'tilgan summalarni to'lash bojxona to'g'risidagi qonun hujjatlarida nazarda tutilgan tartibda amalga oshiriladi.

3) tovarlar tranzit, bojxona ombori, reeksport, boj olinmaydigan savdo, erkin bojxona hududi, yo'q qilish, davlat foydasiga voz kechish bojxona rejimiga, shuningdek g'amlab qo'yilgan narsalar bojxonada deklaratsiya qilinganda soliq to'lanmaydi;

4) tovarlar O'zbekiston Respublikasi bojxona hududida qayta ishlash bojxona rejimiga joylashtirilganda, basharti qayta ishlash mahsulotlarini muayyan muddatda O'zbekiston Respublikasining bojxona hududidan olib chiqilsa, soliq to'lanmaydi;

5) tovarlar vaqtincha olib kirish bojxona rejimiga joylashtirilganda bojxona to'g'risidagi qonun hujjatlarida nazarda tutilgan tartibda soliq to'lashdan to'liq yoki qisman ozod etish qo'llaniladi;

6) bojxona hududidan tashqarida qayta ishlash bojxona rejimiga joylashtirilgan tovarlarni qayta ishlash mahsulotlari olib kiritilgan taqdirda, soliq

to'lovi bojxona to'g'risidagi qonun hujjatlarida nazarda tutilgan tartibda amalga oshiriladi;

7) tovarlar ichki iste'mol uchun qayta ishlash bojxona rejimiga joylashtirilganda soliq to'liq hajmda to'lanadi.

Tovarlar O'zbekiston Respublikasi hududidan olib chiqilayotganda soliq solish quyidagi tartibda amalga oshiriladi:

1) tovarlar O'zbekiston Respublikasi hududidan eksport bojxona tartib-taomilida olib chiqilayotganda soliq to'lanmaydi. Mazkur qoida tovarlarni keyinchalik eksport bojxona tartib-taomiliga muvofiq olib chiqish maqsadida ushbu tovarlar bojxona ombori tartib-taomiliga joylashtirilganda ham qo'llaniladi;

2) tovarlar O'zbekiston Respublikasi hududidan tashqariga reeksport bojxona tartib-taomilida olib chiqilayotganda soliq to'lanmaydi, O'zbekiston Respublikasi hududiga olib kirish chog'ida to'langan soliq summalari esa soliq to'lovchiga bojxona to'g'risidagi qonun hujjatlarida nazarda tutilgan tartibda qaytariladi. Mazkur qoida tovarlar reeksport bojxona tartib-taomiliga muvofiq keyinchalik olib chiqish maqsadida bojxona ombori bojxona tartib-taomiliga joylashtirilganda ham qo'llaniladi;

3) maxsus bojxona tartib-taomilini tugallash maqsadida g'amlab qo'yilgan narsalar, shuningdek tovarlar O'zbekiston Respublikasi hududidan olib chiqilayotganda soliq to'lanmaydi;

4) tovarlar O'zbekiston Respublikasi hududidan ushbu qismning 1 — 3-bandlarida ko'rsatilganlariga nisbatan boshqa tartib-taomillarga muvofiq olib chiqilayotganda, agar bojxona to'g'risidagi qonun hujjatlarida boshqacha qoida nazarda tutilmagan bo'lsa, bojxona tartib-taomillari bilan soliq to'lashdan ozod etish va (yoki) to'langan soliq summalarini qaytarish amalga oshirilmaydi.

Jismoniy shaxslar tomonidan shaxsiy, oilaviy, uy-ro'zg'or ehtiyojlari va tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirish bilan bog'liq bo'lmagan boshqa ehtiyojlar uchun mo'ljallangan tovarlar olib o'tilayotganda, tovarlar O'zbekiston Respublikasining bojxona chegarasi orqali olib o'tilayotganligi munosabati bilan soliq to'lash tartibi bojxona to'g'risidagi qonun hujjatlarida belgilanadi.

3.6. Elektron shaklda xizmatlar ko'rsatuvchi chet el yuridik shaxslariga soliq solishning o'ziga xos xususiyatlari.

Realizatsiya qilish joyi O'zbekiston Respublikasi bo'lgan elektron shakldagi xizmatlarni realizatsiya qilishni amalga oshiruvchi chet el yuridik shaxslari bunday xizmatlarni jismoniy shaxslarga ko'rsatishga oid qism bo'yicha soliq to'lovchilar deb e'tirof etiladi.

Agar chet el yuridik shaxslari jismoniy shaxslarga O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 282-moddasida belgilangan xizmatlarni elektron shaklda ko'rsatsa hamda ularni realizatsiya qilish joyi O'zbekiston Respublikasi bo'lsa, bunday xizmatlarni ko'rsatuvchi chet el yuridik shaxslari bilan topshiriq, vositachilik, agentlik shartnomalari yoki boshqa shunga o'xshash shartnomalar asosida bevosita jismoniy shaxslar bilan hisob-kitoblarda ishtirok etadigan vositachilar bo'lgan chet el yuridik shaxslari bunday xizmatlarni realizatsiya qilishga doir operatsiyalarga nisbatan soliq agentlari deb e'tirof etiladi.

Agar bunday xizmatlar vositachilar bo'lgan bir nechta yuridik shaxsning hisob-kitoblarida izchil ketma-ketlikda ishtirok etgan holda ko'rsatilsa, bevosita jismoniy shaxslar bilan hisob-kitoblarda ishtirok etayotgan vositachi bo'lgan chet el yuridik shaxsi, unda ushbu xizmatlarni ko'rsatuvchi chet el yuridik shaxsi bilan shartnomani mavjudligidan qat'i nazar, soliq agenti deb e'tirof etiladi.

Agar bunday xizmatlar O'zbekiston Respublikasining yuridik shaxslariga va O'zbekiston Respublikasida faoliyatni doimiy muassasalar orqali amalga oshiruvchi O'zbekiston Respublikasi norezidentlari bo'lgan yuridik shaxslarga ko'rsatiladigan bo'lsa, bunday xizmatlarning xaridorlari bo'lgan mazkur shaxslar soliq agentlari deb e'tirof etiladi.

Elektron shaklda xizmatlar ko'rsatuvchi chet el yuridik shaxslarini hisobga qo'yish va hisobdan chiqarish tartibi.

Agar chet el yuridik shaxsi jismoniy shaxslarga O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 282-moddasida ko'rsatilgan, realizatsiya qilish joyi O'zbekiston Respublikasi deb e'tirof etiladigan elektron shakldagi xizmatlar ko'rsatadigan bo'lsa va agar bu yuridik shaxsning o'zi vositachilarsiz xizmatlarni oluvchi

bo'lgan jismoniy shaxslar bilan hisob-kitoblarni amalga oshirsa, chet el yuridik shaxsini soliq organida hisobga qo'yish (hisobdan chiqarish) to'g'risidagi ariza va O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi tomonidan ro'yxati tasdiqlanadigan boshqa hujjatlar asosida amalga oshiriladi. Shunday xizmatlarda soliq agenti deb e'tirof etiladigan vositachi bo'lgan chet el yuridik shaxsini soliq organida hisobga qo'yish (hisobdan chiqarish) xuddi shunday tartibda amalga oshiriladi.

Hisobga qo'yish (hisobdan chiqarish) to'g'risidagi ariza chet el yuridik shaxslari tomonidan soliq organiga elektron shaklda xizmatlar ko'rsatish boshlangan (tugatilgan) kundan e'tiboran o'ttiz kalendar kundan kechiktirmay beriladi.

Soliq solish ob'yekti va soliq bazasi. Soliq davri. Chet el yuridik shaxslari tomonidan soliqni hisoblab chiqarish tartibi.

Jismoniy shaxslarga elektron shakldagi xizmatlarni realizatsiya qilish bo'yicha aylanma soliq solish ob'yektidir.

Chet el yuridik shaxslari jismoniy shaxslarga O'zbekiston Respublikasi realizatsiya qilish joyi deb e'tirof etiladigan, O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 282-moddasida belgilangan elektron shakldagi xizmatlarni ko'rsatganda soliq bazasi mazkur xizmatlarning, ularni realizatsiya qilishning haqiqiy narxlaridan kelib chiqib hisoblab chiqarilgan soliq summasi hisobga olingan holdagi qiymati sifatida aniqlanadi.

Bir chorak soliq davridir.

Soliq bazasi har bir chorak bo'yicha ko'rsatilgan xizmatlar uchun to'lov (qisman to'lov) kelib tushgan vaqtdan kelib chiqqan holda aniqlanadi.

Soliq bazasini ushbu moddaga muvofiq aniqlash chog'ida elektron shaklda ko'rsatiladigan xizmatlarning chet el valyutasida ifodalangan qiymati O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining ko'rsatilgan xizmatlar to'lovi (qisman to'lovi) kelib tushgan oying oxirgi kunida belgilangan kursi bo'yicha milliy valyutada qayta hisoblanadi.

Agar bunday xizmatlarni realizatsiya qilishga doir operatsiyalarga nisbatan soliqni hisoblab chiqarish bo'yicha majburiyat ushbu moddaga muvofiq soliq agentining zimmasiga yuklatilmagan bo'lsa, chet el yuridik shaxslari soliqni hisoblab chiqarishni mustaqil ravishda amalga oshiradi.

Elektron shaklda xizmatlar ko'rsatishda chet el yuridik shaxslari tomonidan soliq hisobotlarini taqdim etish va soliqni to'lash tartibi.

O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 82-moddasida belgilangan elektron shakldagi xizmatlar ko'rsatuvchi chet el yuridik shaxslari soliq organiga soliq hisobotini soliq to'lovchining shaxsiy kabineti orqali, belgilangan format bo'yicha elektron shaklda taqdim etadi.

Chet el yuridik shaxslari tomonidan soliq organiga hujjatlarni (axborotni) va ma'lumotlarni taqdim etish uchun soliq to'lovchining shaxsiy kabinetidan foydalanish mumkin bo'lmagan davrda bunday hujjatlar (axborot) va ma'lumotlar telekommunikatsiya aloqa kanallari orqali taqdim etiladi.

Soliq hisobotlari, hujjatlar (axborot) va boshqa ma'lumotlar o'tgan chorakdan keyingi oying yigirmanchi kunidan kechiktirmay taqdim etiladi.

Chet el yuridik shaxslari tomonidan soliqni to'lash soliq hisobotini taqdim etish muddatidan kechiktirmay amalga oshiriladi.

Elektron shakldagi xizmatlar.

Ushbu bo'limni qo'llash maqsadida axborot texnologiyalaridan foydalanish holda jahon Internet axborot tarmog'idan (bundan buyon matnda Internet tarmog'i deb yuritiladi) avtomatik usulda foydalanish orqali ko'rsatilgan xizmatlar elektron shakldagi xizmatlar jumlasiga kiradi. Xususan, bunday xizmatlar jumlasiga quyidagilar kiradi:

1) dasturiy ta'minotdan (shu jumladan Internet tarmog'i orqali yetkazib beriladigan o'yinlardan), shuningdek ma'lumotlar bazalaridan, ularga kiritiladigan yangi ma'lumotlardan va qo'shimcha funksional imkoniyatlardan Internet tarmog'i orqali, shu jumladan ulardan masofadan turib foydalanish imkonini berish yo'li bilan foydalanishga bo'lgan huquqlarni taqdim etish;

2) elektron kitoblardan (nashrlardan) va boshqa elektron nashrlardan, axborot, ta'limga oid materiallardan, grafik tasvirlardan, matnli yoki matnsiz musiqa asarlaridan, audiovizual asarlardan foydalanish huquqini Internet tarmog'i orqali, shu jumladan Internet tarmog'i orqali ko'rib chiqish yoki eshitish uchun ulardan masofadan turib foydalanish imkonini berish yo'li bilan taqdim etish;

3) Internet tarmog'ida, shu jumladan elektron hisoblash mashinalari uchun dasturlardan va Internet tarmog'ida ishlab turgan ma'lumotlar bazalaridan foydalangan holda reklamaga oid xizmatlar ko'rsatish, shuningdek Internet tarmog'ida reklama uchun reklamaga oid maydon (joy) va vaqt berish;

4) Internet tarmog'ida tovarlarni (xizmatlarni) va mulkiy huquqlarni olish (realizatsiya qilish) to'g'risida takliflar joylashtirish bo'yicha xizmatlar ko'rsatish;

5) Internet tarmog'i orqali sotuvchilar va xaridorlar o'rtasida aloqalar o'rnatish va bitimlar tuzish uchun axborot texnologiyalari va tizimlaridan foydalangan holda amalga oshiriladigan texnik, tashkiliy, axborot imkoniyatlarini hamda boshqa imkoniyatlarni berish bo'yicha xizmatlar ko'rsatish. Bunday xizmatlar jumlasiga, xususan, Internet tarmog'ida real vaqt rejimida ishlaydigan savdo maydonchasini berish kiradi, bu maydonda potensial xaridorlar avtomatlashtirilgan tartib-tamoyil vositasida o'z narxini taklif etadi hamda taraflar avtomatik tarzda yaratiladigan xabar orqali sotuv to'g'risida xabardor qilinadi;

6) o'z maqsadlari uchun yoki iqtisodiy faoliyatni amalga oshirish maqsadida Internet tarmog'ida hozir bo'lishni ta'minlash va (yoki) saqlab turish, foydalanuvchilarning elektron resurslarini (saytlarini va (yoki) Internet tarmog'idagi saytlari sahifalarini) saqlab turish, ulardan Internet tarmog'idan boshqa foydalanuvchilarning foydalanishini ta'minlash, foydalanuvchilarga ularni modifikatsiyalash imkonini taqdim etish;

7) dasturning masofadan va onlayn rejimida ishlashini avtomatik tarzda saqlab turish, Internet tarmog'ida axborot tizimlarini, saytlarni va (yoki) sahifalarni boshqarish bo'yicha xizmatlar ko'rsatish;

8) basharti axborotni taqdim etgan shaxs undan Internet tarmog'i orqali foydalanish imkoniga ega bo'lsa, ushbu axborotni saqlash va unga ishlov berish;

9) axborot tizimida axborotni joylashtirish uchun real vaqt rejimida hisoblash quvvatini taqdim etish;

10) domen nomlar berish, xosting xizmatlarini ko'rsatish;

11) Internet tarmog'i orqali xaridor tomonidan ma'lumotlar kiritilayotganda avtomatik usulda yuzaga keladigan axborotni yetkazib berish, ma'lumotlarni qidirish, so'rovlarga ko'ra ularni saralash va ajratish, axborot-kommunikatsiya tarmoqlari orqali mazkur ma'lumotlarni foydalanuvchilarga taqdim etish bo'yicha avtomatlashtirilgan xizmatlar ko'rsatish. Bunday yetkazib berishlar jumlasiga, xususan, fond birjasining real vaqt rejimidagi ma'lumotlari, matnlarning avtomatlashtirilgan tarjimasini real vaqt rejimida amalga oshirish kiradi;

12) potensial xaridorlar to'g'risidagi axborotni qidirish va (yoki) buyurtmachiga taqdim etish bo'yicha xizmatlar ko'rsatish;

13) Internet tarmog'idagi qidiruv tizimlaridan foydalanish imkonini berish;

14) Internet tarmog'idagi saytlarda statistikani yuritish.

Elektron shakldagi xizmatlar jumlasiga quyidagilar kirmaydi:

1) agar Internet tarmog'i orqali buyurtma berilganda tovarlar yetkazib berish (xizmatlar ko'rsatish) aslida Internet tarmog'idan foydalanmagan holda amalga oshiriladigan bo'lsa, tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilish;

2) elektron hisoblash mashinalari (shu jumladan kompyuter o'yinlari) uchun dasturlarni va moddiy jismlardagi ma'lumotlar bazalarini realizatsiya qilish (ulardan foydalanish huquqlarini taqdim etish);

3) elektron pochta orqali maslahat xizmatlari ko'rsatish;

4) Internet tarmog'idan foydalanish imkonini berish bo'yicha xizmatlar ko'rsatish.

Qisqacha xulosalar.

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, mamlakat iqtisodiy taraqqiyotining tadrijiy rivojlanish jarayonlarida soliq solish tartibi va soliq munosabatlari uzluksiz ravishda o'zining takomillashish tavsifiga ega bo'lgan. Soliq munosabatlari tizimini bugungi soliq islohatlari talablari darajasida yanada samaraliroq tashkil etish va amalga oshirish, soliq sub'ektlari tomonidan undagi

ayrim elementlar mexanizmini maqbul tartiblar asosida qabul qilish zaruriyatini ko'rsatadi.

Soliq munosabatlaridagi muhim soliq solish elementlari mexanizmidan biri, bu qo'shilgan qiymat solig'iga tortish mexanizmidir. Qo'shilgan qiymat solig'iga tortish mexanizmining samarali faoliyat ko'rsatishi uchun soliq sub'ektlarining soliq qonunchiligi tartiblariga to'liq rioya qilgan holda faoliyat ko'rsatishlarini talab etadi.

Mustaqil ishlash uchun nazorat savollar.

1. Qo'shilgan qiymat va qo'shilgan qiymat solig'ining iqtisodiy mohiyati nimada?
2. QQS ni qanday shaxslar to'laydi va soliq ob'ekti nima?
3. Soliqqa tortiladigan oborot qanday aniqlanadi?
4. QQS stavkalari va ularni qo'llash tartibi qanday?
5. Qanday yuridik shaxslar QQSdan ozod etiladi? Qanday tovarlar va mahsulotlar (ishlar xizmatlar) QQSdan ozod bo'ladi?
6. Schyot-fakturalarning to'lg'azilish tartibi qanday?
7. Byujetga to'lanadigan va hisobga olinadigan QQS summasini aniqlash tartibi qanday?
8. QQSni to'lash va hisobotni taqdim etish muddatlari qanday?
9. Import tovarlar, ishlar va xizmatlar bo'yicha QQSni hisoblash va byudjetga to'lash tartibi qanday?
10. Evropa davlatlari amaliyotida QQSni hisoblashning qanday usullari mavjud?

IV – 6o6. Aktsiz solig'ini hisoblash va byudjetga to'lash tartibini takomillashtirish masalalari.

- 4.1. Aktsiz solig'ini iqtisodiy mohiyati va uning hisoblash mexanizmi.
- 4.2. Aktsiz solig'i stavkalari.
- 4.3. Aktsiz solig'i bo'yicha hisob-kitobni taqdim etish tartibi.

4.1. Aktsiz solig'ini iqtisodiy mohiyati va uning hisoblash mexanizmi.

Aksiz solig'ini to'lovchilar (bundan buyon ushbu bo'limda soliq to'lovchilar deb yuritiladi) deb quyidagi shaxslar e'tirof etiladi:

- 1) O'zbekiston Respublikasi hududida aksiz solig'i solinadigan tovarlarni (aksiz to'lanadigan tovarlarni) ishlab chiqaruvchilar;
- 2) tabiiy gazni iste'molchilarga realizatsiya qilishni amalga oshiruvchilar;
- 3) benzin, dizel yoqilg'isini yakuniy iste'molchilarga realizatsiya qilishni, shu jumladan avtomobillarga yoqilg'i quyish shoxobchalari orqali, shuningdek gazni gaz to'ldirish stansiyalari va gaz to'ldirish punktlari orqali realizatsiya

qilishni amalga oshiruvchilar. Ushbu bo'limni qo'llash maqsadida yakuniy iste'molchilar deganda o'z ehtiyojlari uchun benzin, dizel yoqilg'isi hamda gaz oluvchi yuridik va jismoniy shaxslar tushuniladi;

4) oddiy shirkat ishtirokchisi bo'lgan, oddiy shirkat shartnomasi doirasida amalga oshiriladigan aksiz to'lanadigan tovarni ishlab chiqarish bilan bog'liq bo'lgan faoliyat bo'yicha oddiy shirkat ishlarini yuritish vazifasi zimmasiga yuklatilgan ishonchli shaxs;

5) O'zbekiston Respublikasining bojxona hududi orqali aksiz to'lanadigan tovarlarni olib o'tuvchilar. Bojxona to'g'risidagi qonun hujjatlariga muvofiq mazkur shaxslar soliq to'lovchilar deb e'tirof etiladi.

Quyidagilar ham soliq to'lovchilar deb e'tirof etiladi:

1) telekommunikatsiya mobil aloqa xizmatlarini (aksiz to'lanadigan xizmatlarni) ko'rsatadigan O'zbekiston Respublikasi yuridik shaxslari;

2) O'zbekiston Respublikasida faoliyatni doimiy muassasa orqali amalga oshiradigan, aksiz solig'i solinadigan tovarlarni ishlab chiqaruvchi yoki shunday tovarlarni olib kirishni amalga oshiruvchi chet el yuridik shaxslari.

Aksiz solig'i solinadigan ob'yektlar quyidagilardan iborat:

1) aksiz to'lanadigan tovarlarni realizatsiya qilish, shu jumladan aksiz to'lanadigan tovarlarni boshqa tovarlarga (xizmatlarga) ayirboshlash uchun berish:

tovargaga bo'lgan mulk huquqini berish;

garov bilan ta'minlangan majburiyat bajarilmagan taqdirda, garovga qo'yilgan aksiz to'lanadigan tovarlarni garovga qo'yuvchi tomonidan berish;

aksiz to'lanadigan tovarlarni bepul berish;

aksiz to'lanadigan tovarlarni (xizmatlarni) jismoniy shaxslarning mehnatiga haq to'lash yoki dividendlar to'lash hisobidan berish;

2) aksiz to'lanadigan tovarlarni yuridik shaxsning ustav fondiga (ustav kapitaliga) hissa sifatida yoxud oddiy shirkat shartnomasi (birgalikdagi faoliyat to'g'risidagi shartnoma) bo'yicha sherikning (ishtirokchining) hissasi sifatida berish;

3) aksiz to'lanadigan tovarlarni:

a) ishtirokchiga (muassisga) u yuridik shaxs tarkibidan chiqqan (chiqib ketgan) taqdirda yoxud yuridik shaxsda ishtirok etish ulushi kamayganda yoki yuridik shaxs tomonidan ishtirokchidan ushbu yuridik shaxsda ishtirok etish ulushi (ulushning bir qismi) qaytarib sotib olinganda ishtirokchiga berish;

b) yuridik shaxs bo'lgan emitent tomonidan aksiyadordan ushbu emitent chiqqan aksiyalar qaytarib sotib olingan taqdirda aksiyadorga berish;

v) yuridik shaxsni tugatishda aksiyadorga yoki ishtirokchiga berish;

4) aksiz to'lanadigan tovarlarni qaytarish sharti bilan qayta ishlash uchun topshirish, shuningdek qaytarish sharti bilan berilgan xom-ashyo va materiallarni qayta ishlash mahsuli bo'lgan, shuningdek aksiz to'lanadigan shunday xom-ashyo va materiallarning mahsuli bo'lgan, aksiz to'lanadigan tovarlarni qaytarish sharti bilan berilgan xom-ashyo va materiallarning mulkdoriga ishlab chiqaruvchi tomonidan topshirish;

5) aksiz to'lanadigan tovarlardan o'z ehtiyojlari uchun foydalanish;

6) aksiz to'lanadigan tovarlarni O'zbekiston Respublikasining bojxona hududiga olib kirish;

7) benzinni, dizel yoqilg'isini va gazni yakuniy iste'molchilarga realizatsiya qilish yoki ulardan o'z ehtiyojlari uchun foydalanish;

8) aksiz to'lanadigan xizmatlar ko'rsatish;

9) O'zbekiston Respublikasi hududida ishlab chiqarilgan va (yoki) O'zbekiston Respublikasining bojxona hududiga import qilinadigan aksiz to'lanadigan tovarlarning buzilishi, yo'qotilishi, bundan favqulodda vaziyatlar natijasida yuzaga kelgan hollar mustasno. Ayardor tomonidan tovarning qiymati sug'urta orqali to'langan yoki uning o'mi qoplangan taqdirda, aksiz solig'i sug'urta orqali to'lash (o'rmini qoplash) ulushida to'lanadi.

Quyidagilar soliq solish ob'yekti hisoblanmaydi:

1) aksiz to'lanadigan tovarlarni eksportga (eksportning bojxona tartib-taomillanda) realizatsiya qilish, bundan aksiz to'lanadigan tovarlarning ayrim turlari mustasno;

2) bojxona hududida qayta ishlash bojxona tartib-taomiliga joylashtirilgan tovarlardan ishlab chiqarilgan, qayta ishlash mahsuli bo'lgan aksiz to'lanadigan tovarlarni keyinchalik O'zbekiston Respublikasining bojxona hududidan olib chiqib ketish sharti bilan berish;

3) ixtisoslashtirilgan gaz ta'minoti korxonalarini orqali aholiga suyuq gazni maishiy ehtiyojlar uchun realizatsiya qilish;

4) O'zbekiston Respublikasining bojxona hududiga quyidagi aksiz to'lanadigan tovarlarni:

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan belgilanadigan tartibda insonparvarlik yordami sifatida olib kirish;

davlatlar, hukumatlar, xalqaro tashkilotlar orqali xayriya yordami maqsadida, shu jumladan texnik ko'mak ko'rsatish maqsadida olib kirish;

agar ular olib kirilayotganda soliqdan ozod etilishi qonunda nazarda tutilgan bo'lsa, xalqaro moliya institutlarining qarzlari va hukumat tashkilotlarining xalqaro qarzlari hisobidan olib kirish;

5) aksiz to'lanadigan tovarlarni O'zbekiston Respublikasining bojxona hududiga soliq solinmaydigan tovarlarni olib kirish normalari doirasida jismoniy shaxslar tomonidan import qilish. O'zbekiston Respublikasi hududiga soliq solinmaydigan tovarlarni jismoniy shaxslar tomonidan olib kirishning eng yuqori normalari qonun hujjatlarida belgilanadi;

6) vakolatli davlat organining yozma shakldagi tasdiqi bo'lgan taqdirda, telekommunikatsiyalar operatorlari hamda tezkor-qidiruv tadbirlari tizimining texnik vositalarini sertifikatlashtirish bo'yicha maxsus organ tomonidan olinadigan tezkor-qidiruv tadbirlari tizimining texnik vositalari.

7) ishlab chiqaruvchilar tomonidan turistik yo'nalishlarda tashkil etilgan degustatsiya hududlarida (joylarida) realizatsiya qilinadigan tabiiy vino (shisha idishdagilardan tashqari) mahsulotlariga.

Soliq bazasi.

Soliq bazasi belgilangan soliq stavkalariga qarab aksiz to'lanadigan tovarlarning (xizmatlarning) har bir turi bo'yicha alohida aniqlanadi.

Aksiz to'lanadigan tovarlarga (xizmatlarga) nisbatan soliq stavkalari mutlaq (qat'iy) summada belgilangan bo'lsa, soliq bazasi aksiz to'lanadigan tovarlarning (xizmatlarning) naturada ifodalangan hajmidan kelib chiqqan holda aniqlanadi.

Ishlab chiqarilayotgan aksiz to'lanadigan tovarlarga (xizmatlarga) soliq stavkalan foizlarda (advalor) belgilangan bo'lsa, soliq bazasi bo'lib realizatsiya qilingan aksiz to'lanadigan tovarlarning (xizmatlarning) qiymati, biroq ularning haqiqiy tannarxidan past bo'lmagan qiymati hisoblanadi.

Jismoniy shaxslar mehnatiga haq to'lash, hisoblab chiqarilgan dividendlar hisobiga bepul yoki boshqa tovarlarga (xizmatlarga) ayirboshlash uchun beriladigan aksiz to'lanadigan tovarlar bo'yicha soliq bazasi ushbu moddaning ikkinchi va uchinchi qismlarida belgilangan tartibda aniqlanadi.

Qaytarib berish sharti bilan qayta ishlangan xom-ashyo va materiallardan ishlab chiqarilgan aksiz to'lanadigan tovarlar bo'yicha soliq bazasi aksiz to'lanadigan tovarlarni ishlab chiqarishga doir ishlarning qiymatini hamda qaytarish sharti bilan qayta ishlangan xomashyo va materiallarning qiymatini o'z ichiga oladi.

Aksiz to'lanadigan tovarlarga nisbatan qat'iy belgilangan va advalor soliq stavkalandan iborat bo'lgan aralash soliq stavkalari belgilangan bo'lsa, soliq bazasi, agar ushbu moddaning ikkinchi va uchinchi qismlarida boshqacha qoida nazarda tutilmagan bo'lsa, aksiz to'lanadigan tovarlarning naturada ifodalangan hajmidan hamda realizatsiya qilingan aksiz to'lanadigan tovarlarning qiymatidan kelib chiqqan holda aniqlanadi.

Chetdan olib kirilayotgan aksiz to'lanadigan tovarlarga nisbatan foizlardagi (advalor) soliq stavkalari belgilangan bo'lsa, soliq bazasi bojxona to'g'risidagi qonun hujjatlariga muvofiq belgilanadigan bojxona qiymati asosida aniqlanadi.

Olib kirilayotgan aksiz to'lanadigan tovarlarga nisbatan qat'iy belgilangan soliq stavkalari belgilangan bo'lsa, soliq bazasi import qilingan aksiz to'lanadigan tovarlarning natura holidayi hajmidan kelib chiqqan holda aniqlanadi.

Olib kirilayotgan aksiz to'lanadigan tovarlarga nisbatan qat'iy belgilangan va advalor soliq stavkalaridan iborat bo'lgan aralash soliq stavkalari belgilangan

bo'lsa, soliq bazasi bojxona qonun hujjatlariga muvofiq belgilanadigan, aksiz to'lanadigan tovarlarning naturada ifodalangan hajmidan va (yoki) aksiz to'lanadigan tovarlarning bojxona to'g'risidagi qonun hujjatlariga muvofiq belgilanadigan bojxona qiymatidan kelib chiqqan holda aniqlanadi.

Benzinni, dizel yoqilg'isini va gazni yakuniy iste'molchilarga realizatsiya qilish chog'ida realizatsiya qilingan va (yoki) shaxsiy ehtiyojlar uchun foydalanilgan benzinning, dizel yoqilg'isi va gazning naturada ifodalangan hajmi soliq bazasi hisoblanadi.

Aksiz to'lanadigan tovarlarga (xizmatlarga) doir soliq solinadigan operatsiyalar amalga oshiriladigan sana.

O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 242-moddasida tegishli operatsiyalar uchun nazarda tutilgan sana aksiz to'lanadigan tovarlarga (xizmatlarga) doir soliq solinadigan operatsiyalar amalga oshirilgan sana hisoblanadi.

Olib kirilayotgan aksiz to'lanadigan tovarlar bo'yicha soliq solish operatsiyalarini amalga oshirish sanasi ulami bojxonaning import tartib-tamoyilidan chiqarish sanasi hisoblanadi.

Soliq bazasiga tuzatish kiritish O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 257-moddasida nazarda tutilgan hollarda va tartibda, soliq to'lovchi tomonidan amalga oshiriladi.

Aksiz to'lanadigan tovarlar eksportini tasdiqlash.

Aksiz to'lanadigan tovarlar eksportini tasdiqlovchi hujjatlar quyidagilardan iboratdir:

1) eksport qilinadigan aksiz to'lanadigan tovarlarni yetkazib berishga doir kontrakt (kontraktning belgilangan tartibda tasdiqlangan ko'chirma nusxasi);

2) tovarlarni eksport rejimida chiqarishni amalga oshiruvchi bojxona organining belgisi qo'yilgan bojxona yuk deklaratsiyasi;

3) O'zbekiston Respublikasining bojxona chegarasidagi o'tkazish punktida joylashgan bojxona organining tovarlar tayinlangan mamlakatga jo'natilganligini tasdiqlovchi belgisi qo'yilgan, tovarga ilova qilinadigan hujjatlar;

4) chet ellik sotib oluvchi (to'lovchi) tomonidan eksport qilinayotgan tovarlar uchun haq to'langanligini tasdiqlovchi bank hujjatidan ko'chirma.

Tovarlarni chet el valyutasida eksport qilish yuzasidan daromadlar tovarlar eksport rejimiga chiqarilgan kundan e'tiboran bir yuz sakson kalendar kuni ichida kelib tushmagan taqdirda, tovarlarni eksportga realizatsiya qilish soliq solishning ob'yekti deb e'tirof etiladi.

Tovarlarni eksportga vositachi (ishonchli vakil) orqali vositachilik (topshiriq) shartnomasi bo'yicha realizatsiya qilingan taqdirda eksportni tasdiqlash uchun komitent (topshiriq beruvchi) tomonidan soliq to'lovchining vositachi yoki ishonchli vakil bilan tuzilgan vositachilik shartnomasi yoki topshiriq shartnomasi (shartnomaning ko'chirma nusxasi) qo'shimcha ravishda taqdim etiladi.

4.2. Aksiz solig'i stavkalari.

Soliq stavkalari tovarning yoki xizmatning qiymatiga nisbatan foizlarda (advalor), naturada ifodalangan o'lchov birligiga nisbatan mutlaq summada (qat'iy belgilangan), shuningdek advalor va qat'iy belgilangan soliq stavkalarini o'z ichiga olgan aralash stavkada belgilanadi.

Tamaki mahsulotlariga soliq stavkalari quyidagi miqdorlarda belgilanadi:

4-Jadval

Tamaki mahsulotlariga soliq stavkalar⁶

r	Tamaki mahsulotlari turlari	Soliq stavkalari	
		import oganda	ishlab iqariladigan
	filtsiz sigaretalar, papiroslar, alar (sigaritlar), bidi, kretek	0 000 000 dona 0 foiz	yil 1-yanvardan: 500 so'm/1000 ona + 9 foiz -yil 1-fevraldan: 000 so'm/1000 ona + 10 foiz

⁶ O'zbekiston Respublikasi soliq Kodeksi www.soliq.uz

			yil 1-oktabrdan: 000 so'm/1000 dona + 10 foiz
2.			4 700 so'm/l dona
3.	uchun tamaki	0 000 m/kg	
4.	adigan, o'rama tamaki	0 000 m/kg	
5.	aladigan, hidlanadigan, shimiladigan	0 000 m/kg	
6.	iladigan tamaki tayoqchasi, ladigan tamakili kapsula va tarkibida bo'lgan o'xshash tamoyil bilan iniladigan boshqa mahsulotlar	0 000 m/kg	
7.	nli tamakisiz snyus	2 000 m/kg	
8.	da nikotin mavjud bo'lgan suyuqlik ljlarda, rezervuarlarda va elektron larda foydalanish uchun boshqa nyerlarda)		500 so'm/ml

Ushbu modda birinchi qismining 1-bandida aksiz solig'ining qat'iy belgilangan stavkasi natira ifodalangan aksiz to'lanadigan tovarlar hajmiga nisbatan qo'llaniladi, aksiz solig'ining advalor soliq stavkasi ishlab chiqaruvchining aksiz solig'i va qo'shilgan qiymat solig'i qo'shilmagan holda sotilgan tovarlar qiymatiga nisbatan qo'llaniladi. Tovar importida advalor soliq stavkasi bojxona to'g'risidagi qonunchilikka muvofiq aniqlanadigan bojxona qiymatiga nisbatan qo'llaniladi.

Ushbu modda birinchi qismining 3-6-bandlarida soliq stavkasi tamaki mahsulotidagi tamaki xom-ashyosi massasiga nisbatan tamaki xom-ashyosi massasi to'g'risidagi axborotni iste'mol qadog'ida (idishda) ko'rsatish sharti bilan

qo'llaniladi. Agar chilim uchun tamaki bo'yicha tamaki xom-ashyosi massasi netto og'irligining 20 foizdan kamni tashkil etgan taqdirda, u holda aksiz solig'i netto og'irligining 20 foizidan hisoblab chiqariladi. Iste'mol qadog'ida (idishida) tamaki xom-ashyosining og'irligi to'g'risida axborot mavjud bo'lmagan taqdirda, soliq stavkasi netto og'irligiga nisbatan qo'llaniladi.

Ushbu modda birinchi qismining 7-bandida soliq stavkasi tovarning netto og'irligiga nisbatan qo'llaniladi, bunda iste'mol qadog'ining (plastik bankaning, karton qutisining va shu kabilarning) og'irligi hisobga olinmaydi. Iste'mol qadog'ida (idishida) tovarning og'irligi to'g'risida ma'lumot mavjud bo'lmagan taqdirda, soliq stavkasi iste'mol qadog'ini (idishini) hisobga olgan holda netto og'irligiga nisbatan qo'llaniladi.

Alkogol mahsulotlariga soliq stavkalari quyidagi miqdorlarda belgilanadi:

5- Jadval

Alkogol mahsulotlariga doir soliq stavkalari⁷

№/r	Alkogol mahsulotlari turlari	Soliq stavkalari			
		Import inganda	chiqariladigan (1 tayyor mahsulot uchun)		
			1-yil - undan	2-yil - aldan	3-yil - undan
1.	vaqt xomashyosidan katsiyalangan etil spirti, katsiyalangan va efiroaldegidli adan texnik etil spirti va etil spirtining ng'ich fraksiyasi	70%	100 so'm	100 m	100 so'm
2.	konyak va boshqa alkogol mahsulotlari	100 so'm/ 1 litr uchun	100 so'm	100 m	100 m

⁷ O'zbekiston Respublikasi soliq Kodeksi www.soliq.uz

	ulushda spirt 40 foizdan ko'p bo'lgan onyak va boshqa alkogol mahsulotlari	00 so'm/ 1 litr uchun	0 so'm	300 m	700 m
3.	Vino:				
	ravishda achitilgan tabiiy vinolar (etil spirti qo'shilmagan holda)	00 so'm/ 1 litr uchun	0 so'm	0 so'm	0 so'm
	vinolar, shu jumladan vermut	00 so'm/ 1 litr uchun	0 so'm	00 m	0 so'm
4.	Pivo	%, biroq chun/15000 ndan kam lmagan	0 so'm	00 m	0 so'm

Neft mahsulotlari va boshqa aksiz to'lanadigan tovarlar va xizmatlarga soliq stavkalari quyidagi miqdordlarda belgilanadi:

6- jadval

**Neft mahsulotlari va boshqa aksiz to'lanadigan tovarlar va xizmatlarga
doir soliq stavkalari⁸**

	Tovarlar (xizmatlar) nomi	Soliq stavkasi	
		1-yil 1- yardan	1-yil 1- yardan
1.	Neft mahsulotlari:		
	Ai-80	0 000 t/tonna	0 000 t/tonna
	Ai-90 va undan yuqori	0000 t/tonna	5000 t/tonna
	aviakerosin (sintetikdan tashqari)	0000 t/tonna	0000 t/tonna

⁸ O'zbekiston Respublikasi soliq Kodeksi www.soliq.uz

	dizel yoqilg'isi (sintetikdan tashqari)	0000 t/tonna	0000 t/tonna
	EKO dizel yoqilg'isi (sintetikdan tashqari)	0000 t/tonna	6000 t/tonna
	el yoki karbyurator (injektor) dvigatellari uchun motor moyi	0000 t/tonna	0000 t/tonna
2.	Polietilen granulalar	20%	
3.	Tabiiy gaz, shu jumladan eksport	20%	
4.	ib chiqaruvchi korxonalar tomonidan sotiladigan rilgan gaz (bundan "Hududgazta'minot" AJ orqali iga sotiladigan hajmlar mustasno), shu jumladan eksport	30%	
5.	Yakuniy iste'molchiga sotiladigan:		
	benzin	uchun so'm/l a uchun 80 so'm	r uchun m/ltonna 465 530 o'm
	dizel yoqilg'isi	r uchun so'm/l a uchun 75 so'm	r uchun m/ltonna 425 918 o'm
	suyultirilgan gaz	ruchun so'm/l a uchun 45 so'm	ruchun m/ltonna 665 493 o'm
	siqilgan gaz	ib metr chun so'm	ib metr chun o'm
6.	Mobil aloqa xizmatlari	15%	

7.	Xushbo'ylashtiruvchi yoki rang beruvchi qo'shimchalarsiz oq shakar	20%
----	---	-----

Soliq kodeksining 289 - modda birinchi qismining 2, 3, 4 va 6-bandlarida soliq stavkalari O'zbekiston Respublikasida ishlab chiqariladigan (ko'rsatiladigan) aksiz to'lanadigan tovarlarga (xizmatlarga) belgilangan va mazkur tovarlarni olib kirishda qo'llanilmaydi.

Soliq kodeksining 289 - modda birinchi qismining 5-bandida nazarda tutilgan olib kiritilgan (import qilingan) aksiz to'lanadigan tovarlarni o'z ehtiyojlari uchun ishlatilganda, soliq to'lovchilari bo'lib ushbu tovarlarni o'z ehtiyojlari uchun olib kirishni amalga oshirgan shaxslar e'tirof etiladi.

Soliq kodeksining 289 - modda birinchi qismining 7-bandida belgilangan soliq stavkasi O'zbekiston Respublikasi hududiga olib kiritiladigan xushbo'ylashtiruvchi yoki rang beruvchi qo'shimchalarsiz oq shakarga qo'llaniladi. Bunda O'zbekiston Respublikasi hududiga shakar xomashyosini olib kirishga aksiz solig'i solinmaydi.

4.3. Aksiz solig'ini hisoblab chiqarish, soliq hisobotini taqdim etish va soliq to'lash tartibi bo'yicha hisob-kitobni taqdim etish tartibi.

Soliqni hisoblab chiqarish soliq solinadigan bazadan va soliqning belgilangan stavkalaridan kelib chiqqan holda amalga oshiriladi.

Import qilingan, aksiz to'lanadigan, o'ziga nisbatan aralash — advalor va qat'iy belgilangan soliq stavkalari belgilangan tovarlar bo'yicha soliq, soliq bazasi va advalor stavkadan kelib chiqqan holda hisoblab chiqariladi. Bunda soliq summasi qat'iy belgilangan stavka qo'llanilgan holda hisoblab chiqarilgan summadan kam bo'lishi mumkin emas.

Bir oy soliq davridir.

Soliq hisoboti, agar ushbu moddaning ikkinchi qismida boshqacha qoida nazarda tutilmagan bo'lsa, soliq bo'yicha hisobda turilgan joydagi soliq organlariga har oyda, soliq davridan keyingi oyning o'ninchi kunidan kechiktirmay taqdim etiladi.

Benzin, dizel yoqilg'isi va gaz avtomobillarga yoqilg'i quyish shoxobchalari orqali realizatsiya qilingan taqdirda, soliq hisoboti avtomobillarga yoqilg'i quyish shoxobchalari joylashgan yerdagi soliq organlariga har oyda, soliq davridan keyingi oyning o'ninchi kunidan kechiktirmay taqdim etiladi.

Soliqni to'lash soliq hisobotini taqdim etish muddatidan kechiktirmay amalga oshiriladi.

Import qilinadigan tovarlar bo'yicha soliqni to'lash bojxona to'g'risidagi qonun hujjatlarida belgilangan muddatlarda amalga oshiriladi. Aksiz markalari bilan tang'alanishi lozim bo'lgan olib kiriladigan aksiz to'lanadigan tovarlar bo'yicha soliq aksiz markalari olinguniga qadar to'lanadi.

Qisqacha xulosalar.

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, soliqqa tortish tizimiga ko'ra, aksiz solig'i bilvosita soliqlar turi bo'lib, mahsulot, tovar bahosi tarifiga ustama shaklda qo'yilib, iste'mol mahsulotining bahosining yuqori bo'lishiga narx-navoni o'sishiga bevosita ta'sir etadi. Aksizlar - tovarlar uchun qo'yiladigan bilvosita soliqlarning bir turi bo'lib, qo'shilgan qiymat solig'idan farqli ma'lum bir chegaralangan tur va guruhdagi mahsulotlarning narxiga qo'shiladi. Aksizlar qadimda barcha davlatlar byudjeti daromadlarini shakllantirishda munosib hissa qo'shib kelgan. Chunki, aksizlar orqali davlat zarurati uchun zarur bo'lgan moliyaviy mablag'lar tez va oddiy soliqqa tortish mexanizmi orqali undirish imkoniyati mavjud bo'lgan.

O'zbekiston Respublikasi soliq tizimida aksizlar davlat moliyaviy resurslarining shakllanib borishida asosiy o'rin tutadi. Alohida tovarlardan aksiz solig'ini undirish zarurligi ulardan davlat byudjetini daromadlarini shakllantirishning qo'shimcha manbai sifatida foydalanishdan tashqari, alohida iqtisodiy va ijtimoiy jarayonlarni davlat tomonidan tartibga solish uchun zarurligidir.

Bilvosita soliqlar xususan, aksiz solig'i davlat byudjeti daromadlarini shakllantirishda asosiy soliqlardan bir bo'lib, davlat byudjeti daromadlari tarkibida eng yuqori soliq tushumlari ushbu soliqlardan tashkil topadi.

Mustaqil ishlash uchun nazorat savollar.

1. Aksiz tushunchasining mohiyati nimadan iborat?
2. Aksiz solig'ining iqtisodiy mohiyatini tushuntirib bering.
3. Aksiz osti tovarlarini aniqlash mezonlari qanday?
4. Aksiz solig'i ob`ekti nimalardan iborat?
5. Aksiz solig'i stavkalari qanday?
6. Aksiz solig'i qanday hisoblanadi?
7. Aksiz solig'ini hisobga olish tartibi qanday?
8. Aksiz solig'i hisobini taqdim etish va soliqni to'lash muddatlari qanday?
9. Aksiz markalarini rasmiylashtirish qanday?
10. Xom-ashyodan tayyorlangan mahsulotlardan aksiz solig'ini undirish tartibi qanday?

V - BOB. Foyda solig'ini hisoblash va byudjetga to'lash tartibi.

5.1. foyda solig'ining iqtisodiy mohiyati.

Amaldagi soliq qonunchiligiga muvofiq yuridik shaxslarning moliyaviy natijasini ifodalaydigan foyda, soliq ob'yekti sifatida belgilangandir. Yuridik shaxslarning to'laydigan soliqlari ichida ularning foydasiga soliq byudjet daromadlari tarkibida katta o'rin egallaydi. Bu soliq to'g'ri soliq bo'lganligi uchun xo'jalik sub'yektlarining to'g'ridan-to'g'ri moliyaviy ahvoli bilan bog'liq va unga ta'sir etadi. Yuridik shaxslarning foydasiga soliq - bu korxonalar, birlashmalar va tashkilotlar foydasining bir qismini byudjetga majburiy to'lov munosabatini bildiradi.

Mamlakatimizda xo'jalik sub'ektlaridan olinadigan to'g'ri (bevosita) soliqlarining byudjet tushumlaridagi salmog'ining pasayishiga asosiy sabab ularning stavkalarini davlat tomonidan muntazam ravishda pasaytirilishidir. Masalan, xo'jalik sub'ektlaridan olinadigan foyda solig'ini ko'radigan bo'lsa, 1998-2008 yillarda soliq stavkasi 25 punktga tushgan. Bu albatta soliq tushumiga o'zining sezilarli ta'sirini ko'rsatdi. Ushbu soliq turi 2000 yilda to'g'ri (bevosita) soliqlar tarkibida 35 foizni tashkil etgan bo'lsa, 2008 yilga kelib bu 18 foizga tushdi. Soliq tushumlariga ta'sir etuvchi asosiy omillardan biri bo'lib soliq stavkasi hisoblanadi. Shuning uchun Respublikamizda foyda solig'ining stavkasi muntazam pasaytirilishi natijasida ushbu soliqning byudjet daromadlaridagi salmog'i pasayib ketdi.

Rivojlangan davlatlarda yuridik shaxslar foyda solig'i (korporatsiyalar foyda solig'i) stavkalari O'zbekistonda amal qilib turgan stavkalardan bir muncha yuqori hisoblanadi. Masalan, AQShda - 34 foiz, Buyuk Britaniyada - 33 foiz, Frantsiyada - 36,6 foiz, Germaniyada - 35 foiz, Yaponiyada - 40 foiz, Rossiyada - 20 foizni va Kanadada - 25 foizni tashkil etadi.

Respublikamizda to'g'ri soliqlar tarkibida sezilarli salmoqni egallaydigan soliq turlaridan biri, bu kichik korxonalardan undiriladigan yagona soliq to'lovi hisoblanadi. Ushbu soliq turi 2001 yilda to'g'ri (bevosita) soliqlar tarkibida 5,9 foizni tashkil etgan bo'lsa, 2008 yilga kelib bu ko'rsatkich 14,5 foizga teng bo'ldi. Xuddi shu davrda davlat byudjetida ushbu soliqning salmog'i 1,9 foiz bo'lgan bo'lsa, 2008 yilda bu ko'rsatkich 2 foiz bo'ldi. Ammo, 2004 yilda bu ko'rsatkich 3,3 foizni tashkil qilar edi. Bu soliq turining davlat byudjeti tarkibidagi salmog'ining 1,3 foizga kamayishi ushbu sub'ektlarda soliq yukini yengilashtrilayotganligidan dalolat beradi. Bu hukumatimiz tomonidan kichik biznes sub'ektlarini rivojlanishiga katta e'tibor qaratilayotganligini anglatadi. Tahlil qilinayotgan shu davrda, ya'ni 2000 yilda bu korxonalar tomonidan ishlab chiqarish YaIMning 29,1 foizini tashkil etgan bo'lsa, 2007 yilda bu 47 foizga teng bo'ldi. Bu soliqlarning rag'batlantiruvchilik nuqtai-nazaridan ijobiy holat hisoblanadi.

Foyda solig'ini hisoblashda soliqqa tortiladigan bazani shakllantirish yagona umumbelgilangan mexanizmini ishlab chiqish lozim, korxonalar foydasidan olinadigan soliqni hisoblashda korxonalarning rentabelik darajasini hisobga olgan holda tabaqalashtirilgan soliq stavkalarini o'rnatish lozim.

Korxonalar foydasidan olinadigan soliq stavkalarining miqdorini doimo boshqa turdagi soliq stavkalari bilan birgalikda ko'rib chiqish lozim. Chunki, korxonalar foydasidan olinadigan soliq stavkasi past bo'lgan sharoitda ham boshqa soliq turlari bo'yicha stavkalarning yuqori bo'lishi korxonalarni og'ir moliyaviy ahvolga solib quyishi mumkin.

Iqtisodiyotda soliq yuki darajasining kamaytirilishi soliqlarni hisoblash mexanizmlarini takomillashtirish, fiskal funksiyalarni qisqartirish va soliqlarning rag'batlantiruvchi rolini kuchaytirish bilan birga davom ettirilmoqda.

Respublikamizda soliq tizimini takomillashtirish jaryonida xo'jalik yurituvchi sub'ektlarga nisbatan soliq yukini izchil kamaytirishga alohida e'tibor karatilmoqda. Bunda birinchi navbatda, ularning daromadlaridan undiriladigan bevosita soliqlarning solmog'ini kamaytirish diqqat markazda turibdi. Buning

natijasida korxonada ixtiyorida qoladigan mablag'lar ulushining ko'payishi evaziga uning aylanma mablag'larini miqdorini ko'paytirib borish va optimal darajasini saqlash, ishlab chiqarishni zamonaviylashtirish, uning samaradorligini oshirish maqsadida ko'proq investitsiya kiritish, xodimlar mehnatini yanada rag'batlantirish imkoni paydo bo'ladi.

Sovet tuzumi davridagi fiskal siyosat foydaning katta qismini undirilishini va qayta taqsimlanishini ko'zda tutar edi. Foyda solig'ining o'ta yuqori stavkalarda olinishi (1990 yilda bu ko'rsatkich 55 foizni tashkil etgan) shunday vaziyatni vujudga keltirdiki, korxonalar o'z ishlab chiqarishini kengaytirish va texnik jihatdan qayta jihozlashdan manfaatdor bo'lmay qoldi.

Aynan shu sababli mamlakatimizda foyda solig'ini kamaytirish asosiy maqsad qilib olindi. Natijada, 1991-95 yillarga kelib foyda solig'i stavkasi 38 foizga tushdi, 1999 yilda 33 foizga, 2007 yildan boshalab esa, bu ko'rsatkich dunyodagi eng kam darajaga-10 foizga tushirildi. Kelgusi rejalarda – foyda solig'ini yanada kamaytirish mo'ljallangan. Shuni qayd etish lozimki, xalq iste'mol mollarini, bolalar uchun mo'ljallangan tovarlarni ishlab chiqarishni, mahalliy tovarlar eksportini rag'batlantirish maqsadida bunday tovarlar ishlab chiqaruvchilarga nisbatan foyda solig'ining past stavkasi qo'llaniladi.

Ishlab chiqaruvchiga nisbatan soliq yukining kamaytirilishi daromadlarning yashirin holdan chiqib, qonuniylashtirilishi va soliqqa oid tushumlarning muayyan darajada ko'payishiga olib keladi. Jumladan, 2002 yilda soliq stavkasi 24 foiz bo'lgani holda yuridik shaxslardan 174 mlrd. so'm daromad solig'i to'plandi, bu esa, byudjet umumiy daromadining 9,3 foizini tashkil etdi. 2003 yilda esa, daromad solig'i stavkasi 20 foiz deb belgilangani holda byudjetga 198 mlrd. so'm mablag' kelib tushishi yoki umumiy daromadning 10,5 foizini tashkil etdi.

5.2. Foyda solig'i to'lovchilari, soliq ob'ektini aniqlash va soliqqa tortish tartibi.

Quyidagilar foyda solig'ining soliq to'lovchilari (bundan buyon ushbu bo'limda soliq to'lovchilar deb yuritiladi) deb e'tirof etiladi:

1) O'zbekiston Respublikasining soliq rezidentlari bo'lgan yuridik shaxslar (bundan buyon ushbu bo'limda yuridik shaxslar deb yuritiladi);

2) O'zbekiston Respublikasining norezidentlari bo'lgan yuridik shaxslar. shuningdek O'zbekiston Respublikasida faoliyatni doimiy muassasalar orqali amalga oshiradigan, yuridik shaxs tashkil etmagan holdagi chet el tuzilmalari (bundan buyon ushbu bo'limda faoliyatni doimiy muassasa orqali amalga oshiruvchi norezidentlar deb yuritiladi);

3) O'zbekiston Respublikasidagi manbalardan daromadlar oluvchi O'zbekiston Respublikasi norezidentlari bo'lgan yuridik shaxslar (bundan buyon ushbu bo'limda norezidentlar deb yuritiladi);

4) soliq to'lovchilar konsolidatsiyalashgan guruhining mas'ul ishtirokchilari bo'lgan yuridik shaxslar;

5) soliq davrida tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilishdan olgan daromatlari bir milliard so'mdan ortiq bo'lgan yoki o'z ixtiyori bilan foyda solig'ini to'lashga o'tgan yakka tartibdagi tadbirkorlar;

6) oddiy shirkat shartnomasi (birgalikdagi faoliyat to'g'risidagi shartnoma) doirasida amalga oshiriladigan faoliyat bo'yicha oddiy shirkatning ishonchli shaxsi.

Soliq to'lovchilarning konsolidatsiyalashgan guruhi ishtirokchilari (bundan buyon ushbu bo'limda konsolidatsiyalashgan guruh ishtirokchilari deb yuritiladi) soliq to'lovchilarning konsolidatsiyalashgan guruhi bo'yicha foyda solig'ining mazkur guruh mas'ul ishtirokchisi tomonidan hisoblab chiqarish uchun zarur bo'lgan qismi bo'yicha soliq to'lovchilarning majburiyatlarini bajaradi.

O'zbekiston Respublikasi soliq Kodeksining 36-moddasi to'qqizinchi qismiga muvofiq agent vazifalarini amalga oshiruvchi jismoniy shaxs, ushbu modda birinchi qismining 2-bandiga muvofiq soliq to'lovchi deb e'tirof etiladi.

Agar O'zbekiston Respublikasi soliq Kodeksida boshqacha qoida nazarda tutilmagan bo'lsa, aylanmadan soliq to'lovchi shaxslar soliq to'lovchilar hisoblanmaydi.

Soliq to'lovchi tomonidan olingan foyda, foyda solig'i bo'yicha soliq solish ob'yekti hisoblanadi.

Ushbu bo'lim maqsadida quyidagilar foyda deb e'tirof etiladi:

1) yuridik shaxs uchun — ushbu bo'limda nazarda tutilgan jami daromad va xarajatlar o'rtasidagi farq;

2) faoliyatni doimiy muassasa orqali amalga oshiruvchi norezident uchun - O'zbekiston Respublikasi soliq Kodeksining 49-bobida belgilangan o'ziga xos xususiyatlar inobatga olingan holda, ushbu bo'limda nazarda tutilgan doimiy muassasaning faoliyati bilan bog'liq bo'lgan jami daromad (shu jumladan bunday doimiy muassasaning faoliyati bilan bog'liq bo'lgan, O'zbekiston Respublikasidan tashqaridagi manbalardan olingan daromadlar) va xarajatlar o'rtasidagi farq;

3) norezident uchun - O'zbekiston Respublikasi soliq Kodeksining 50-bobida belgilangan xususiyatlar inobatga olingan holda, O'zbekiston Respublikasidagi manbalardan olingan daromadlar;

4) yakka tartibdagi tadbirkor uchun - O'zbekiston Respublikasi soliq Kodeksining 51-bobida belgilangan o'ziga xos xususiyatlar inobatga olingan holda, ushbu bo'limda nazarda tutilgan jami daromad va xarajatlar o'rtasidagi farq;

5) zimmasiga oddiy shirkat ishlarini yuritish yuklatilgan shaxs uchun - birgalikda ishlab chiqarilgan tovari (ko'rsatilgan xizmatni) realizatsiya qilishdan olingan daromad va birgalikda ishlab chiqarilib realizatsiya qilingan tovarga (xizmatga) to'g'ri keladigan birgalikdagi faoliyatga kiritilgan mablag'lar summasi o'rtasidagi farq.

O'zbekiston Respublikasi soliq Kodeksining 295-moddasiga muvofiq aniqlanadigan, soliq solinishi lozim bo'lgan foyda summasi soliq bazasi hisoblanadi.

Soliq bazasini ushbu bo'limda belgilangan tartibda va shartlarda aniqlashda soliq to'lovchi daromadlarining va (yoki) xarajatlarning (zararlarining) ayrim turlari maxsus qoidalar bo'yicha inobatga olinishi yoki inobatga olinmasligi mumkin.

Soliq to'lovchi ushbu bo'limga muvofiq foydani va zararni hisobga olishning umumiy tartibidan farq qiladigan tartibi nazarda tutilgan operatsiyalar bo'yicha daromadlarning (xarajatlarning) alohida-alohida hisobini yuritadi.

Soliq bazasi, agar O'zbekiston Respublikasi soliq Kodeksining 48 va 50-boblarida boshqacha qoida belgilanmagan bo'lsa, soliq davri boshlanganidan e'tiboran ortib boruvchi yakun bilan aniqlanadi.

Soliq to'lovchi tomonidan hisobot (soliq) davrida ko'rilgan zararlar soliq solish maqsadlarida soliq bazasini O'zbekiston Respublikasi soliq Kodeksining 46-bobida belgilangan tartibda va shartlarda kamaytiradi.

Soliq bazasi nazorat qilinadigan chet el kompaniyalarining O'zbekiston Respublikasi soliq Kodeksining VII bo'limi va 331-moddasiga muvofiq belgilanadigan umumiy foydasini ham o'z ichiga oladi.

Soliq bazasiga ushbu bo'limda belgilangan hollarda va tartibda tuzatishlar kiritiladi

Soliq to'lovchining daromadlariga va (yoki) xarajatlariga (zararlariga) O'zbekiston Respublikasi soliq Kodeksining VI bo'limida nazarda tutilgan hollarda tuzatishlar kiritiladi.

Natura shaklidagi daromadlar va xarajatlar, agar ushbu qismda boshqacha tartib nazarda tutilmagan bo'lsa, soliq to'lovchi tomonidan bitimning haqiqiy narxidan kelib chiqqan holda inobatga olinadi. Agar bunday bitimdagi tovarlarning (xizmatlarning) narxi ularning bozor narxidan farq qilsa va bunday farqlanish soliq to'lovchining soliq bazasi kamayishiga yoki zarari ko'payishiga olib kelsa, soliq bazasi O'zbekiston Respublikasi soliq Kodeksining VI bo'limiga muvofiq belgilanadigan bozor narxlaridan kelib chiqqan holda aniqlanadi

Jami daromad.

Jami daromad yuridik shaxs tomonidan O'zbekiston Respublikasidagi va uning hududidan tashqaridagi manbalardan hisobot (soliq) davri mobaynida olingan daromatlardan iboratdir.

Jami daromad, agar O'zbekiston Respublikasi soliq Kodeksining 299-moddasida boshqacha qoida nazarda tutilmagan bo'lsa, qo'shilgan qiymat solig'ini va aksiz solig'ini inobatga olmagan holda aniqlanadi.

Ushbu bo'lim maqsadida jami daromadga (bundan buyon ushbu bo'limda daromad deb yuritiladi) har qanday shaklda va (yoki) har qanday faoliyatdan olinishi lozim bo'lgan daromadlar (bundan buyon matnda olingan daromadlar deb yuritiladi), xususan, quyidagi daromadlar kiradi:

- 1) tovarlami (xizmatlami) realizatsiya qilishdan olingan daromad;
- 2) kredit (qarz, mikrocredit va boshqa moliyaviy operatsiyalar) bo'yicha mukofot tarzidagi daromad;
- 3) sug'urta, qayta sug'urta tashkilotining sug'urta, qayta sug'urta qilish shartnomalari bo'yicha daromadi;
- 4) REPO operatsiyalari bo'yicha daromad;
- 5) qimmatli qog'ozlar va (yoki) muddatli bitimlarning moliyaviy vositalariga doir operatsiyalar bo'yicha O'zbekiston Respublikasi soliq Kodeksining 327 — 329-moddalariga muvofiq olingan daromad;
- 6) asosiy vositalarning va boshqa mol-mulkning O'zbekiston Respublikasi soliq Kodeksining 298-moddasiga muvofiq chiqib ketishidan olingan daromad;
- 7) moliyaviy ijara (lizing) shartnomasiga binoan mol-mulkni berish bo'yicha pul mukofoti tarzidagi daromad;
- 8) mol-mulkni mulk ijarasiga (ijaraga) berishdan olingan daromad, bundan moliyaviy ijara (lizing) mustasno;
- 9) royalti;
- 10) O'zbekiston Respublikasi soliq Kodeksining 299-moddasiga muvofiq tekin olingan mol-mulk (olingan xizmatlar);
- 11) inventarizatsiya natijasida aniqlangan ortiqcha tovar-moddiy zaxiralarning va boshqa mol-mulkning qiymati tarzidagi daromad;
- 12) qonun hujjatlarida belgilangan tartibda majburiyatlarni hisobdan chiqarishdan olingan daromad, bundan O'zbekiston Respublikasi soliq

Kodeksining 317-moddasiga muvofiq ilgari chegirib tashlanmagan xarajatlarni hisobdan chiqarishdan olingan daromadlar mustasno;

13) O'zbekiston Respublikasi soliq Kodeksining 300-moddasiga muvofiq talab qilish huquqidan o'zganing foydasiga voz kechish shartnomasi bo'yicha olingan daromad;

14) O'zbekiston Respublikasi soliq Kodeksining 301-moddasiga muvofiq ilgari chegirib tashlangan xarajatlar yoki zararlarning o'rmini qoplash tarzidagi daromad;

15) O'zbekiston Respublikasi soliq Kodeksining 302-moddasiga muvofiq xizmat ko'rsatuvchi xo'jaliklardan olinadigan daromad;

16) O'zbekiston Respublikasi soliq Kodeksining 319-moddasiga muvofiq birgalikdagi faoliyatda ishtirok etishdan olingan daromad;

17) qarzdor tomonidan e'tirof etilgan yoxud qarzdor tomonidan sudning qonuniy kuchga kirgan hujjati asosida shartnoma majburiyatlarini buzganlik uchun to'lanishi lozim bo'lgan jarimalar, penyalar va boshqa sanksiyalar, shuningdek zararlarning (ziyonning) o'rmini qoplash summalari;

18) O'zbekiston Respublikasi soliq Kodeksining 320-moddasiga muvofiq kursdagi ijobiy farq;

19) dividendlar va foizlar;

20) ishonchli boshqaruv muassasasi tomonidan mol-mulkni ishonchli boshqarishdan olingan daromad;

21) shakllantirilish xarajatlari O'zbekiston Respublikasi soliq Kodeksining 44 va 45-boblarida belgilangan tartibda va shartlarda xarajatlar tarkibiga qabul qilingan, qayta tiklangan zaxiralar summalari;

22) aksiyador, ishtirokchi yuridik shaxs foydasiga o'z ulushining (ulushi bir qismining) qiymatini olishdan voz kechgan taqdirda, mazkur yuridik shaxsning ustav fondi (ustav kapitali) kamayishi munosabati bilan olgan daromad;

23) korxonani mol-mulk majmui sifatida sotishdan olingan daromad;

24) O'zbekiston Respublikasi soliq Kodeksining VI bo'limida belgilangan hollarda va tartibda narxlarga tuzatishlar kiritish tufayli olingan daromad;

25) O'zbekiston Respublikasi soliq Kodeksining VII bo'limida belgilangan hollarda va tartibda nazorat qilinadigan chet el kompaniyasining foyda tarzidagi daromadi;

26) alohida hisobi mavjud bo'lmagan va (yoki) ulardan maqsadli foydalanilmagan maqsadli mablag'lar tarzidagi daromad (bundan byudjet to'g'risidagi qonun hujjatlari normalari qo'llaniladigan byudjet mablag'lari mustasno);

27) ushbu qismning 1-26-bandlarida ko'rsatilmagan boshqa daromadlar.

Daromadlar soliq to'lovchi tomonidan olingan daromadlarni tasdiqlovchi birlamchi hujjatlar va boshqa hujjatlar, shu jumladan elektron hujjatlar, shuningdek soliqni hisobga olishga doir hujjatlar asosida aniqlanadi.

Jami daromad ushbu bo'lim maqsadlarida pul, natura shaklida va (yoki) boshqa shakllarda kelib tushgan barcha tushumlardan kelib chiqqan holda aniqlanadi.

Soliq to'lovchi tomonidan olingan, qiymati chet el valyutasida ifodalangan daromadlar qiymati milliy valyutada ifodalangan daromadlar bilan birgalikda hisobga olinadi.

Yuridik shaxs qayta tashkil etilganda, mol-mulkning va pulda ifodalanadigan bahoga ega bo'lgan nomulkiy huquqlarning qiymati va (yoki) yuridik shaxslarni qayta tashkil etish chog'ida huquqiy vorislik tartibida olinadigan (o'tkaziladigan), qayta tashkil etilayotgan yuridik shaxslar o'zining qayta tashkil etilish sanasiga qadar olgan majburiyatlarining qiymati yangi tashkil etilgan, qayta tashkil etilayotgan va qayta tashkil etilgan yuridik shaxslarning daromadlari deb e'tirof etilmaydi.

Agar daromadni buxgalteriya hisobi to'g'risidagi qonun hujjatlari talablariga muvofiq e'tirof etish, daromadni O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksiga muvofiq aniqlash va e'tirof etish tartibidan farq qilsa, mazkur daromad soliq solish maqsadlarida O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksida belgilangan tartibda hisobga olinadi.

Agar ushbu bo'limda boshqacha qoida belgilanmagan bo'lsa, buxgalteriya hisobi to'g'risidagi qonun hujjatlarini qo'llash chog'ida aktivlar va (yoki) majburiyatlarning qiymati o'zgarganligi munosabati bilan buxgalteriya hisobida aks ettirilgan daromadlarga soliq solish maqsadidagi daromadlar sifatida qaralmaydi, bundan haqiqatda olingan daromadlar mustasno.

Agar O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksida boshqacha qoida belgilanmagan bo'lsa, daromadni e'tirof etish sanasi buxgalteriya hisobi to'g'risidagi qonun hujjatlari talablariga muvofiq aniqlanadi.

Soliq to'lovchining daromadlariga tuzatish kiritish O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 332-moddasiga muvofiq amalga oshiriladi.

Agar muayyan bir daromad, daromadlarning bir nechta moddasida nazarda tutilgan bo'lsa, jami daromadni aniqlashda mazkur daromad faqat bir marta kiritiladi.

Asosiy vositalarning va boshqa mol-mulkning chiqib ketishidan olinadigan daromadlar.

Asosiy vositalarning va boshqa mol-mulkning chiqib ketishidan olinadigan daromad deb, buxgalteriya hisobi to'g'risidagi qonun hujjatlariga muvofiq belgilanadigan asosiy vositalarning va boshqa mol-mulkning chiqib ketishidan olinadigan foyda e'tirof etiladi.

Asosiy vositalarning va boshqa mol-mulkning chiqib ketishidan olinadigan moliyaviy natijani (foydani yoki zararni) aniqlashda ilgari qayta baholangan asosiy vositalarning hamda boshqa mol-mulkning narxini oshirish summasining ushbu asosiy vositalarni va boshqa mol-mulkni oldingi narxni pasaytirish summasidan ortiq summalari asosiy vositalar hamda boshqa mol-mulkning chiqib ketishidan olingan daromad tarkibiga kiritiladi.

Tekin olingan mol-mulk (xizmatlar).

Agar O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksida boshqacha qoida nazarda tutilmagan bo'lsa, soliq to'lovchi tomonidan tekin olingan mol-mulk va (yoki) xizmatlar soliq to'lovchining daromadi deb e'tirof etiladi.

Mol-mulkni (xizmatlarni) tekin asosda olish chog'ida oluvchi shaxsning daromadlari, agar ushbu moddaning to'rtinchi qismida boshqacha qoida nazarda tutilmagan bo'lsa, ushbu mol-mulkning (xizmatlarning) bozor qiymatidan kelib chiqqan holda aniqlanadi.

Tekin olingan mol-mulkning (xizmatlarning) bozor qiymati hujjat bilan tasdiqlanishi kerak. Xususan, quyidagilar shunday hujjatlar bo'lishi mumkin:

- 1) yuklab jo'natishga, yetkazib berishga yoki topshirishga doir hujjatlar;
- 2) mahsulot yetkazib beruvchilarning narxga doir ma'lumotlari (prays-varaqlar);
- 3) ommaviy axborot vositalaridan olingan ma'lumotlar;
- 4) birja xabarlari;
- 5) davlat statistika organlarining ma'lumotlari.

Qarz beruvchiga foizli daromad to'lash majburiyatisiz qarz (qaytarish sharti bilan moliyaviy yordam) olish chog'ida qarz oluvchining daromadi qarz (qaytarish sharti bilan moliyaviy yordam) olish sanasida O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki tomonidan belgilangan qayta moliyalashtirish stavkasidan kelib chiqqan holda aniqlanadi. Qarz beruvchining daromadini aniqlashning xuddi shunday tartibi qarz (qaytarish sharti bilan moliyaviy yordam) olish sanasida stavkasi O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki tomonidan belgilangan qayta moliyalashtirish stavkasidan kam bo'lgan foizlar to'lash sharti bilan berilgan qarzlarga (qaytarish sharti bilan moliyaviy yordamga) nisbatan qo'llaniladi.

Ushbu modda to'rtinchi qismining qoidalari:

- 1) banklararo operatsiyalarga va kredit tashkilotlari tomonidan berilgan kreditlarga;
- 2) O'zbekiston Respublikasi Prezidentining, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarorlariga ko'ra, shuningdek O'zbekiston Respublikasining norezidentlari tomonidan beriladigan qarzlarga (ssudalarga);
- 3) soliq to'lovchilar konsolidatsiyalashgan guruhining bir ishtirokchisi tomonidan ayni shu konsolidatsiyalashgan guruhning boshqa ishtirokchisiga

beriladigan qarzlarga (qaytarib berish sharti bilan moliyaviy yordamga) nisbatan tatbiq etilmaydi.

Ushbu moddanning birinchi qismi qoidalari O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 322-moddasida nazarda tutilgan soliq solishning o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda mol-mulkni ishonchli boshqaruvga berishdan naf oluvchi oladigan daromadlarga nisbatan ham tatbiq etiladi.

Talab qilish huquqidan o'zganing foydasiga voz kechish shartnomasi bo'yicha olingan daromadlar.

Talab qilish huquqidan o'zganing foydasiga voz kechish shartnomasi bo'yicha olingan daromadlar quyidagilarning o'rtasidagi ijobiy farq sifatida aniqlanadi:

1) talab qilish huquqini oluvchi soliq to'lovchi uchun — qarzdordan talab bo'yicha asosiy qarzdin olinishi lozim bo'lgan summa, shu jumladan talab qilish huquqidan o'zganing foydasiga voz kechish sanasidagi asosiy qarzdin ortiq summa bilan talab qilish huquqini olish qiymati o'rtasidagi ijobiy farq;

2) talab qilish huquqidan o'zganing foydasiga voz kechgan soliq to'lovchi uchun — talab qilish huquqidan o'zganing foydasiga voz kechish qaysi qiymat bo'yicha amalga oshirilgan bo'lsa, o'sha qiymat bilan soliq to'lovchining dastlabki hisobga olish hujjatlariga binoan talab qilish huquqidan o'zganing foydasiga voz kechish sanasida qarzdordan olinishi lozim bo'lgan talabning qiymati o'rtasidagi ijobiy farq;

3) qarzni talab qilish huquqini bundan buyon amalga oshiruvchi soliq to'lovchi uchun — talab qilish huquqidan o'zganing foydasiga voz kechish qiymati bilan mazkur talabni sotib olish xarajatlarining summasi o'rtasidagi ijobiy farq.

Talab qilish huquqidan o'zganing foydasiga voz kechishdan olingan daromad talab qilish huquqidan voz kechish amalga oshirilgan hisobot (soliq) davrida e'tirof etiladi.

Ushbu moddanning birinchi qismida nazarda tutilgan talab qilish huquqidan o'zganing foydasiga voz kechish shartnomasiga ko'ra olingan salbiy farq soliq

to'lovchining zarari deb e'tirof etiladi va soliq bazasi aniqlanayotganda chegirib tashlanadi.

Ilgari chegirib tashlangan xarajatlarning yoki zararlarning o'rnini qoplash tarzidagi daromad.

Ilgari chegirib tashlangan xarajatlarning yoki zararlarning o'rnini qoplash tarzidagi daromadlar jumlasiga quyidagilar kiradi:

1) joriy soliq davrida o'rni qoplangan, shu jumladan bunday talablarga bo'lgan huquqlardan o'zganing foydasiga qayta voz kechish yo'li bilan o'rni qoplangan, oldin xarajatlar jumlasiga kiritilgan, umidsiz (tavakkal qilingan) deb e'tirof etilgan talablarning summalari;

2) chiqimlarning (xarajatlarning) o'rnini qoplash uchun O'zbekiston Respublikasi davlat budgetidan olingan mablag'larning summalari;

3) sug'urta tashkiloti yoki zarar yetkazgan shaxs tomonidan to'langan zarami kompensatsiya qilish summalari, bundan O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 304-moddasida ko'rsatilgan sug'urta to'lovlari mustasno;

4) ilgari chegirmalar jumlasiga kiritilgan chiqimlarning o'rnini qoplashdan olingan boshqa kompensatsiyalar.

Olingan kompensatsiya u qaysi hisobot (soliq) davrida olingan bo'lsa, o'sha hisobot (soliq) davrining daromadi bo'ladi.

Xizmat ko'rsatuvchi xo'jaliklardan olingan daromadlar.

Xizmat ko'rsatuvchi xo'jaliklar deganda faoliyati soliq to'lovchining asosiy faoliyatiga xizmat ko'rsatishga qaratilgan va soliq to'lovchining asosiy faoliyati doirasida tovarlar ishlab chiqarish va xizmatlar ko'rsatish bilan bog'liq bo'lmagan xo'jaliklar tushuniladi.

Xizmat ko'rsatuvchi xo'jaliklar jumlasiga quyidagilar kiradi:

1) yordamchi xo'jaliklar;

2) uy-joy-kommunal xo'jaligi ob'yektlari: uy-joy fondi, mehmonxonalar (turistik mehmonxonalar bundan mustasno), tashrif buyuruvchilar uchun uylar va yotoqxonalar, tashqi obodonlashtirish ob'yektlari, sun'iy inshootlar, cho'milish havzalari, plyajlarning inshootlari hamda asbob-uskunolari, aholini gaz, issiqlik va

elektr bilan ta'minlash ob'yektlari, uy-joy-kommunal xo'jaligi ob'yektlariga texnik xizmat ko'rsatish hamda ularni ta'mirlash uchun mo'ljallangan uchastkalar, sexlar, bazalar, ustaxonalar, garajlar, maxsus mashinalar va mexanizmlar, omborxonalar;

3) ijtimoiy-madaniy soha ob'yektlari: sog'liqni saqlash va madaniyat ob'yektlari, bolalar maktabgacha ta'lim ob'yektlari, bolalarning dam olish oromgohlari, sanatoriylar (profilaktoriylar), dam olish bazalari, pansionatlar, jismoniy tarbiya va sport ob'yektlari, aholiga maishiy xizmat ko'rsatish sohasining ishlab chiqarishga oid bo'lmagan ob'yektlari (hammomlar, saunalar, kirxonalar, tikuvchilik ustaxonalari hamda maishiy xizmatlar ko'rsatuvchi boshqa ustaxonalari);

4) o'z xodimlariga yoki o'zga shaxslarga xizmatlarni realizatsiya qilishni amalga oshiruvchi umumiy ovqatlanish punktlari, o'quv kombinatlari va shunga o'xshash boshqa xo'jaliklar, ishlab chiqarishlar hamda xizmatlar.

Xizmat ko'rsatuvchi xo'jaliklardan olingan daromadlar xizmat ko'rsatuvchi xo'jaliklar tomonidan tovarlarni va xizmatlarni realizatsiya qilishdan olingan mablag'larning summasi bilan xizmat ko'rsatuvchi xo'jaliklarning umumiy faoliyatiga bog'liq xarajatlarning summasi o'rtasidagi ijobiy farq sifatida aniqlanadi.

Ushbu bo'limga muvofiq chegirib tashlanishi lozim bo'lgan xarajatlar xizmat ko'rsatuvchi xo'jaliklarning faoliyati bilan bog'liq xarajatlar deb e'tirof etiladi.

Chegirib tashlanadigan xarajatlarning daromadlardan ortib ketishi xizmat ko'rsatuvchi xo'jaliklardan ko'rilgan zarar deb e'tirof etiladi.

Uzoq muddatli kontraktlar bo'yicha daromadlar.

Agar tuzilgan kontraktlar shartlarida xizmatlarni bosqichma-bosqich topshirish nazarda tutilmagan bo'lsa, uzoq texnologik siklli ishlab chiqarish (bir soliq davridan ortiq) bo'yicha mazkur xizmatlarni realizatsiya qilishdan olingan daromad hisobga olish ma'lumotlari asosida daromadni bir me'yorda e'tirof etish prinsipi inobatga olingan holda soliq to'lovchi tomonidan taqsimlanadi.

Uzoq muddatli kontraktni hisobot davrining oxiriga kelib haqiqatda ijro etish kontraktni bajarish boshlangandan e'tiboran qilingan xarajatlarning solishtirma miqdorini kontraktni bajarishga doir xarajatlarning umumiy summasida hisob-kitob qilish asosida aniqlanadi.

Hisobot davrining oxiridagi daromad qilingan xarajatlarning hisob-kitob qilingan solishtirma miqdori va kontrakt bo'yicha daromadning (kontrakt narxleri) umumiy summasidan kelib chiqib aniqlanadi. Mazkur kontrakt bo'yicha ilgari hisobga olingan daromadlar joriy hisobot davrida xizmatlarni realizatsiya qilishdan olingan daromadni aniqlash chog'ida chegirib tashlanadi.

Soliq solishda hisobga olinmaydigan daromadlar.

Quyidagilar daromad sifatida hisobga olinmaydi:

1) ustav fondiga (ustav kapitaliga) qo'shilgan hissa tarzida olingan mablag'lar;

2) aksiyalarni (ulushlarni) joylashtirish narxining ularning nominal qiymatidan (dastlabki miqdoridan) ortiqcha summasi;

3) ishtirokchilar tarkibidan chiqish (chiqib ketish) chog'ida ustav fondiga (ustav kapitaliga) qo'shilgan hissa doirasida olingan yoki ishtirokchining ulushi miqdorini kamaytirish, shuningdek tugatilayotgan yuridik shaxsning mol-mulkini ishtirokchilar o'rtasida taqsimlash chog'ida olingan mablag'lar;

4) oddiy shirkat shartnomasi bo'yicha birgalikdagi faoliyatni amalga oshirish uchun birlashtiriladigan mablag'lar;

5) oddiy shirkat shartnomasi bo'yicha sherikning (ishtirokchining) shartnoma sheriklari (ishtirokchilari) umumiy mulkidagi ulushi qaytarilgan yoki bunday mol-mulk bo'lingan taqdirda, ushbu sherik (ishtirokchi tomonidan) qo'shilgan hissa miqdorida olingan mablag'lar;

6) realizatsiya qilinadigan tovarlar (xizmatlar) uchun oldindan to'lov (bo'nak) tarzida boshqa shaxslardan olingan mablag'lar;

7) qonun hujjatlariga muvofiq ushbu majburiyatlarning ta'minoti sifatida garov yoki zakalat tarzida olingan mablag'lar, ularga bo'lgan mulk huquqi boshqa shaxsga o'tgan paytga qadar;

8) O'zbekiston Respublikasi Prezidentining yoki O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarorlari asosida, shuningdek O'zbekiston Respublikasining xalqaro shartnomalariga muvofiq tekinga olingan mol-mulk va xizmatlar;

9) O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 48-moddasida nazarda tutilgan talablar bajarilishi sharti bilan olingan grantlar, insonparvarlik yordami va maqsadli tushumlar;

10) sug'urta shartnomalari bo'yicha sug'urta tovonini (sug'urta summasi) tarzida olingan mablag'lar;

11) vositachiga yoki boshqa ishonchli vakilga vositachilik, topshiriq shartnomasi yoki vositachilik xizmatlari ko'rsatishga doir boshqa shartnoma bo'yicha majburiyatlarini bajarishi munosabati bilan, shuningdek vositachi yoki boshqa ishonchli vakil tomonidan komitent yoxud boshqa ishonch bildiruvchi uchun amalga oshirilgan xarajatlarning o'rmini qoplash hisobidan kelib tushgan mol-mulk (pul mukofoti bundan mustasno). Bunday xarajatlar, agar tuzilgan shartnomalar shartlarida bu xarajatlarning o'rmini qoplash nazarda tutilgan bo'lsa, vositachidan yoki ishonchli vakildan chegirib tashlanmaydi;

12) moliyaviy ijara (lizing) ob'ektining qiymati o'rmini ijaraga beruvchi (lizing beruvchi) tomonidan olingan ijara (lizing) to'lovining qismi tarzida qoplash;

13) mol-mulk ijarasiga doir shartnoma bo'yicha olingan mol-mulk, bundan moliyaviy ijara (lizing) mustasno;

14) telekommunikatsiya tarmoqlaridagi tezkor-qidiruv tadbirlari tizimining tekin olingan texnik vositalari, shuningdek ulardan foydalanish va ularga xizmat ko'rsatish bo'yicha xizmatlar;

15) investor va davlat mulkini boshqarish bo'yicha vakolatli davlat organi o'rtasida tuzilgan shartnomaga binoan investitsiya majburiyatlari sifatida kiritiladigan mol-mulk;

16) kredit yoki qarz shartnomalari bo'yicha mablag'lar yoki boshqa mol-mulk (mablag' jalb qilishni rasmiylashtirish usulidan qat'i nazar, boshqa shunday

mablag'lar yoki boshqa mol-mulk, shu jumladan qarz qimmatli qog'ozlar), shuningdek bunday jalb qilingan mablag'larni to'lash hisobidan mablag'lar yoki boshqa mol-mulk;

17) konsessiya bitimi bo'yicha qonun hujjatlariga muvofiq olingan mol-mulk;

18) davlat muassasalari tomonidan barcha darajalardagi ijro etuvchi hokimiyat organlarining qaroriga ko'ra olingan mol-mulk;

19) O'zbekiston Respublikasining davlat obligatsiyalari va davlatning boshqa qimmatli qog'ozlari bo'yicha olingan daromadlar, shuningdek O'zbekiston Respublikasi tomonidan va O'zbekiston Respublikasi yuridik shaxslari tomonidan chiqarilgan xalqaro obligatsiyalar bo'yicha daromadlar;

20) soliq to'g'risidagi qonun hujjatlariga muvofiq hisobdan chiqarilgan penyalarning va jarimalarning summasi.

Xarajatlar.

O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi 294-moddasi birinchi qismining birinchi bandida ko'rsatilgan yuridik shaxslarning soliq bazasini aniqlashda ushbu shaxslarning jami daromadidan daromad olish bilan bog'liq barcha xarajatlar chegirib tashlanadi, bundan ushbu bo'limga ko'ra chegirib tashlanmaydigan xarajatlar mustasno.

Ushbu bo'lim maqsadlarida soliq to'lovchi tomonidan O'zbekiston Respublikasida ham, uning hududidan tashqarida ham hisobot (soliq) davri davomida amalga oshirilgan (ko'rilgan), asoslangan va hujjatlar bilan tasdiqlangan chiqimlari (O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 333- 336-moddalarida nazarda tutilgan hollarda esa, zararlar) xarajatlar deb e'tirof etiladi.

Asoslangan xarajatlar deganda bahosi pul shaklida ifodalangan, iqtisodiy jihatdan o'zini oqlagan chiqimlar tushuniladi.

Har qanday chiqimlar, bosharti ular hech bo'lmaganda quyidagi shartlardan biriga muvofiq kelgan taqdirda, iqtisodiy jihatdan o'zini oqlagan chiqimlar deb e'tirof etiladi:

1) daromad olishga qaratilgan faoliyatni amalga oshirish maqsadida qilingan bo'lsa;

2) shunday tadbirkorlik faoliyatini saqlab turish yoki rivojlantirish uchun zarur bo'lsa, yoxud xizmat qilsa va xarajatlarning tadbirkorlik faoliyati bilan aloqasi aniq asoslangan bo'lsa;

3) qonun hujjatlarining qoidalaridan kelib chiqsa.

Hujjatlar bilan tasdiqlangan xarajatlar deganda quyidagi hujjatlar bilan tasdiqlangan chiqimlar tushuniladi:

1) O'zbekiston Respublikasining qonun hujjatlariga muvofiq rasmiylashtirilgan hujjatlar;

2) tegishli xarajatlar amalga oshirilgan chet davlat hududida qo'llaniladigan tartibga muvofiq rasmiylashtirilgan hujjatlar;

3) boshqa shaklda rasmiylashtirilgan, shu jumladan xizmat safari to'g'risidagi buyruq, yo'l hujjalari, shartnomaga muvofiq ko'rsatilgan xizmat haqidagi hisobot bilan rasmiylashtirilgan hujjatlar.

O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 37-bobiga muvofiq, jumladan amortizatsiya qilinadigan aktivlarni sotib olish va hisobga olinadigan qo'shilgan qiymat solig'ining summasi, shu xarajat sifatida e'tirof etilmaydi, bundan O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 314-moddasida nazarda tutilgan hollar mustasno.

Agar ayni bir xarajatlar xarajatlarning bir nechta moddasida nazarda tutilgan bo'lsa, soliq bazasini hisob-kitob qilishda mazkur xarajatlar faqat bir marta chegirib tashlanadi.

Soliq to'lovchining qiymati chet el valyutasida ifodalangan xarajatlari milliy valyutada qiymati ifodalangan xarajatlar bilan birgalikda hisobga olinadi.

Agar buxgalteriya hisobi to'g'risidagi qonun hujjalari talablariga muvofiq xarajatni e'tirof etish, O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksiga muvofiq xarajatni aniqlash va e'tirof etish tartibidan farq qilsa, mazkur xarajat soliq solish maqsadlarida O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksida belgilangan tartibda hisobga olinadi.

Agar ushbu bo'limda boshqacha qoida nazarda tutilmagan bo'lsa, soliq solish maqsadlarida, buxgalteriya hisobi to'g'risidagi qonun hujjatlarini qo'llash chog'ida aktivlar va (yoki) majburiyatlarning qiymati o'zgarganligi munosabati bilan buxgalteriya hisobida aks ettirilgan chiqimlarga xarajatlar sifatida qaralmaydi, bundan haqiqatda to'langan xarajatlar mustasno.

Buxgalteriya hisobi to'g'risidagi qonun hujjatlari talablariga muvofiq, uzoq muddatli aktivlarning dastlabki qiymatiga va zaxiralarning tannarxiga kiritiladigan xarajatlar amortizatsiya ajratmalari vositasida va bunday zaxiralarning tannarxi orqali chegirmalar jumlasiga kiritilishi lozim.

O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi 306-moddasining ikkinchi qismiga muvofiq yoki buxgalteriya hisobi to'g'risidagi qonun hujjatlari talablariga muvofiq amortizatsiya ajratmalari hisoblanmaydigan uzoq muddatli aktivlarning qiymati mazkur aktivlar O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 298-moddasida nazarda tutilgan tartibda chiqib ketayotganda soliq bazasini aniqlashda hisobga olinadi.

Soliq to'lovchining xarajatlariga tuzatishlar kiritish O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 332-moddasiga muvofiq amalga oshiriladi.

O'zbekiston Respublikasi soliq Kodeksining 306 — 316-moddalari va 45-bobida ko'rsatilgan xarajatlar ushbu moddaning ikkinchi qismida nazarda tutilgan shartlarga rioya etilgan holda chegirmalar jumlasiga kiritiladi.

Amortizatsiya xarajatlari.

Buxgalteriya hisobi to'g'risidagi qonun hujjatlariga muvofiq soliq to'lovchi tomonidan hisobga olinadigan asosiy vositalar va nomoddiy aktivlar ushbu modda maqsadlarida amortizatsiya qilinadigan aktivlar deb e'tirof etiladi.

Quyidagilar amortizatsiya qilinadigan aktivlar deb e'tirof etilmaydi va amortizatsiya qilinmaydi:

- 1) yer uchastkalari va tabiatdan foydalanishga doir boshqa ob'yektlar (suv, yer osti boyliklari va boshqa tabiiy resurslar);
- 2) mahsuldor chorva mollari;
- 3) axborot-kutubxona fondi;

4) muzey ashyolari;

5) qonun hujjatlarida belgilangan tartibda konservatsiya qilingan asosiy vositalar;

6) moddiy madaniy meros obyektlari;

7) umumiy foydalanishdagi avtomobil yo'llari, yo'lkalar, sayilgohlar, xiyobonlar, mahalliy davlat hokimiyati organlari tasarrufida bo'lgan obodonlashtirish inshootlari,

8) qiymati ilgari to'liq xarajatlar jumlasiga kiritilgan mol-mulk;

9) asosiy vositalar va nomoddiy aktivlar tarkibiga o'tkazilmagan kapital qo'yilmalar;

10) notijorat tashkilotlarning O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi 318-moddasining birinchi qismida ko'rsatilgan mablag'lar hisobidan olingan yoki sotib olingan hamda notijorat faoliyatini amalga oshirish uchun foydalaniladigan mol-mulki, bundan tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirish munosabati bilan sotib olingan va tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirish uchun foydalaniladigan mol-mulk mustasno;

11) O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi 304-moddasining 8, 9, 14, 15 va 17-bandlariga muvofiq kelib tushgan mablag'lar hisobidan olingan yoki sotib olingan (barpo etilgan), shuningdek soliq va bojxona imtiyozlari berilganligi natijasida bo'shagan mablag'lar hisobidan olingan yoki sotib olingan (barpo etilgan) mol-mulk.

Amortizatsiya qilinadigan aktivning qiymati O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 308-moddasida nazarda tutilgan amortizatsiya ajratmalari va (yoki) investitsiyaviy chegirmalar orqali xarajatlar jumlasiga kiritiladi.

Agar mazkur moddaning oltinchi qismida boshqacha qoida nazarda tutilmagan bo'lsa, amortizatsiyalanadigan aktivning qiymati qayta baholashni hisobga olmagan boshlang'ich qiymatidan hisoblanadigan amortizatsiya ajratmalari orqali xarajatlar jumlasiga kiritiladi.

Amortizatsiyalanadigan aktivlarning boshlang'ich qiymati buxgalteriya hisobi to'g'risidagi qonunchilikka muvofiq soliq to'lovchi tomonidan kapital qo'yilmalar amalga oshirilgan taqdirda o'zgaradi.

2021-yil 1-yanvar holatiga ko'ra buxgalteriya hisobi ma'lumotlariga asosan soliq to'lovchida mavjud bo'lgan, ilgari o'tkazilgan qayta baholashni hisobga olgan holda amortizatsiyalanadigan aktivlar qiymati soliq solish maqsadida boshlang'ich qiymat hisoblanadi.

2021-yil 1-yanvardan boshlab soliq to'lovchi tomonidan keyingi hisobot (soliq) davrlarida amortizatsiyalanadigan aktivlar qiymatini qayta baholash amalga oshirilganda, bunday qayta baholash natijasi amortizatsiya ajratmalarini hisoblashda soliq solish maqsadlari uchun hisobga olinmaydi.

Nomoddiy aktivlarning qiymati O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 307-moddasida nazarda tutilgan tartibda xarajatlar jumlasiga kiritiladi.

Amortizatsiya qilinadigan aktivlar, bundan nomoddiy aktivlar mustasno, soliq solish maqsadlarida guruhlar (kichik guruhlar) bo'yicha taqsimlanadi va ularni sotib olishga (yaratishga) doir chiqimlar amortizatsiya ajratmalari orqali amortizatsiyaning quyidagi cheklangan normalari bo'yicha xarajatlar jumlasiga kiritiladi:

7- jadval

Amortizatsiyaning cheklangan normalari⁹

Amortizatsiya turlari	Amortizatsiya turlari	Asosiy vositalarning nomi	Amortizatsiya ning cheklangan yuqori normalari, foizlarda
		Binolar, imoratlar va inshootlar	
	1	Binolar, imoratlar	3
	2	Neft va gaz quduqlari	5

⁹ O'zbekiston Respublikasi soliq Kodeksi www.soliq.uz

3	Neft-gaz omborlari	
4	Kema qatnaydigan kanallar, suv kanallari	
5	Ko'priklar	
5	Dambalar, to'g'onlar	
7	Daryo va dengiz prichal inshootlari	
8	Korxonalarining temir yo'llari	
9	Qirg'oqni mustahkamlovchi, qirg'oqni himoyalovchi inshootlar	
0	Rezervuarlar, sistemalar, baklar va boshqa sig'imlar	
1	Ichki xo'jalik va xo'jaliklararo sug'orish tarmog'i	
2	Yopiq kollektor-drenaj tarmog'i	
3	Havo kemalarining uchish-qo'nish yo'llari, yo'lkalari, to'xtash joylari	
4	Istirohat bog'larining va hayvonot bog'larining inshootlari	
5	Sport-sog'lomlashtirish inshootlari	
6	Issiqxonalar va parniklar	
7	Boshqa inshootlar	
	Uzatish qurilmalari	
	Elektr uzatish hamda aloqa qurilmalari va liniyalari	
2	Ichki gaz quvurlari va quvurlar	
4	Vodoprovod, kanalizatsiya va issiqlik tarmoqlari	8
4	Magistral quvurlari	
5	Boshqalar	
	Kuch mashinalari va asbob-uskunalar	

		Issiqlik texnik asbob-uskunolari	8
2		Turbina asbob-uskunolari va gaz turbinalari qurilmalari	
3		Elektr dvigatellari va dizel-generatorlar	
4		Kompleks qurilmalar	
5		Boshqa kuch mashinalari va asbob-uskunolari (harakatlanuvchi transportdan tashqari)	
		Faoliyat turlari bo'yicha ish mashinalari va asbob-uskunalar (harakatlanuvchi transportdan tashqari)	15
		Iqtisodiyotning barcha tarmoqlariga tegishli mashinalar va asbob-uskunalar	
2		Qishloq xo'jaligi traktorlari, mashinalari va asbob-uskunolari	
3		Kommutatsiyalar va ma'lumotlarni uzatish raqamli elektron asbob-uskunolari, raqamli tizimlar uzatish asbob-uskunolari, raqamli aloqa o'lchov texnikasi	
4		Yo'ldosh, uyali aloqa, radiotelefon, peyjing va trunking aloqa asbob-uskunolari	
5		Uzatishlar tizimlari kommutatsiyalarining o'xshash asbob-uskunolari	
6		Kinostudiyalarning maxsus asbob-uskunolari, tibbiy va mikrobiologiya sanoati asbob-uskunolari	
7		Kompressor mashinalari va asbob-uskunolari	
8		Nasoslar	
9		Yuk ko'tarish-transport, yuk ortish-tushirish	

		mashinalari va uskunalari, tuproq, karyer hamda yo'l-qurilish ishlari uchun mashinalar va uskunalar	
	0	Ustun-qoziq qoqish mashinalari va uskunalari, maydalash-yanchish, saralash, boyitish uskunalari	
	1	Texnologik jarayonlar uchun barcha turdagi sig'implar	
	2	Neft qazib chiqarish va burg'ulash uskunalari	
	3	Boshqa mashinalar va uskunalar	
		Harakatlanuvchi transport	
	1	Temir yo'lining harakatdagi tarkibi	
	2	Dengiz, daryo kemalari, baliqchilik sanoati kemalari	4
	3	Havo transporti	
	4	Avtomobil transportining harakatdagi tarkibi, ishlab chiqarish transporti	
	5	Yengil avtomobillar	
	5	Sanoat traktorlari	20
	7	Kommunal transport	
	8	Maxsus vaxta vagonlari	
	9	Boshqa transport vositalari	
		Kompyuter, periferiya qurilmalari, ma'lumotlarni qayta ishlash uskunalari	
		Kompyuterlar	
	2	Periferiya qurilmalari va ma'lumotlarga ishlov berish uskunalari	20
	3	Nusxa ko'chirish-ko'paytirish texnikasi	

		Boshqa kompyuter, periferiya qurilmalari, ma'lumotlarga ishlov berish uskunalari	
l		Boshqa guruhlarga kiritilmagan asosiy vositalar	15

Soliq solish maqsadlari uchun har bir kichik guruh bo'yicha amortizatsiya ajratmalarini amortizatsiya normasini qo'llash orqali, biroq O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksida belgilangan cheklangan normadan ko'p bo'lmagan tarzda hisoblanadi.

Soliq solish maqsadlarida amortizatsiyani ushbu moddada belgilanganidan pastroq normalar bo'yicha hisoblashga, agar bu soliq solish maqsadlarida hisob siyosatida mustahkamlab qo'yilgan bo'lsa, yo'l qo'yiladi.

Soliq bazasiga, ushbu moddada nazarda tutilgan normalarga zid ravishda, to'liq hisoblanmagan amortizatsiya summasi miqdorida tuzatishlar kiritish amalga oshirilmaydi.

Foydalanishda bo'lgan asosiy vositalarni sotib oladigan soliq to'lovchi ushbu ob'yektlar bo'yicha amortizatsiya normasini, mazkur ob'yektdan avvalgi mulkdorlar tomonidan foydalanilgan yillar (oylar) soniga kamaytirilgan foydalanish muddatini hisobga olgan holda, belgilashga haqlidir.

Agar asosiy vositadan haqiqatda foydalanish muddati avvalgi mulkdorlarda asosiy vositalarning ushbu moddada tasniflanishi asosida belgilanadigan foydali tarzda foydalanish muddatiga teng yoki undan ortiq bo'lsa, soliq to'lovchi texnika xavfsizligi talablarini va boshqa omillarni hisobga olgan holda bu asosiy vositadan foydali tarzda foydalanish muddatini mustaqil ravishda, lekin uch yildan kam bo'lmagan muddatga belgilashga haqli.

Ilgari foydalanishda bo'lgan asosiy vositalardan foydalanish muddatini aniqlash imkoniyati bo'lmagan taqdirda, amortizatsiyani hisoblash ushbu moddaning oltinchi qismida ko'rsatilgan tartibda amalga oshiriladi.

Amortizatsiya qilinadigan mol-mulk tekin olingan taqdirda, uning O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 299-moddasiga muvofiq tekin olingan mol-mulk tarzida jami daromadga kiritilgan qiymati amortizatsiya

qilinadigan mol-mulkning dastlabki qiymati bo'ladi va bunda O'zbekiston Respublikasining buxgalteriya hisobi to'g'risidagi qonun hujjatlari talablariga muvofiq dastlabki tarzda e'tirof etish chog'ida shunday aktivlarning qiymatini ko'paytiruvchi haqiqiy chiqimlar inobatga olinadi.

Soliq solish maqsadlarida amortizatsiya qilinadigan mol-mulkning qiymatiga O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi 317-moddasining 17-bandida nazarda tutilgan xarajatlar kiritilmaydi.

Nomoddiy aktivlarni amortizatsiya qilish xarajatlari.

Nomoddiy aktivlarning qiymati nomoddiy aktivlardan foydali tarzda foydalanish muddati mobaynidagi amortizatsiya ajratmalari orqali xarajatlar jumlasiga kiritiladi.

Nomoddiy aktivlardan foydali tarzda foydalanish muddatini aniqlash patentning, guvohnomaning amal qilish muddatidan va (yoki) intellektual mulk ob'yektidan O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlariga muvofiq yoki qo'llanilishi mumkin bo'lgan chet davlat qonun hujjatlariga muvofiq foydalanish muddatlariga doir boshqa cheklovlardan kelib chiqqan holda yoxud nomoddiy aktivlardan foydali tarzda foydalanishning tegishli shartnomalarda shartlashilgan muddatidan kelib chiqqan holda amalga oshiriladi.

Soliq to'lovchi tomonidan amortizatsiya ajratmalari ularning dastlabki qiymatidan va foydali tarzda foydalanish muddatidan kelib chiqib hisob-kitob qilingan normalar bo'yicha har oyda hisoblanadi.

Foydali tarzda foydalanish muddatini aniqlash mumkin bo'lmagan nomoddiy aktivlar bo'yicha amortizatsiya normalari besh yillik muddatga belgilanadi.

Agar nomoddiy aktivlarni olish yoki ishlab chiqarish xarajatlari soliq to'lovchining soliq bazasini hisoblab chiqarish chog'ida xarajatlar jumlasiga kiritilgan bo'lsa, bu xarajatlar amortizatsiya qilinishi lozim bo'lgan nomoddiy aktivlarning qiymatiga kiritilmaydi.

Soliq to'lovchi amortizatsiya qilinadigan aktivlar bo'yicha investitsiyaviy chegimalarni ushbu moddada belgilangan tartibda va shartlarda qo'llashga haqli.

Investitsiyaviy chegirma amortizatsiya xarajati deb e'tirof etiladi.

Investitsiyaviy chegirma quyidagi miqdorda qo'llaniladi:

1) yangi texnologik uskunalar qiymatining, ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish, texnik va (yoki) texnologik jihatdan qayta jihozlash xarajatlarning va (yoki) axborot tizimlarini yaratishga doir investitsiya loyihalari doirasida mahalliy ishlab chiqarishning dasturiy ta'minotini sotib olishga yo'naltiriladigan mablag'lar summalarining 10 foizi miqdorida;

2) ishlab chiqarishni yangi qurilish shaklida kengaytirishga, ishlab chiqarish ehtiyojlari uchun foydalaniladigan binolar va inshootlarni rekonstruksiya qilishga yo'naltiriladigan mablag'lar summasining 5 foizi miqdorida.

O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi 317-moddasining 17-bandiga muvofiq chegirib tashlanmaydigan xarajatlar bo'yicha investitsiyaviy chegirma berilmaydi.

Investitsiyaviy chegirma yangi texnologik uskunani ishga tushirish amalga oshirilgan yoxud o'z ishlab chiqarishini modernizatsiya qilish, texnik va (yoki) texnologik jihatdan qayta jihozlash amalga oshirilgan, ishlab chiqarish yangi qurilish shaklida kengaytirilgan, ishlab chiqarish ehtiyojlari uchun foydalaniladigan binolar va inshootlarni rekonstruksiya qilish amalga oshirilgan, laboratoriya testlarini va sinovlarini o'tkazish uchun komplekslar, axborot tizimlarini yaratish bo'yicha investitsiya loyihalari doirasida mahalliy ishlab chiqarishning dasturiy ta'minoti sotib olingan hisobot (soliq) davrida qo'llaniladi.

Ushbu modda maqsadlarida:

1) tovarlarni (xizmatlarni) ishlab chiqarish jarayonida soliq to'lovchi tomonidan foydalaniladigan, chiqarilgan kundan e'tiboran uch yildan ko'p bo'lmagan muddat o'tgan mashinalar, apparatlar, qurilmalar, mexanizmlar yangi texnologik uskunalar deb e'tirof etiladi;

2) asosiy vositalarning texnologik yoki xizmatga oid mo'ljallanilgan maqsadini o'zgartirishga, ularning unumdorligini oshirishga yoki boshqa sifat xususiyatlarini yaxshilashga qaratilgan ishlar modernizatsiya qilish deb e'tirof etiladi;

3) ilg'or texnika va (yoki) texnologiyani joriy etish asosida asosiy vositalarning yoki ularning ayrim qismlarining texnik-iqtisodiy ko'rsatkichlarini oshirish, ishlab chiqarishni mexanizatsiyalash va avtomatlashtirish, ma'nan eskirgan va jismonan ishdan chiqqan uskunalarni yangi, nisbatan mahsuldor uskunalarga almashtirishga doir kompleks tadbirlar texnik va (yoki) texnologik jihatdan qayta jihozlash deb e'tirof etiladi. Texnik va (yoki) texnologik jihatdan qayta jihozlash ishlab chiqarishlarning yangilarini barpo etish va amaldagilarini kengaytirishni ham o'z ichiga oladi;

4) ishlab chiqarishni takomillashtirish hamda uning texnik-iqtisodiy ko'rsatkichlarini oshirish bilan bog'liq bo'lgan hamda ishlab chiqarish quvvatlarini ko'paytirish, tovarlar (xizmatlar) sifatini yaxshilash va (yoki) ularning nomenklaturasini o'zgartirish maqsadida rekonstruksiya qilish loyihasi bo'yicha amalga oshiriladigan, tovarlar ishlab chiqarish yoki xizmatlar ko'rsatish uchun foydalaniladigan, mavjud binolarni va inshootlarni qayta qurish ishlab chiqarish ehtiyojlari uchun foydalaniladigan binolarni va inshootlarni rekonstruksiya qilish deb e'tirof etiladi;

5) tovarlar ishlab chiqarish yoki xizmatlar ko'rsatish jarayonida foydalanish maqsadida yangi binolarni va inshootlarni qurish ishlab chiqarishni yangi qurilish shaklida kengaytirish deb e'tirof etiladi.

Amortizatsiya qilinadigan aktivlarni ta'mirlash xarajatlari.

Soliq to'lovchi tomonidan amortizatsiya qilinadigan aktivlarni ta'mirlash uchun amalga oshirilgan xarajatlar qaysi hisobot (soliq) davrida amalga oshirilgan bo'lsa, o'sha hisobot (soliq) davrida soliq solish maqsadlarida haqiqiy chiqimlar miqdorida xarajatlar jumlasiga kiritiladi.

Agar ijaraga oluvchi va ijaraga beruvchi o'rtasidagi shartnomada ijaraga oluvchining amortizatsiya qilinadigan aktivlarga doir xarajatlarning o'zini ijaraga beruvchi tomonidan qoplash nazarda tutilmagan bo'lsa, ushbu moddaning qoidalar ijaraga oluvchining mazkur xarajatlarga nisbatan ham qo'llaniladi.

Foizlar va ayrim chiqimlar bo'yicha xarajatlar.

Soliq to'lovchining qarz majburiyatlari (kreditlar, tovar va tijorat kreditlari, qarzar, bank omonatlari, bank hisobvaraqlari yoki rasmiylashtirish usulidan qat'i nazar, boshqa jalb qilingan mablag'lar) bo'yicha foizlar tarzidagi xarajatlari (bundan buxgalteriya hisobi to'g'risidagi qonun hujjatlarida kapitallashtirish uchun ruxsat berilgan xarajatlar mustasno) O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining VI bo'limida nazarda tutilgan o'ziga xos xususiyatlar inobatga olingan holda, haqiqiy stavkadan kelib chiqib, chegirib tashlanadi.

Yuridik shaxsning nazorat qilinadigan qarzi bilan bog'liq xarajatlari ushbu moddaning birinchi qismi qoidalari hisobga olingan holda, ushbu moddada belgilangan eng ko'p qiymatlardan oshmaydigan miqdorda chegirib tashlanadi. Mazkur qoida quyidagilarga nisbatan qo'llaniladi:

- 1) qarz mablag'laridan foydalanganlik uchun foizlarga;
- 2) neustoykalaming (jarimalar, penyalarning) summalari, javobgarlikning boshqa choralari qo'llanilganligi natijasida, shu jumladan shartnoma majburiyatlarini buzganlik uchun zararlarning o'mini qoplash natijasida to'lanishi lozim bo'lgan summalarga.

Ushbu modda maqsadlarida yuridik shaxsning quyidagi qarzlari nazorat qilinadigan qarzar deb e'tirof etiladi:

- 1) O'zbekiston Respublikasining soliq rezidenti bo'lmagan, mazkur soliq to'lovchi aksiyalarining (ustav fondidagi (ustav kapitalidagi) paylar, ulushlarning) 20 foizidan ortig'iga bevosita yoki bilvosita egalik qiladigan chet ellik yuridik yoki jismoniy shaxs oldidagi qarzi;

- 2) O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 37-moddasiga muvofiq ushbu qismning 1-bandida ko'rsatilgan chet ellik shaxsning o'zaro bog'liq shaxsi deb e'tirof etiladigan boshqa shaxs oldidagi qarzi;

- 3) ushbu qismning 1 va (yoki) 2-bandlarida ko'rsatilgan shaxslar oldida kafillik qiluvchi, kafil sifatida ish yurituvchi shaxs yoki ushbu soliq to'lovchining ushbu moddaning to'rtinchi qismida ko'rsatilgan qarzini to'lashni ta'minlash yuzasidan majburiyatni boshqacha tarzda o'z zimmasiga oladigan boshqa shaxs oldidagi qarzar.

Nazorat qilinadigan qarz soliq davridagi quyidagi qarzlarning jami summalarini o'z ichiga oladi:

qarz mablag'lari bo'yicha;

javobgarlikning boshqa choralari qo'llanilganligi natijasida, shu jumladan shartnoma majburiyatlarini buzganlik uchun zararlarning o'mi qoplanishi natijasida to'lanishi lozim bo'lgan neustoykalar (jarimalar, penyalar) summaları bo'yicha.

Ushbu moddaning to'rtinchi qismi maqsadlari uchun soliq davrida mavjud bo'lgan qarz deganda, qaysi xo'jalik operatsiyasi natijasida joriy hisobot (soliq) davrida qarz yuzaga keladigan yoki ko'payadigan bo'lsa, o'sha har bir xo'jalik operatsiyasining qiymat ko'rsatkichlari summasi, shuningdek joriy hisobot (soliq) davrining boshida to'lanmagan qarzning summasi tushuniladi.

Agar ushbu moddaning uchinchi qismida ko'rsatilgan chet ellik shaxs yoki boshqa shaxslar oldidagi nazorat qilinadigan qarz miqdori soliq to'lovchining xususiy kapitalidan uch baravardan ortiq bo'lsa, faqat lizing faoliyati bilan shug'ullanuvchi banklar va soliq to'lovchilar uchun esa, o'n uch baravardan ortiq bo'lsa, xarajatlarning chegirib tashlanishi lozim bo'lgan eng ko'p miqdorini aniqlashda ushbu moddaning yettinchi – to'qqizinchi qismlarida belgilangan qoidalar qo'llaniladi.

Soliq to'lovchi nazorat qilinadigan qarzning har bir turi bo'yicha eng ko'p summalarini har bir hisobot (soliq) davrining oxirgi sanasida hisoblab chiqarishi shart. Hisob-kitob nazorat qilinadigan qarz bo'yicha ayrim chiqimlarning (xarajatlarning) soliq davri boshlanganidan e'tiboran o'sib boruvchi yakun bilan aniqlangan summasini tegishli hisobot (soliq) davrining oxirgi sanasida hisob-kitob qilinadigan kapitalashtirish koeffitsiyentiga bo'lish yo'li bilan amalga oshiriladi.

Ushbu moddaning yettinchi qismida ko'rsatilgan kapitalashtirish koeffitsiyenti tegishli nazorat qilinadigan, to'lanmagan qarz miqdorini ushbu chet el tashkilotining soliq to'lovchi ustav fondidagi (ustav kapitalidagi) bevosita yoki bilvosita ishtirok etishi ulushiga muvofiq bo'lgan xususiy kapital miqdoriga bo'lish hamda olingan natijani uchga, banklar va faqat lizing faoliyati bilan

shug'ullanuvchi soliq to'lovchilar uchun esa, o'n uchga bo'lish yo'li bilan aniqlanadi.

Xususiy kapital miqdorini aniqlashda soliq to'lovchining aktivlari summasi va majburiyatlari miqdori (soliqlar va yig'imlar bo'yicha qarz summalari, shu jumladan ular bo'yicha kechiktirish va bo'lib-bo'lib to'lash summalari hisobga olinmaydi) tegishli hisobot (soliq) davrining oxirgi kunidagi buxgalteriya hisobi ma'lumotlari asosida aniqlanadi.

Nazorat qilinadigan qarzning har bir turi bo'yicha ushbu moddaning oltinchi - to'qqizinchi qismlariga muvofiq hisob-kitob qilingan, biroq haqiqatda hisoblangan xarajatlardan ko'p bo'lmagan summalar xarajatlar jumlasiga kiritiladi.

Geologik jihatdan o'rganish, qidirish va tabiiy resurslarni qazib olishga doir tayyorgarlik ishlari uchun xarajatlar.

Yer qa'ridan foydalanuvchi tomonidan qazib olishni boshlashdan oldin geologik jihatdan o'rganish, qidirish, foydali qazilmalarni qazib olishga doir tayyorgarlik ishlari uchun amalga oshirilgan xarajatlar, shu jumladan baholashga, jihozlashga, imzoli bonus va tijoratbop topilma bonusni to'lashga doir xarajatlar, shuningdek O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksiga muvofiq chegirib tashlanishi lozim bo'lgan boshqa xarajatlar amortizatsiya qilinadigan aktivning alohida guruhini tashkil etadi. Bunda O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksida nazarda tutilgan hollarda, bunday chiqimlar belgilangan normalar doirasida xarajatlar jumlasiga kiritiladi.

Ushbu moddaning birinchi qismida ko'rsatilgan xarajatlar foydali qazilmalarni qazib olish boshlangan paytdan e'tiboran soliq to'lovchining jami daromadidan amortizatsiya ajratmalari tarzida chegirib tashlanadi.

Amortizatsiya ajratmalarining har yilgi summasi, soliq to'lovchining xohishiga ko'ra, belgilanadigan amortizatsiya normasini qo'llash yo'li bilan, biroq ushbu moddada nazarda tutilgan amortizatsiya qilinadigan aktivlar guruhi bo'yicha to'plangan xarajatlar summasining 15 foizidan ortiq bo'lmagan miqdorda hisoblab chiqariladi.

Nomahsuldor quduq tugatilgan yoxud soliq to'lovchi yer qa'ri uchastkasidagi ishlarni iqtisodiy jihatdan maqsadga muvofiq emasligi, geologik jihatdan istiqbolsizligi yoki boshqa sabablarga ko'ra tugatish to'g'risida qaror qabul qilgan taqdirda, basharti yer qa'ridan foydalanish huquqi to'liq tugatilsa, soliq to'lovchi bunday huquq tugatilgan hisobot (soliq) davrida qilingan xarajatlar summasini chegirib tashlashga haqli.

Ilmiy tadqiqotlarga va (yoki) tajriba-konstruktorlik ishlanmalariga doir xarajatlar.

Ushbu bo'lim maqsadlarida yangi mahsulotni (tovarlarni, xizmatlarni) yaratish yoki ishlab chiqarilayotgan mahsulotni (tovarlarni, ishlarni) takomillashtirish, ishlab chiqarishni va boshqaruvni tashkil etishning yangi texnologiyalarini, usullarini yaratish yoki qo'llanilayotgan shunday texnologiyalarni, usullarni takomillashtirish jumlasiga kiradigan xarajatlar ilmiy tadqiqotlarga va (yoki) tajriba-konstruktorlik ishlanmalarga doir xarajatlar deb e'tirof etiladi.

Soliq to'lovchining ilmiy tadqiqotlarga va (yoki) tajriba-konstruktorlik ishlanmalariga doir xarajatlari, amortizatsiya qilinadigan aktivlarni olishga oid xarajatlardan tashqari, tegishli ilmiy tadqiqotlar va (yoki) tajriba konstruktorlik ishlanmalarining natijasidan qat'i nazar, ushbu moddada nazarda tutilgan tartibda bunday tadqiqotlar va ishlanmalar (xizmatlarning alohida bosqichlari) tugallangan va (yoki) qabul qilish-topshirish dalolatnomasini taraflar imzolaganidan keyin chegirib tashlanadi.

Agar soliq to'lovchi ilmiy tadqiqotlar va (yoki) tajriba-konstruktorlik ishlanmalari yuzasidan amalga oshirilgan xarajatlar natijasida intellektual faoliyat natijalariga bo'lgan mutlaq huquqlarni olsa, mazkur huquqlar nomoddiy aktivlar deb e'tirof etiladi. Bunday holda ko'rsatilgan xarajatlar O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 307-moddasida nazarda tutilgan tartibda chegirib tashlanadi.

Ushbu moddaning qoidalari shartmoma bo'yicha ilmiy tadqiqotlarni va (yoki) tajriba-konstruktorlik ishlanmalarini ijrochi (pudratchi yoki subpudratchi)

sifatida bajaruvchi soliq to'lovchilarning xarajatlarini soliq solish maqsadlarida e'tirof etishga nisbatan tatbiq qilinmaydi.

Umidsiz qarzlarni bo'yicha xarajatlarni.

Ushbu modda maqsadlarida, sudning qaroriga ko'ra, bankrotlik, tugatish, qarzdor vafot etganligi tufayli majburiyatlar tugatilganligi oqibatida yoki da'vo muddati o'tganligi oqibatida to'lanishi mumkin bo'lmagan qarz umidsiz qarz deb e'tirof etiladi.

Soliq to'lovchi oldingi hisobot (soliq) davrlarida soliq solinadigan daromadlar olish bilan bog'liq bo'lgan umidsiz qarzlarni chegirib tashlashga haqli.

Umidsiz qarzlarni chegirib tashlashga faqat qarz hisobdan chiqarilgan va soliq to'lovchining buxgalteriya hisobotida aks ettirilgan taqdirda yo'l qo'yiladi.

Qo'shilgan qiymat solig'iga doir xarajatlarni.

Agar ushbu moddada boshqacha qoida belgilanmagan bo'lsa, sotib olingan tovarlarning (xizmatlarning) qiymatida qo'shilgan qiymat solig'i bo'yicha quyidagi chiqimlar hisobga olinadi:

1) O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 267-moddasida nazarda tutilgan tartibda hisobga olinmaydigan qo'shilgan qiymat solig'i summasi;

2) O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi 268-moddasining oltinchi qismida nazarda tutilgan tartibda qo'shilgan qiymat solig'i summasi;

3) O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 270-moddasida ko'rsatilgan holda qo'shilgan qiymat solig'iga tuzatish kiritish summasi.

Qo'shilgan qiymat solig'i to'lovchisi hisobga olinmaydigan qo'shilgan qiymat solig'i summasini quyidagi hollarda xarajatlarni jumlasiga kiritishga haqli:

1) O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi 268-moddasining beshinchi qismiga muvofiq mutanosib usulni qo'llashda;

2) agar soliqning tuzatish kiritish summasini bunday tuzatish amalga oshirilayotgan sotib olingan tovarlarning (xizmatlarning) qiymatiga kiritish mumkin bo'lmasa, qo'shilgan qiymat solig'iga O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 269 va 270-moddalariga muvofiq tuzatish kiritishda;

3) O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 271-moddasida nazarda tutilgan tartibda qo'shilgan qiymat solig'iga tuzatish kiritishda.

Zaxira fondlarini shakllantirish xarajatlari.

Banklar va bank operatsiyalarini amalga oshirishga doir litsenziya asosida bank operatsiyalarining ayrim turlarini amalga oshiruvchi yuridik shaxslar, shuningdek sug'urta tashkilotlari qonun hujjatlari talablariga muvofiq zaxira fondlarini tashkil etadi.

Ushbu moddaning birinchi qismida nazarda tutilgan zaxira fondlariga ajratmalar qonun hujjatlarida nazarda tutilgan tartibda va normalar doirasida xarajatlar jumlasiga kiritiladi.

Ushbu modda birinchi va ikkinchi qismlarining qoidalari sof foyda hisobidan shakllantiriladigan zaxira fondlarini tashkil etish hollariga nisbatan tatbiq etilmaydi.

Haqiqiy xarajatlar, ularga nisbatan zaxira fondi shakllantirilgan bo'lsa, tashkil etilgan zaxira fondi summasi hisobidan hisobdan chiqariladi.

Kafolatli ta'mirlash va kafolatli xizmat ko'rsatish yuzasidan kelgusi xarajatlar uchun zaxirani shakllantirish xarajatlari.

Tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilishni amalga oshiruvchi soliq to'lovchi kafolatli ta'mirlash va kafolatli xizmat ko'rsatish yuzasidan kelgusi xarajatlar uchun zaxira tashkil etishga haqli. Bunday zaxirani shakllantirishga doir ajratmalar ushbu moddada nazarda tutilgan tartibda chegirmalar jumlasiga kiritiladi. Soliq to'lovchi bunday zaxirani tashkil etish to'g'risidagi qaromi mustaqil ravishda qabul qiladi va soliq solish maqsadlari uchun hisob siyosatida ajratmalarning eng yuqori miqdorini aniqlaydi.

Zaxira xaridor bilan tuzilgan shartnoma shartlariga muvofiq kafolatli muddat davomida xizmat ko'rsatish va ta'mirlash nazarda tutilgan tovarlarga (xizmatlarga) nisbatan tashkil etiladi. Mazkur tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilish sanasidagi zaxiraga ajratmalar summasi xarajatlar jumlasiga kiritiladi.

Tashkil etilgan zaxiraning miqdori kafolatli ta'mirlash va xizmat ko'rsatish bo'yicha soliq to'lovchi tomonidan haqiqatda amalga oshirilgan xarajatlarning

mazkur tovarlarni (xizmatlarni) o'tgan uch yil davomida realizatsiya qilishdan olingan tushum hajmidagi ulushi sifatida aniqlanadigan, hisobot (soliq) davrida mazkur tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilishdan olingan tushum summasiga ko'paytirilgan eng ko'p miqdordan oshmasligi kerak. Agar soliq to'lovchi tovarlarni (xizmatlarni) kafolatli ta'mirlashni va xizmat ko'rsatishni bajarish sharti bilan realizatsiya qilishni uch yildan kam muddatda amalga oshirayotgan bo'lsa, tashkil etilayotgan zaxiraning eng ko'p miqdorini hisob-kitob qilish uchun mazkur tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilishdan olingan tushumning bunday realizatsiya qilishning haqiqiy davridagi hajmi inobatga olinadi.

Ilgari tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilishni kafolatli ta'mirlash va xizmat ko'rsatish sharti bilan amalga oshirmagan soliq to'lovchi mazkur chiqimlar uchun kutilayotgan xarajatlarning miqdoridan oshmaydigan miqdordagi zaxirani tashkil etishga haqli. Kutilayotgan xarajatlar deganda kafolat muddati inobatga olingan holda kafolat majburiyatlarini bajarish rejasida nazarda tutilgan xarajatlar tushuniladi.

Soliq davri tugagach, soliq to'lovchi tashkil etilgan zaxiraning miqdoriga kafolatli ta'mirlash va xizmat ko'rsatish bo'yicha haqiqatda amalga oshirilgan xarajatlarning mazkur tovarlarni (xizmatlarni) o'tgan davrda realizatsiya qilishdan olingan tushum hajmidagi ulushidan kelib chiqqan holda tuzatish kiritishi kerak.

Soliq to'lovchi tomonidan soliq davrida kafolatlar berish sharti bilan realizatsiya qilingan tovarlar (xizmatlar) bo'yicha kafolatli ta'mirlash va xizmat ko'rsatish uchun to'liq foydalanilmagan zaxira summasi soliq to'lovchi tomonidan keyingi soliq davriga o'tkazilishi mumkin. Bunda keyingi soliq davrida yangi tashkil etilayotgan zaxiraning summasiga zaxiraning oldingi soliq davridagi qoldig'i summasi miqdorida tuzatish kiritilishi kerak. Agar yangi tashkil etilayotgan zaxiraning summasi oldingi soliq davrida tashkil etilgan zaxira qoldig'ining summasidan kam bo'lsa, ular o'rtasidagi farq soliq to'lovchining joriy soliq davridagi daromadlari tarkibiga kiritilishi lozim.

Agar soliq to'lovchi zaxira tashkil etish to'g'risida qaror qabul qilsa, kafolatli ta'mirlashga doir haqiqiy xarajatlarni hisobdan chiqarish tashkil etilgan

zaxira hisobidan amalga oshiriladi. Agar tashkil etilgan zaxiraning summasi soliq to'lovchi tomonidan amalga oshirilgan ta'mirlash xarajatlarining summasidan kam bo'lib qolsa, ular o'rtasidagi farq chegirmalar jumlasiga kiritilishi lozim.

Soliq to'lovchi tovarlarni (xizmatlarni) kafolatli ta'mirlash va ularga kafolatli xizmat ko'rsatish sharti bilan sotishni tugatish to'g'risida qaror qabul qilganda, ilgari tashkil etilgan va foydalanilmagan zaxiraning summasi kafolatli ta'mirlash va kafolatli xizmat ko'rsatishga doir shartnomalarning amal qilish muddatlari tugaganidan keyin daromadlar tarkibiga kiritilishi lozim.

Chegirib tashlanmaydigan xarajatlar.

Soliq bazasini aniqlashda chegirib tashlanmaydigan xarajatlar jumlasiga quyidagilar kiradi:

1) qonun hujjatlariga muvofiq vakolatli organ tomonidan belgilangan moddiy qimmatliklarning tabiiy kamayishi normalaridan, ular mavjud bo'lmaganda esa, soliq to'lovchi tomonidan belgilangan normalardan ortiqcha tovarlar yo'qolishi;

2) umumiy ovqatlanish korxonalariga yoki boshqa tashkilotlarga joylarni tekin berish xarajatlari, ushbu korxonalar va tashkilotlar uchun kommunal xizmatlarning qiymatini to'lash;

3) soliq to'lovchining O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 376-moddasida nazarda tutilgan, jismoniy shaxsning moddiy naf tarzidagi daromadlari hisoblangan xarajatlari;

4) dala (safar) ta'minoti, xodimning shaxsiy avtotransportidan xizmat maqsadlarida foydalanganlik uchun qonun hujjatlarida belgilangan normalardan ortiqcha to'lovlar;

5) pensiyalarga ustamalar va qo'shimcha to'lovlar;

6) O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi 377-moddasi birinchi qismi 10-bandining to'rtinchi va beshinchi xatboshilarida ko'rsatilgan moddiy yordam;

7) xayriya yordami tarzida berilgan mablag'lar, bundan metsenatlik ko'magini ko'rsatish uchun yo'naltirilgan mablag'lar mustasno;

8) qonun hujjatlarida nazarda tutilgan normalardan ortiqcha tarzda atrof-muhitni ifloslantirganlik va chiqindilar joylashtirganlik uchun kompensatsiya to'lovlari;

9) loyihalar va qurilish-montaj ishlaridagi kamchiliklarni, ob'jekt yonidagi omborga tashib keltirilguniga qadar yuz bergan buzilishlar va deformatsiyalarni bartaraf etishga doir xarajatlilar, korroziyaga qarshi muhofazadagi nuqsonlar tufayli taftish o'tkazish (asbob-uskunalarni qismlarga ajratish) xarajatlari hamda ushbu xarajatlarning o'mini kamchiliklar, buzilishlar yoki zararlar uchun javobgar bo'lgan mahsulot yetkazib beruvchi yoki boshqa xo'jalik yurituvchi sub'yektlar hisobidan qoplash imkoni bo'lmagan miqdordagi boshqa shunga o'xshash xarajatlilar;

10) aybdorlari aniqlanmagan talon-tarof qilishlar va kamomadlardan yoki aybdor taraf hisobidan zarur summalarning o'mini qoplash imkoni bo'lmagan taqdirda ko'rilgan zararlar;

11) boshqa shaxslar uchun to'langan soliqlar;

12) soliq tekshiruvlari natijalari bo'yicha qo'shimcha hisoblangan soliqlar va yig'imlar;

13) soliq to'lovchining tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirish bilan bog'liq bo'lmagan tadbirlarga (sog'liqni saqlashga oid, sport va madaniy tadbirlar, dam olishni tashkil etish hamda boshqa shunga o'xshash tadbirlarga) doir xarajatlari, bundan tadbirlarni o'tkazishga doir majburiyatlar qonun hujjatlari bilan soliq to'lovchining zimmasiga yuklatilgan hollar mustasno;

14) kasaba uyushmalari qo'mitalariga yordam ko'rsatish;

15) mahsulot ishlab chiqarish bilan bog'liq bo'lmagan xizmatlar (shaharlarni va shaharchalarni obodonlashtirish bo'yicha xizmatlar, qishloq xo'jaligiga yordamlashish va xizmatlarning boshqa turlari) ko'rsatganlik uchun qilingan xarajatlilar;

16) ushbu bo'limda nazarda tutilgan hollardan tashqari soliq solinmaydigan daromad olish bilan bog'liq xarajatlilar;

17) haqiqatda xizmatlar ko'rsatmasdan, tovarlarni jo'natmasdan turib amalga oshirilgan operatsiyalar bo'yicha xarajatlar, agar bunday fakt sudning qonuniy kuchga kirgan qarori bilan aniqlangan va unda ushbu xarajatlarni amalga oshirgan soliq to'lovchining nomi ko'rsatilgan bo'lsa;

18) daromad olishga qaratilgan faoliyat bilan bog'liq bo'lmagan xarajatlar, agar qonun hujjatlariga muvofiq bunday xarajatlarni amalga oshirish majburiyati soliq to'lovchining zimmasiga yuklatilmagan bo'lsa;

19) byudjet tizimiga kiritilishi lozim bo'lgan (kiritilgan) penyalar, jarimalar va boshqa sanksiyalar;

20) sotib olishga, ishlab chiqarishga, qurilishga, montaj qilishga, o'rnatishga doir va amortizatsiya qilinadigan aktivlarning qiymatiga qo'shiladigan boshqa xarajatlar, shu jumladan qo'shimcha qurish, qo'shimcha jihozlash, rekonstruksiya qilish, modernizatsiya qilish, texnik jihatdan qayta jihozlash hollarida amalga oshiriladigan, amortizatsiya chegirmalari vositasidagi xarajatlar jumlasiga kiritiladigan xarajatlar;

21) soliq to'lovchining amortizatsiya qilinmaydigan mol-mulkning boshlang'ich qiymatiga buxgalteriya hisobi to'g'risidagi qonun hujjatlariga muvofiq kiritiladigan xarajatlari;

22) O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksida chegirmalar jumlasiga kiritish normalari belgilangan xarajatlarning mazkur normalar qo'llanilgan holda hisoblab chiqarilgan chegirmaning eng yuqori summasidan ortiq bo'lgan summa;

23) shakllantirilishi ushbu bo'limda va (yoki) qonun hujjatlari talablarida nazarda tutilmagan zaxiralarga, zaxira fondlari va boshqa fondlarga ajratmalar, bundan O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 315, 316 va 326-moddalarida nazarda tutilgan normalar doirasidagi xarajatlar mustasno;

24) soliq to'lovchi tomonidan hisoblangan dividendlar summalari;

25) soliq to'lovchi tomonidan boshqa shaxslarning foydasiga to'lanadigan ixtiyoriy sug'urta badallari;

26) soliq to'lovchi tomonidan O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 310-moddasiga muvofiq soliq solish maqsadlarida xarajatlar deb

e'tirof etiladigan xarajatlarning summasidan ortiqcha hisoblangan foizlar va ayrim chiqimlar;

27) tekin berilgan mol-mulkning (xizmatlarning) qiymati va bunday berish bilan bog'liq bo'lgan (shu jumladan qo'shilgan qiymat solig'i summasi kiritilgan) xarajatlar, bundan O'zbekiston Respublikasi Prezidentining yoki O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qaroriga ko'ra, mol-mulkni o'tkazish, shuningdek telekommunikatsiya tarmoqlaridagi tezkor-qidiruv tizimining texnik vositalarini o'tkazish va ulardan foydalanish bo'yicha xizmatlar ko'rsatish mustasno;

28) ishonchli boshqaruv muassisining ishonchli boshqaruv shartnomasini bajarish bilan bog'liq bo'lgan xarajatlari, agar ishonchli boshqaruv shartnomasiga ko'ra muassis naf oluvchi bo'lmasa;

29) notijorat tashkilotlariga va xalqaro tashkilotlarga to'lanadigan badallar, yig'imlar va boshqa to'lovlar, bundan bunday badallarni, yig'imlarni va boshqa to'lovlarni to'lash qonun hujjatlarida (shu jumladan chet davlatlarning qonun hujjatlarida) nazarda tutilgan va (yoki) ushbu badallarni, yig'imlarni va boshqa to'lovlarni to'lagan soliq to'lovchilar tomonidan faoliyatni amalga oshirishning sharti yoxud mazkur tashkilotlar tomonidan soliq to'lovchilar o'z faoliyatini yuritishi uchun zarur xizmatlar taqdim etishning sharti bo'lgan hollar mustasno;

30) soliq to'lovchi tomonidan tashkil etilgan zaxira mablag'lari hisobiga amalga oshirilgan xarajatlar, agar bunday zaxiralarni tashkil etishga doir xarajatlar O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksida yoki boshqa qonun hujjatlarida belgilangan tartibda chegirmalar jumlasiga kiritilgan bo'lsa;

31) mol-mulk narxining pasayish (qadrsizlanish) summalari;

32) oddiy shirkat shartnomasi doirasida sheriklar (ishtirokchilar) tomonidan shartnoma sheriklarining (ishtirokchilarining) umumiy mulkdagi ulushni qaytarish yoki bunday mol-mulkni bo'lish chog'ida ko'rilgan zararlar;

33) soliq to'lovchilarning konsolidatsiyalashgan guruhi ishtirokchisi tomonidan ushbu guruhning mas'ul ishtirokchisiga soliqni (bo'nak to'lovlarini, joriy to'lovlarni, penyalarni, jarimalarni) O'zbekiston Respublikasi Soliq

Kodeksida soliq to'lovchilarning konsolidatsiyalashgan guruhi uchun belgilangan tartibda to'lash uchun berilgan pul mablag'lari, shuningdek soliq to'lovchilar konsolidatsiyalashgan guruhining mas'ul ishtirokchisi tomonidan shu guruhning ishtirokchisiga ushbu soliq to'lovchilar konsolidatsiyalashgan guruhi bo'yicha to'lanishi lozim bo'lgan soliq (bo'nak to'lovlari, joriy to'lovlar, penyalar, jarimalar) summasi aniqlashtirilishi munosabati bilan berilgan pul mablag'lari;

34) tovar-moddiy qimmatliklarni yaroqsizligi sababli (saqlash muddati o'tganligi, jismoniy va (yoki) ma'naviy eskirganligi, shunga o'xshash boshqa sabablarga ko'ra) hisobdan chiqarishdan ko'rilgan zararlar, bundan favqulodda holatlar (tabiiy ofat, yong'in, avariya, yo'l-transport hodisasi va hokazolar) oqibatida ko'rilgan zararlar mustasno);

35) muddati o'tgan va kechiktirilgan kreditlar (qarzar) bo'yicha muddatli qarz uchun kredit shartnomasida nazarda tutilgan stavkalardan ortiqcha foizlar;

36) xo'jalik shartnomalari shartlarini buzganlik uchun to'langan yoki tan olingan jarimalar, penyalar va sanksiyalarning boshqa turlari.

5.3. Ayrim soliq to'lovchilar va operatsiyalar turlari bo'yicha soliq bazasini aniqlashning o'ziga xos xususiyatlari.

Notijorat tashkilotlarining soliq bazasini aniqlashning o'ziga xos xususiyatlari.

O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 58-moddasida ko'rsatilgan shartlarga rioya etilgan taqdirda notijorat tashkilotining quyidagi daromadlariga soliq solinmaydi:

1) notijorat tashkilotlarining ta'minoti va O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 48-moddasida ko'rsatilgan ustav faoliyatini amalga oshirishi uchun maqsadli tushumlar;

2) kursdagi ijobiy farq summasining kursdagi salbiy farq summasidan ortiq qismi;

3) aholining diniy maqsadda foydalanishi uchun mo'ljallangan tovarlarni realizatsiya qilishdan olingan daromad.

Notijorat tashkilotlarining ushbu moddaning birinchi qismida ko'rsatilmagan daromadlariga umumiy belgilangan tartibda soliq solinadi.

Notijorat tashkilotining O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 44-bobiga muvofiq xarajatlar jumlasiga kiritilishi lozim bo'lgan chiqimlari quyidagi usullarning biri orqali aniqlanadi:

1) ushbu moddaning birinchi qismida ko'rsatilmagan daromadlarning notijorat tashkilotlari daromadlarining umumiy summasidagi ulushidan kelib chiqqan holda;

2) ushbu moddaning birinchi qismida ko'rsatilgan daromadlar hisobidan amalga oshirilgan xarajatlarning va boshqa daromadlar hisobidan amalga oshirilgan xarajatlarning alohida-alohida hisobga olinishini nazarda tutuvchi soliq hisobi ma'lumotlari asosida.

Ushbu moddaning uchinchi qismida nazarda tutilgan hisob mavjud bo'lmagan va (yoki) ushbu moddaning birinchi qismida ko'rsatilgan daromadlardan mo'ljallangan maqsadda foydalanilmagan taqdirda (byudjet mablag'lari bundan mustasno), soliq to'lovchi tomonidan olingan maqsadli mablag'lar ushbu soliq to'lovchining jami daromadi tarkibiga kiritiladi va unga umumiy belgilangan tartibda soliq solinadi.

Maqsadli foydalanilmagan byudjet mablag'lariga nisbatan byudjet to'g'risidagi qonun hujjatlari normalari qo'llaniladi.

Ushbu moddaning qoidalari faoliyatni ijtimoiy sohada amalga oshiruvchi notijorat tashkilotlariga nisbatan tatbiq etilmaydi.

Oddiy shirkat (birgalikdagi faoliyat shartnomasi) doirasida operatsiyalarni amalga oshirishda soliqni hisoblab chiqarish va to'lashning o'ziga xos xususiyatlari.

Soliq solish maqsadlarida O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 275-moddasida nazarda tutilgan tartibda aniqlanadigan, oddiy shirkatning (birgalikdagi faoliyat shartnomasining) ishonchli shaxsi oddiy shirkat shartnomasi (birgalikdagi faoliyat shartnomasi) doirasida amalga oshiriladigan faoliyat bo'yicha soliq to'lovchi deb e'tirof etiladi.

O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 275-moddasida nazarda tutilgan operatsiyalarning umumiy hisobini yuritish, shu jumladan soliq hisobi va hisobga qo'yish tartibi to'g'risidagi qoidalar foyda solig'ini hisoblab chiqarish hamda to'lashda qo'llaniladi.

Soliq bo'yicha oddiy shirkat shartnomasi (birgalikdagi faoliyat shartnomasi) sherigining (ishtirokchisining) soliq bazasini aniqlashda, uning tomonidan umumiy mulkka pulsiz hissa sifatida ulush kiritilgan taqdirda:

1) mol-mulkning baholash qiymati va ushbu mol-mulkning qoldiq qiymati o'rtasidagi ijobiy farq jami daromadga kiritiladi;

2) salbiy farq soliq bazasini kamaytirmaydi.

Ishonchli shaxs oddiy shirkat shartnomasi (birgalikdagi faoliyat to'g'risidagi shartnomasi) barcha sheriklarining (ishtirokchilarining) ushbu oddiy shirkatning (birgalikdagi faoliyat to'g'risidagi shartnomasi) faoliyati bilan bog'liq bo'lgan daromadlar va xarajatlarning alohida-alohida hisobini yuritadi, bunday faoliyat bo'yicha alohida soliq bazasini aniqlaydi, soliqni hisoblab chiqaradi va to'laydi. Bunda ushbu shaxs mazkur soliq summasiga nisbatan O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksida belgilangan soliq to'lovchining barcha huquqlariga ega bo'ladi va majburiyatlarini o'z zimmasiga oladi.

Ishonchli shaxs foyda solig'i bo'yicha soliq imtiyozlarini va (yoki) pasaytirilgan soliq stavkalarini qo'llashga haqli emas.

Birgalikdagi faoliyat natijasida olingan daromad birgalikdagi faoliyat sheriklari (ishtirokchilari) o'rtasida har bir sherik (ishtirokchi) hissasining ulushi asosida yoki oddiy shirkat shartnomasining (birgalikdagi faoliyat shartnomasi) shartlariga muvofiq taqsimlanadi. Mazkur daromad har bir sherikda (ishtirokchida) dividendga tenglashtiriladi va unga O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksiga muvofiq soliq solinadi.

Kursdagi farqlarga soliq solishning o'ziga xos xususiyatlari.

Balansning valyuta moddalarini qayta baholashda, shuningdek chet el valyutasida operatsiyalarni amalga oshirish chog'ida yuzaga keladigan kursdagi

ijobiy (salbiy) farq buxgalteriya hisobi to'g'risidagi qonun hujjatlariga muvofiq jami daromadlar (xarajatlar) tarkibiga kiritiladi.

Zaxiralarni baholash usullarini o'zgartirish natijasiga soliq solishning o'ziga xos xususiyatlari.

Zaxiralarni baholashning soliq to'lovchi tomonidan oldingi soliq davrida qo'llanilgan usulidan boshqa usuliga o'tilgan taqdirda, soliq to'lovchining jami daromadi (xarajati) baholashning yangi usulini qo'llash natijasida yuzaga kelgan ijobiy farq summasiga ko'paytirilishi va salbiy farq summasiga kamaytirilishi lozim.

Zaxiralarni hisoblashning boshqa usuliga o'tish soliq to'lovchi tomonidan soliq davri boshidan e'tiboran amalga oshiriladi.

Ishonchli boshqaruvda soliq solishning o'ziga xos xususiyatlari.

Ishonchli boshqaruv shartnomasi bo'yicha berilgan mol-mulk, ushbu bo'lim maqsadlarida, ishonchli boshqaruvchining daromadi deb e'tirof etilmaydi.

Ishonchli boshqaruv shartnomasiga muvofiq ishonchli boshqaruvchi tomonidan olinadigan pul mukofoti uning daromadi deb e'tirof etiladi va unga O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksida belgilangan tartibda soliq solinadi.

Agar ishonchli boshqaruv shartnomasida ishonchli boshqaruvni amalga oshirish bilan bog'liq bo'lgan xarajatlarning o'rmini ishonchli boshqaruv muassisi yoki boshqa shaxs tomonidan qoplash nazarda tutilmagan bo'lsa, mazkur xarajatlar ishonchli boshqaruvchining xarajatlari deb e'tirof etiladi.

Ishonchli boshqaruvchi mol-mulkni ishonchli boshqarishga doir daromadlarni va xarajatlarni har oyda o'sib boruvchi yakun bilan aniqlashi hamda muassisa va (yoki) ishonchli boshqaruvning boshqa naf oluvchisiga olingan daromadlar hamda xarajatlar to'g'risidagi ma'lumotlarni ushbu bo'limga muvofiq soliq bazasini aniqlash chog'ida bu daromadlar va xarajatlarni mazkur shaxslar tomonidan hisobga olish uchun taqdim etishi shart.

Qimmatli qog'ozlarni va muddatli bitimlarning moliyaviy vositalarini ishonchli boshqarish chog'ida ishonchli boshqaruvchi daromadlar hamda

xarajatlarni O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 327 — 329-moddalarida nazarda tutilgan tartibda aniqlaydi.

Agar ishonchli boshqaruv shartnomasi shartlariga ko'ra, ishonchli boshqaruv muassisi yagona naf oluvchi bo'lsa, bunday muassisning soliq bazasini aniqlash quyidagi xususiyatlar inobatga olingan holda amalga oshiriladi:

1) ishonchli boshqaruv shartnomasini amalga oshirish bilan bog'liq daromadlar va xarajatlar (shu jumladan mol-mulk amortizatsiyasi va ishonchli boshqaruvchiga pul mukofoti to'lash) olingan daromadlarning hamda amalga oshirilgan xarajatlarning turiga qarab, ushbu bo'limda belgilangan tartibda ishonchli boshqaruv muassisining daromadlari va xarajatlari tarkibiga kiritiladi;

2) qimmatli qog'ozlarga doir operatsiyalar va muddatli bitimlarning moliyaviy vositalariga oid operatsiyalar (ishonchli boshqaruvchiga pul mukofoti to'lash bundan mustasno) bo'yicha daromadlar (xarajatlar) ishonchli boshqaruv muassisining qimmatli qog'ozlarga va muddatli bitimlarning moliyaviy vositalariga doir operatsiyalar bo'yicha daromadlari (xarajatlari) tarkibiga hamda bunday operatsiyalar uchun ushbu bo'limda belgilangan tartibda tegishli toifaga kiritiladi.

Agar ishonchli boshqaruv shartnomasi shartlariga ko'ra ishonchli boshqaruv muassisi naf oluvchi bo'lmasa yoxud bittadan ortiq naf oluvchi aniqlansa, bunday shartnoma ishtirokchilarining soliq bazasini belgilash quyidagi xususiyatlar inobatga olingan holda amalga oshiriladi:

1) ishonchli boshqaruv shartnomasi bo'yicha naf oluvchining daromadlari uning daromadlari tarkibiga olingan daromad turiga bog'liq ravishda kiritiladi va belgilangan tartibda soliqqa tortilishi lozim;

2) ishonchli boshqaruv shartnomasini amalga oshirish bilan bog'liq bo'lgan xarajatlar (ishonchli boshqaruvchining pul mukofotidan tashqari, agar bu holat mazkur shartnomada pul mukofotini to'lash ushbu shartnomani bajarish doirasida olingan daromadlarni kamaytirish hisobidan bo'lmasligi nazarda tutilgan bo'lsa) soliq solish maqsadlarida naf oluvchining xarajatlari tarkibida hisobga olinadi. Bunda ishonchli boshqaruvchiga haqiqatan pul mukofoti to'lash xarajatlari

(ishonchli boshqaruvchining pul mukofotidan tashqari, agar bu holat mazkur shartnomada pul mukofotini to'lash ushbu shartnomani bajarish doirasida olingan daromadlarni kamaytirish hisobidan amalga oshirish nazarda tutilgan bo'lsa) alohida hisobga olinadi va ishonchli boshqaruvchi muassisining xarajatlari tarkibidagi xarajatlar sifatida e'tirof etiladi;

3) ishonchli boshqaruv shartnomasi bo'yicha bir nechta naf oluvchi mavjud bo'lgan taqdirda, ushbu qismga muvofiq daromadlar va xarajatlar ularda o'zlariga tegishli bo'lgan ulushga mutanosib ravishda hisobga olinadi.

Ishonchli boshqaruv shartnomasi amalda bo'lgan davrda ko'rilgan zararlar ishonchli boshqaruv muassisining yoki naf oluvchining soliq bo'yicha soliq bazasini aniqlashda hisobga olinmaydi. Bunday zararlar ushbu ishonchli boshqaruvdan olinadigan kelgusi daromadlarga ushbu bo'limda belgilangan tartibda o'tkaziladi.

Ishonchli boshqaruv shartnomasini tugatish chog'ida ishonchli boshqaruvdan ko'rilgan zararlar ishonchli boshqaruv muassisining yoki naf oluvchining soliq bazasini aniqlashda hisobga olinmaydi va kelgusi davrga o'tkazilmaydi.

Ishonchli boshqaruv shartnomasi tugatilgan taqdirda, ishonchli boshqaruvga berilgan mol-mulk, mazkur shartnoma shartlariga ko'ra, ishonchli boshqaruv muassisiga qaytarilishi yoxud boshqa shaxsga o'tkazilishi mumkin.

Mol-mulk qaytarilgan taqdirda ishonchli boshqaruv muassisida, ishonchli boshqaruvga berilgan mol-mulkning ishonchli boshqaruv shartnomasi kuchga kirgan paytdagi qiymati va ushbu shartnomani tugatish paytidagi qiymati o'rtasidagi ijobiy (salbiy) farq yuzaga kelishidan yoki kelmasligidan qat'i nazar, daromad (zarar) yuzaga kelmaydi.

Mol-mulkni boshqa shaxsga o'tkazishda ushbu shaxsda u olgan mol-mulkning qiymati miqdoridagi daromad yuzaga keladi.

Ishonchli boshqaruvchi ishonchli boshqaruv shartnomasini bajarish bilan bog'liq daromadlar va xarajatlar bo'yicha hamda ishonchli boshqarishdan pul

mukofoti tarzida olgan daromadlari bo'yicha, har bir ishonchli boshqaruv shartnomasi kesimida alohida-alohida hisob yuritishi shart.

Muassising yoki naf oluvchining, shuningdek ishonchli boshqaruv shartnomasi bo'yicha ishonchli boshqaruvchining daromadlari har bir hisobot (soliq) davrida, bunday shartnomada ishonchli boshqaruv shartnomasining amal qilish muddatida hisob-kitoblarni amalga oshirish nazarda tutilganligidan yoki tutilmaganligidan qat'i nazar, shakllantiriladi.

Agar ishonchli boshqaruvning muassisi yoki naf oluvchisi yuridik shaxs bo'lsa, ishonchli boshqaruvchi ishonchli boshqaruv shartnomasini amalga oshirish (shu jumladan amortizatsiya chegirmalarini hisoblab chiqarish) bilan bog'liq daromadlarni va xarajatlarni ishonchli boshqaruvning muassisi yoki naf oluvchisi bo'lgan yuridik shaxsning soliq solish maqsadida hisob siyosatidan kelib chiqqan holda aniqlashi shart. Bunda ishonchli boshqaruvchi ishonchli boshqaruvning ushbu muassisiga soliq bazasini aniqlash uchun zarur bo'lgan barcha birlamchi hujjatlarni taqdim etishi shart.

Ushbu moddaning (bundan ushbu moddaning ikkinchi va uchinchi qismlari mustasno), shuningdek O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi 336-moddasi ikkinchi qismining qoidalari alohida mol-mulk majmui — pay investitsiya fondini tashkil etuvchi mol-mulkni boshqaruvchi kompaniyaga va ishonchli boshqaruv shartnomasi ishtirokchilariga (muassislariga) nisbatan tatbiq etilmaydi.

Korxonani mol-mulk majmui sifatida sotib olishda daromadlarni va xarajatlarni e'tirof etishning o'ziga xos xususiyatlari.

Ushbu bo'lim maqsadida korxonani mol-mulk majmui sifatida sotib olish narxi va korxonaning mol-mulk kompleksi sifatidagi sof aktivlarining qiymati (majburiyatlar chegirib tashlangan holdagi aktivlar) o'rtasidagi farq ushbu moddada belgilangan tartibda soliq to'lovchining xarajati (daromadi) deb e'tirof etiladi. Mazkur farq topshirish dalolatnomasi asosida narxga ustama (ijobiy farq bo'lganda) yoki narxdan siylov berish (salbiy farq bo'lganda) tarzida aniqlanadi.

Korxonalar kim oshdi savdolarida xususiyashtirish tartibida yoki tanlov bo'yicha mol-mulk majmui sifatida sotib olingan taqdirda, xaridor tomonidan to'lanadigan ustama (olinadigan chegirma) miqdori xarid narxi va korxonaning mol-mulk majmui sifatidagi baholash (boshlang'ich) qiymati o'rtasidagi farq sifatida aniqlanadi.

Xaridor tomonidan to'lanadigan ustamaning (olinayotgan chegirmaning) summasi soliq solish maqsadida quyidagi tartibda hisobga olinadi:

1) mol-mulk majmui sifatidagi korxonalar xaridori tomonidan to'lanadigan ustama xaridorning mol-mulk majmui sifatidagi korxonalar bo'lgan mulk huquqi davlat ro'yxatidan o'tkazilgan oydan keyingi oydan e'tiboran besh yil mobaynida bir me'yorda uning xarajatlari deb e'tirof etiladi;

2) mol-mulk majmui sifatidagi korxonaning xaridori tomonidan olinadigan siylov xaridorning mol-mulk majmui sifatidagi korxonalar bo'lgan mulk huquqining o'tishini davlat ro'yxatidan o'tkazish amalga oshirilgan oydagi daromadi deb e'tirof etiladi.

Sotuvchining korxonalar mol-mulk majmui sifatida realizatsiya qilishdan ko'rgan zarari O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 46-bobida belgilangan tartibda soliq solish maqsadlarida sotuvchi tomonidan hisobga olinadi.

Qimmatli qog'ozlarga doir REPO operatsiyalari bo'yicha soliq solishning o'ziga xos xususiyatlari.

O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 52-moddasida nazarda tutilgan tartibda amalga oshiriladigan qimmatli qog'ozlarga doir REPO operatsiyalari ishtirokchilariga soliq solish ushbu moddada belgilangan o'ziga xos xususiyatlar inobatga olingan holda amalga oshiriladi.

Ushbu moddaning qoidalari tegishli fuqarolik-huquqiy shartnomalari asosida vositachilar, ishonchli vakillar, agentlar, ishonchli boshqaruvchilar tomonidan soliq to'lovchi hisobidan amalga oshirilgan soliq to'lovchining REPO operatsiyalariga nisbatan ham qo'llaniladi.

REPOning birinchi qismi bo'yicha va REPOning ikkinchi qismi bo'yicha qimmatli qog'ozlarni realizatsiya qilish chog'ida soliq solish maqsadlarida moliyaviy natija aniqlanmaydi.

Soliq to'lovchi o'zi qabul qilgan soliq siyosatiga muvofiq soliq solish maqsadlarida REPO operatsiyasi bo'yicha chiqib ketayotgan (qaytarilayotgan) qimmatli qog'ozlarni hisobga olish tartibini mustaqil ravishda belgilaydi.

O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi maqsadlarida REPOning birinchi qismi bo'yicha sotuvchi uchun REPOning ikkinchi qismi bo'yicha sotib olish narxi va REPOning birinchi qismi bo'yicha realizatsiya qilish narxi o'rtasidagi farq deb quyidagilar e'tirof etiladi:

1) xarajatlar tarkibiga kiritiladigan jalb etilgan mablag'lar bo'yicha foizlar to'lashga doir xarajatlar o'rtasidagi farq, agar bunday farq ijobiy bo'lsa;

2) daromadlar tarkibiga kiritiladigan, qimmatli qog'ozlar orqali berilgan qarz bo'yicha foizlar tarzidagi daromadlar o'rtasidagi farq, agar bunday farq salbiy bo'lsa.

O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi maqsadlarida REPOning birinchi qismi bo'yicha xaridor uchun REPOning ikkinchi qismi bo'yicha realizatsiya qilish narxi va REPOning birinchi qismi bo'yicha sotib olish narxi o'rtasidagi farq deb quyidagilar e'tirof etiladi:

1) daromadlar tarkibiga kiritiladigan, joylashtirilgan mablag'lar bo'yicha foizlar tarzidagi daromadlar o'rtasidagi farq, agar bunday farq ijobiy bo'lsa.

2) xarajatlar tarkibiga kiritiladigan, qimmatli qog'ozlar orqali olingan qarz bo'yicha foizlar tarzidagi xarajatlar o'rtasidagi farq, agar bunday farq salbiy bo'lsa.

Agar ushbu moddaning beshinchi va (yoki) oltinchi qismlarida nazarda tutilgan daromadlar O'zbekiston Respublikasining norezidentiga to'lansa va ushbu daromadlar bu norezidentning doimiy maussasasi bilan bog'liq bo'lmasa, bunday daromadlar ushbu norezidentning O'zbekiston Respublikasidagi manbalardan olingan daromadlari jumlasiga kiritiladi va unga REPOning ikkinchi qismi bajarilishi sanasida to'lov manbaida soliq solinadi.

Ushbu modda maqsadlarida REPOning ikkinchi qismi bo'yicha ishtirokchilar majburiyatlarini ushbu moddaning beshinchi va oltinchi qismlarida belgilangan o'ziga xos xususiyatlar hisobga olingan holda bajarish (tugatish) sanasi REPO operatsiyasi bo'yicha daromadlarni (xarajatlarni) e'tirof etish sanasi deb hisoblanadi.

REPO operatsiyalarini tuzish va bajarish bilan bog'liq xarajatlar umumiy tartibda hisobga olinadi.

Agar REPOning birinchi va ikkinchi qismlarini bajarish sanalari o'rtasidagi davrda REPOning birinchi qismi bo'yicha xaridorda REPOning birinchi qismi bo'yicha sotuvchiga REPO operatsiyasining ob'yekti bo'lgan (kuponli to'lov, qimmatli qog'ozlarning nominal qiymatini qisman to'lash) qimmatli qog'ozlar bo'yicha daromadlarni berish majburiyati yuzaga kelsa, bunday to'lovlarning summasi daromadlarni (xarajatlarni) ushbu moddaning beshinchi va oltinchi qismlariga muvofiq belgilangan tartibda hisob-kitob qilish davomida REPOning ikkinchi qismi bo'yicha realizatsiya qilish (sotib olish) narxiga kiritiladi. Mazkur qoida, agar repo shartnomasida REPOning birinchi qismi bo'yicha sotuvchining REPOning ikkinchi qismi bo'yicha qimmatli qog'ozlarni keyinchalik sotib olish chog'ida pul mablag'larini to'lashga (REPOning ikkinchi qismi bo'yicha realizatsiya qilishga (sotib olish narxlariga) doir majburiyatlarini bunday to'lovlarni amalga oshirish o'miga tegishli to'lovlar summasiga kamaytirish nazarda tutilgan bo'lsa, qo'llaniladi.

Agar repo shartnomasiga muvofiq, bunday to'lovlar REPOning ikkinchi qismi bo'yicha majburiyatlarni aniqlashda hisobga olinmasa, bu to'lovlar summalari ushbu moddaning beshinchi va oltinchi qismlariga muvofiq aniqlanadigan daromadlarni (xarajatlarni) hisob-kitob qilishda realizatsiya qilish (sotib olish) narxiga kiritilmaydi.

Agar repo shartnomasida REPO operatsiyasi ob'yekti bo'lgan qimmatli qog'ozlarning narxi o'zgargan taqdirda, REPO ishtirokchilari o'rtasida REPOning birinchi va ikkinchi qismlarni bajarish sanalari o'rtasidagi davrda hisob-kitoblarni (pul mablag'larini o'tkazish va (yoki) qimmatli qog'ozlarni o'tkazish) amalga

o'shiring nazarida tutilgan bo'lsa, bunday o'tkazmalarning summolari ushbu moddaning beshinchi va oltinchi qismlariga muvofiq aniqlanadigan daromadlarni (xarajatlarni) hisob-kitob qilishda REPOning ikkinchi qismi bo'yicha realizatsiya qilish (sotib olish) narxiga kiritiladi. Mazkur qoida, agar repo shartnomasida hisob-kitoblarni amalga oshirishda sotuvchining REPOning birinchi qismi bo'yicha pul mablag'larini to'lashga doir majburiyatlarini REPOning ikkinchi qismi bo'yicha qimmatli qog'ozlarni keyinchalik sotib olishdagi o'tkazmalar summasiga kamaytirish nazarida tutilgan bo'lsa, qo'llaniladi.

Agar Repo shartnomasiga muvofiq pul mablag'larini va (yoki) qimmatli qog'ozlarni bunday olish (o'tkazish) REPOning ikkinchi qismi bo'yicha majburiyatlarni aniqlash chog'ida hisobga olinmasa, bunday o'tkazmalarning summolari ushbu moddaning beshinchi va oltinchi qismlariga muvofiq aniqlanadigan daromadlarni (xarajatlarni) hisob-kitob qilishda REPOning ikkinchi qismi bo'yicha realizatsiya qilish (sotib olish) narxiga kiritilmaydi.

Agar REPO operatsiyasi norezident (REPOning birinchi qismi bo'yicha sotuvchi) va O'zbekiston Respublikasining soliq rezidenti bo'lgan yuridik shaxs (REPOning birinchi qismi bo'yicha xaridor) o'rtasida amalga oshirilgan bo'lsa va REPO operatsiyasining ob'yekti bo'lgan aksiyalar (dividendlar olish huquqini beruvchi depozitar qaydlar) bo'yicha REPOning birinchi va ikkinchi qismlarini bajarish sanalari o'rtasidagi davrda dividendlar to'langan bo'lsa (dividendlar olish huquqiga ega bo'lgan shaxslarning ro'yxati tuziladi), REPOning birinchi qismi bo'yicha xaridor dividendlarni to'lash manbaida qaysi dividendlar bo'yicha soliq agenti soliqni ushlab qolmagan bo'lsa yoki soliq mazkur norezident uchun dividendlar tarzidagi daromadlardan hisoblab chiqarilgan soliq summasidan kam summada ushlab qolingan bo'lsa, o'sha dividendlar tarzidagi daromadlarga nisbatan soliq agenti deb e'tirof etiladi.

Agar repo shartnomasida REPO operatsiyasining birinchi qismi bo'yicha berilgan qimmatli qog'ozlarni O'zbekiston Respublikasi soliq Kodeksining 52-moddasi to'rtinchi qismiga muvofiq boshqa qimmatli qog'ozlar bilan almashtirish

imkoniyati nazarda tutilgan bo'lsa, bunday almashtirish chog'ida soliq solish tartibi o'zgarmaydi.

Soliq solish maqsadlarida lozim darajada bajarish chog'ida qimmatli qog'ozlarni REPOning ham birinchi, ham ikkinchi qismi bo'yicha realizatsiya qilishning haqiqatdagi narxi, ushbu qimmatli qog'ozlarning bozor qiymatidan qat'i nazar, qo'llaniladi.

REPOning ikkinchi qismi lozim darajada bajarilmagan taqdirda bunday REPO operatsiyasi bo'yicha soliq bazasi ushbu operatsiya ishtirokchilari tomonidan quyidagi tartibda aniqlanadi:

1) REPOning birinchi qismi bo'yicha sotuvchi REPOning ikkinchi qismi bajarilganligini soliq solish maqsadlarida e'tirof etadi. Bir vaqtning o'zida u REPOning ikkinchi qismi bo'yicha qaytarib sotib olinmagan qimmatli qog'ozlarning REPO operatsiyalari bo'yicha majburiyatlarni repo shartnomasi orqali yoki REPO operatsiyasi taraflarining boshqa bitimi orqali tugatish maqsadlari uchun aniqlanadigan narxdan kelib chiqqan holda realizatsiya qilinganligini e'tirof etadi va bunda ushbu qimmatli qog'ozlarning bozor qiymatini O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksida belgilangan soliq solish maqsadlari uchun aniqlashga doir talablarni hisobga oladi. Qimmatli qog'ozlarni realizatsiya qilishni bunday e'tirof etish shartnoma shartlariga muvofiq REPOning ikkinchi qismini bajarish sanasida yoxud o'zaro hisob-kitoblarni amalga oshirish doirasida qimmatli qog'ozning oldi-sotdisi sanasida amalga oshiriladi;

2) REPOning birinchi qismi bo'yicha xaridor REPOning ikkinchi qismi bajarilganligini soliq solish maqsadlarida e'tirof etadi. Bir vaqtning o'zida u REPOning ikkinchi qismi bo'yicha sotilmagan qimmatli qog'ozlarning REPO operatsiyalari bo'yicha majburiyatlarni repo shartnomasi orqali yoki REPO operatsiyasi taraflarining boshqa bitimi orqali tugatish maqsadlari uchun aniqlanadigan narxdan kelib chiqqan holda sotib olinganligini e'tirof etadi va bunda ushbu qimmatli qog'ozlarning bozor qiymatini O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksida belgilangan soliq solish maqsadlari uchun aniqlashga doir talablarni hisobga oladi. Qimmatli qog'ozlarni olishni bunday e'tirof etish

shartnoma shartlariga muvofiq REPOning ikkinchi qismini bajarish sanasida yoxud o'zaro hisob-kitoblarni amalga oshirish doirasida qimmatli qog'ozning oldi-sotdisi sanasida amalga oshiriladi.

Qimmatli qog'ozlar bo'yicha qisqa pozitsiyalarni ochishda soliq bazasini aniqlash tartibining o'ziga xos xususiyatlari O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi tomonidan O'zbekiston Respublikasining qimmatli qog'ozlar bozorini rivojlantirish bo'yicha vakolatli organi bilan kelishilgan holda belgilanadi.

Qimmatli qog'ozlar qarzig'a doir operatsiyalar chog'ida soliq solishning o'ziga xos xususiyatlari.

O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 53-moddasida nazarda tutilgan tartibda amalga oshiriladigan qimmatli qog'ozlarga doir qarz operatsiyalari ishtirokchilariga soliq solish ushbu moddada belgilangan o'ziga xos xususiyatlar hisobga olingan holda amalga oshiriladi.

Qimmatli qog'ozlarni qarzga berish va qimmatli qog'ozlarni qarzdin qaytarib olish chog'ida soliq solish maqsadlarida moliyaviy natija aniqlanmaydi, bundan ushbu moddada belgilangan hollar mustasno. Bunda qarz shartnoma bo'yicha berilgan qimmatli qog'ozlarni sotib olish xarajatlari kreditor tomonidan mazkur qimmatli qog'ozlarni O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi qoidalarini hisobga olgan holda kelgusida (qarz qaytarilgandan keyin) realizatsiya qilish (chiqib ketishi) chog'ida hisobga olinadi.

Soliq to'lovchilar qimmatli qog'ozlar qarzi doirasida berilgan (olingan) qimmatli qog'ozlar bo'yicha alohida soliq hisobini yuritishi shart. Qimmatli qog'ozlar qarzi bo'yicha analitik hisob har bir taqdim etilgan (olingan) qarz bo'yicha yuritiladi.

Qarz shartnomasiga ko'ra, qimmatli qog'ozlar bo'yicha to'lovlar, agar ularni olishga bo'lgan huquq qarz shartnomasi amal qilishi davrida yuzaga kelgan bo'lsa, qarz oluvchining daromadlari deb e'tirof etilmaydi va qarz beruvchining daromadlariga kiritiladi.

Foizli (kuponli) daromad kreditorning soliq bazasini ushbu bo'limda belgilangan tartibda hisob-kitob qilishda hisobga olinadi va qarz oluvchining qarz

ob'yekti bo'lgan qimmatli qog'ozlar bo'yicha foizli (kuponli) daromadi bo'yicha soliq bazasini aniqlash chog'ida hisobga olinmaydi.

Agar qimmatli qog'ozlarga doir qarz shartnomasi norezident (kreditor) va O'zbekiston Respublikasining soliq rezidenti bo'lgan yuridik shaxs (qarz oluvchi) o'rtasida tuzilgan bo'lsa hamda qimmatli qog'ozlarga doir qarz shartnomasining amal qilish davrida qimmatli qog'ozlar bo'yicha foizli (diskont) daromad to'lansa yoki qarz predmeti bo'lgan aksiyalar (dividendlar olish huquqini beradigan depozitar tilxatlar) bo'yicha dividendlar to'lansa, bunday qarz oluvchi foizli (diskont) daromadga yoki dividendlar tarzidagi daromadlarga nisbatan soliq agenti deb e'tirof etiladi.

Kreditor tomonidan qimmatli qog'ozlarga doir qarz shartnomasi bo'yicha olinishi lozim bo'lgan foizlar uning ushbu bo'limga muvofiq hisobga olinadigan daromadi deb e'tirof etiladi.

Qarz oluvchi tomonidan qimmatli qog'ozlarga doir qarz shartnomasi bo'yicha to'lanishi lozim bo'lgan foizlar uning ushbu bo'limga muvofiq hisobga olinadigan xarajatlari deb e'tirof etiladi.

Qimmatli qog'ozlar bozorining professional ishtirokchilarida qimmatli qog'ozlarning qadsizlanish zaxiralarini shakllantirish xarajatlari.

Qimmatli qog'ozlar bozorining ishtirokchisiga berilgan tegishli litsenziya mavjud bo'lgan taqdirda, qimmatli qog'ozlar bozorining professional ishtirokchilari professional faoliyatni amalga oshiruvchilar deb e'tirof etiladi.

Qimmatli qog'ozlar bozorining professional ishtirokchilari soliq solish maqsadlarida qimmatli qog'ozlarning qadsizlanish zaxiralari ajratmalarni xarajatlar jumlasiga kiritishga haqli. Bunday holda, tashkil etishga (tuzatish kiritishga) doir ajratmalar ilgari soliq bazasini aniqlashda hisobga olingan qimmatli qog'ozlar qadsizlanishining tiklangan zaxiralari summalari mazkur soliq to'lovchilarning daromadi deb e'tirof etiladi.

Qimmatli qog'ozlarning qadsizlanish zaxiralari qimmatli qog'ozlarning uyushgan bozorida muomalada bo'lgan emissiyaviy qimmatli qog'ozlarni sotib olish narxlarining bu qimmatli qog'ozlarning bozor kotirovkasidan (zaxiralarning

hisob-kitob miqdori) ortiq bo'lgan miqdorda, hisobot (soliq) davrining oxiridagi holatga ko'ra tashkil etiladi (tuzatish kiritiladi). Bunda qimmatli qog'ozni sotib olish narxiga ushbu modda maqsadlarida qimmatli qog'ozni sotib olishga doir xarajatlar ham kiritiladi.

Zaxiralar mazkur talablarni qanoatlantiradigan qimmatli qog'ozlarning bir marta chiqarilishidagi (qo'shimcha chiqarilishidagi) har bir qimmatli qog'ozga nisbatan, boshqa chiqarilgan (qo'shimcha chiqarilgan) qimmatli qog'ozlarning qiymati o'zgarishidan qat'i nazar, tashkil etiladi (tuzatishlar kiritiladi).

O'ziga nisbatan ilgari zaxira tashkil etilgan qimmatli qog'ozlar realizatsiya qilingan yoki boshqacha tarzda chiqib ketgan taqdirda, ilgari soliq bazasini aniqlash chog'ida hisobga olingan tashkil etishga (tuzatish kiritishga) doir ajratmalar, bunday zaxiraning summasi soliq to'lovchining qimmatli qog'ozni realizatsiya qilish yoki uning boshqacha tarzda chiqib ketishi sanasidagi daromadlariga kiritilishi lozim.

Agar hisobot (soliq) davri tugagach, zaxiraning mazkur davr oxiridagi qimmatli qog'ozlarning bozor kotirovkasi hisobga olingan holdagi summasi yetarli bo'lmasa, soliq to'lovchi zaxira summasini ushbu moddaning uchinchi qismida belgilangan tartibda ko'paytiradi. Agar hisobot (soliq) davrining oxiriga kelib ilgari tashkil etilgan zaxiraning qayta tiklangan summalar hisobga olingan holdagi summasi hisob-kitob qilingan miqdordan ko'p bo'lsa, soliq to'lovchi zaxirani bunday qayta tiklash summolari daromadga kiritilgan holda hisob-kitob qilingan miqdorga kamaytiradi (tiklaydi).

Qimmatli qog'ozlarning qadrsizlanish zaxiralari, qimmatli qog'ozlar nominalining valyutasidan qat'i nazar, milliy valyutada tashkil etiladi. Chet el valyutasida nominallashtirilgan qimmatli qog'ozlar uchun sotib olish narxi O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining qimmatli qog'ozni sotib olish sanasidagi rasmiy kursi bo'yicha milliy valyutada qayta hisob-kitob qilinadi, ularning bozor kotirovkasi esa O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining zaxirani tashkil etish (tuzatish kiritish) sanasidagi rasmiy kursi bo'yicha aniqlanadi.

Chiqarilish shartlarida qimmatli qog'ozlarning nominal qiymatini qisman qoplash nazarda tutilgan qimmatli qog'ozlar uchun hisobot (soliq) davrining oxiridagi holatga ko'ra zaxirani shakllantirish (unga tuzatish kiritish) chog'ida sotib olish narxiga tuzatish qimmatli qog'ozning nominal qiymatini qisman qoplash ulushi hisobga olingan holda kiritiladi.

REPOning birinchi qismi bo'yicha sotuvchi bo'lgan yoki qimmatli qog'ozlar qarzig'a doir operatsiyalar yuzasidan qarz beruvchi bo'lgan soliq to'lovchi REPO operatsiyalari (qarz shartnomasi) bo'yicha berilgan qimmatli qog'ozlar bo'yicha qimmatli qog'ozlarning qadsizlanish zaxiralarini shakllantirishga haqli emas.

REPOning birinchi qismi bo'yicha xaridor bo'lgan yoki qimmatli qog'ozlar qarzig'a doir operatsiyalar yuzasidan qarz oluvchi bo'lgan soliq to'lovchi REPO operatsiyalari (qarz shartnomasi) bo'yicha olingan qimmatli qog'ozlar bo'yicha qimmatli qog'ozlarning qadsizlanish zaxiralarini shakllantirishga haqli.

Qimmatli qog'ozlarga doir operatsiyalar bo'yicha soliq bazasini aniqlashning o'ziga xos xususiyatlari.

Soliq to'lovchining qimmatli qog'ozlarni realizatsiya qilishdan yoki boshqacha tarzda chiqib ketishidan (shu jumladan ularning nominal qiymatini qoplash yoki qisman qoplashdan) olingan daromadlari qimmatli qog'ozlarni realizatsiya qilish yoki ularning boshqacha tarzda chiqib ketish narxidan, shuningdek soliq to'lovchiga xaridor tomonidan to'langan, jamlangan foizli (kuponli) daromadning summasidan va soliq to'lovchiga emitent (veksel beruvchi) tomonidan to'langan jamlangan foizli (kuponli) daromadning summasidan kelib chiqqan holda aniqlanadi. Bunda soliq to'lovchining qimmatli qog'ozlarni realizatsiya qilishdan yoki boshqacha tarzda chiqib ketishidan olgan daromadiga ilgari soliq solishda hisobga olingan foizli (kuponli) daromad summasi kiritilmaydi.

Soliq to'lovchining qimmatli qog'ozlarni, shu jumladan payli investitsiya fondining investitsiya paylarini realizatsiya qilish yoki ularning boshqacha tarzda chiqib ketishi (shu jumladan ularning nominal qiymatini qoplash yoki qisman qoplash) chog'idagi xarajatlari qimmatli qog'ozni sotib olish narxidan (shu

jumladan uni sotib olish xarajatlaridan), uni realizatsiya qilish xarajatlaridan, investitsiya paylarining hisob-kitob qilingan qiymatidan ajratilgan siyovlar miqdoridan, qimmatli qog'ozlarni sotuvchiga soliq to'lovchi tomonidan to'langan jamlangan foizli (kuponli) daromad summasidan kelib chiqqan holda aniqlanadi. Bunda ilgari soliq solishda hisobga olingan jamlangan foizli (kuponli) daromad summasi xarajatga kiritilmaydi.

Ushbu bob maqsadlarida qimmatli qog'ozlar quyidagi hollarda ham realizatsiya qilingan (sotib olingan) deb e'tirof etiladi:

1) soliq to'lovchining tegishli qimmatli qog'ozlarni bir turdagi muqobil talablarni hisobga o'tkazish orqali berishga (qabul qilishga) doir majburiyatlari tugatilganda, shu jumladan bunday majburiyatlar qonun hujjatlariga muvofiq kliringni amalga oshirishda tugatilgan taqdirda;

2) uyushtirilgan savdolar qoidalari yoki kliring qoidalari shartlarida tuzilgan shartnomalardan kelib chiqadigan muqobil talablar hisobga o'tkazilganda, agar bunday hisobga olish netto-majburiyatlarning summasini aniqlash maqsadida amalga oshirilgan bo'lsa.

Muomaladagi qimmatli qog'ozlarga oid bitimlar amalga oshirilgan taqdirda, qimmatli qog'ozga doir tegishli bitim tuzilgan savdolar o'tkazilgan sana bitim amalga oshirilgan sana deb e'tirof etiladi.

Muomaladagi qimmatli qog'ozlarga oid bitim qimmatli qog'ozlarning uyushgan bozoridan tashqarida amalga oshirilgan taqdirda, qimmatli qog'ozni o'tkazishning barcha jiddiy shartlarini belgilovchi shartnoma sanasi bitimni amalga oshirish sanasi deb e'tirof etiladi.

Aksiyadorlik jamiyatining ustav fondini (ustav kapitalini) ko'paytirish chog'ida olingan aksiyalarni realizatsiya qiluvchi aksiyador bo'lgan soliq to'lovchi daromadni aksiyalarni realizatsiya qilish narxi va aksiyalarning ustav fondini (ustav kapitalini) ko'paytirish natijasida aksiyalarning soni o'zgarishi hisobga olingan holda tuzatish kiritilgan, dastlab to'langan qiymati o'rtasidagi farq sifatida aniqlaydi.

Soliq to'lovchi soliq solish maqsadlarida qabul qilingan hisob siyosatiga muvofiq, qimmatli qog'ozlarni realizatsiya qilish yoki ularning boshqacha tarzda chiqib ketishi chog'ida chiqib ketgan qimmatli qog'ozlarning qiymatini xarajatlarga o'tkazishning quyidagi usullaridan birini mustaqil ravishda tanlaydi:

- 1) sotib olish vaqtiga ko'ra birinchi bo'lgan qiymat bo'yicha (FIFO);
- 2) birlikning qiymati bo'yicha.

Ushbu modda maqsadlarida to'lovi qimmatli qog'ozni chiqarish shartlarida nazarda tutilgan, qimmatli qog'ozni chiqarish sanasidan yoki keyingi kuponli daromadni to'lash sanasidan qimmatli qog'ozni berish sanasiga qadar o'tgan kalendar kunlar soniga mutanosib ravishda hisob-kitob qilinadigan foizli (kuponli) daromadning bir qismi jamg'arilgan foizli (kuponli) daromad deb e'tirof etiladi.

Qimmatli qog'ozlarga doir operatsiyalar bo'yicha soliq bazasi soliq to'lovchilar tomonidan alohida aniqlanadi. Bunda soliq to'lovchilar qimmatli qog'ozlarning uyushgan bozorida muomalada bo'lgan qimmatli qog'ozlar operatsiyalari bo'yicha soliq bazasini qimmatli qog'ozlarning uyushgan bozorida muomalada bo'lmagan qimmatli qog'ozlar operatsiyalari bo'yicha soliq bazasidan alohida aniqlaydi.

O'tgan soliq davrlari davomida qimmatli qog'ozlarga doir operatsiyalar bo'yicha zarar (zararlar) ko'rgan soliq to'lovchilar qimmatli qog'ozlarga doir operatsiyalar bo'yicha joriy hisobot (soliq) davrida olingan tegishli soliq bazasini O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 336-moddasida belgilangan tartibda va shartlarda kamaytirishga (ushbu zararlarini kelgusiga o'tkazishga) haqli.

O'tgan soliq davrlarida qimmatli qog'ozlarning uyushgan bozorida muomalada bo'lmagan qimmatli qog'ozlarga doir operatsiyalardan ko'rilgan zararlar hisobot (soliq) davrida belgilangan ushbu qimmatli qog'ozlarga doir operatsiyalarning soliq bazasini kamaytirishi mumkin.

O'tgan soliq davrlarida qimmatli qog'ozlarning uyushgan bozorida muomalada bo'lgan qimmatli qog'ozlarga doir operatsiyalardan ko'rilgan zararlar ushbu toifadagi qimmatli qog'ozlarni realizatsiya qilishga doir operatsiyalar bo'yicha hisobot (soliq) davrida soliq bazasini kamaytirishi mumkin.

Tegishli hisobot davrida qimmatli qog'ozlarning uyushgan bozorida muomalada bo'lgan hamda qimmatli qog'ozlarning uyushgan bozorida muomalada bo'lmagan qimmatli qog'ozlar operatsiyalaridan ko'rilgan zararlarni soliq davri mobaynida kelgusiga ko'chirish qimmatli qog'ozlarning ko'rsatilgan toifalari bo'yicha tegishincha bunday qimmatli qog'ozlarga doir operatsiyalardan ko'rilgan foyda doirasida alohida-alohida amalga oshiriladi.

Qimmatli qog'ozlarning uyushgan bozorida muomalada bo'lgan qimmatli qog'ozlarga doir operatsiyalardan olingan daromadlar qimmatli qog'ozlarning uyushgan bozorida muomalada bo'lmagan qimmatli qog'ozlarga doir operatsiyalar bo'yicha qilingan xarajatlarga yoki ko'rilgan zararlarga kamaytirilishi mumkin emas.

Qimmatli qog'ozlarning uyushgan bozorida muomalada bo'lmagan qimmatli qog'ozlarga doir operatsiyalar bo'yicha olingan daromadlar qimmatli qog'ozlarning uyushgan bozorida muomalada bo'lgan qimmatli qog'ozlarga doir operatsiyalar bo'yicha qilingan xarajatlarga yoki ko'rilgan zararlarga kamaytirilishi mumkin emas.

Ushbu modda maqsadlarida qimmatli qog'ozning bozor kotirovkasi deb quyidagilar e'tirof etiladi:

1) O'zbekiston Respublikasida savdo tashkilotchisining savdolariga (shu jumladan birjaga) qo'yilgan qimmatli qog'ozlar uchun -- bunday savdo tashkilotchisi orqali savdo kuni mobaynida amalga oshirilgan bitimlar bo'yicha qimmatli qog'ozning o'rtacha tortilgan narxi;

2) chet el savdo tashkilotchisining savdolariga (jumladan birjaga) qo'yilgan qimmatli qog'ozlar uchun — bunday savdo tashkilotchisi tomonidan savdo kuni mobaynida o'zi orqali amalga oshirilgan bitimlar bo'yicha hisob-kitob qilinadigan qimmatli qog'ozning yopilish narxi.

Agar ayni bir qimmatli qog'oz bo'yicha bitim ikki yoki undan ortiq savdo tashkilotchisi tomonidan amalga oshirilgan bo'lsa, soliq to'lovchi savdo tashkilotchilarining birida yuzaga kelgan bozor kotirovkasini mustaqil tanlashga haqli.

Agar o'rtacha tortilgan narx savdo tashkilotchisi tomonidan hisob-kitob qilinmasa, ushbu modda maqsadlarida bu savdo tashkilotchisi orqali savdo kuni davomida amalga oshirilgan bitimlarning eng past hamda eng yuqori narxlari yig'indisining yarmi o'rtacha tortilgan narx deb e'tirof etiladi.

Muomalada bo'lgan qimmatli qog'ozlar bilan savdo tashkilotchisi orqali bitim amalga oshirilgan taqdirda:

1) qimmatli qog'ozga doir tegishli bitim amalga oshirilgan savdolar o'tkazilgan sana bitim tuzilgan sana deb e'tirof etiladi;

2) soliq solish maqsadlarida qimmatli qog'ozni haqiqatda realizatsiya qilish (sotib olish) yoki boshqacha tarzda chiqib ketish narxi e'tirof etiladi.

Muomaladagi qimmatli qog'ozlarga oid bitim qimmatli qog'ozlarning uyushgan bozoridan tashqarida (savdo tashkilotining ishtirokisiz) amalga oshirilgan taqdirda:

1) qimmatli qog'ozni o'tkazishning barcha jiddiy shartlarini belgilovchi shartnoma sanasi bitimni amalga oshirish sanasi deb e'tirof etiladi;

2) agar ushbu moddada boshqacha qoida nazarda tutilmagan bo'lsa, soliq solish maqsadlarida quyidagi shartlarning hech bo'lmaganda bittasiga rioya etilganda, qimmatli qog'ozni haqiqatda realizatsiya qilish (sotib olish) yoki boshqacha tarzda chiqib ketish narxi bozor narxi deb e'tirof etiladi:

agar bitim amalga oshirilgan kuni qimmatli qog'ozga nisbatan bittadan ko'p bitim ro'yxatga olingan bo'lsa, amalga oshirilgan bitimning haqiqiy narxi, boshqarti bu narx bitimni amalga oshirish sanasida savdo tashkilotchisi (tashkilotchilari) tomonidan ushbu sanada ro'yxatga olingan mazkur qimmatli qog'ozga doir bitimlarning eng yuqori va eng past narxlari o'rtasidagi oraliqda (narxlar oralig'ida) bo'lsa, bozor narxi deb e'tirof etiladi;

agar bitim amalga oshirilgan sanada qimmatli qog'ozga doir bitta bitim ro'yxatga olingan bo'lsa, amalga oshirilgan bitimning haqiqiy narxi, agar ushbu narx ko'rsatilgan qimmatli qog'oz bilan bozor narxi belgilanayotgan bitimni amalga oshirish sanasidagi boshqa bir bitimning narxiga muvofiq bo'lsa, bozor narxi deb e'tirof etiladi;

3) ushbu qismning 2-bandini qo'llash maqsadlarida:

savdo tashkilotchisi tomonidan ro'yxatga olingan bitimlarning eng yuqori va eng past narxi (bitta bitimning narxi) manzilsiz buyurtmalar asosida amalga oshirilgan bitimlar bo'yicha aniqlanadi;

savdo tashkilotchilarida bitimni amalga oshirish sanasidagi narxlar oralig'i (bitta bitimning narxi) to'g'risidagi axborot mavjud bo'lmaganda, ushbu band maqsadlari uchun savdo tashkilotchilarining tegishli bitim amalga oshirilgan kunga qadar bo'lib o'tgan eng yaqin savdolar sanasidagi ma'lumotlariga ko'ra ushbu qimmatli qog'ozlarni realizatsiya qilish chog'idagi oraliq narx (bitta bitimning narxi), agar ushbu qimmatli qog'ozlar bo'yicha savdolar savdo tashkilotchisida bitim amalga oshirilgan sanadan keyingi ketma-ketlikdagi uch oy ichida loaqal bir marta o'tkazilgan bo'lsa, qabul qilinadi;

agar ayni bir qimmatli qog'oz bo'yicha bitimlar ko'rsatilgan sanada ikki va undan ortiq savdo tashkilotchisi tomonidan amalga oshirilgan bo'lsa, agar ushbu bandeda boshqacha qoida belgilanmagan bo'lsa, soliq to'lovchi savdo tashkilotchisini, soliq solish maqsadlarida qimmatli qog'ozning narxini aniqlash uchun foydalanadigan narxlar oralig'ining (bitta bitim narxining) qiymatini mustaqil ravishda tanlashga haqli. Bunda, agar ushbu moddada ko'rsatilgan savdo tashkilotchilaridan ayrimlarida ushbu qimmatli qog'ozga doir bittadan ortiq bitim ro'yxatga olingan bo'lsa, boshqa savdo tashkilotchilarida esa ushbu qimmatli qog'ozga doir faqat bitta bitim ro'yxatga olingan bo'lsa, soliq to'lovchi ushbu qimmatli qog'ozga doir bittadan ortiq bitim ro'yxatga olingan savdo tashkilotchilari orasidan savdo tashkilotchisini, soliq solish maqsadlarida qimmatli qog'ozning narxini aniqlash uchun foydalaniladigan narxlar oralig'ining (bitta bitim narxining) qiymatini mustaqil ravishda tanlashga haqli.

Muomalada bo'lgan emissiyaviy qimmatli qog'ozlar ularni joylashtirish chog'ida sotib olingan taqdirda, shuningdek ushbu qimmatli qog'ozlar joylashtirilgandan keyin doirasi cheklanmagan shaxslarga birinchi bor taklif qilinganda, shu jumladan ushbu qimmatli qog'ozlarni taklif etish bo'yicha xizmatlar ko'rsatadigan brokerdan sotib olinganda bunday qimmatli qog'ozlarning

haqiqiy narxi bozor narxi deb e'tirof etiladi va soliq solish maqsadlari uchun qabul qilinadi.

Muomalada bo'lgan qimmatli qog'ozlar qimmatli qog'ozlarning uyushgan bozoridagi bitimlarning eng past narxidan past narx bo'yicha realizatsiya qilingan taqdirda moliyaviy natijani aniqlashda qimmatli qog'ozlarning uyushgan bozoridagi bitimning eng past narxi qabul qilinadi.

Muomalada bo'lgan qimmatli qog'ozlar qimmatli qog'ozlarning uyushgan bozoridagi bitimlarning eng yuqori narxidan yuqori narx bo'yicha sotib olingan taqdirda, moliyaviy natijani aniqlashda qimmatli qog'ozlarning uyushgan bozoridagi eng yuqori narxi qabul qilinadi.

Qimmatli qog'ozlarning uyushgan bozorida yagona bitim amalga oshirilgan taqdirda, bunday bitimning narxi eng yuqori (eng past) narx deb e'tirof etiladi.

Ochiq payli investitsiya fondlarining muomaladagi investitsiya paylariga doir operatsiyalar bo'yicha, shu jumladan ular tegishli ochiq payli investitsiya fondini tashkil etuvchi mol-mulkini ishonchli boshqarishni amalga oshirayotgan kompaniyadan sotib olingan (to'langan) taqdirda, bitimning haqiqiy narxi, agar u investitsiya fondlari to'g'risidagi qonun hujjatlarida belgilangan tartibda investitsiya payining hisob-kitob qiymatiga teng bo'lsa, bozor narxi deb e'tirof etiladi va soliq solish maqsadida qabul qilinadi.

Muomalada bo'lmagan qimmatli qog'ozlar bo'yicha bitimning haqiqiy narxi, agar ushbu badda boshqacha qoida nazarda tutilmagan bo'lsa, qimmatli qog'ozning hisob-kitob qilingan narxi va narxning cheklangan tarzda chetga chiqishidan kelib chiqib aniqlangan eng yuqori va eng past narxi o'rtasidagi oraliqda turgan bo'lsa, bozor narxi deb e'tirof etiladi va soliq solish maqsadlari uchun qabul qilinadi.

Ushbu modda maqsadlari uchun muomalada bo'lmagan qimmatli qog'ozlar narxining cheklangan tarzda chetga chiqishi, ushbu qimmatli qog'ozning hisob-kitob qilingan narxidan 20 foiz miqdorda ko'payishidan yoki kamayishidan kelib chiqib belgilanadi.

Muomalada bo'lmagan qimmatli qog'oz hisob-kitob qilingan narxidan kelib chiqqan holda belgilangan eng kam narxidan va narxlarning chegaraviy tarzda chetga chiqishidan kelib chiqib hisoblangan narxidan past narxda realizatsiya qilingan taqdirda, moliyaviy natijani aniqlashda qimmatli qog'ozning hisob-kitob qilingan narxidan va narxlarning chegaraviy o'zgarishidan kelib chiqqan holda belgilangan eng past narx qabul qilinadi.

Muomalada bo'lmagan qimmatli qog'ozlar qimmatli qog'ozlarning hisob-kitob qilingan narxidan va narxlarning chegaraviy o'zgarishidan kelib chiqqan holda belgilangan eng yuqori narx bo'yicha sotib olingan taqdirda, soliq solish maqsadlarida moliyaviy natijani aniqlashda qimmatli qog'ozning hisob-kitob qilingan narxidan va narxlarning chegaraviy chetga chiqishidan kelib chiqqan holda belgilangan eng yuqori narx qabul qilinadi.

Ushbu modda maqsadlarida qimmatli qog'ozlarning uyushgan bozorida muomalada bo'lmagan qimmatli qog'ozlarning hisob-kitob narxini belgilash tartibi qimmatli qog'ozlar bozori bo'yicha vakolatli organ tomonidan O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi bilan kelishilgan holda belgilanadi.

Ochiq payli investitsiya fondlarining qimmatli qog'ozlarning uyushgan bozorida muomalada bo'lmagan investitsiya paylariga doir operatsiyalar bo'yicha, shu jumladan ular ochiq payli investitsiya fondini tashkil etuvchi mol-mulkni ishonchli boshqarishni amalga oshiruvchi boshqaruvchi kompaniyadan sotib olingan (to'langan) taqdirda, agar bitimning haqiqiy bahosi investitsiya fondlari to'g'risidagi qonun hujjatlarida belgilangan tartibda aniqlangan investitsiya payining hisob-kitob qilingan qiymatiga teng bo'lsa, soliq solish maqsadlari uchun bitimning haqiqiy narxi qabul qilinadi.

Yopiq va oraliq payli investitsiya fondlarining muomalada bo'lmagan investitsiya paylariga doir operatsiyalar bo'yicha, shu jumladan ular tegishli payli investitsiya fondini tashkil etuvchi mol-mulk ishonchli boshqarishni amalga oshiruvchi boshqaruvchi kompaniyadan sotib olingan taqdirda, agar bitimning haqiqiy bahosi investitsiya fondlari to'g'risidagi qonun hujjatlarida belgilangan

tartibda aniqlangan investitsiya payining hisob-kitob qilingan qiymatiga teng bo'lsa, soliq solish maqsadlari uchun bitimning haqiqiy narxi qabul qilinadi.

Agar investitsiya fondlari to'g'risidagi qonun hujjatlariga muvofiq payli investitsiya fondlarining muomalasi cheklangan investitsiya paylarini berish, to'lash yoki ayirboshlash investitsiya payining hisob-kitob qilingan qiymati bo'yicha amalga oshirilmasa, agar bitimning haqiqiy bahosi bitta investitsiya payi beriladigan va payli investitsiya fondini ishonchli boshqarish qoidalariga muvofiq, tebranishlarning eng ko'p chegarasi hisobga olinmagan holda aniqlangan pul mablag'larining summasiga teng bo'lsa, soliq solish maqsadida bitimning haqiqiy narxi qabul qilinadi.

Muomalada bo'lmagan qimmatli qog'ozlarning hisob-kitob qilingan narxi qimmatli qog'ozni o'tkazishning barcha muhim shartlarini belgilovchi shartnoma sanasida aniqlanadi.

Soliq solish maqsadlari uchun muomalada bo'lmagan investitsiya paylarining hisob-kitob qilingan narxi bitimni tuzish sanasiga eng yaqin bo'lgan, investitsiya payining hisob-kitob qilingan qiymati aniqlanadigan sanadan oldingi sanada aniqlanadi.

Muddatli bitimlarning moliyaviy vositalariga doir operatsiyalar bo'yicha soliq bazasini aniqlashning o'ziga xos xususiyatlari.

Ushbu modda maqsadlarida uyushgan bozorda muomalada bo'lgan muddatli bitimlarning moliyaviy vositalariga doir operatsiyalar bo'yicha soliq to'lovchining hisobot (soliq) davrida olgan daromadlari deb quyidagilar e'tirof etiladi:

1) soliq to'lovchi hisobot (soliq) davri mobaynida olishi kerak bo'lgan variatsiyaviy marjaning summasi;

2) muddatli bitimlarning qimmatli qog'ozlar bozorida muomalada bo'lgan moliyaviy vositalariga doir operatsiyalar bo'yicha hisobot (soliq) davri ichida olinishi kerak bo'lgan, shu jumladan asos aktivni yetkazib berish nazarda tutilgan muddatli bitimlarning moliyaviy vositalariga doir operatsiyalar bo'yicha hisob-kitoblar tartibidagi boshqa summalar.

Ushbu modda maqsadlari uchun soliq to'lovchining hisobot (soliq) davrida uyushgan bozorda muddatli bitimlarning muomalada bo'lgan moliyaviy vositalari bo'yicha amalga oshirilgan xarajatlari deb quyidagilar e'tirof etiladi:

1) variatsiyaviy marjaning hisobot (soliq) davrida soliq to'lovchi tomonidan to'lanishi lozim bo'lgan surmasi;

2) uyushgan bozorda muomalada bo'lgan muddatli bitimlarning moliyaviy vositalariga doir operatsiyalar bo'yicha hisobot (soliq) davri ichida to'lanishi lozim bo'lgan boshqa summalar, shuningdek asos aktivni yetkazib berish nazarda tutilgan bitimlar bo'yicha o'tkaziladigan asos aktivning qiymati;

3) uyushgan bozorda muddatli bitimlarning muomalada bo'lgan moliyaviy vositalariga doir operatsiyalarni amalga oshirish bilan bog'liq bo'lgan boshqa xarajatlar.

Ushbu modda maqsadlari uchun soliq to'lovchining uyushgan bozorda muddatli bitimlarning muomalada bo'lmagan moliyaviy vositalariga doir operatsiyalar bo'yicha hisobot (soliq) davrida olingan daromadlari deb quyidagilar e'tirof etiladi:

1) muddatli bitimlarning moliyaviy vositalariga doir operatsiya ishtirokchilaridan biri operatsiya bajarilganda (tugallanganda) hisobot (soliq) davrida olishi lozim bo'lgan pul mablag'larining summolari;

2) uyushgan bozorda muomalada bo'lmagan muddatli bitimlarning moliyaviy vositalariga doir operatsiyalar bo'yicha hisobot (soliq) davrida olinishi lozim bo'lgan, shu jumladan asos aktivni yetkazib berishni nazarda tutuvchi muddatli bitimlarning moliyaviy vositalariga doir operatsiyalar bo'yicha hisob-kitoblar tartibida olinishi lozim bo'lgan boshqa summalar.

Uyushgan bozorda muomalada bo'lmagan muddatli bitimlarning moliyaviy vositalariga doir operatsiyalar bo'yicha hisobot (soliq) davrida qilingan xarajatlar deb quyidagilar e'tirof etiladi:

1) muddatli bitimlarning moliyaviy vositalariga doir operatsiya ishtirokchilaridan biriga operatsiya bajarilganda (tugallanganda) hisobot (soliq) davrida to'lanishi lozim bo'lgan pul mablag'larining summolari;

2) uyushgan bozorda muomalada bo'lmagan muddatli bitimlarning moliyaviy vositalariga doir operatsiyalar bo'yicha hisobot (soliq) davri ichida to'lanishi lozim bo'lgan boshqa summalar, shuningdek asos aktivni yetkazib berishni nazarda tutuvchi bitimlar bo'yicha beriladigan asos aktivning qiymati;

3) muddatli bitimlarning moliyaviy vositalariga doir operatsiyalarni amalga oshirish bilan bog'liq bo'lgan boshqa xarajatlar.

Uyushgan bozorda muomalada bo'lgan muddatli bitimlarning moliyaviy vositalariga doir operatsiyalar bo'yicha soliq bazasi va uyushgan bozorda muomalada bo'lmagan muddatli bitimlarning moliyaviy vositalariga doir operatsiyalar bo'yicha soliq bazasi alohida hisoblab chiqariladi.

Uyushgan bozorda muomalada bo'lgan muddatli bitimlarning moliyaviy vositalariga doir operatsiyalar bo'yicha soliq bazasi hisobot (soliq) davrida olinishi kerak bo'lgan barcha asos aktivlar bilan tuzilgan mazkur bitimlarga doir daromadlarning summolari va hisobot (soliq) yilidagi barcha asos aktivlar bo'yicha xarajatlarning summolari o'rtasidagi farq sifatida aniqlanadi. Salbiy farq, tegishincha, shunday operatsiyalardan ko'rilgan zarar deb e'tirof etiladi.

Uyushgan bozorda muomalada bo'lgan muddatli bitimlarning moliyaviy vositalariga doir operatsiyalar bo'yicha zararlar ushbu moddaning sakkizinchi qismiga muvofiq aniqlanadigan soliq bazasini kamaytirmaydi.

Uyushgan bozorda muomalada bo'lmagan muddatli bitimlarning moliyaviy vositalariga doir operatsiyalar bo'yicha soliq bazasi barcha asos aktivlar bilan mazkur operatsiyalarga doir daromadlar va hisobot (soliq) davridagi barcha bazis aktivlar bilan mazkur operatsiyalarga doir xarajatlar o'rtasidagi farq sifatida aniqlanadi. Salbiy farq, tegishincha, bunday operatsiyalardan olingan zararlar deb e'tirof etiladi.

Uyushgan bozorda muomalada bo'lmagan muddatli bitimlarning moliyaviy vositalariga doir operatsiyalar bo'yicha zararlar ushbu moddaning oltinchi qismiga muvofiq aniqlanadigan soliq bazasini kamaytirmaydi.

Uyushgan bozorda muomalada bo'lmagan muddatli bitimlarning moliyaviy vositalariga doir operatsiyalar bo'yicha zararlar uyushgan bozorda muomalada

bo'lmagan muddatli bitimlarning moliyaviy vositalariga doir operatsiyalar bo'yicha keyingi soliq davrlarida yuzaga keladigan soliq bazasini ushbu bo'limda belgilangan tartibda kamaytirish jumlasiga kiritilishi mumkin.

Uyushgan bozorda muomalada bo'lgan muddatli bitimlarning moliyaviy vositalariga nisbatan bitimning haqiqiy narxi, agar bitimning haqiqiy narxi bitimni tuzish sanasida savdo tashkilotchisi tomonidan ro'yxatga olingan mazkur vositaga doir tuzilgan bitimlarning eng yuqori va eng past narxi o'rtasidagi oraliqda (narxlar oralig'ida) bo'lsa, soliq solish maqsadlarida bozor narxi deb e'tirof etiladi. Agar ayni bir muddatli bitimlarning moliyaviy vositasi bo'yicha bitimlar ikki va undan ortiq savdo tashkilotchisi tomonidan amalga oshirilgan bo'lsa, muddatli bitimlarning ishtirokchisi narxlar oralig'idan bitimning haqiqiy narxini soliq solish maqsadlarida e'tirof etish uchun foydalanadigan, ro'yxatdan o'tkazilgan savdo tashkilotchisini mustaqil ravishda tanlashga haqli. Savdo tashkilotchisida tegishli bitimni tuzish sanasidagi narxlar oralig'i to'g'risidagi axborot mavjud bo'lmagan taqdirda, ko'rsatilgan maqsadlar uchun savdo tashkilotchisining oxirgi uch oy ichida bo'lib o'tgan eng yaqin savdolar sanasidagi narxlar oralig'i to'g'risidagi ma'lumotlardan foydalanadi.

Uyushgan bozorda muomalada bo'lmagan muddatli bitim moliyaviy vositasini realizatsiya qilishning (sotib olishning) haqiqiy narxi, agar ushbu narx mazkur muddatli bitimlar moliyaviy vositasining muddatli bitimni tuzish sanasidagi hisob-kitob qiymatidan oshish (pasayish) tarafga ko'pi bilan 20 foiz farq qilsa, soliq solish maqsadlari uchun bozor narxi deb e'tirof etiladi.

Muddatli bitimlar moliyaviy vositalari tegishli turlarining hisob-kitob qiymatini aniqlash tartibi qimmatli qog'ozlar bozori bo'yicha vakolatli organ tomonidan O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi bilan kelishilgan holda belgilanadi.

Agar uyushgan bozorda muomalada bo'lmagan muddatli bitim moliyaviy vositasini realizatsiya qilishning (sotib olishning) haqiqiy narxi mazkur muddatli bitimlar moliyaviy vositasining hisob-kitob qiymatidan oshish (pasayish) tarafga

ko'pi bilan 20 foiz farq qilsa, soliq to'lovchining daromadlari (xarajatlari) 20 foiz oshirilgan (kamaytirilgan) hisob-kitob qiymatidan kelib chiqqan holda aniqlanadi.

Svop-kontraktidagi majburiyatlar (talablar) bo'yicha olingan daromadlar va ko'rilgan zararlar muddatli bitimlarning moliyaviy vositalariga doir operatsiyalar bo'yicha tegishli soliq bazasini aniqlashda hisobga olinadi.

Xedjirlash operatsiyasi bo'yicha soliq bazasini aniqlashning o'ziga xos xususiyatlari.

O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi 51-moddasining birinchi qismi talablari inobatga olingan holda xedjirlash operatsiyasi amalga oshirilganda soliq bazasini aniqlashda daromadlar (xarajatlar) hisobga olinadi, uni hisoblashda xedjirlash ob'yekti bilan bog'liq bo'lgan daromadlar va xarajatlar hisobga olinadi.

Banklar soliq bazasini uyushgan bozorda muomalada bo'lmagan va asos aktivi chet el valyutasidan iborat bo'lgan, yetkazib beriladigan muddatli bitimga doir operatsiyalar bo'yicha ko'rilgan zararining summasiga kamaytirishga haqli.

Asos aktivlari foizli stavkalardan iborat bo'lgan muddatli bitimlarning moliyaviy vositalariga doir operatsiyalarni amalga oshirishda, bunday vositalarning shartlarida nazarda tutilgan foiz stavkalaridan kelib chiqqan holda, daromadlarni (xarajatlarni) hisobga olish hisobot (soliq) davrining so'nggida amalga oshirilmaydi. Bunda muddatli bitimlarning moliyaviy vositalariga doir tegishli operatsiyalar bo'yicha daromad (xarajat) deb, shu jumladan, foizli stavkalardan kelib chiqqan holda hisoblab chiqarilgan va bunday operatsiyalarga doir shartnomaga muvofiq olinishi (to'lanishi) lozim bo'lgan daromadlar (xarajatlar) e'tirof etiladi.

Tegishli shartnomada nazarda tutilgan to'lovlarning sanasi bunday operatsiyalar bo'yicha daromadlarni (xarajatlarni) e'tirof etish sanasidir.

Soliq to'lovchilar konsolidatsiyalashgan guruhining ishtirokchilari tomonidan olingan daromadlar bo'yicha soliq bazasini aniqlashning o'ziga xos xususiyatlari'

Soliq to'lovchilar konsolidatsiyalashgan guruhining barcha ishtirokchilari tomonidan olingan daromadlar bo'yicha soliq bazasi (bundan buyon ushbu

moddada konsolidatsiyalashgan soliq bazasi deb yuritiladi) soliq to'lovchilar konsolidatsiyalashgan guruhi ishtirokchilarining soliqqa tortish maqsadlarida hisobga olinadigan barcha daromadlarining va barcha xarajatlarining summaları asosida, ushbu moddada belgilangan xususiyatlar inobatga olingan holda aniqlanadi. Bu maqsadlar uchun ushbu guruhning har bir ishtirokchisi soliq to'lovchilar konsolidatsiyalashgan guruhining mas'ul ishtirokchisiga konsolidatsiyalashgan soliq bazasini hisoblab chiqarish uchun zarur bo'lgan barcha zarur axborotni soliq to'lovchilarning konsolidatsiyalashgan guruhini tashkil etish to'g'risidagi shartnomada belgilangan muddatlarda taqdim etadi.

Soliq bazasini aniqlash va soliq to'lovchilar konsolidatsiyalashgan guruhining mas'ul ishtirokchisiga zarur axborotni taqdim etish tartibi hisob siyosatida soliq to'lovchilarning konsolidatsiyalashgan guruhiga soliq solish maqsadida belgilanadi.

Konsolidatsiyalashgan soliq bazasining hisobot (soliq) davridagi hisob-kitobi ushbu moddaga muvofiq ushbu guruh barcha ishtirokchilarining ma'lumotlari asosida, soliq to'lovchilar uyushgan guruhining mas'ul ishtirokchisi tomonidan soliq davri boshlanganidan e'tiboran o'sib boruvchi yakun bilan mustaqil ravishda tuziladi.

Konsolidatsiyalashgan soliq to'lovchilar guruhining konsolidatsiyalashgan soliq bazasi konsolidatsiyalashgan guruh barcha ishtirokchilarining ushbu bo'lim qoidalari hisobga olingan xarajatlarining arifmetik summasiga kamaytirilgan daromadlarining arifmetik summasi sifatida aniqlanadi. Salbiy farq soliq to'lovchilar uyushgan guruhining zarari deb e'tirof etiladi.

Konsolidatsiyalashgan soliq to'lovchilar guruhi ishtirokchilarining daromadlarni to'lash manbaida soliq solinishi lozim bo'lgan daromadlari, shuningdek konsolidatsiyalashgan soliq to'lovchilar guruhining nazorat qilinadigan chet el kompaniyalarining nazorat qiluvchi shaxslari bo'lgan ishtirokchilarining ular nazorat qiladigan chet el kompaniyalarining foydasi tarzidagi daromadlari konsolidatsiyalashgan soliq bazasiga kiritilmaydi.

Konsolidatsiyalashgan soliq to'lovchilar guruhining ishtirokchilari, O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 316-moddasiga muvofiq kafolatli ta'mirlash va kafolatli xizmat ko'rsatish bo'yicha zaxirani tovarlarni (xizmatlarni) ushbu guruhning boshqa ishtirokchilariga realizatsiya qilishga taalluqli qismi bo'yicha shakllantirmaydi.

Soliq to'lovchilarning konsolidatsiyalashgan guruhi tarkibiga soliq to'lovchi kirganda, kafolatli ta'mirlash va kafolatli xizmat ko'rsatish bo'yicha zaxira ushbu guruhning boshqa ishtirokchilariga realizatsiya qilingan tovarlarga (ishlarga) taalluqli bo'lgan zaxiralar summalariga oid qism bo'yicha tiklanadi. Bunda O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi 316-moddasining uchinchi qismiga muvofiq aniqlanadigan zaxiraning eng ko'p miqdoriga tuzatish kiritiladi, bu tuzatish soliq to'lovchi tomonidan kafolatli ta'mirlash va kafolatli xizmat ko'rsatish bo'yicha haqiqatda amalga oshirilgan xarajatlarning ko'rsatkichlarini aniqlashda soliq to'lovchilarning konsolidatsiyalashgan guruhi ishtirokchilari o'rtasidagi operatsiyalarni ko'rsatilgan tovarlarni (xizmatlarni) o'tgan uch yilda realizatsiya qilishdan olingan tushum, shuningdek ko'rsatilgan tovarlarni (ishlarni) hisobot (soliq) davrida realizatsiya qilishdan olingan tushum hajmida istisno etadi.

Soliq to'lovchi soliq to'lovchilarning konsolidatsiyalashgan guruhi ishtirokchisiga aylangan soliq davri boshlanguniga qadar o'tgan uch yilda tovarlarni (ishlarni) realizatsiya qilishdan olingan tushumning ko'rsatkichiga tuzatish kiritish amalga oshirilmaydi. Soliq to'lovchi soliq to'lovchilarning konsolidatsiyalashgan guruhi a'zosi bo'lgan soliq davrlarida bu ko'rsatkich mazkur tovarlarni (ishlarni) bunday guruhning boshqa ishtirokchilariga realizatsiya qilishdan olingan tushumni o'z ichiga olmaydi.

Kafolatli ta'mirlash va kafolatli xizmat ko'rsatish bo'yicha tiklangan zaxiralarning summalari, shu jumladan zaxiraning eng ko'p miqdorini kamaytirish natijasidagi summalar soliq to'lovchi soliq to'lovchilarning konsolidatsiyalashgan guruhi a'zosiga aylangan soliq davridan oldingi soliq davridagi jami daromad tarkibiga kiritiladi.

Soliq to'lovchilarning konsolidatsiyalashgan guruhi ishtirokchisi bo'lgan banklar soliq to'lovchilar konsolidatsiyalashgan guruhi ishtirokchilaridan birining bu guruhning boshqa ishtirokchilari oldidagi qarziga taalluqli qism bo'yicha O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 315-moddasiga muvofiq zaxirani shakllantirmaydi. Guruhga kirish chog'ida banklar zaxirani bu guruhning boshqa ishtirokchilariga tegishli bo'lgan qarzning summasiga tiklaydi. Tegishli summalar bank soliq to'lovchilarning konsolidatsiyalashgan guruhi a'zosiga aylangan soliq davridan oldingi soliq davridagi jami daromad tarkibiga kiritiladi.

Soliq to'lovchilar konsolidatsiyalashgan guruhining ushbu guruh tarkibiga kirgan, soliq davridan oldingi soliq davrlarida ushbu bo'limga muvofiq hisoblab chiqarilgan zararlarni ko'rgan a'zolari konsolidatsiyalashgan soliq bazasini o'zlariga ko'rgan zararining butun summasiga yoki ushbu summaning bir qismiga kamaytirishga yoxud ushbu guruh tarkibiga kirgan soliq davridan e'tiboran zararlarni O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 333-moddasida belgilangan tartibda kelgusiga o'tkazishga haqli emas.

Soliq to'lovchilar konsolidatsiyalashgan guruhi a'zolarining ushbu guruh tarkibiga kirguniga qadar ko'rgan zaralarini (shu jumladan O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 302-moddasiga muvofiq xizmat ko'rsatuvchi xo'jaliklar ob'yektlaridan foydalanganlik oqibatida ko'rilgan zararlarni) konsolidatsiyalashgan soliq bazasi bilan umumlashtirishga yo'l qo'yilmaydi. Mazkur qoida soliq to'lovchilarning konsolidatsiyalashgan guruhi tarkibiga ushbu guruhning ishtirokchisiga qo'shib olish yoki bunday guruhning ishtirokchisiga qo'shib yuborish yo'li bilan kirgan yuridik shaxslar ko'rgan zararlarga nisbatan ham tatbiq etiladi.

Kodeksning ushbu bo'limida nazarda tutilgan soliq solish maqsadida qabul qilinadigan xarajatlar normativlari soliq to'lovchilar konsolidatsiyalashgan guruhining har bir ishtirokchisi tomonidan qo'llaniladi.

O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksida qimmatli qog'ozlar bozorining professional ishtirokchilari bo'lmagan soliq to'lovchilar uchun belgilangan qimmatli qog'ozlarga va muddatli bitimlarning moliyaviy vositalariga doir

operatsiyalar bo'yicha soliq bazasini aniqlashning o'ziga xos xususiyatlari soliq bazasini alohida aniqlashga, shuningdek soliq bazasini ko'rilgan zararlar summasiga kamaytirishga va zararlarni kelgusi davrga o'tkazishga taalluqli qismi bo'yicha konsolidatsiyalashgan soliq bazasini hisoblab chiqarishda qo'llaniladi.

Ushbu moddada belgilangan qoidalar faqat 337-moddaning 12-bandida belgilangan soliq stavkasi qo'llaniladigan soliq bazasini aniqlashga, banklar uchun esa O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi 337-moddasining 1-bandida belgilangan soliq stavkasi qo'llaniladigan soliq bazasini aniqlashga nisbatan tatbiq etiladi.

Nazorat qilinadigan chet el kompaniyalarining foydasiga soliq solishning o'ziga xos xususiyatlari.

Nazorat qilinadigan chet el kompaniyasining foydasi (zarari) deb mazkur kompaniyaning ushbu moddada belgilangan tartibga muvofiq quyidagi usullardan biri bilan aniqlangan foydasining (zararining) miqdori e'tirof etiladi:

1) kompaniya ro'yxatdan o'tkazilgan mamlakatning qonun hujjatlariga muvofiq tuzilgan mazkur kompaniyaning yillik moliyaviy hisoboti ma'lumotlari bo'yicha. Bunday holda nazorat qilinadigan chet el kompaniyasining soliq solinguniga qadar bo'lgan foydasining (zararining) miqdori ushbu kompaniyaning foydasi (zarari) deb e'tirof etiladi;

2) ushbu bo'limda soliq to'lovchi bo'lgan yuridik shaxslar uchun belgilangan qoidalar bo'yicha.

Nazorat qilinadigan chet el kompaniyasining foydasini (zararini) ushbu modda birinchi qismining 1-bandiga muvofiq aniqlash quyidagi shartlardan biri bajarilgan taqdirda amalga oshiriladi:

1) ushbu nazorat qilinadigan chet el kompaniyasining doimiy turgan joyi soliq solish masalalari bo'yicha O'zbekiston Respublikasi bilan xalqaro shartnomasi mavjud bo'lgan chet davlat bo'lsa, bundan soliq solish maqsadida O'zbekiston Respublikasi bilan axborot almashishni ta'minlamaydigan davlatlar (hududlar) mustasno;

2) moliyaviy hisobotga nisbatan salbiy fikrlar mavjud bo'lmagan yoki fikrlarni ifodalash rad etilmagan auditorlik xulosasi taqdim etilgan bo'lsa.

Nazorat qilinadigan chet el kompaniyasining foydasini (zararini) ushbu modda birinchi qismining 1-bandiga muvofiq aniqlash quyidagi talablarni hisobga olgan holda amalga oshiriladi:

1) nazorat qilinadigan chet el kompaniyasining foydasini (zararini) aniqlash maqsadida bunday kompaniya ro'yxatdan o'tkazilgan davlatning qonun hujjatlariga muvofiq tuzilgan konsolidatsiyalashmagan moliyaviy hisobotdan foydalaniladi.

Agar nazorat qilinadigan chet el kompaniyasi ro'yxatdan o'tkazilgan davlatda bunday qonun hujjatlari mavjud bo'lmasa, foyda (zarar) Moliyaviy hisobotlarning xalqaro standartlariga yoxud moliyaviy hisobotlarni tuzishning xalqaro jihatdan e'tirof etilgan, qimmatli qog'ozlarni savdolarga qo'yishga ruxsat berish to'g'risida qaror qabul qilishi uchun chet el moliyaviy vositachilari ro'yxatiga kiritilgan chet el fond birjalari hamda chet el depozitar-kliring tashkilotlari tomonidan qabul qilinadigan standartlariga muvofiq aniqlanadi;

2) agar nazorat qilinadigan chet el kompaniyasi ro'yxatdan o'tkazilgan davlatning qonun hujjatlariga muvofiq ushbu kompaniyaning moliyaviy hisoboti majburiy auditdan o'tkazilishi shart bo'lmasa, O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi maqsadlarida foydani (zararni) aniqlash auditi auditning xalqaro standartlariga muvofiq o'tkazilgan moliyaviy hisobot asosida amalga oshiriladi. Ushbu bandeda belgilangan shartlarga rioya etish ushbu modda ikkinchi qismining 1-bandini qo'llash maqsadlari uchun talab etilmaydi.

Ushbu moddaning ikkinchi qismida belgilangan shartlar bajarilmagan taqdirda, shuningdek nazorat qiluvchi shaxs bo'lgan soliq to'lovchining tanloviga ko'ra, nazorat qilinadigan chet el kompaniyasining foydasi (zarari) ushbu modda birinchi qismining 2-bandiga muvofiq aniqlanadi, bundan ushbu moddaning oltinchi, yettinchi, to'qqizinchi — o'n birinchi qismlarida belgilangan qoidalar mustasno.

Agar nazorat qilinadigan chet el kompaniyasining foydasini (zararini) aniqlash tartibi ushbu modda birinchi qismining 2-bandiga muvofiq soliq to'lovchining tanlovi bo'yicha qo'llanilsa, bunday tartib tegishli nazorat qilinadigan chet el kompaniyasiga nisbatan bu tartibni qo'llash boshlangan sanadan e'tiboran kamida besh soliq davri ichida qo'llanilishi lozim va bu hisob siyosatida nazorat qiluvchi shaxs bo'lgan soliq to'lovchiga soliq solish maqsadlari uchun mustahkamlab qo'yilgan bo'lishi kerak.

Nazorat qilinadigan chet el kompaniyasining ushbu kompaniyaning moliyaviy hisoboti ma'lumotlari bo'yicha aniqlangan va chet el valyutasida ifodalangan, O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 208-moddasida nazarda tutilgan tartibga muvofiq hisobga olinadigan dividendlarning (taqsimlangan foydaning) miqdoriga kamaytirilgan foydasi (zarari) chet el valyutasining yillik moliyaviy hisobot tuziladigan davr uchun aniqlanadigan, O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki tomonidan milliy valyutaga nisbatan belgilangan o'rtacha kursi qo'llanilgan holda milliy valyutada qayta hisob-kitob qilinishi lozim.

Nazorat qilinadigan har bir chet el kompaniyasi foydasining (zararining) summasi kompaniyaning tegishli davr (davrlar) uchun tuzilgan, uning moliyaviy va soliq hisobotlari ilova qilingan moliyaviy hisoboti bilan hujjatlar asosida tasdiqlangan bo'lishi kerak.

Nazorat qilinadigan chet el kompaniyasi foydasining (zararining) summasi ushbu modda birinchi qismining 2-bandiga muvofiq aniqlangan taqdirda, nazorat qilinadigan chet el kompaniyasi foydasining (zararining) summasi chet el tashkiloti doimiy turgan davlatning (hududning) rasmiy valyutasida aniqlanadi hamda u chet el valyutasining nazorat qilinadigan chet el kompaniyasi foydasining (zararining) summasi aniqlanadigan kalendar yil uchun aniqlanadigan, O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki tomonidan milliy valyutaga nisbatan belgilangan o'rtacha kursi qo'llanilgan holda milliy valyutada qayta hisob-kitob qilinishi lozim. Nazorat qilinadigan chet el kompaniyasi foydasining (zararining) summasi foydaning summasini aniqlash imkonini beradigan hujjatlar bilan tasdiqlangan bo'lishi kerak. Bunday hujjatlar, xususan, nazorat qilinadigan chet el

kompaniyasining hisob-kitob varaqlaridan ko'chirmalar, amalga oshirilgan operatsiyalarni tasdiqlovchi dastlabki hujjatlardan iborat bo'lishi mumkin.

Nazorat qilinadigan chet el kompaniyasining foydasini (zararini) aniqlashda ushbu kompaniyaning yillik moliyaviy hisobotida aks ettirilgan quyidagi daromadlari (xarajatlari) hisobga olinmaydi:

1) kompaniyaning ustav fondidagi (ustav kapitalidagi) ulushlarini, kooperativlarning paychilik fondlaridagi paylarini va paychilik investitsiya fondlaridagi paylarni, qimmatli qog'ozlarni, hosila moliyaviy vositalarni moliyaviy hisobotni tuzishda qo'llaniladigan standartlarga muvofiq haqiqiy qiymati bo'yicha qayta baholash summalari tarzidagi;

2) nazorat qilinadigan chet el kompaniyasi ro'yxatdan o'tkazilgan mamlakatning qonun hujjatlariga (ushbu kompaniyaning moliyaviy hisobotini tuzish maqsadlari uchun hisob siyosatiga) muvofiq moliyaviy hisobotda nazorat qilinadigan chet el kompaniyasi deb e'tirof etilgan sho'ba (birlashgan) tashkilotlar foydasining (zararining) summalari tarzidagi;

3) rezervlarni shakllantirishga sarflangan xarajatlarning va rezervlarni tiklashdan ko'rilgan zararlarning summalari tarzidagi. Bunda nazorat qilinadigan kompaniyaning foydasi ilgari shakllantirilgan rezervning miqdorini kamaytiradigan xarajatlar summasiga kamaytiriladi. Agar nazorat qilinadigan chet el kompaniyasining kompaniya ro'yxatdan o'tkazilgan mamlakatning qonun hujjatlariga muvofiq tuzilgan yillik moliyaviy hisoboti ma'lumotlariga ko'ra zarar aniqlansa, ilgari shakllantirilgan rezervning miqdorini kamaytiruvchi xarajatlar bunday zararining summasini ko'paytiradi.

Nazorat qilinadigan chet el kompaniyasining foydasini (zararini) aniqlash chog'ida ilgari shakllantirilgan rezervning miqdorini kamaytiruvchi xarajatlar summasini hisobga olishning ushbu modda to'qqizinchi qismining 3-bandida belgilangan tartibi, agar nazorat qilinadigan chet el kompaniyasining moliyaviy hisobotida ilgari shakllantirilgan rezervlarni kamaytiruvchi xarajatlar summasi ochib berilgan bo'lsa yoki bunday xarajatlar hujjatlar bilan tasdiqlangan bo'lsa, qo'llaniladi.

Kompaniyaning ustav fondidagi (ustav kapitalidagi) ulushlari, kooperativlarning paychilik fondlaridagi paylari va paychilik investitsiya fondlarining paylari, qimmatli qog'ozlar, hosila moliyaviy vositalar realizatsiya qilingan yoki boshqacha tarzda chiqib ketgan taqdirda, nazorat qilinadigan chet el kompaniyasining, ushbu moddaning birinchi qismi 1-bandiga muvofiq, aniqlangan foydasiga (zarariga) ularni qayta baholash summolari (agar bunday qayta baholash amalga oshirilgan bo'lsa), shu jumladan ularning qadrsizlanishidan ko'rilgan zaraming summasi miqdorida tuzatish kiritiladi.

Nazorat qilinadigan chet el kompaniyasining yillik moliyaviy hisobotlarining ma'lumotlariga ko'ra zarar aniqlansa, agar ushbu moddaning o'n to'rtinchi qismida boshqacha qoida belgilanmagan bo'lsa, u kelgusi davrlarga cheklolrsiz taqsimlab o'tkazilishi va ushbu kompaniyaning soliq bazasini aniqlashda hisobga olinishi mumkin.

Nazorat qilinadigan chet el kompaniyasining ushbu moddaning birinchi qismida belgilangan usullardan biri yordamida aniqlangan zarari, agar nazorat qiladigan shaxs bo'lgan soliq to'lovchi mazkur zarar olingan davr uchun nazorat qilinadigan chet el kompaniyasi to'g'risidagi bildirish xatini taqdim etmasa, kelgusi davrlarga taqsimlab o'tkazilishi mumkin emas.

Nazorat qilinadigan chet el kompaniyasining soliq bazasi nazorat qilinadigan har bir chet el kompaniyasiga nisbatan alohida-alohida aniqlanadi.

Agar nazorat qilinadigan chet el kompaniyasining soliq bazasini aniqlashda hisobga olinadigan daromadlari o'ziga nisbatan o'zaro bog'liq shaxslar o'rtasida bitimlar tuzilishi munosabati bilan soliqlarni hisoblab chiqarish va to'lashning to'liqligini tekshirish o'tkazilgan soliq to'lovchi bilan nazorat qilinadigan bitim tuzilishi natijasida olingan bo'lsa hamda mazkur tekshiruv natijalari yuzasidan qabul qilingan, kuchga kirgan qarorga muvofiq bitim narxiga soliqni qo'shimcha hisoblash maqsadida tuzatish kiritilgan bo'lsa, nazorat qilinadigan chet el kompaniyasining tegishli daromadlari soliq bazasini belgilash maqsadida mazkur tuzatishni hisobga olgan holda aniqlanadi.

Nazorat qilinadigan chet el kompaniyasi tomonidan shu nazorat qilinadigan chet el kompaniyasining yoxud uning o'zaro bog'liq shaxsining nazorat qiluvchi shaxsi deb e'tirof etiladigan yuridik shaxsning foydasiga qimmatli qog'ozlarni va (yoki) mulkiy huquqlarni (shu jumladan ulushlarni, paylarni) realizatsiya qilishdan olingan daromadlar, shuningdek nazorat qilinadigan chet el kompaniyasining qimmatli qog'ozlarni va (yoki) mulkiy huquqlarni (shu jumladan ulushlarni, paylarni) sotib olish narxi tarzidagi xarajatlari, basharti qimmatli qog'ozlarni va (yoki) mulkiy huquqlarni (shu jumladan ulushlarni, paylarni) realizatsiya qilish narxi ularning, nazorat qilinadigan kompaniyaning hisobga olish ma'lumotlariga ko'ra, mulk huquqi mazkur qog'ozlarga va (yoki) mulkiy huquqlarga (shu jumladan ulushlarga, paylarga) o'tgan sanadagi hujjatlar bilan tasdiqlangan qiymatidan kelib chiqqan holda, biroq mazkur qimmatli qog'ozlarning va (yoki) mulkiy huquqlarning (shu jumladan ulushlarning, paylarning) mulk huquqi o'tgan sanadagi bozor qiymatidan oshmagan, hujjatlar bilan tasdiqlangan qiymatidan kelib chiqqan holda aniqlangan bo'lsa, nazorat qilinadigan kompaniyaning foydasidan (zararidan) chiqarib tashlanadi.

Nazorat qilinadigan chet el kompaniyasining tegishli davrdagi foydasiga nisbatan hisoblab chiqarilgan soliq summasi nazorat qiluvchi shaxsning ishtiroki ulushiga mutanosib ravishda chet davlatlar qonun hujjatlariga va (yoki) O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlariga muvofiq shu foydaga nisbatan hisoblab chiqarilgan soliqning (shu jumladan daromadni to'lash manbaida ushlab qolinadigan daromad solig'ining), shuningdek shu nazorat qilinadigan chet el kompaniyasining O'zbekistondagi doimiy vakolatxonasi foydasiga nisbatan hisoblab chiqariladigan foyda solig'ining miqdoriga nisbatan kamaytiriladi.

Chet davlatning qonun hujjatlariga muvofiq hisoblab chiqarilgan soliq summasi hujjatlar bilan tasdiqlanishi kerak, O'zbekiston Respublikasining davlat (hudud) bilan soliq solish masalalariga doir xalqaro shartnomasi mavjud bo'lmagan taqdirda, ushbu summa chet davlatning soliqlar sohasida nazorat qilish va tekshirishga vakolatli organi tomonidan tasdiqlanishi kerak.

Soliq bazasiga tuzatish kiritish.

Daromadlar va xarajatlarga tuzatish kiritish.

Hisobot soliq davridagi daromad (xarajatlar) miqdorining soliq bazasini aniqlashda ilgari daromad (xarajat) deb e'tirof etilgan summa doirasida ko'payishi yoki kamayishi tuzatish kiritish deb e'tirof etiladi.

Daromadlar va xarajatlarga quyidagi hollarda tuzatish kiritilishi lozim:

1) tovarlar, shuningdek sug'urtalanuvchiga sug'urta mukofoti to'liq yoki qisman qaytarilganda;

2) bitim shartlari o'zgartirilganda;

3) narxlar o'zgartirilganda, sotib oluvchi tomonidan chegirmadan foydalanilganda;

4) ko'rsatilgan xizmatlardan voz kechilganda.

Ushbu moddaning ikkinchi qismida nazarda tutilgan daromadlar va xarajatlarga tuzatish kiritish quyidagicha amalga oshiriladi:

kafolat muddati belgilangan tovarlar (xizmatlar) bo'yicha — kafolat muddati doirasida;

sug'urta mukofotlari bo'yicha — shartnomani bekor qilish paytida;

boshqa hollarda — bir yillik muddat doirasida.

Ushbu moddaga muvofiq daromadlar va xarajatlarga tuzatish kiritish mazkur moddaning ikkinchi qismida ko'rsatilgan hollar yuzaga kelganligini tasdiqlovchi hujjatlar asosida amalga oshiriladi. Bunda tovarni (xizmatni) sotuvchi O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 257-moddasida nazarda tutilgan tartibda tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilishdan olingan daromadga tuzatish kiritadi.

Ushbu moddaning ikkinchi qismida nazarda tutilgan hollarda daromadlar va xarajatlarga tuzatish kiritish mazkur hollar sodir bo'lgan soliq davrida amalga oshiriladi.

Daromadlar va xarajatlarga tuzatish kiritish soliq to'lovchi soliq solishning umumbelgilangan tartibiga o'tgan taqdirda ham amalga oshiriladi, bundan tuzatish kiritilayotgan daromadlar bo'yicha soliq imtiyozlarini qo'llash hollari mustasno.

Zararlarni kelgusiga o'tkazish.

Ushbu bo'limda nazarda tutilgan daromadlar va xarajatlarga kiritilgan tuzatishlarni inobatga olgan holda chegirilishi lozim bo'lgan xarajatlarning jami daromaddan oshib ketishi soliq to'lovchining zarari deb e'tirof etiladi.

Muomaladagi qimmatli qog'ozlar va muddatli bitimlarning muomaladagi moliyaviy vositalariga doir operatsiyalar bo'yicha zararlar tadbirkorlik faoliyatidan ko'rilgan zararlar deb e'tirof etiladi.

Oldingi soliq davrida (davrlarida) ushbu moddaning birinchi qismiga muvofiq hisoblab chiqarilgan zarari (zararlari) bo'lgan soliq to'lovchi joriy soliq davrining foydasini ushbu ko'rilgan zararining butun summasiga yoki ushbu summaning bir qismiga kamaytirishga haqlidir.

Soliq to'lovchi zararni ushbu zarar ko'rilgan soliq davridan keyingi o'n yil mobaynida kelgusiga o'tkazishni amalga oshirishga haqlidir.

O'tkazilayotgan zararining har bir keyingi soliq davrida hisobga olinadigan jami summasi ushbu bo'limga muvofiq hisoblab chiqarilgan joriy soliq davri soliq bazasining 60 foizidan oshib ketishi mumkin emas.

Soliq bazasi oldingi soliq davrida (davrlarida) ko'rilgan zarar summasiga faqat joriy soliq davrining yakunlari bo'yicha kamaytirilishi mumkin.

Bir kalendar yildan ortiq yillarda ko'rilgan zararlar ular ko'rilgan ketma-ketlikda o'tkaziladi.

Bosh bankdan umidsiz qarzlarni oluvchi sho'ba tashkiloti tomonidan ko'rilgan zararlar kelgusi davrlarga o'tkazilmaydi.

Zararlarni o'tkazishning alohida hollardagi o'ziga xos xususiyatlari O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 334 — 336-moddalarida nazarda tutilgandir.

Qayta tashkil etilganda zararlarni o'tkazish.

Qayta tashkil etish munosabati bilan o'tkaziladigan zararlar soliq to'lovchilar bo'lgan huquqiy vorislar o'rtasida taqsimlash balansini asosida o'tkaziladigan aktivlar qiymatining qayta tashkil etilayotgan yuridik shaxs aktivlari qiymatidagi taqsimlash balansini tuzish sanasidan oldingi sanadagi holatiga ko'ra

solishtirma miqdoriga mutanosib ravishda taqsimlanadi va O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 333-moddasida nazarda tutilgan tartibda o'tkaziladi.

Huquqiy voris bo'lgan soliq to'lovchi qayta tashkil etilgan taqdirda, uning ilgari o'z faoliyatini tugatgan soliq to'lovchidan ko'rgan zararlari o'tkazilmaydi.

Soliq to'lovchilarning konsolidatsiyalashgan guruhi bo'yicha zararlarni o'tkazish.

O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi 333-moddasining qoidalari soliq to'lovchilarning konsolidatsiyalashgan guruhiga nisbatan ushbu moddada belgilangan o'ziga xos xususiyatlar hisobga olingan holda qo'llaniladi.

Agar soliq to'lovchilarning konsolidatsiyalashgan guruhi oldingi soliq davrida (davrlarida) zarar (zararlar) ko'rgan bo'lsa, bunday guruhning mas'ul ishtirokchisi joriy soliq davrining konsolidatsiyalashgan soliq bazasini zararining butun summasiga yoki ushbu summaning bir qismiga kamaytirishga haqli.

Soliq to'lovchilar konsolidatsiyalashgan guruhining ishtirokchisi konsolidatsiyalashgan guruh tarkibidan chiqib ketganidan keyin (ushbu guruh faoliyatini tugatgandan keyin):

1) joriy soliq davrining soliq bazasini mazkur guruh faoliyat ko'rsatgan davrda ko'rilgan zararining summasiga (ushbu summaning bir qismiga) kamaytirishga haqli emas;

2) joriy soliq davrining soliq bazasini mazkur ishtirokchi tomonidan u soliq to'lovchilar konsolidatsiyalashgan guruhining ishtirokchisi bo'lmagan soliq davrlarining yakunlari bo'yicha ko'rilgan zarar summasiga (ushbu summaning bir qismiga) ushbu moddada nazarda tutilgan tartibda va shartlarda kamaytirishga haqli. Bunda O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi 333-moddasining to'rtinchi qismida nazarda tutilgan, soliq to'lovchi zararni kelgusiga o'tkazishni amalga oshirishga haqli bo'lgan muddat bunday soliq to'lovchi soliq to'lovchilarning konsolidatsiyalashgan guruhi ishtirokchisi bo'lgan yillar soniga oshiriladi.

Agar soliq to'lovchilar konsolidatsiyalashgan guruhining ishtirokchisi mazkur guruhdagi o'zining ishtirok etish davrida qo'shib yuborish yoki qo'shib

olish shaklida qayta tashkil etilgan bo'lsa, mazkur guruh tarkibidan chiqib ketganidan keyin (ushbu guruh faoliyatini tugatganidan keyin) bu ishtirokchi joriy soliq davrining soliq bazasini o'zi huquqiy vorisi bo'lgan soliq to'lovchilarning konsolidatsiyalashgan guruhi ishtirokchilari bo'lmagan bunday qayta tashkil etilgan soliq to'lovchilar soliq davri yakunlari bo'yicha qayta tashkil etilgan soliq to'lovchidan olingan zararlar summasiga (shu summaning bir qismiga) ushbu moddada nazarda tutilgan tartibda va shartlarda kamaytirishga ham haqli.

Agar soliq to'lovchilar konsolidatsiyalashgan guruhining ishtirokchisi mazkur guruhdagi o'zining ishtirok etish davrida yuridik shaxsni bo'lish yo'li bilan yangidan tashkil etilgan bo'lsa, mazkur guruh tarkibidan chiqib ketganidan keyin (ushbu guruh faoliyatini tugatganidan keyin) bu ishtirokchi joriy soliq davrining soliq bazasini o'zi huquqiy vorisi bo'lgan soliq to'lovchilarning konsolidatsiyalashgan guruhi ishtirokchilari bo'lmagan bunday qayta tashkil etilgan yuridik shaxs soliq davri yakunlari bo'yicha qayta tashkil etilgan soliq to'lovchidan olingan zararlar summasiga (shu summaning bir qismiga) ushbu moddada nazarda tutilgan tartibda va shartlarda, O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 92-moddasini hisobga olgan holda kamaytirishga ham haqli.

Operatsiyalarning ayrim turlari bo'yicha zararlarini o'tkazishning o'ziga xos xususiyatlari.

Yuridik shaxsning mol-mulk majmui sifatidagi korxonani ustav fondida (ustav kapitalida) ishtirok etish ulushini realizatsiya qilishdan yoki uning boshqacha tarzda chiqib ketishidan ko'rilgan zarar realizatsiya qilingan (chiqib ketgan) aktivlarga aynan o'xshash aktivlarni realizatsiya qilishdan (ularning chiqib ketishidan) olingan daromadlar hisobidan kompensatsiya qilinadi.

Ishonchli boshqaruv shartnomasi bo'yicha ko'rilgan zararlar ishonchli boshqaruv muassisining soliq bazasini belgilashda hisobga olinmaydi. Bunday zararlar ushbu ishonchli boshqaruvning kelgusidagi daromadlariga o'tkaziladi.

Oddiy shirkat shartnomasida (birgalikdagi faoliyat to'g'risidagi shartnomada) ishtirok etishdan sheriklarning (ishtirokchilarning) olgan zarari ishonchli shaxsda ushbu oddiy shirkat oladigan kelgusi daromadlarga o'tkaziladi.

Xizmat ko'rsatuvchi xo'jaliklardan ko'rilgan zararlar birgalikda aniqlanadi va tadbirkorlik faoliyatidan olinadigan soliq bazasini aniqlashda hisobga olinmaydi. Bunday zararlar shu xizmat ko'rsatuvchi xo'jaliklardan olinadigan kelgusi daromadlarga o'tkaziladi.

Muomalada bo'lmagan qimmatli qog'ozlar va muddatli bitimlarning muomalada bo'lmagan moliyaviy vositalariga doir operatsiyalar bo'yicha zararlar alohida aniqlanadi va xuddi shunday operatsiyalardan olingan daromadlar hisobidan har bir soliq bazasi doirasida kompensatsiya qilinadi.

Soliq to'lovchi ushbu moddada nazarda tutilgan zararlarni ular ko'rilgan soliq davridan keyingi o'n yil mobaynida kelgusiga o'tkazishni amalga oshirishga haqli. Bunda O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi 333-moddasining oltinchi qismida ko'rsatilgan cheklov bunday zararlarga nisbatan tatbiq etilmaydi.

5.4. Foyda solig'i stavkalari. Soliqni hisoblab chiqarish va to'lash tartibi.

Soliq stavkalari quyidagi miqdorlarda belgilanadi:

8-jadval

Soliq stavkalari¹⁰

T/r	Soliq to'lovchilar	Soliq stavkalari, foizlarda
1	Banklar	20
2	Quyidagi soliq to'lovchilar: sement (klinker) ishlab chiqarishni amalga oshiruvchi; polietilen granulalar ishlab chiqarishni amalga oshiruvchi; faoliyatining asosiy turi mobil aloqa xizmatlarini ko'rsatishdan iborat bo'lgan	20
3	O'zi ishlab chiqargan o'z qishloq xo'jaligi mahsulotini realizatsiya qilishdan olingan foyda bo'yicha O'zbekiston	0

¹⁰ O'zbekiston Respublikasi soliq Kodeksi www.soliq.uz

	Respublikasi soliq Kodeksining 57-moddasida nazarda tutilgan mezonlarga javob beruvchi qishloq xo'jaligi tovar ishlab chiqaruvchilari va baliq xo'jaligi korxonalari	
4	Ijtimoiy sohada faoliyatni amalga oshiruvchi soliq to'lovchilar	0
5	Qo'shimcha manbalardan daromadlar oluvchi budjet tashkilotlari	0
6	Tovarlarni (ishlarni) eksportga realizatsiya qilishdan olingan foyda	0
7	Bozor va savdo komplekslarida xizmat ko'rsatishdan olingan foyda	20
8	Tovarlarning (xizmatlarning) elektron savdosini amalga oshiruvchi elektron tijorat subyektlarining milliy reyestriga kiritilgan soliq to'lovchilar	7,5
9	Yagona ishtirokchilari nogironligi bo'lgan shaxslarning jamoat birlashmalari bo'lgan va umumiy xodimlar sonida nogironligi bo'lgan shaxslar kamida 50 foizni tashkil etadigan va nogironligi bo'lgan shaxslarning mehnatiga haq to'lash jamg'armasi mehnatga haq to'lash umumiy fondining kamida 50 foizini tashkil etadigan soliq to'lovchilar	0
10	O'zbekiston Respublikasi Xalq banki tomonidan fuqarolarning shaxsiy jamg'arib boriladigan pensiya hisobvaraqlaridagi mablag'lardan foydalanishdan olinadigan daromadlar	0
11	Dividendlar tarzidagi daromadlar	5
12	Qolgan soliq to'lovchilar, bundan 1 — 11-bandlarda ko'rsatilganlar mustasno	15

Soliq kodeksining 337-modda birinchi qismining 2-bandida ko'rsatilgan soliq to'lovchilar faoliyatning barcha turlari bo'yicha belgilangan soliq stavkasini qo'llaydi.

Soliq kodeksining 337-modda birinchi qismining 3-bandida ko'rsatilgan soliq to'lovchilar, agar o'zi ishlab chiqargan qishloq xo'jaligi mahsulotini realizatsiya qilishdan olingan daromadlari jami daromadning 90 foizdan ko'prog'ini tashkil etsa, faoliyatning barcha turlari bo'yicha 0 foiz miqdorida soliq stavkasini qo'llashga haqlidir.

Ijtimoiy sohada faoliyatni amalga oshiruvchi soliq to'lovchi O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 59-moddasida belgilangan mezonlarga rioya etmagan taqdirda, mazkur shartlarga rioya etmaganlik ro'y bergan soliq davrining boshlanishidan e'tiboran ushbu modda birinchi qismining 12-bandida belgilangan soliq stavkasini ilgari o'tgan soliq davrlari uchun aniqlashtirilgan soliq hisobotini taqdim etgan holda qo'llaydi.

Ushbu modda birinchi qismining 8-bandida ko'rsatilgan soliq to'lovchilar, agar ko'rsatilgan faoliyat turlarini amalga oshirishdan olingan daromadlar joriy hisobot (soliq) davri yakunlari bo'yicha jami daromadning kamida 90 foizini tashkil etsa, 7,5 foiz miqdoridagi soliq stavkasini qo'llashga haqli.

Qo'shimcha manbalardan daromad oluvchi byudjet tashkilotlari, basharti bo'shatilayotgan mablag'lardan qonun hujjatlarida belgilangan tartibda byudjet tashkilotlarining moddiy-texnika va ijtimoiy bazasini mustahkamlash, o'z xodimlarini moddiy rag'batlantirish uchun maqsadli tarzda foydalansa, 2023-yilning 1-yanvariga qadar 0 foiz miqdoridagi soliq stavkasini qo'llaydi.

O'zida ishlovchilarning umumiy o'rtacha yillik sonining 3 foizidan ko'prog'i nogironligi bo'lgan shaxslarni tashkil etadigan yuridik shaxslar uchun soliq stavkasi ushbu moddada belgilangan normadan ortiqcha ishga joylashtirilgan nogironlarning har bir foiziga soliq stavkasining bir foizi hisobidan kamaytiriladi.

Ushbu modda birinchi qismining 6-bandida nazarda tutilgan 0 darajali foiz miqdoridagi soliq stavkasi soliq to'lovchilar tomonidan, agar tovarlarni

(xizmatlarni) eksport qilishdan olinadigan daromadlar jami daromadning kamida 15 foizini tashkil etsa, qo'llaniladi.

Tovarlar eksport qilinganda, shu jumladan tovar vositachi (ishonchli vakil) orqali realizatsiya qilinganda, 0 darajali foiz miqdoridagi soliq stavkasi soliq to'lovchilar tomonidan, O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 261-moddasida nazarda tutilgan tovarlarning eksportini tasdiqlovchi hujjatlar mavjud bo'lganda, qo'llaniladi.

Tovarlar eksport qilinganda, 0 darajali foiz miqdoridagi soliq stavkasi soliq to'lovchilar tomonidan, tovarlarni chet el valyutasida eksport qilish yuzasidan daromadlar tovarlar (xizmatlar) eksportga chiqarilgan kundan e'tiboran bir yuz sakson kalendar kuni ichida kelib tushmagan taqdirda, qo'llanilmaydi.

Ushbu moddaning sakkizinchi qismi qoidalari quyidagilarga nisbatan tatbiq etilmaydi:

1) ro'yxati O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori bilan tasdiqlanadigan xom-ashyo tovarlar eksportiga;

2) xalqaro tashishlar xizmatlariga, bundan avtotransportda tashishlar mustasno;

3) tovarlarni quvurlar orqali va gaz quvurlari orqali tashish bo'yicha xizmatlarga.

Foydali qazilmalarni qazib olish sohasida faoliyatni amalga oshirayotgan ayrim soliq to'lovchilar uchun O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori bilan oshirilgan soliq stavkalari belgilanishi mumkin.

Kalendar yil soliq davridir.

Yilning choragi hisobot davridir.

Hisobot (soliq) davrining yakunlari bo'yicha soliq summasi soliq to'lovchi tomonidan mustaqil ravishda aniqlanadi.

Hisobot davri yakunlari bo'yicha soliq summasi soliq davrining boshidan oshib boruvchi yakun bilan, agar ushbu moddada boshqacha qoida belgilanmagan bo'lsa, soliq bazasining soliq stavkasiga muvofiq bo'lgan foizlardagi ulushi sifatida hisoblab chiqariladi.

Soliq to'lovchi O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 342-moddasida belgilangan hollarda va tartibda foyda solig'ini yoki chet davlatda to'langan daromadlardan olinadigan xuddi shunday turdagi to'langan soliqni hisobga o'tkazish yo'li bilan soliq summasini kamaytirishga haqli.

Agar ushbu moddada boshqacha qoida belgilanmagan bo'lsa, soliq hisoboti barcha soliq to'lovchilar tomonidan har bir hisobot va soliq davri o'tganidan keyin soliq bo'yicha hisobda turgan joyidagi soliq organiga taqdim etiladi.

Agar ushbu moddada boshqacha qoida belgilanmagan bo'lsa, soliq hisoboti quyidagi muddatlarda taqdim etiladi:

1) hisobot davri yakunlari bo'yicha — hisobot davridan keyingi oyning yigirmanchi kunidan kechiktirmay;

2) soliq davri yakunlari bo'yicha — soliq davri o'tgandan keyingi yilning 1-martidan kechiktirmay.

Byudjet tashkilotlari va nodavlat notijorat tashkilotlari tomonidan soliq bo'yicha soliq hisoboti soliq davri yakunlariga ko'ra taqdim etiladi, bundan matlubot kooperativlari mustasno. Bunda o'tgan soliq davri yakunlari bo'yicha jami daromad mavjud bo'lmagan taqdirda soliq hisobotini taqdim etish talab qilinmaydi.

Soliqni to'lash tartibi.

Soliq kodeksining 340-moddasida boshqacha qoida belgilanmagan bo'lsa, soliqni to'lash hisobot (soliq) davri yakunlari bo'yicha, tegishli hisobot (soliq) davri uchun soliq hisobotini taqdim etish muddatlaridan kechiktirmay amalga oshiriladi.

Jami daromadi joriy soliq davridan oldingi soliq davri uchun kiritilgan tuzatishlar hisobga olingan holda besh milliard so'mdan oshadigan soliq to'lovchilar ushbu moddaning uchinchi — oltinchi qismlariga muvofiq hisoblab chiqarilgan har oylik bo'nak to'lovlarini hisobot davri har bir oyining yigirma uchinchi kunidan kechiktirmay to'laydi.

Joriy soliq davrining birinchi choragida to'lanishi lozim bo'lgan har oylik bo'nak to'lovining summasi o'tgan soliq davrining oxirgi choragida to'lanishi lozim bo'lgan har oylik bo'nak to'lovi summasiga teng etib qabul qilinadi.

Joriy soliq davrining ikkinchi choragida to'lanishi lozim bo'lgan har oylik bo'nak to'lovining summasi joriy yilning birinchi hisobot davri uchun soliq hisoboti bo'yicha hisoblab chiqarilgan foyda solig'i summasining uchdan biriga teng etib qabul qilinadi.

Joriy soliq davrining uchinchi choragida to'lanishi lozim bo'lgan har oylik bo'nak to'lovining summasi yarim yillik yakunlariga ko'ra soliq hisoboti bo'yicha hisoblab chiqarilgan foyda solig'ining summasi va birinchi chorak yakunlari bo'yicha hisoblab chiqarilgan foyda solig'ining summasi o'rtasidagi farqning uchdan biriga teng etib qabul qilinadi.

Joriy soliq davrining to'rtinchi choragida to'lanishi lozim bo'lgan har oylik bo'nak to'lovining summasi to'qqiz oylik yakunlariga ko'ra soliq hisoboti bo'yicha hisoblab chiqarilgan foyda solig'ining summasi va yarim yillik yakunlari bo'yicha hisoblab chiqarilgan foyda solig'ining summasi o'rtasidagi farqning uchdan biriga teng etib qabul qilinadi.

Agar ushbu moddaning uchinchi — oltinchi qismlariga muvofiq hisoblab chiqarilgan har oylik bo'nak to'lovining summasi manfiy yoki nolga teng bo'lsa, ko'rsatilgan to'lovlar tegishli chorakda amalga oshirilmaydi.

Soliq to'lovchilar, shu jumladan yangidan tashkil etilgan, jami daromadi joriy hisobot davri mobaynida besh milliard so'mdan oshgan soliq to'lovchilar har oylik bo'nak to'lovlarini bunday oshib ketish sodir bo'lgan to'liq chorak o'tganidan keyin to'laydi.

Bo'lish yoki ajratib chiqarish yo'li bilan qayta tashkil etish natijasida yangidan tashkil etilgan yuridik shaxs, jami daromadining miqdoridan qat'i nazar, har oylik bo'nak to'lovlarini, agar bo'lish yoki ajratib chiqarish yo'li bilan qayta tashkil etilgan yuridik shaxs soliq bo'yicha har oylik bo'nak to'lovlarini bunday qayta tashkil etish amalga oshirilgan soliq davrida hisoblab chiqargan bo'lsa, ikkita kelgusi soliq davri mobaynida to'laydi.

Hisobot (soliq) davri yakunlari bo'yicha hisobot (soliq) davri mobaynida to'langan har oylik bo'nak to'lovlari summasi hisobot (soliq) davri uchun soliq hisoboti bo'yicha hisoblab chiqarilgan soliqni to'lash chog'ida hisobga olinadi.

Har oylik bo'nak to'lovini hisoblab chiqarish soliq organlari tomonidan amalga oshiriladi. Bunda soliq to'lovchi kelgusi chorak birinchi oyining 10 sanasiga qadar joriy chorakda kutilayotgan foyda summasidan kelib chiqqan holda, bo'nak to'lovlari summasi to'g'risida soliq organlariga ma'lumotnoma taqdim etish huquqiga ega. Kutilayotgan foyda summasi asossiz kamaytirib ko'rsatilgan taqdirda soliq organlari soliq to'lovchilar tomonidan taqdim etiladigan soliq bo'yicha bo'nak to'lovlari summasi to'g'risidagi ma'lumotnomaga o'zgartirishlar kiritishga haqli.

Jami yillik daromadning miqdoridan qat'i nazar, soliq hisobotini soliq bo'yicha faqat soliq davri yakunlari yuzasidan taqdim etuvchi soliq to'lovchilar har oylik bo'nak to'lovlarini to'lamaydi.

Soliq to'lovchi tugatilganda soliq tugatish yakunlanguniga qadar to'lanishi lozim.

Yuridik shaxsni tugatish to'g'risida qaror qabul qilingan taqdirda, davlat soliq xizmati organi har oylik bo'nak to'lovlarini hisoblashni ro'yxatdan o'tkazuvchi organdan bunday axborot olingan oydan e'tiboran to'xtatib turadi.

Faoliyat tiklangan va tugatish jarayoni to'xtatilgan taqdirda, har oylik bo'nak to'lovlarini hisoblash ularni hisoblash to'xtatilgan oydan e'tiboran tiklanadi.

5.5. Soliq to'lovchilarning konsolidatsiyalashgan guruhi bo'yicha soliqni hisoblab chiqarish, soliq hisobotini taqdim etish va soliqni to'lash tartibi.

Soliq to'lovchilar konsolidatsiyalashgan guruhining mas'ul ishtirokchisi hisobot (soliq) davri yakunlari bo'yicha hisoblab chiqarilgan bo'nak to'lovlari summalarini, shuningdek soliq summalarini to'lashni, shunday guruhni tuzish to'g'risidagi shartnoma ro'yxatdan o'tkazilgan joyda, mazkur summalarni ushbu guruhning va ular alohida bo'linmalarining ishtirokchilari bo'yicha taqsimlamasdan amalga oshiradi.

Soliq to'lovchilarning konsolidatsiyalashgan guruhi bo'yicha soliq hisoboti soliq organiga O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi 339-moddasining beshinchi qismida belgilangan tartibda va muddatlarda taqdim etiladi.

Soliq to'lovchilar konsolidatsiyalashgan guruhining qolgan ishtirokchilari o'zi hisobda turgan joydagi soliq organiga soliq hisobotini taqdim etmaydi.

Agar soliq to'lovchilar konsolidatsiyalashgan guruhining ishtirokchilari ushbu guruhning konsolidatsiyalashgan soliq bazasiga kiritilmaydigan daromadlarni olsa, ular o'zi hisobda turgan joydagi soliq organlariga soliqning faqat ushbu daromadlarga nisbatan hisoblab chiqarilgan qismi bo'yicha soliq hisobotini taqdim etadi.

Soliq to'lovchilarning konsolidatsiyalashgan guruhi bo'yicha hisobot (soliq) davri yakunlari bo'yicha soliq hisoboti shu guruhning mas'ul ishtirokchisi tomonidan soliq hisobi ma'lumotlari hamda umuman soliq to'lovchilarning konsolidatsiyalashgan guruhi bo'yicha konsolidatsiyalashgan soliq bazasi asosida faqat konsolidatsiyalashgan soliq bazasiga nisbatan soliqni hisoblab chiqarish qismi bo'yicha tuziladi.

Soliq to'lovchilar konsolidatsiyalashgan guruhining mas'ul ishtirokchisi tomonidan ushbu guruh faoliyat ko'rsata boshlagan soliq davrining birinchi choragida to'lanishi lozim bo'lgan soliq bo'yicha har oylik bo'nak to'lovlarining summasi shu guruh barcha ishtirokchilarining ushbu guruh tuzilishidan oldingi soliq davrining uchinchi choragida to'lanishi lozim bo'lgan har oylik bo'nak to'lovlari summasi sifatida aniqlanadi.

Agar soliq to'lovchilarning konsolidatsiyalashgan guruhini tuzish to'g'risidagi shartnoma soliq organi tomonidan soliq davri boshlanganidan keyin ro'yxatdan o'tkazilgan bo'lsa, soliq to'lovchilar konsolidatsiyalashgan guruhining ishtirokchilari tomonidan soliq davri boshidan buyon o'tgan hisobot davrlarining yakunlari bo'yicha to'langan bo'nak (joriy) to'lovlari soliq to'lovchilar konsolidatsiyalashgan guruhining bo'nak joriy to'lovlari soliq to'lovchilar konsolidatsiyalashgan guruhining tegishli ishtirokchisi hisobiga o'tkazilishi (qaytarilishi) lozim.

Chet davlatning qonun hujjatlariga va (yoki) O'zbekiston Respublikasining xalqaro shartnomasiga muvofiq haqiqatda to'langan (ushlab qolingan) foyda solig'ining summasi yoki ushbu chet davlatda olingan daromadlardan olinadigan aynan o'xshash turdagi soliq O'zbekiston Respublikasida foyda solig'ini to'lash hisobidan soliq to'lovchida ushbu moddada belgilangan tartibda va miqdorlarda hisobga olinishi lozim.

Foyda solig'i summasi yoki O'zbekiston Respublikasi hududidan tashqaridagi manbalardan olingan daromadlardan olinadigan aynan o'xshash turdagi soliqni hisobga olish bir vaqtning o'zida quyidagi shartlarga rioya etilgan holda amalga oshiriladi:

- 1) O'zbekiston Respublikasida soliq solinishi lozim bo'lgan daromad bo'yicha;
- 2) O'zbekiston Respublikasi bilan xalqaro shartnoma mavjud bo'lganda;
- 3) bunday soliq to'langanligini (ushlab qolinganligini) tasdiqlovchi hujjat mavjud bo'lganda.

Foyda solig'ining yoki O'zbekiston Respublikasidan tashqarida to'langan (ushlab qolingan), aynan o'xshash turdagi soliq hisobga olinadigan summasining miqdori soliq to'lovchi ko'rsatilgan daromad olinishi lozim bo'lgan (olingan) soliq davri uchun to'lashi lozim bo'lgan foyda solig'i summasidan oshib ketishi mumkin emas.

Chet davlat vakolatli organining ma'lumotnomasi yoki soliq O'zbekiston Respublikasi hududidan tashqarida to'langanligi faktini tasdiqlovchi boshqa hujjat O'zbekiston Respublikasi hududidan tashqarida foyda solig'i yoki aynan o'xshash turdagi soliq to'langanligini (ushlab qolinganligini) tasdiqlovchi hujjat hisoblanadi.

Agar ushbu moddaning to'rtinchi qismida ko'rsatilgan hujjatlar chet tilida tuzilgan bo'lsa, O'zbekiston Respublikasining davlat tilidagi tarjimai mavjud bo'lishi shart.

***O'zbekiston Respublikasining soliq rezidentlariga to'lanadigan
dividendlar va foizlar tarzidagi daromatlarga soliq solishning o'ziga xos
xususiyatlari.***

Dividendlar tarzidagi daromadlarga soliq solishning o'ziga xos xususiyatlari.

Yuridik shaxs tomonidan O'zbekiston Respublikasining soliq rezidentiga to'lanadigan dividendlarga O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 345-moddasida nazarda tutilgan tartibda to'lov manbaida soliq solinadi va bunday daromadlarni oluvchi tomonidan soliq bazasini aniqlashda chegirib tashlanadi.

Agar dividendlar O'zbekiston Respublikasi norezidenti bo'lgan yuridik shaxs tomonidan O'zbekiston Respublikasi soliq rezidentiga to'lansa, olingan dividendlarga nisbatan to'lanadigan soliq summasi uni oluvchi tomonidan olingan dividendlar summasidan va O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi 337-moddasi birinchi qismining 11-bandida belgilangan soliq stavkasidan kelib chiqib, mustaqil ravishda aniqlanadi. Bunda dividend oluvchilar ushbu moddaga muvofiq hisoblab chiqarilgan soliq summasini daromad manbai joylashgan joy bo'yicha to'langan soliq summasiga kamaytirishga, agar O'zbekiston Respublikasi xalqaro shartnomalarida boshqacha qoida nazarda tutilmagan bo'lsa, haqli emas.

Foiz tarzidagi daromadlarga soliq solishning o'ziga xos xususiyatlari.

Agar ushbu moddaning ikkinchi qismida boshqacha qoida belgilanmagan bo'lsa, O'zbekiston Respublikasi soliq rezidentiga to'lanadigan foizlar ushbu daromadlarni oluvchining soliq bazasida hisobga olinadi va unga ushbu bo'limda nazarda tutilgan tartibda soliq solinadi.

O'zbekiston Respublikasi rezidenti bo'lgan yuridik shaxs tomonidan notijorat va budjet tashkilotlariga mablag'larni depozitga joylashtirishidan to'lanadigan foizlarga to'lov manbaida O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi 337-moddasi birinchi qismining 12-bandida belgilangan miqdordagi soliq stavkasi bo'yicha soliq solinadi va bunday daromadlar oluvchilarning soliq bazasini aniqlashda chegirib tashlanadi.

Soliq agentlari tomonidan dividendlar va foizlardan soliqni hisoblab chiqarish, ushlab qolish hamda to'lash tartibi.

Dividendlar va foizlar tarzida daromadlar to'lovchi yuridik shaxslar O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi 343-moddasining birinchi va 344-

moddasining ikkinchi qismlarida nazarda tutilgan hollarda soliq agentlari deb e'tirof etiladi.

Soliq agenti O'zbekiston Respublikasi soliq rezidentlari deb e'tirof etiladigan yuridik va (yoki) jismoniy shaxslarga dividendlar va foizlar tarzida to'lanadigan daromadlarga nisbatan har bir soliq to'lovchi bo'yicha alohida soliq summasini O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi 337-moddasining birinchi qismi 11-bandida yoki 381-moddasida nazarda tutilgan soliq stavkalari bo'yicha ko'rsatilgan daromadlarni ushbu moddada belgilangan tartibda har bir to'lovga tatbiqan belgilaydi.

Dividendlar oluvchi soliq to'lovchining daromadlaridan ushlab qolinadigan soliq summasini aniqlashda soliq bazasi har bir oluvchiga nisbatan soliq agenti tomonidan shu oluvchiga to'g'ri keladigan soliq solinadigan dividendlar jami summasining ulushi sifatida aniqlanadi. Dividendlarning soliq solinishi lozim bo'lgan bunday jami summasi yuridik shaxs tomonidan barcha oluvchilarning foydasiga taqsimlanishi lozim bo'lgan, ushbu yuridik shaxs tomonidan joriy hisobot (soliq) davrida va o'tgan hisobotda (soliq davrlarida) olingan dividendlarni dividendlarni oluvchilar foydasiga taqsimlash sanasidagi dividendlar umumiy summasiga kamaytirilgan dividendlarning umumiy summasi sifatida aniqlanadi. Bunda taqsimlanadigan dividendlarning umumiy summasini ushbu yuridik shaxs tomonidan olingan dividendlar summasiga kamaytirish, bosharti ushbu olingan dividendlar summasi avval ushbu yuridik shaxsning dividendlar tarzida olingan daromadlariga nisbatan soliq bazasini aniqlashda hisobga olinmagan bo'lsa, amalga oshiriladi.

Soliq agenti O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi 344-moddasining ikkinchi qismida ko'rsatilgan foiz tarzidagi daromadlarga nisbatan soliq summasini, ushbu moddaning ikkinchi qismida belgilangan tartibga aynan o'xshash tartibda aniqlaydi.

Dividendlar va foizlardan olinadigan soliq summasi bo'yicha soliq hisoboti o'zining soliq hisobiga olingan joyidagi soliq organiga dividendlar va foizlar

hisoblangan oydan keyingi oying yigirmanchi kunidan kechiktirmay soliq agentlari tomonidan taqdim etiladi.

Soliq summasi dividendlarni va foizlarni to'lash muddatidan kechiktirmay byudjetga to'lanadi.

Soliq agenti dividendlar va foizlarni oluvchining talabiga ko'ra, ushbu shaxsga soliq davri uchun daromad summasi va ushlab qolingani soliqning umumiy summasi to'g'risida O'zbekiston Respublikasi Davlat Soliq qo'mitasi va O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi tomonidan tasdiqlanadigan shakldagi ma'lumotnoma taqdim etishi shart.

Soliq summasi to'lov manbaida ushlab qolinmagan taqdirda, soliq agenti soliqning ushlab qolinmagan summasini va u bilan bog'liq penya summasini qonun hujjatlariga muvofiq byudjetga kiritishi shart.

**Faoliyatini doimiy muassasa orqali amalga oshirayotgan
nerezidentlarning daromadlariga soliq solishning o'ziga xos xususiyatlari.**

Soliq solinadigan daromadni aniqlash.

Faoliyatini doimiy muassasa orqali amalga oshirayotgan nerezidentning daromadlaridan soliqni hisoblab chiqarish va to'lash ushbu bobda nazarda tutilgan o'ziga xos xususiyatlarni hisobga olgan holda, O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 43-47-boblarida belgilangan tartibda mazkur nerezident tomonidan mustaqil ravishda amalga oshiriladi.

Bajarilishi mazkur bobda nazarda tutilgan, faoliyatini doimiy muassasa orqali amalga oshirayotgan nerezident bo'lgan soliq to'lovchining majburiyatlari uning doimiy muassasasiga yuklatilishi mumkin. Bunda doimiy muassasa soliq to'lovchining barcha huquqlariga ega bo'ladi.

Doimiy muassasaning jami daromadini bunday doimiy muassasaning faoliyati bilan bog'liq bo'lgan, O'zbekiston Respublikasida faoliyatni amalga oshirish boshlangan sanadan e'tiboran olingan daromadlarning quyidagi turlari tashkil etadi:

1) nerezident tomonidan O'zbekiston Respublikasi hududida faoliyatini o'zining doimiy muassasasi orqali amalga oshirish natijasida olingan daromadlar;

2) norezidentning O'zbekiston Respublikasidagi doimiy muassasasi mulkiga egalik qilish, undan foydalanish va (yoki) uni tasarruf qilishdan olgan daromadlari;

3) norezidentning daromadlari, shu jumladan uning boshqa davlatlardagi tuzilmaviy bo'linmalarining O'zbekiston Respublikasidagi O'zbekiston Respublikasi norezidenti bo'lgan mazkur yuridik shaxsning doimiy muassasasi orqali amalga oshiriladigan faoliyatga aynan o'xshash yoki bir xil faoliyatni amalga oshirishdan oladigan daromadlari;

4) O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 351-moddasida ko'rsatilgan O'zbekiston Respublikasidagi manbalardan olingan doimiy muassasaga tegishli boshqa daromadlar;

5) bunday doimiy muassasa faoliyati bilan bog'liq O'zbekiston Respublikasi hududidan tashqaridagi manbalardan olingan daromadlar.

Agar norezident O'zbekiston Respublikasida ham, uning hududidan tashqarida ham o'zining O'zbekiston Respublikasidagi doimiy muassasasi bilan birgalikda bajariladigan bitta loyiha yoki aloqador loyihalar doirasida tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirayotgan bo'lsa, agar norezident xuddi shunday yoki aynan o'xshash faoliyat bilan xuddi shunday yoki aynan o'xshash sharoitlardagi faoliyatda band bo'lgan yakka va alohida shaxs bo'lganida hamda o'zi doimiy muassasasi bo'lgan norezidentdan mustaqil ravishda faoliyat ko'rsatganida olishi mumkin bo'lgan daromad bunday doimiy muassasaning daromadi deb hisoblanadi.

Agar norezidentning doimiy muassasasi tomonidan O'zbekiston Respublikasida ishlab chiqarilgan tovarlarni (xizmatlarni) norezidentning O'zbekiston Respublikasi hududidan tashqarida joylashgan boshqa tarkibiy bo'linmasi realizatsiya qilsa, agar u xuddi shunday yoki aynan o'xshash faoliyat bilan xuddi shunday yoki aynan o'xshash sharoitlardagi faoliyatda band bo'lgan yakka va alohida shaxs bo'lganida hamda o'zi doimiy muassasasi bo'lgan norezidentdan mustaqil ravishda faoliyat ko'rsatganida olishi mumkin bo'lgan daromad bunday doimiy muassasaning daromadi deb e'tirof etiladi.

Agar norezident O'zbekiston Respublikasida uchinchi shaxslarning manfaatlarini ko'zlab, doimiy muassasa shakllanishiga olib keladigan tayyorgarlik

va (yoki) yordamchi turdagi faoliyatni amalga oshirsa va bunda shunday faoliyatga nisbatan haq olish nazarda tutilmagan bo'lsa, soliq solinadigan baza ushbu doimiy muassasaning bunday faoliyat bilan bog'liq xarajatlari summasining 20 foizi miqdorida belgilanadi.

Buxgalteriya hisobi to'g'risidagi qonun hujjatlariga muvofiq O'zbekiston Respublikasi norezidenti doimiy muassasasining shunday norezidentning bosh ofisi yoki boshqa tuzilmaviy bo'linmalari oldidagi majburiyatlari bo'yicha yuzaga keladigan kursga oid farqlar O'zbekiston Respublikasi norezidentining doimiy muassasasi daromadlari (xarajatlari) jumlasiga kiritilmaydi.

Agar norezidentning O'zbekiston Respublikasi hududida faoliyati doimiy muassasa shakllanishiga olib keladigan bittadan ortiq muassasasi bo'lsa, soliq solinadigan baza va soliq summasi har bir muassasa uchun alohida hisoblanadi.

Chegirib tashlanadigan xarajatlarni aniqlash.

Soliq bazasini aniqlash chog'ida O'zbekiston Respublikasidagi faoliyatdan doimiy muassasa orqali soliq solinadigan daromadlar olish bilan bevosita bog'liq bo'lgan xarajatlar, ular O'zbekiston Respublikasida yoki uning hududidan tashqarida qilinganidan qat'i nazar, doimiy muassasaning chegirmalari jumlasiga kiritiladi, bundan O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksiga muvofiq chegirib tashlanmaydigan xarajatlar mustasno.

O'zbekiston Respublikasining norezidentiga o'zining doimiy muassasasi tomonidan to'lanadigan quyidagi ko'rinishdagi summalar ham chegirilmaydi:

1) ushbu norezidentning mulkidan yoki intellektual mulkidan foydalanganlik yoki foydalanish huquqini berganlik uchun royalti, gonorarlar, yig'imlar va boshqa to'lovlar;

2) ushbu norezident tomonidan doimiy muassasaga ko'rsatilgan xizmatlar uchun xarajatlar;

3) ushbu norezident tomonidan doimiy muassasaga berilgan zayomlar bo'yicha pul mukofotlari;

4) ushbu norezidentning O'zbekiston Respublikasidagi doimiy muassasasi orqali faoliyatidan daromadlar olish bilan bog'liq bo'lmagan xarajatlar;

5) ushbu norezidentning mazkur moddani to'rtinchi qismida belgilangan, O'zbekiston Respublikasida doimiy muassasa orqali faoliyatni amalga oshirish bilan bog'liq bo'lmagan boshqaruvga oid va umumma'muriy xarajatlari.

Agar qo'llaniladigan O'zbekiston Respublikasi xalqaro shartnomasi qoidalariga ko'ra O'zbekiston Respublikasi norezidenti doimiy muassasasining soliq solinadigan daromadini aniqlashda shu norezidentning boshqaruvga oid va umumma'muriy xarajatlarini cheginib tashlashga yo'l qo'yilsa, bunday xarajatlar summasi shunday norezident tomonidan o'z tanloviga binoan quyidagi usullardan biri bo'yicha aniqlanadi:

- 1) xarajatlarni mutanosib ravishda taqsimlash usuli;
- 2) xarajatlarni chegirmalarga bevosita (to'g'ridan to'g'ri) kiritish usuli.

Ushbu modda uchinchi qismining maqsadida ishlab chiqarish jarayoni bilan bog'liq bo'lmagan boshqaruv va boshqaruv xodimlarining mehnatiga haq to'lash bilan bog'liq xarajatlar boshqaruvga oid va umumma'muriy xarajatlar deb e'tirof etiladi. Bunda ushbu norezidentning boshqaruvga oid va umumma'muriy xarajatlari jumlasiga quyidagilar kiritilmaydi:

- 1) norezidentning bevosita doimiy muassasasi tomonidan O'zbekiston Respublikasida yoki norezidentning vakolatxonasi tomonidan O'zbekiston Respublikasida O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksiga muvofiq chegirmalar jumlasiga kiritiladigan boshqaruvga oid va umumma'muriy xarajatlari;

- 2) norezidentning bevosita vakolatxonasi yoki doimiy muassasalari tomonidan boshqa davlatlarda qilingan, O'zbekiston Respublikasida soliq to'lovchi sifatida ro'yxatdan o'tkazilgan doimiy muassasasining faoliyati bilan bog'liq bo'lmagan boshqaruvga oid va umumma'muriy xarajatlari;

- 3) O'zbekiston Respublikasida ro'yxatdan o'tkazilgan doimiy muassasaning faoliyati bilan bog'liq bo'lmagan boshqaruvga oid va umumma'muriy xarajatlar.

Norezident hisobot (soliq) davri mobaynida o'z tanloviga ko'ra boshqaruvga oid va umumma'muriy xarajatlarni soliq hisobotiga ilovada ko'rsatiladigan doimiy muassasaning chegirmalariga kiritish usullaridan faqat bittasini qo'llaydi.

Norezidentning boshqaruvga oid va umumma'muriy xarajatlari O'zbekiston Respublikasidagi doimiy muassasaning chegirmalariga O'zbekiston Respublikasi Davlat Soliq qo'mitasi tomonidan belgilangan tartibda kiritiladi.

Soliq hisobotini taqdim etish va soliq to'lash tartibi.

Doimiy muassasalar orqali faoliyat yuritadigan norezidentlar soliq hisobotini soliq hisobiga qo'yilgan joydagi soliq organiga O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi 339-moddasining to'rtinchi va beshinchi qismlarida nazarda tutilgan tartibda va muddatlarda taqdim etadi.

Doimiy muassasa orqali faoliyat yuritadigan norezidentlar soliq davrining yakunlariga ko'ra soliq hisobotini taqdim etish uchun nazarda tutilgan muddatlarda, soliq hisobiga qo'yilgan joydagi soliq organiga O'zbekiston Respublikasidagi faoliyati to'g'risidagi hisobotni ham (ixtiyoriy shaklda) taqdim etadi.

Doimiy muassasaning faoliyati soliq davri tugaguniga qadar tugatilgan taqdirda, soliq bo'yicha soliq hisoboti va O'zbekiston Respublikasidagi faoliyati to'g'risidagi hisobot faoliyat tugatilganidan keyin bir oydan kechiktirmay taqdim etilishi kerak.

Soliqni to'lash O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 340-moddasida nazarda tutilgan tartibda umumiy asoslarda amalga oshiriladi.

Norezident O'zbekiston Respublikasi hududida doimiy muassasa orqali faoliyatini tugatganda soliq bunday faoliyat tugaguniga qadar to'lanadi.

Soliq agenti tomonidan ushlab qolingani soliqni hisobga olish tartibi.

O'zbekiston Respublikasining norezidenti tomonidan doimiy muassasa belgilariga javob beradigan faoliyatdan, doimiy muassasa sifatida soliq organida hisobga qo'yishga qadar olingan daromadlarga O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 50-bobida belgilangan tartibda soliq agentida soliq solinishi lozim. Bunda soliq agenti tomonidan ushlab qolingani soliq norezident soliq organida doimiy muassasa sifatida hisobga qo'yilganidan keyin soliq majburiyatlarini qoplash hisobiga hisobga olinishi lozim.

Mazkur moddaning birinchi qismida ko'rsatilgan hisobga olish soliq agenti tomonidan soliq ushlab qolinganligini tasdiqlovchi hujjatlar mavjud bo'lgan taqdirda amalga oshiriladi.

Norezidentlarning doimiy muassasa bilan bog'liq bo'lmagan daromadlariga soliq solishning o'ziga xos xususiyatlari.

Norezidentning O'zbekiston Respublikasidagi manbalardan olingan va doimiy muassasa bilan bog'liq bo'lmagan daromadlaridan olinadigan soliq norezidentga daromad to'lovchi soliq agenti tomonidan hisoblab chiqariladi va ushlab qolinadi. Soliqning ushlab qolinishi soliq to'lovchining daromadlaridan bunday daromadlarning har bir to'lovi paytida amalga oshiriladi.

Bunday daromadlar jumlasiga, xususan, quyidagilar kiradi:

- 1) O'zbekiston Respublikasining yuridik shaxslaridan olingan dividendlar;
- 2) O'zbekiston Respublikasining qarz majburiyatlari bo'yicha foizlar, shu jumladan chiqarish va muomalada bo'lish shartlarida foizlar ko'rinishidagi daromatlarni olish nazarda tutilgan davlat qimmatli qog'ozlari. Bunda O'zbekiston Respublikasining davlat obligatsiyalari va boshqa qimmatli qog'ozlari bo'yicha daromatlarga, shuningdek O'zbekiston Respublikasi yuridik shaxslarining xalqaro obligatsiyalari bo'yicha daromatlarga soliq solinmaydi;
- 3) O'zbekiston Respublikasining yuridik shaxslaridan va yakka tartibdagi tadbirkorlaridan olingan har qanday turdagi qarz majburiyatlari (shuningdek foydada ishtirok etish huquqini beruvchi obligatsiyalar va konvertatsiya qilinadigan obligatsiyalar) bo'yicha foizlar;
- 4) har qanday nomoddiy aktivdan O'zbekiston Respublikasida foydalanish yoki foydalanish huquqini berish uchun royalti;
- 5) quyidagilar realizatsiya qilinganda olinadigan daromadlar:
 - a) aksiyalar (bundan fond birjasida realizatsiya qilinadigan aksiyalar mustasno), O'zbekiston Respublikasining rezidenti bo'lgan yuridik shaxslarning ustav fondidagi (ustav kapitalidagi) ulushi (paylar);
 - b) O'zbekiston Respublikasi hududida joylashgan ko'chmas mulk;

v) mulk majmuasi sifatida O'zbekiston Respublikasi hududida joylashgan korxonalar;

g) O'zbekiston Respublikasining qonun hujjatlariga muvofiq tashkil etilgan investitsiya pay fondlarining investitsiya paylari.

Bunday daromadlarga soliq solishning o'ziga xos xususiyatlari O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 356-moddasida belgilanadi;

6) norezidentga tegishli bo'lgan va O'zbekiston Respublikasi rezidenti orqali tashqi savdo faoliyatini amalga oshirish doirasida topshiriq shartnomasi va boshqa aynan o'xshash fuqarolik-huquqiy shartnomalar asosida sotiladigan tovarlarni realizatsiya qilishdan olingan daromadlar.

Ushbu bandeda ko'rsatilgan daromadlar hujjatlar bilan tasdiqlangan, norezident tomonidan realizatsiya qilingan tovar uchun olinadigan summaning uni olishdan oshgan qismi sifatida belgilanadi. Tovarlarni sotib olish qiymatini tasdiqlovchi hujjatlar bo'lmagan taqdirda, soliqni ushlab qolish norezident tomonidan olinadigan barcha summadan amalga oshiriladi;

7) O'zbekiston Respublikasida yuzaga keladigan tavakkalchiliklarni sug'urtalash, birgalikda sug'urtalash va qayta sug'urtalash shartnomalari bo'yicha to'lanadigan sug'urta mukofotlari;

8) O'zbekiston Respublikasi rezidentlari tomonidan xalqaro aloqa uchun simli o'tkazgich, radio-optik yoki boshqa elektromagnit tizimlar orqali belgilar, signallar, matnlar, tasvirlar, tovushlarni uzatish, qabul qilish va qayta ishlash uchun to'lovni nazarda tutuvchi telekommunikatsiya xizmatlarini ko'rsatishdan olinadigan daromadlar;

9) xalqaro tashish, shu jumladan yuklarni yuklash, qayta yuklash, tushirish va joylash uchun tashish shartnomasi shartlarida nazarda tutilgan to'lov bo'yicha xizmatlar.

Xalqaro tashish deganda yo'lovchilarni, yuklarni, tovarlarni, shu jumladan pochta daryo yoki havo kemalari, avtomobil yoki temir yo'l transporti orqali, davlatlardan biri O'zbekiston Respublikasi bo'lgan turli davlatlarda joylashgan punktlar o'rtasida amalga oshiriladigan har qanday tashish tushuniladi.

Ushbu bandning maqsadi uchun faqat O'zbekiston Respublikasidan tashqarida joylashgan punktlar o'rtasida, shuningdek faqat O'zbekiston Respublikasi hududida joylashgan punktlar o'rtasida amalga oshiriladigan tashish xalqaro tashish deb e'tirof etilmaydi;

10) O'zbekiston Respublikasi hududida foydalaniladigan mol-mulkni ijaraga va ikkilamchi ijaraga berish, shu jumladan lizing operatsiyalaridan olingan daromadlar, daryo, havo kemalarini va (yoki) boshqa transport vositalarini, shuningdek konteynerlarni ijaraga yoki qo'shimcha ijaraga berishdan olingan daromadlar;

11) xalqaro tashishlarda va O'zbekiston Respublikasi ichida tashishlarda transport-ekspeditorlik xizmatlari.

Bunda yuk yuboruvchidan (yuk oluvchidan) olingan summa va yuk tashuvchining tegishli birlamchi hujjatlari bilan tasdiqlangan, yuk tashuvchiga to'lanishi lozim bo'lgan summa o'rtasidagi farq sifatida hisoblangan mukofot summasi soliq solinishi lozim bo'lgan daromaddir. Yuk tashuvchining tegishli birlamchi hujjatlari bo'lmagan taqdirda, O'zbekiston Respublikasining norezidentiga O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi 353-moddasining 3-bandida belgilangan soliq stavkalari bo'yicha to'langan barcha summaga soliq solinishi lozim;

12) shartnoma majburiyatlarini buzganlik uchun jarimalar, penyalalar va boshqa to'lovlar;

13) beg'araz olingan mol-mulk, xizmatlar. Beg'araz olingan mol-mulkning (xizmatlarning) qiymati O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 299-moddasida nazarda tutilgan tartibda belgilanadi;

14) O'zbekiston Respublikasining soliq rezidentiga yoki faoliyatini O'zbekiston Respublikasida doimiy muassasa orqali amalga oshirayotgan norezident bo'lgan yuridik shaxsga qarzni talab qilish huquqidan voz kechishdan olingan daromad.

Bunda shunday daromadning miqdori norezidentning birlamchi hujjatlariga muvofiq, qaysi talab qilish huquqi bo'yicha voz kechish amalga oshirilgan bo'lsa,

o'sha talab qilish huquqining qiymati va talab qilish huquqidan voz kechish sanasida qarzdordan olinishi lozim bo'lgan talab qilish qiymati o'rtasidagi ijobiy farq sifatida belgilanadi;

15) O'zbekiston Respublikasining soliq rezidentidan yoki O'zbekiston Respublikasida faoliyatini doimiy muassasa orqali amalga oshirayotgan norezident bo'lgan yuridik shaxsdan qarzni talab qilish huquqini olish chog'ida talab qilish huquqidan voz kechishdan olingan daromad.

Bunda shunday daromadning miqdori asosiy qarzning talabiga ko'ra qarzdordan olinishi lozim bo'lgan summa, shu jumladan talab qilish huquqidan voz kechish sanasidagi asosiy qarzdan ortiq bo'lgan summa va talab qilish huquqini olish qiymati o'rtasidagi ijobiy farq sifatida belgilanadi;

16) serverga axborot joylashtirish va unga texnik xizmat ko'rsatish uchun O'zbekiston Respublikasi hududida disk maydoni va (yoki) aloqa kanalini taqdim etishdan olingan daromadlar;

17) boshqaruvga oid, texnik yoki maslahat xususiyatiga ega xizmatlar uchun to'lov sifatida belgilangan texnik xizmatlardan olingan daromadlar;

18) norezident tomonidan O'zbekiston Respublikasi hududida xizmatlar ko'rsatishdan olingan boshqa daromadlar.

Quyidagilar norezidentlarning O'zbekiston Respublikasidagi manbalaridan olingan daromadlar jumlasiga kirmaydi:

1) faqat tashqi savdo operatsiyalarini amalga oshiruvchi shaxs nomidan va uning manfaatlarini ko'zlab amalga oshirilgan hamda faqat O'zbekiston Respublikasida tovar sotib olish yoki O'zbekiston Respublikasi hududiga tovar olib kirish bilan bog'liq tashqi savdo operatsiyalaridan olingan daromadlar.

O'zbekiston Respublikasi hududiga tovarlar olib kirish bilan bog'liq operatsiyalarga nisbatan ushbu qoida quyidagi shartlarga rioya etgan holda import bojxona tartib-taomiliga joylashtirilganda qo'llaniladi:

a) tovari yetkazib berish ushbu shaxs tomonidan O'zbekiston Respublikasi hududida joylashgan saqlash joylaridan (shu jumladan bojxona omborlaridan) amalga oshirilmasa;

b) tovar chet el yuridik shaxsining O'zbekiston Respublikasidagi doimiy muassasasi orqali sotilmasa.

Agar ushbu bandning ikkinchi xatboshisida ko'rsatilgan shartlardan hech bo'lmaganda bittasi bajarilmagan bo'lsa, ushbu shaxsning O'zbekiston Respublikasidagi faoliyatiga taalluqli daromadlarining bir qismi tovarni realizatsiya qilish chog'ida O'zbekiston Respublikasidagi manbalardan olingan daromad deb e'tirof etiladi.

Agar norezident tomonidan montaj va (yoki) ishga tushirish-sozlash xizmatlari, xodimlarni o'qitish xizmatlari va boshqa shu kabi xizmatlar ko'rsatilishini nazarda tutuvchi asbob-uskunalar (qurilmalar, mexanizmlar, butlovchi va ehtiyot qismlar) sotib olish (sotish) bo'yicha xalqaro shartnomada (kontrakt) ko'rsatiladigan xizmatlar qiymati alohida ko'rsatilmagan bo'lsa, norezidentning soliq solinadigan daromadi bunday asbob-uskunalar (qurilmalar, mexanizmlar, butlovchi va ehtiyot qismlar) qiymatining 20 foiziga teng deb qabul qilinadi. Xuddi shunday qoidalar, shuningdek O'zbekiston Respublikasi hududida norezident vakillarining tashqi savdo shartnomasi (kontrakti) bo'yicha asbob-uskunalarini montaj qilish, o'rnatish yoki ishga tushirish-sozlash paytida haqiqatdan mavjud bo'lgan taqdirda, hattoki ushbu shartnomada (kontrakt) norezidentlar tomonidan montaj va (yoki) ishga tushirish-sozlash ishlarini amalga oshirish, ular tomonidan xodimlarni o'qitish xizmatlarini va boshqa shu kabi xizmatlarni ko'rsatish nazarda tutilmagan bo'lsa ham, qo'llaniladi;

2) O'zbekiston Respublikasidan tashqarida xizmatlar ko'rsatishdan olingan daromadlar, bundan mazkur moddaning ikkinchi qismida nazarda tutilgan xizmatlar ko'rsatishdan olingan daromadlar mustasno.

Xizmat ko'rsatish bo'yicha kontrakt)da norezident tomonidan O'zbekiston Respublikasi hududida ham, uning tashqarisida ham xizmatlar ko'rsatilishini nazarda tutuvchi qoidalar mavjud bo'lganda, ushbu moddada belgilangan soliqni hisoblab chiqarish va ushlab qolish tartibi xizmatlarning har bir turi uchun alohida-alohida qo'llaniladi. Norezident tomonidan yagona ishlab chiqarish-texnologik sikl doirasida xizmat ko'rsatishning har bir bosqichi norezidentning daromadlaridan

to'lov manbaida soliqni ushlab qolish maqsadida xizmatlarning alohida turi sifatida ko'rib chiqiladi. Bunda kontrakt bo'yicha norezident daromadlarining umumiy summasi O'zbekiston Respublikasida va uning tashqarisida xizmatlar ko'rsatishdan olingan daromatlarga asoslangan tarzda taqsimlangan bo'lishi kerak.

Ushbu moddaning to'rtinchi qismi qoidalarini qo'llash maqsadida norezident xizmat oluvchiga norezidentning umumiy daromad summasi O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatishdan olingan daromadlar va uning tashqarisida xizmat ko'rsatishdan olingan daromatlarga taqsimlanganligini tasdiqlovchi, O'zbekiston Respublikasining qonun hujjatlariga va (yoki) chet davlatning qonun hujjatlariga muvofiq tuzilgan, norezident tomonidan tasdiqlangan hisob-kitob hujjatlarining ko'chirma nusxalarini taqdim etishi shart. Bunday taqsimlanish mavjud bo'lmaganda, ham O'zbekiston Respublikasida, ham uning tashqarisida xizmat ko'rsatishdan norezidentga to'lanadigan daromadning butun summasiga soliq solinishi lozim.

Soliq agentlari deb e'tirof etiladigan shaxslar.

Quyidagilar soliq agentlari deb e'tirof etiladi:

1) yuridik shaxslar, shu jumladan soliq to'lovchilar konsolidatsiyalashgan guruhining ishtirokchilari;

2) yakka tartibdagi tadbirkorlar;

3) faoliyatini doimiy muassasalar orqali amalga oshiruvchi norezidentlar;

4) norezident bo'lgan yuridik shaxslarning O'zbekiston Respublikasidagi vakolatxonalari;

5) O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi 351-moddasi ikkinchi qismining 5-bandida ko'rsatilgan mol-mulkni oluvchi jismoniy shaxslar va O'zbekiston Respublikasi norezidenti bo'lgan yuridik shaxslar, shuningdek yuridik shaxs tashkil etmagan holda chet el tuzilmalari, bundan ushbu qismning 3-bandida ko'rsatilganlar mustasno.

Soliq stavkalari quyidagi miqdorlarda belgilanadi:

9-jadval

Soliq stavkalari¹¹

T/r	Soliq solinadigan daromad	Soliq stavkalari, foizlarda
1	Dividendlar va foizlar	10
2	Sug'urta, birgalikda sug'urta qilish va qayta sug'urta qilish shartnomalari bo'yicha sug'urta mukofotlari	10
3	Kalqaro aloqa uchun telekommunikatsiyalar, xalqaro ashishlar (fraxtdan olingan daromadlar)	6
4	Investitsiya loyihalarini moliyalashtirish uchun jalb etilgan kreditlar bo'yicha, O'zbekiston Respublikasi banklari va lizing beruvchilari tomonidan chet el moliya institutlariga to'lanadigan daromadlar	0
5	O'zbekiston Respublikasining rezidentlari bo'lgan banklaming vakillik hisobvaraqlarini ochish va yuritish hamda ular yuzasidan hisob-kitoblarni amalga oshirish, shuningdek xalqaro to'lov kartochkalari vositasida hisob-kitoblarni amalga oshirish bilan bog'liq xizmatlar ko'rsatishdan olinadigan daromadlar	0
6	Boshqa daromadlar, bundan 1 — 5-bandlarda ko'rsatilgan daromadlar mustasno	20

Soliq agentlari tomonidan soliqni hisoblab chiqarish tartibi.

Soliq bazasi soliq to'lovchiga har bir daromadni to'lash chog'ida soliq agenti tomonidan alohida aniqlanadi.

¹¹ O'zbekiston Respublikasi soliq Kodeksi www.soliq.uz

Norezidentning O'zbekiston Respublikasidagi manbalardan olingan daromadlariga solinadigan soliq summasi O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 356-moddasida nazarda tutilgan o'ziga xos xususiyatlarni hisobga olgan holda soliq bazasining soliq stavkasiga muvofiq bo'lgan foizdagi ulushi sifatida hisoblab chiqariladi.

Soliq summasi O'zbekiston Respublikasining norezidentiga daromadni to'lash sanasidagi O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki tomonidan belgilangan kurs bo'yicha milliy valyutada, O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 356-moddasida nazarda tutilgan o'ziga xos xususiyatlarni inobatga olgan holda hisoblab chiqariladi va to'lanadi.

Norezidentlarga to'lanadigan daromadlardan olinadigan soliq summasini hisoblab chiqarish va ushlab qolish soliq agenti tomonidan daromadlarning barcha turlari bo'yicha amalga oshiriladi, bundan quyidagi hollar mustasno, agar:

1) soliq agenti norezident tomonidan to'lanadigan daromad norezidentning O'zbekiston Respublikasidagi doimiy muassasasiga taalluqli ekanligi va soliq agentning ixtiyorida norezident soliq organida norezidentning doimiy muassasasi sifatida hisobda turganligi to'g'risida soliq organi tomonidan tasdiqlangan ma'lumotnoma borligi haqida xabardor qilingan bo'lsa;

2) norezidentga to'lanadigan daromadga nisbatan O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 353-moddasida 0 foizli soliq stavkasi nazarda tutilgan bo'lsa;

3) mahsulot taqsimoti to'g'risidagi bitimlarni bajarishda olingan daromadlar to'lanadigan bo'lsa, agar O'zbekiston Respublikasining qonun hujjatlarida bunday daromadlarni soliq solishdan ozod etish nazarda tutilgan bo'lsa;

4) O'zbekiston Respublikasining qo'llaniladigan xalqaro shartnomalariga muvofiq O'zbekiston Respublikasida soliq solinmaydigan daromadlar to'lanadigan bo'lsa, basharti tegishli daromadni olish uchun haqiqiy huquqqa ega bo'lgan norezident tomonidan soliq agentiga O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 358-moddasida nazarda tutilgan tasdiqnoma taqdim etilgan bo'lsa.

Norezidentga O'zbekiston Respublikasining qo'llaniladigan xalqaro shartnomasiga muvofiq O'zbekiston Respublikasida kamaytirilgan soliq stavkalari

bo'yicha soliq solinadigan daromadlar to'langan taqdirda, daromatlardan soliq summasini hisoblab chiqarish va ushlab qolish norezident tomonidan soliq agentiga O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 358-moddasida nazarda tutilgan tasdiqnoma taqdim etilishi sharti bilan tegishli kamaytirilgan soliq stavkalari bo'yicha amalga oshiriladi. Ushbu qism qoidalari O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 6-moddasi qoidalari hisobga olingan holda qo'llaniladi.

Daromadni to'lash deganda, norezidentga bunday to'lash amalga oshiriladigan joyidan qat'i nazar, quyidagilar tushuniladi, xususan:

1) naqd pul va (yoki) naqd pulsiz shaklda pullarni, qimmatli qog'ozlarni, ishtirok etish ulushini, tovarlarni, mol-mulkni berish;

2) O'zbekiston Respublikasi norezidentining daromadlariga nisbatan tuziladigan bitimlar (voz kechish haqi, bir turdagi qarama-qarshi talabnomani hisobga o'tkazish, talab qilish huquqidan boshqa shaxs foydasiga voz kechish chog'ida hisobga o'tkazish, novatsiya, qarzdor kechib yuborish);

3) bajarishning imkoni bo'lmaganligi yoki qarzdor va kreditor ayni bir shaxs ekanligi tufayli daromadni to'lash majburiyatining tugashi.

Agar daromad pulsiz shaklda yoki o'zaro hisobga o'tkazishlar orqali to'lansa, shuningdek agar ushlab qolinishi lozim bo'lgan soliq summasi norezidentning pul shaklida olinadigan daromadi summasidan ortiq bo'lsa, agar ushbu moddaning o'n ikkinchi qismida boshqacha qoida nazarda tutilmagan bo'lsa, soliq agenti soliqni norezidentning pulsiz shaklda olinadigan daromadini tegishli tarzda hisoblab chiqarilgan summada byudjetga to'lashi shart.

Norezidentning daromadlariga soliq solish mazkur norezident tomonidan o'z daromadlarini uchinchi shaxslarning, boshqa davlatlardagi o'z bo'linmalarining foydasiga va boshqa maqsadlarda tasarruf etishdan qat'i nazar, amalga oshiriladi.

Sug'urta mukofotlaridan olingan daromadlar bo'yicha soliqlarning to'langan summalari sug'urta hodisalari yuzaga kelganda qayta ko'rib chiqilishi mumkin.

Sug'urta hodisasi yuzaga kelganda sug'urta to'lovlari o'zidan soliq agenti tomonidan soliq ushlab qolingani va to'langan sug'urtalovchi bo'lgan

norezidentning daromadlarini kamaytirish uchun hisobga o'tkazishga qabul qilinadi. Mazkur qayta hisoblash norezidentga daromadni to'lagan va daromadni to'lash chog'ida soliqni ushlab qolgan soliq agenti tomonidan amalga oshirilishi mumkin.

Soliq summasi ushlab qolinmaganda yoki O'zbekiston Respublikasining xalqaro shartnomalari qoidalari g'ayriqonuniy ravishda qo'llanilganda, bu soliqning ushlab qolinmasligiga yoki to'liq ushlab qolinmasligiga sabab bo'lsa, soliq agenti ushlab qolinmagan soliq summasini va tegishli penya summasini byudjetga kiritishi shart.

Soliq agenti tomonidan O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining qoidalariga muvofiq norezidentning daromadlaridan hisoblab chiqarilgan soliq summasi o'z mablag'lari hisobidan uni ushlab qolmagan holda to'langan taqdirda, soliq agentining soliqni ushlab qolish va o'tkazish bo'yicha majburiyati bajarilgan deb e'tirof etiladi.

Soliq agentlari tomonidan soliq hisob-kitobini taqdim etish va uni to'lash tartibi.

Norezidentlarning daromadlaridan olinadigan soliq summalari bo'yicha soliq hisoboti soliq agenti tomonidan o'zi soliq hisobiga qo'yilgan joydagi soliq organiga daromadlar to'langan oydan keyingi oyning yigirmanchi kundan kechiktirmay taqdim etiladi.

Agar O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 356-moddasida boshqacha qoida nazarda tutilmagan bo'lsa, norezidentlarning daromadlaridan hisoblab chiqarilgan va ushlab qolingani soliq summasi soliq agenti tomonidan byudjetga quyidagi muddatlarda to'lanadi:

- 1) banklar tomonidan, bundan dividendlar va foizlar tarzidagi daromadlar mustasno, - daromadlarni to'lash amalga oshirilgan oydan keyingi oyning beshinchi kundan kechiktirmay;
- 2) qolganlar tomonidan, - norezidentga daromadlar to'langan kunning keyingi kundan kechiktirmay.

O'zbekiston Respublikasi norezidentlarining mol-mulkni realizatsiya qilishdan olingan daromadlariga soliq solishning o'ziga xos xususiyatlari.

Agar O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 351-moddasi ikkinchi qismi 5-bandida ko'rsatilgan ustav fondidagi (ustav kapitalidagi) aksiyalar, ulushlar (paylar), ko'chmas mulk, mol-mulk majmuasi tarzidagi korxonalar, payli investitsiya fondlari investitsiya paylari (bundan buyon ushbu moddada mol-mulk deb yuritiladi) norezident bo'lgan bir yuridik shaxs tomonidan norezident bo'lgan boshqa yuridik shaxsga yoki norezident bo'lgan jismoniy shaxsga yoxud O'zbekiston Respublikasi rezidentiga realizatsiya qilingan bo'lsa, ushbu modda qoidalari qo'llaniladi.

Ushbu modda birinchi qismining qoidalari yuridik shaxs tashkil etilmagan holdagi chet el tuzilmalariga nisbatan ham tatbiq etiladi.

O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 351-moddasi ikkinchi qismi 5-bandida ko'rsatilgan mol-mulkni realizatsiya qilishdan olingan daromadlar mol-mulkni realizatsiya qilish summasining uni hujjatlar bilan tasdiqlanadigan sotib olish qiymatidan oshgan summasi sifatida aniqlanadi. Mol-mulkni sotib olish qiymatini tasdiqlaydigan hujjatlar mavjud bo'lmaganda, soliq agenti tomonidan soliqni ushlab qolish mol-mulkni realizatsiya qilish qiymatidan kelib chiqqan holda amalga oshiriladi.

Mol-mulkni realizatsiya qiluvchi norezident soliq agentiga mol-mulkni sotib olish qiymatini tasdiqlovchi hujjatlarning (ular mavjud bo'lgan taqdirda) ko'chirma nusxalarini taqdim etishi shart. Soliq agenti taqdim etilgan hujjatlar asosida O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi 351-moddasi ikkinchi qismining 5-bandiga muvofiq aniqlanadigan soliq bazasidan hamda O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 353-moddasida belgilangan soliq stavkalaridan kelib chiqqan holda soliq summasini hisoblab chiqaradi va ushlab qoladi.

Soliq agenti sotib olinayotgan mol-mulkka bo'lgan mulk huquqini ro'yxatdan o'tkazguniga (rasmiylashtirguniga) qadar norezidentning mol-mulkni realizatsiya qilishdan olgan daromadlari bo'yicha O'zbekiston Respublikasi Davlat Soliq qo'mitasi va O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi tomonidan

tasdiqlanadigan shakldagi soliqning hisob-kitobini quyidagilarni realizatsiya qilish chog'ida mustaqil ravishda yoki vakolatli shaxs orqali taqdim etishi shart:

1) O'zbekiston Respublikasi rezidentlari bo'lgan yuridik shaxslarning ustav fondidagi (ustav kapitalidagi) aksiyalarni, ulushni (payni) realizatsiya qilishda — mazkur yuridik shaxs ro'yxatdan o'tkazilgan joydagi soliq organiga;

2) O'zbekiston Respublikasi hududida turgan ko'chmas mulkni realizatsiya qilishda — ko'chmas mulk turgan joydagi soliq organiga;

3) O'zbekiston Respublikasi hududida joylashgan mol-mulk majmuasi tarzidagi korxonani realizatsiya qilishda — mazkur korxonaga ro'yxatdan o'tkazilgan joydagi soliq organiga;

4) qonun hujjatlariga muvofiq tashkil etilgan payli investitsiya fondlarining investitsiya paylarini realizatsiya qilishda — ishonchli boshqaruvchi ro'yxatdan o'tkazilgan joydagi soliq organiga.

Norezidentning mol-mulkni realizatsiya qilishdan olgan daromadlari bo'yicha soliq hisoboti norezident daromadni oladigan valyutada tuziladi. Soliq hisobotiga mol-mulk oldi-sotdi shartnomasining ko'chirma nusxasi hamda sotuvchi tomonidan taqdim etilgan, mol-mulkni olish qiymatini tasdiqlovchi hujjatlarning (mavjud bo'lgan taqdirda) ko'chirma nusxalari ilova qilinadi. Agar mol-mulkni sotib olish qiymati soliq hisoboti tuziladigan valyutada ifodalanmagan bo'lsa, mazkur qiymat O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining mol-mulkni sotib olish sanasidagi kursi bo'yicha soliq hisoboti tuzilayotgan valyutaga qayta hisoblab chiqariladi. Soliq organlari soliq hisob-kitobi taqdim etilgan sanadan e'tiboran o'n ish kuni ichida soliq agenti yoki uning vakolatli shaxsi nomiga soliq summasi O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining soliq hisobotini taqdim etish sanasidagi kursi bo'yicha milliy valyutadagi soliq summasini ko'rsatgan holda to'lov xabarnomasini yoxud norezident tomonidan realizatsiya qilingan mol-mulkdan olingan soliq bo'yicha qarzdorlik yo'qligi to'g'risidagi ma'lumotnomani yozib beradi.

Soliq sotib olingan mol-mulkka bo'lgan mulk huquqi ro'yxatdan o'tkazilguniga (rasmiylashtirilguniga) qadar byudjetga to'lanishi lozim.

Soliq organi soliq to'langanligi faktini tasdiqlovchi hujjat taqdim etilgan sanadan e'tiboran bir ish kuni ichida soliq agentiga yoki uning vakolatli shaxsiga soliq to'langanligi yoxud soliq bo'yicha qarzdorlik yo'qligi to'g'risida ma'lumotnoma beradi, ma'lumotnoma olingan mol-mulkka bo'lgan mulk huquqini ro'yxatdan o'tkazuvchi (rasmiylashtiruvchi) organga taqdim etiladi.

Olinadigan mol-mulkka bo'lgan mulk huquqini ro'yxatdan o'tkazuvchi (rasmiylashtiruvchi) organlar soliq organining ma'lumotnomasi taqdim etilgan taqdirdagina mulk huquqini ro'yxatdan o'tkazishni (rasmiylashtirishni) amalga oshiradi.

Ushbu modda uchinchi-to'qqizinchi qismlarining qoidalari aksiyalarni va investitsiya paylarini O'zbekiston Respublikasi qimmatli qog'ozlarining birjadagi va birjadan tashqari uyushgan bozorlarida realizatsiya qilish chog'ida qo'llanilmaydi.

Aksiyalar va investitsiya paylari qimmatli qog'ozlarning birjadagi va birjadan tashqari uyushgan bozorida realizatsiya qilinganda O'zbekiston Respublikasining qimmatli qog'ozlari bozorida hisob-kitob — kliring palatasi soliq agenti deb e'tirof etiladi.

Soliq agenti aksiyalarning va investitsiya paylarining tuzilgan oldi-sotdi bitimlari bo'yicha savdolar yakunlari reyestri asosida hisob-kitob-kliring operatsiyalarini o'tkazish vaqtida realizatsiya qilingan aksiyalar (investitsiya paylari) qiymatidan va O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 353-moddasida belgilangan soliq stavkalaridan kelib chiqqan holda sotuvchining pul mablag'laridan soliqni ushlab qoladi.

Soliq summasi pul mablag'larini aksiyalar va investitsiya paylari qiymatini to'lash hisobiga bir vaqtning o'zida sotuvchining hisobvarag'iga pul mablag'lari o'tkazilgan holda to'lov valyutasida byudjetga to'lanadi. Soliq agenti aksiyalar va investitsiya paylari sotuvchisining talabiga ko'ra bitim va ushlab qolingani soliq summasi haqida ma'lumotnoma berishi shart.

Soliq agenti soliq hisobotini taqdim etish muddatlarida o'zi soliq hisobiga qo'yilgan joydagi soliq organiga soliq ushlab qolingani aksiyalar va investitsiya

paylarining oldi-sotdisiga doir bitimlarning O'zbekiston Respublikasi Davlat Soliq qo'mitasi va Moliya vazirligi tomonidan tasdiqlanadigan shakl bo'yicha reyestrini taqdim etadi.

Aksiyalar va investitsiya paylarini sotib olish qiymatini tasdiqlovchi hujjatlar mavjud bo'lgan taqdirda, sotuvchi soliq agenti soliq hisobida turgan joydagi soliq organiga ortiqcha to'langan soliqni qaytarish to'g'risida ariza taqdim etish huquqiga ega. Arizaga aksiyalami va investitsiya paylarini realizatsiya qilish va sotib olish qiymatini tasdiqlovchi hujjatlarning ko'chirma nusxalari hamda soliq agenti tomonidan berilgan bitim va ushlab qolingani soliq summasi haqidagi ma'lumotnomaning ko'chirma nusxasi ilova qilinadi.

Norezidentlarning daromadlari bo'yicha ortiqcha to'langan soliq summasini qaytarish O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi va Davlat Soliq qo'mitasi tomonidan belgilangan tartibda amalga oshiriladi.

O'zbekiston Respublikasining xalqaro shartnomalari bo'yicha soliq solishdan ozod qilishning yoki pasaytirilgan soliq stavkalarini qo'llashning o'ziga xos xususiyatlari.

O'zbekiston Respublikasining xalqaro shartnomasi (bitimi) qoidalarini qo'llashning ushbu moddada belgilangan tartibi norezidentning O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 351-moddasida nazarda tutilgan daromadlariga nisbatan tatbiq etiladi.

Soliq agenti soliq solishdan ozod qilishni yoki pasaytirilgan soliq stavkasini, agar daromad oluvchi norezident O'zbekiston Respublikasining xalqaro shartnomasi tuzilgan davlatning soliq rezidenti bo'lsa, mustaqil ravishda qo'llash huquqiga ega.

O'zbekiston Respublikasining xalqaro shartnomasi qoidalari daromad oluvchi tomonidan soliq agentiga soliq rezidentligini tasdiqlovchi hujjat daromadni to'lash sanasidan kechiktirmay taqdim etilishi sharti bilan qo'llaniladi.

Daromadlar norezidentga dividendlar, foizlar va (yoki) royalti tarzida to'langanda, basharti norezident ushbu daromatlarga bo'lgan huquqqa haqiqatda ega bo'lsa, soliq agenti O'zbekiston Respublikasining xalqaro shartnomasida va

O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 6-moddasida belgilangan qoidalarda nazarda tutilgan soliq solishdan ozod qilishni yoki pasaytirilgan soliq stavkasini qo'llaydi. Soliq agenti norezidentdan ushbu norezident tegishli daromadni olishga bo'lgan huquqqa haqiqatda ega ekanligi tasdiqnomasini so'rab olishga haqli.

Daromadlarni olish uchun haqiqiy huquqqa ega bo'lgan norezidentga ushbu moddaning to'rtinchi qismida ko'rsatilgan daromadlarni vositachi orqali to'lashda soliq agenti daromadning bunday haqiqiy oluvchisi rezidenti bo'lgan davlat bilan tuzilgan O'zbekiston Respublikasining xalqaro shartnomasida nazarda tutilgan soliq solishdan ozod qilishni yoki norezident tomonidan daromadlarni to'lashga asos bo'ladigan qo'shimcha shartnoma (kontrakt) va boshqa hujjatlar vositachi orqali haqiqiy oluvchi bo'lgan har bir shaxs bo'yicha daromad summasi aks ettirilganda uning pasaytirilgan stavkasini qo'llashga haqli. Bunday hujjatlar quyidagilarni o'z ichiga olishi kerak:

1) jismoniy shaxsning familiyasi, ismi, otasining ismini (agar ular shaxsini tasdiqlovchi hujjatda ko'rsatilgan bo'lsa) yoki yuridik shaxsning nomini;

2) rezidentlik mamlakatida soliq ro'yxatidan o'tkazilgan raqamini yoki shunga monand hujjat raqamini (mavjud bo'lgan taqdirda);

3) rezidentlik mamlakatida davlat ro'yxatidan o'tkazilgan raqamini (yoki shunga monand hujjat raqamini).

Soliq agenti tomonidan ortiqcha ushlab qolingan soliq budgetga to'langan taqdirda, daromadning haqiqiy oluvchisi O'zbekiston Respublikasining xalqaro shartnomasi qoidalariga muvofiq uni qaytarib olish huquqiga ega. Ortiqcha ushlab qolingan soliqni norezidentga qaytarish O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 12-bobida belgilangan tartibda amalga oshiriladi.

Norezident tomonidan bitta yoki aloqador loyihalar doirasida xizmatlar ko'rsatishdan daromad olingan taqdirda, mazkur soliq agenti uchun ushbu moddani qo'llash maqsadida soliq agenti norezident tomonidan doimiy muassasa tashkil etilganligi faktini aniqlaydi, shu jumladan xizmatlar ko'rsatish shartnomasi (kontrakti) asosida aniqlaydi. Norezident tomonidan O'zbekiston Respublikasida doimiy muassasa tuzilganligi fakti aniqlangan taqdirda, soliq organi O'zbekiston

Respublikasining xalqaro shartnomasi qoidalarini norezidentlarning daromadlarini soliq solishdan ozod etish qismi bo'yicha qo'llashga haqli emas.

Soliq agenti tomonidan O'zbekiston Respublikasining xalqaro shartnomasi qoidalarini qo'llanilmagan taqdirda, soliq agenti O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksida belgilangan tartibda va muddatlarda to'lov manbaidan soliqni ushlab qolishi hamda o'tkazishi shart.

Soliq rezidentligini tasdiqlovchi hujjatga qo'yiladigan talablar.

Norezident bo'lgan daromad oluvchi O'zbekiston Respublikasining xalqaro shartnomasi tuzilgan davlatning rezidenti ekanligini tasdiqlaydigan, quyidagi turlardan birida taqdim etilgan rasmiy hujjat ushbu bo'lim qoidalarini qo'llash maqsadida soliq rezidentligini tasdiqlovchi hujjatdir:

1) norezident rezidenti bo'lgan chet davlatning vakolatli organi tomonidan tasdiqlangan asl nusxa. Bunda shunday hujjatni berish konsullik legallashtirish amalga oshirilgan va qonun hujjatlarida belgilangan tartibda apostil qo'yilgan holda bajariladi;

2) ushbu moddaning 1-bandi talablariga muvofiq bo'lgan hujjat asl nusxasining notarial tartibda tasdiqlangan ko'chirma nusxasi;

3) chet davlat vakolatli organining internet-resursida joylashtirilgan, soliq rezidentligini tasdiqlovchi elektron hujjatning qog'ozdagi nusxasi.

Soliq solish masalalarini tartibga soluvchi xalqaro shartnoma mavjud bo'lgan davlatda chet el banklari va xalqaro banklararo telekommunikatsiya tuzilmalariga chet el bankining yoki xalqaro banklararo telekommunikatsiya tizimining doimiy turgan joyi faktini tasdiqlash, agar bunday turgan joy hamma foydalana oladigan axborot manbalaridagi ma'lumotlar bilan tasdiqlansa, talab qilinmaydi.

O'zbekiston Respublikasining qonun hujjatlarida belgilangan tartibda legallashtirish quyidagi hollarda talab qilinmaydi, agar:

1) soliq rezidentligini tasdiqlovchi hujjat chet davlat vakolatli organining internet-resursida joylashtirilgan bo'lsa;

2) ushbu moddaning birinchi qismida ko'rsatilgan shaxs (shaxslar) imzosining va muhrining haqiqiyligini tasdiqlashning boshqacha tartibi belgilangan bo'lsa, ya'ni:

a) O'zbekiston Respublikasining xalqaro shartnomasi bilan;

b) o'zaro kelishib olish tartib-taomili doirasida O'zbekiston Respublikasining vakolatli organi va chet davlatning vakolatli organi o'rtasida belgilangan bo'lsa.

Norezidentning soliq rezidentligini tasdiqlovchi hujjatda ko'rsatilgan davr mobaynida O'zbekiston Respublikasi xalqaro shartnoma tuzgan davlatning soliq rezidenti deb norezident e'tirof etiladi.

Agar soliq rezidentligini tasdiqlovchi hujjatda soliq rezidentligi davri ko'rsatilmagan bo'lsa, bunday hujjat berilgan (chet davlat vakolatli organining internet-resursida joylashtirilgan) kalendar yil mobaynida norezident O'zbekiston Respublikasining xalqaro shartnomasini tuzgan davlatning soliq rezidenti deb e'tirof etiladi.

Yakka tartibdagi tadbirkorlarning daromadlariga soliq solishning o'ziga xos xususiyatlari.

Soliq solinadigan daromatlarni va chegiriladigan xarajatlarni hisobga olishning o'ziga xos xususiyatlari.

Soliq davrida yakka tartibdagi tadbirkorlar, agar O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining ushbu moddasida va 360-moddasining sakkizinchi qismida boshqacha qoida nazarda tutilmagan bo'lsa, yuridik shaxslar uchun nazarda tutilgan tartibda soliq solinadigan daromadlarning va chegiriladigan xarajatlarning hisobini yuritishi shart.

Savdo faoliyatini amalga oshiruvchi yakka tartibdagi tadbirkorlar daromatlarni va tovar operatsiyalarini hisobga olish registrlarida soliq solinadigan daromadlarning hamda amalga oshirilgan tovar operatsiyalarining hisobini yuritishi shart.

Quyidagilar soliq solinadigan daromatlarni va tovar operatsiyalarini hisobga olish registrlaridir:

1) chakana savdo faoliyati bilan shug'ullanuvchi yakka tartibdagi tadbirkorning soliq solinadigan daromadlarini va tovar operatsiyalarini hisobga olish kitobi;

2) tovar cheklari kitobi.

Soliq solinadigan daromadlarni va tovar operatsiyalarini hisobga olish registrlarining shakli O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi tomonidan tasdiqlanadi.

Soliq solinadigan daromadlarni va tovar operatsiyalarini hisobga olish registrlari yakka tartibdagi tadbirkorning arizasi asosida yakka tartibdagi tadbirkor soliq hisobida turgan joydagi soliq organlari tomonidan ro'yxatdan o'tkaziladi.

Soliq solinadigan daromadlarni va tovar operatsiyalarini hisobga olish registrlari yakka tartibdagi tadbirkorda oxirgi yozuv kiritilgan paytdan e'tiboran besh yil mobaynida saqlanadi hamda ularga raqamlar qo'yilgan, ip o'tkazib bog'langan va tegishli soliq organining muhri bilan tasdiqlangan bo'lishi kerak.

Soliq solish ob'yektini va soliq bazasini aniqlashning o'ziga xos xususiyatlari

Soliq solish ob'yekti va soliq bazasi ushbu moddada nazarda tutilgan o'ziga xos xususiyatlar hisobga olingan holda, O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 295 va 296-moddalarida nazarda tutilgan tartibda aniqlanadi.

Jami daromad yakka tartibdagi tadbirkor tomonidan tadbirkorlik faoliyati doirasida olingan daromadlardan iborat bo'ladi.

Jismoniy shaxs o'zining tadbirkorlik faoliyati bilan bog'liq bitimlarni tuzishda, agar bu bitimlarni tuzish vaziyatining o'zidan aniq kelib chiqmasa, u yakka tartibdagi tadbirkor sifatida faoliyat yuritayotganligini ko'rsatishi kerak.

Yakka tartibdagi tadbirkorning jami daromadidan soliq bazasini aniqlashda, agar ushbu moddaning beshinchi qismida boshqacha qoida nazarda tutilmagan bo'lsa, O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 44-bobiga muvofiq chegirib tashlanmaydigan xarajatlardan tashqari soliq solinadigan daromadning olinishi bilan bog'liq barcha xarajatlar chegirib tashlanadi.

Amortizatsiya qilinadigan aktivlar bo'yicha amortizatsiya ajratmalari aktivdan tadbirkorlik faoliyatida foydalanilgan taqdirda va tadbirkorlik faoliyati bilan xarajatlarning aloqasi aniq asoslangan bo'lsa, jami daromaddan chegirib tashlanadi.

Yakka tartibdagi tadbirkor soliq bazasini hisoblab chiqarishning soddalashtirilgan tartibini tanlashga haqli.

Soddalashtirilgan tartibdagi soliq bazasi jami daromadning 25 foizi miqdorida belgilanadi.

Yakka tartibdagi tadbirkor soliq bazasini hisoblab chiqarishning soddalashtirilgan tartibini tanlaganda soliqni hisoblab chiqarish maqsadida xarajatlar hisobini yuritish majburiyatlaridan ozod qilinadi, bundan O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi 359-moddasining ikkinchi qismida ko'rsatilgan yakka tartibdagi tadbirkorlar mustasno.

Yakka tartibdagi tadbirkorlar soliq bazasini hisoblab chiqarishning soddalashtirilgan tartibini qo'llash uchun soliq hisobida turgan joydagi soliq organiga O'zbekiston Respublikasi Davlat Soliq qo'mitasi tomonidan belgilangan shakldagi bildirishnomani quyidagi muddatlarda taqdim etadi:

1) yangidan ro'yxatdan o'tkazilganlar — tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirish boshlanguniga qadar;

2) foyda solig'ini to'lashga o'tganlar, shu jumladan ixtiyoriy ravishda o'tganlar — bir vaqtning o'zida foyda solig'ini to'lashga o'tish to'g'risidagi bildirishnomani soliq hisobida turgan joydagi soliq organiga yuborganda;

3) qolganlari — joriy yilning 25-yanvaridan kechiktirmay.

Yakka tartibdagi tadbirkorlar tomonidan soliq bazasini hisoblab chiqarishning soddalashtirilgan tartibini qo'llash quyidagi muddatlarda boshlanadi:

1) ushbu modda to'qqizinchi qismining 1-bandida ko'rsatilganlar uchun — tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirish boshlangan paytdan;

2) ushbu modda to'qqizinchi qismining 2-bandida ko'rsatilganlar uchun — yakka tartibdagi tadbirkor foyda solig'ini to'lashga o'tish to'g'risidagi bildirishnomani va soliq bazasini soddalashtirilgan tartibda hisoblab chiqarish

haqidagi arizani soliq organiga taqdim etgan oydan keyingi oying birinchi sanasidan boshlab;

3) ushbu modda to'qqizinchi qismining 3-bandida ko'rsatilganlar uchun — joriy yilning 1-yanvaridan boshlab.

Soliq bazasini hisoblab chiqarishning soddalashtirilgan tartibidan ixtiyoriy ravishda voz kechish va soliq bazasini hisoblab chiqarishning ushbu moddaning birinchi qismida nazarda tutilgan umumiy tartibiga o'tish kelgusi soliq davri boshlanganidan e'tiboran amalga oshiriladi.

Soliq bazasini hisoblab chiqarishning umumiy tartibiga o'tish to'g'risidagi bildirishnoma O'zbekiston Respublikasi Davlat Soliq qo'mitasi tomonidan belgilangan shaklda soliq davri boshlanishidan kamida bir oy oldin soliq hisobida turgan joydagi soliq organiga taqdim etiladi.

Soliq solishda hisobga olinmaydigan daromadlar.

Soliq solishda quyidagilar hisobga olinmaydi:

1) yakka tartibdagi tadbirkorning unga mulk huquqi asosida, shuningdek mol-mulkka egalik qilish va (yoki) undan foydalanishga yo'l qo'yuvchi boshqa ashyoviy huquq tufayli tegishli bo'lgan ko'chmas mulkni sotishdan olingan daromadlar jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i solinishi lozim bo'lgan daromadlari;

2) jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ini hamda yakka tartibdagi tadbirkor foyda solig'ini to'lashga o'tguniga qadar aylanmadan soliqni to'lash davrida tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilishdan olinadigan daromadlar.

Soliqni hisoblab chiqarish va soliq hisobotini taqdim etish tartibi.

Hisobot (soliq) davri yakunlari bo'yicha soliq summasi yakka tartibdagi tadbirkor tomonidan mustaqil ravishda aniqlanadi.

Hisobot davri yakunlari bo'yicha soliq summasi, agar ushbu moddada boshqacha qoida belgilanmagan bo'lsa, soliq bazasining soliq stavkasiga muvofiq bo'lgan foizli ulushi sifatida soliq davri boshlanishidan e'tiboran oshib boruvchi yakun tarzida hisoblab chiqariladi.

VI- BOB. Jismoniy shaxslar daromadlarini soliqqa tortishni takomillashtirish masalalari

- 6.1. Jismoniy shaxslar daromadlaridan olinadigan soliqning to'lovchilari va soliq ob'ekti va jami yillik daromadi tarkibi
- 6.2. Jismoniy shaxslar daromadlaridan olinadigan soliqning stavkalari va soliqdan beriladigan imtiyozlar
- 6.3. Jismoniy shaxslarning daromadiga solinadigan soliqni hisoblash tartibi, hisobotlar, hisob-kitoblar va deklaratsiyalar taqdim etish mexanizmi
- 6.4. Tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanuvchi jismoniy shaxslar uchun qat'iy belgilangan soliqni hisoblash va to'lash tartibi

6.1. Jismoniy shaxslar daromadlaridan olinadigan soliqning to'lovchilari va soliq ob'ekti va jami yillik daromadi tarkibi

Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ining soliq to'lovchilari deb (bundan buyon ushbu bo'limda soliq to'lovchilar deb yuritiladi) quyidagilar e'tirof etiladi:

- 1) O'zbekiston Respublikasining rezidentlari bo'lgan jismoniy shaxslar;
- 2) O'zbekiston Respublikasidagi manbalardan daromad oluvchi O'zbekiston Respublikasining norezidenti bo'lgan jismoniy shaxslar.

Soliq to'lovchining jami daromadi jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ining soliq solish obyekti deb hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 392-moddasida belgilangan tartibda soliqni qat'iy belgilangan miqdorda to'lash xohishini bildirgan yakka tartibdagi tadbirkorlar uchun soliqqa tortish obyekti bo'lib amalga oshirilayotgan faoliyat turini tavsiflovchi fizik ko'rsatkichlar hisoblanadi.

Soliq bazasi quyidagilar hisoblanadi:

- 1) O'zbekiston Respublikasining rezidentlari bo'lgan jismoniy shaxslar uchun — ushbu bo'limda nazarda tutilgan soliq imtiyozlarini hisobga olgan holdagi jami daromadlari;
- 2) O'zbekiston Respublikasining norezidentlari bo'lgan jismoniy shaxslar uchun — ushbu bo'limda nazarda tutilgan soliq imtiyozlari qo'llanmagan holdagi jami daromadlari.

Soliq bazasini aniqlashda soliq to'lovchining ham pul shaklida, ham natura shaklida olgan daromadlari yoki daromadlarni tasarruf etish uchun yuzaga kelgan huquqlari, shuningdek moddiy naf tarzidagi daromadlari hisobga olinadi. Bunda soliq to'lovchining alohida turdagi daromadlari ushbu bo'limda belgilangan shartlarda va tartibda jami daromad tarkibida hisobga olinishi yoki hisobga olinmasligi mumkin.

Soliq to'lovchining chet el valyutasida ifodalangan daromadlari, haqiqatda daromadlar olingan sanadagi O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining kursi bo'yicha milliy valyutaga qayta hisob-kitob qilinadi.

Turli soliq stavkalari bo'yicha solinadigan soliq bazasi alohida aniqlanadi.

Soliq bazasi, O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksida boshqacha qoida belgilanmagan bo'lsa, soliq davri boshidan e'tiboran o'sib boruvchi yakun bilan aniqlanadi.

Soliq bazasi nazorat qilinadigan chet el kompaniyalarining O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining VII bo'limiga va 208-moddasiga muvofiq aniqlanadigan yig'ma foydasini ham o'z ichiga oladi.

Soliq bazasiga ushbu bo'limda belgilangan hollarda va tartibda tuzatish kiritiladi.

O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining VI bo'limida nazarda tutilgan hollarda soliq to'lovchining daromadlariga O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 20-bobida nazarda tutilgan tartibda tuzatish kiritiladi.

Agar soliq to'lovchining daromadidan uning o'z farmoyishiga, sudning yoki boshqa organlar va tashkilotlarning qaroriga ko'ra ushlab qolishlar amalga oshirilsa, bunday ushlab qolishlar soliq bazasini kamaytirmaydi.

Daromad olingan sana quyidagicha aniqlanadi:

1) daromadni to'lash kuni, shu jumladan daromadni soliq to'lovchining banklardagi hisobvaraqlariga o'tkazish yoki daromadlar pul shaklida olinganda — daromadni soliq to'lovchining topshirig'iga ko'ra uchinchi shaxslarning hisobvaraqlariga o'tkazish kuni;

2) daromadlar natura shaklida olinganda — daromadlarni natura shaklida berish kuni;

3) daromadlar moddiy naf tarzida olinganda — tovarlarni (xizmatlarni), qimmatli qog'ozlarni sotib olish kuni. Agar sotib olingan qimmatli qog'ozlarga haq to'lash ushbu qimmatli qog'ozlarga bo'lgan mulk huquqi soliq to'lovchiga o'tganidan keyin amalga oshirilsa, daromadning haqiqatda olingan sanasi sotib olingan qimmatli qog'ozlarning qiymatiga tegishli to'lovni to'lash kuni sifatida aniqlanadi;

4) bir turdagi qarama-qarshi talablarni hisobga olish kuni;

5) belgilangan tartibda soliq agenti tomonidan umidsiz qarz hisobdan chiqarilgan kun;

6) xodim safardan qaytganidan keyin bo'nak hisobot tasdiqlangan oying oxirgi kuni.

Mehnatga haq to'lash tarzida daromad olinganda bunday daromadning olingan sanasi deb, soliq to'lovchiga mehnat shartnomasi (kontrakti) asosida mehnat majburiyatlarini bajarganligi uchun, unga daromadlar hisoblangan oying oxirgi kuni e'tirof etiladi, shuningdek mehnat to'g'risidagi qonun hujjatlarida nazarda tutilgan ish qidirish davriga kompensatsiya to'langan sana e'tirof etiladi.

Kalendar oy tugaguniga qadar mehnat munosabatlari bekor qilingan taqdirda, soliq to'lovchi tomonidan mehnatga haq to'lash tarzida olingan daromadning haqiqatda olingan sanasi deb unga daromad hisoblangan oxirgi ish kuni e'tirof etiladi.

Nazorat qilinadigan chet el kompaniyasi foydasining summasi tarzidagi daromadlar uchun daromadning haqiqatda olingan kuni deb chet el kompaniyasi yoki tuzilmasi ro'yxatdan o'tkazilgan mamlakatning qonun hujjatlariga muvofiq moliya yili uchun moliyaviy hisobot tuziladigan davrning tugallanish sanasi to'g'ri keladigan kalendar yildan keyingi soliq bo'yicha soliq davrining oxirgi sanasi e'tirof etiladi.

Nazorat qilinadigan chet el kompaniyasi ro'yxatdan o'tkazilgan mamlakatning qonun hujjatlariga muvofiq moliyaviy hisobotni tuzish va taqdim

etish majburiyatlari mavjud bo'lmagan taqdirda, bunday kompaniya foydasining summasi tarzidagi daromadning haqiqatda olingan sanasi deb foyda aniqlanadigan kalendar yilidan keyingi kalendar yilning oxirgi kuni e'tirof etiladi.

Jami daromad

Jami daromad soliq to'lovchi tomonidan hisobot (soliq) davri davomida olingan quyidagi daromatlardan tashkil topadi:

1) O'zbekiston Respublikasining rezidentlari uchun — O'zbekiston Respublikasidagi va uning tashqarisidagi manbalardan olingan daromatlardan;

2) O'zbekiston Respublikasining norezidentlari uchun — O'zbekiston Respublikasidagi manbalardan olingan daromatlardan.

Jami daromadga kiritilmaydigan daromadlar

Quyidagilar jami daromad tarkibiga kiritilmaydi:

1) O'zbekiston Respublikasining davlat mukofotlariga va davlat pul mukofotlariga sazovor bo'lgan soliq to'lovchi olgan bir yo'la beriladigan davlat pul mukofoti yoki shunga teng bahodagi esdalik sovg'alarining qiymati, shuningdek O'zbekiston Respublikasi Prezidentining yoki O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori asosida bir yo'la beriladigan pul mukofoti va sovg'alar;

2) donorlik uchun pul mukofotlari, shuningdek tibbiyot muassasalarining xodimlari tomonidan qon olganlik uchun olinadigan summalar;

3) olingan alimentlar;

4) fuqarolar tomonidan olinadigan sug'urta to'lovi summalari;

5) qonun hujjatlarida belgilangan miqdorlarda va tartibda to'lanadigan stipendiyalar;

6) qonun hujjatlariga muvofiq uy-joy-kommunal xizmatlar haqini to'lash bo'yicha har oylik kompensatsiya pul to'lovlari;

7) davlat pensiyalari, qonun hujjatlarida belgilangan nafaqalar, bundan vaqtincha mehnatga layoqatsizlik nafaqasi (oilaning betob a'zosini parvarish qilish bo'yicha nafaqa) mustasno;

8) majburiy jamg'arib boriladigan pensiya badallari, ular bo'yicha foizli daromadlar, shuningdek jamg'arib boriladigan pensiya to'lovlari.

9) qonun hujjatlarida belgilanadigan tartibda o'zini o'zi band qilgan shaxslarning mehnat faoliyati natijasida olingan daromadlar;

10) O'zbekiston Respublikasi va O'zbekiston Respublikasi rezidentlari bo'lgan yuridik shaxslar tomonidan chiqarilgan xalqaro obligatsiyalar bo'yicha daromadlar.

Soliq agentlarining O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 386-moddasida nazarda tutilgan jismoniy shaxs foydasiga amalga oshiradigan quyidagi xarajatlariga soliq to'lovchining daromadi sifatida qaralmaydi:

1) mehnat sharoitlari noqulay bo'lgan ishlarda band bo'lgan xodimlarni qonun hujjatlarida belgilangan tartibda sut, davolash-profilaktika oziq-ovqati, gazlangan sho'r suv, shaxsiy himoya va gigiyena vositalari bilan ta'minlash bo'yicha xarajatlari;

2) kasaba uyushmasi qo'mitasi tomonidan amalga oshiriladigan to'lovlar, shu jumladan a'zolik badallari hisobidan kasaba uyushmasi a'zolariga beriladigan moddiy yordam, bundan kasaba uyushmasi qo'mitasining xodimlariga mehnat vazifalarini bajarish uchun beriladigan pul mukofotlari va boshqa to'lovlar mustasno;

3) favqulodda holatlar munosabati bilan yetkazilgan zararlar summasi doirasida beriladigan moddiy yordam summalari;

4) xodimlarni ish joyiga olib borish va olib qaytish bo'yicha xarajatlari;

5) diniy rasm-rusumlar va marosimlarni, bayram tantanalarini o'tkazish, vakillik xarajatlari, shahar yo'lovchilar transportida xodimlarning xizmat qatnovlari uchun foydalaniladigan yo'l kartochkalarini olish, shuningdek yuridik shaxsning xodimlarning mehnat va dam olish sharoitlarini ta'minlash bilan bog'liq hamda muayyan jismoniy shaxslarning daromadi hisoblanmaydigan boshqa xarajatlari;

6) xodimga xizmat vazifalarini bajarish uchun zarur bo'lgan maxsus kiyim-bosh, maxsus poyabzal, formal kiyim-bosh berish xarajatlari yoki ularni

pasaytirilgan baholarda sotish munosabati bilan qilingan xarajatlar, shuningdek qonun hujjatlarida nazarda tutilgan hollarda ayrim toifadagi xodimlarni o'z xizmat vazifalarini bajarishi chog'ida oziq-ovqat bilan ta'minlash bo'yicha xarajatlar;

7) xodim boshqa joyga ishga o'tkazilganda yoxud ko'chib borganda ko'chish, mol-mulkini ko'chirib borish, joy ijarasi (yo'l xarajatlari uchun beriladigan pul) bilan bog'liq xarajatlarni to'lash yoki bu xarajatlarning o'mini qoplash xarajatlari;

8) xizmat safarlariga oid quyidagi kompensatsiya to'lovlari:

tasdiqlovchi hujjatlar asosida xizmat safari joyiga borish va u yerdan qaytib kelish uchun, shu jumladan joy band qilish uchun haq to'lashni qo'shgan holda haqiqatda amalga oshirilgan to'lovlar. Yo'l hujjatlari bo'lmagan taqdirda, temir yo'l transportidagi (agar temir yo'l qatnovi bo'lmasa, shaharlararo avtobusdagi) yo'l haqi qiymati miqdorida, lekin aviachipta qiymatining 30 foizidan oshmaydigan miqdorda;

uy-joyni ijaraga olish bo'yicha haqiqatda amalga oshirilgan to'lovlar. Yashaganligini tasdiqlovchi hujjatlar bo'lmagan taqdirda, qonun hujjatlarida belgilangan normalar doirasida;

tasdiqlovchi hujjatlar asosida uy-joyni band qilish uchun to'lovlar;

qonun hujjatlarida belgilangan normalar doirasida xizmat safarida bo'lingan vaqt uchun to'lanadigan kundalik xarajatlar uchun haq (sutkalik pullar);

qonun hujjatlarida belgilangan va hujjatlar bilan tasdiqlangan boshqa to'lovlar;

9) qonun hujjatlarida nazarda tutilgan normalar doirasida xodimga to'lanadigan kompensatsiya to'lovlari (kompensatsiyalar):

doimiy ishi yo'lda kechadigan, harakatlanish va (yoki) qatnov tusiga ega bo'lgan, shuningdek vaxta usulida ishlarni bajarishda xodimga kompensatsiya to'lovlari (kompensatsiyalar);

xizmat ishlarida shaxsiy avtomobildan foydalanganlik uchun kompensatsiya to'lovlari (kompensatsiyalar), bundan xizmat safarlari mustasno;

dala ta'minoti;

qonun hujjatlarida nazarda tutilgan tartibda va normalar bo'yicha boshqa kompensatsiya to'lovlari (kompensatsiyalar), bundan O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 373 va 377-moddalarida ko'rsatilganlari mustasno;

10) mehnatda mayib bo'lganlik yoki sog'liqqa boshqacha tarzda shikast yetganlik bilan bog'liq zaraming o'mini qoplash bo'yicha quyidagi miqdordagi to'lovlar:

jabrlanuvchi mehnatda mayib bo'lguniga qadar olgan o'rtacha oylik ish haqiga nisbatan foiz hisobidagi, uning kasbga oid mehnat qobiliyatini yo'qotganlik darajasiga muvofiq belgilanadigan har oylik to'lovlar (voyaga yetmagan shaxs mehnatda mayib bo'lib qolgan taqdirda, zaraming o'mi uning ish haqi (daromadi) miqdoridan kelib chiqqan holda, lekin qonun hujjatlarida belgilangan mehnatga haq to'lashning eng kam miqdorining 1,76 baravaridan kam bo'lmagan miqdorda qoplanadi);

maxsus tibbiy parvarishga muhtoj jabrlanuvchilarga qo'shimcha xarajatlar uchun oyiga mehnatga haq to'lashning eng kam miqdorining 70,3 foizi miqdoridagi to'lovlar;

jabrlanuvchining maishiy parvarishi uchun qo'shimcha xarajatlar tariqasida har oyda mehnatga haq to'lashning eng kam miqdorining 17,6 foizi miqdoridagi to'lovlar;

xodimning sog'lig'iga shikast yetkazilganligi munosabati bilan ish beruvchi tomonidan bir yo'la to'lanadigan nafaqa tariqasida jabrlanuvchining yillik o'rtacha ish haqi miqdoridagi to'lovlar;

11) boquvchisi vafot etganligi munosabati bilan quyidagi miqdordagi to'lovlar:

marhumning o'rtacha ish haqining vafot etgan boquvchining qaramog'ida bo'lgan va uning vafoti munosabati bilan zararni undirishga haqli bo'lgan mehnatga qobiliyatsiz shaxslarga to'g'ri keladigan ulushi miqdoridagi to'lovlar;

boquvchisi vafot etganligi munosabati bilan zararni undirishga haqli bo'lgan shaxslarga bir yo'la to'lanadigan nafaqa tariqasida marhumning o'rtacha yillik ish haqining olti baravari miqdoridagi to'lovlar;

12) talabalarning ta'lim olishi uchun O'zbekiston Respublikasining oliy o'quv yurti bilan to'g'ridan to'g'ri shartnomalar bo'yicha pulli-kontrakt asosida o'tkaziladigan to'lovlar;

13) xodimlarning malakasini oshirish va ulami qayta tayyorlash xarajatlari.

14) soliq to'lovchining mijozlarning tovarlar va xizmatlarni sotib olish faolligini oshirishga qaratilgan va bonuslar (ballar, mijozni ushbu tashkilotlardan tovarlar (xizmatlar) sotib olish faolligini belgilovchi boshqa birliklar) hisoblanishini nazarda tutuvchi dasturlarda ishtiroki natijasida ushbu dasturda belgilangan asoslar bo'yicha olingan pul va natura shaklidagi daromadlari. Daromadlar soliq to'lovchining jami daromadiga quyidagi hollarda qo'shiladi:

soliq to'lovchining ushbu bandning birinchi xatboshisida ko'rsatilgan dasturlarda ishtirok etishi ochiq oferta shartlarisiz amalga oshirilganda;

soliq to'lovchi ushbu bandning birinchi xatboshisida ko'rsatilgan mamlakatimizdagi va chet el tashkilotlarining dasturlariga, ularda aksept muddati o'ttiz kundan kam va (yoki) ularda ommaviy ofertani muddatidan oldin chaqirib olish imkoniyati nazarda tutilgan shartlar asosidagi ochiq ofertaga qo'shilganda;

ushbu bandning birinchi xatboshisida ko'rsatilgan tashkilotchi bilan lavozim majburiyatlarini bajarishda mehnat munosabatlarida bo'lgan, shuningdek soliq to'lovchi tomonidan tovarlar yetkazib berganlik (ishlar bajarganlik, xizmatlar ko'rsatganlik) uchun haq (mukofot) yoki moddiy yordam sifatidagi to'lov shaklidagi daromad to'langanda.

15) fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari, kasaba uyushmalari, xayriya, ekologiya jamg'armalari va O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarorlari bilan tashkil etilgan boshqa jamg'armalar tomonidan ko'rsatilgan yordam:

Ustavda nazarda tutilgan faoliyat doirasida bajarilgan ishlar va ko'rsatilgan xizmatlar;

davolash va tibbiy xizmatlar qiymati, nogironlarni profilaktika va rehabilitatsiya qilish uchun texnik asbob-uskunalar olish;

jismoniy shaxsning manfaatlarini ko'zlab, tovarlar va xizmatlarni yetkazib beruvchidan olish;

xayriya maqsadida boshqa shakllarda qo'llab-quvvatlash (bundan pul shaklida qo'llab-quvvatlash mustasno).

Jami daromadning tarkibi

Quyidagilar jami daromadga kiradi:

1) O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 371-moddasiga muvofiq mehnatga haq to'lash tarzidagi daromadlar;

2) O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 375-moddasiga muvofiq mulkiy daromadlar;

3) O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 376-moddasiga muvofiq moddiy naf tarzidagi daromadlar;

4) O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 377-moddasiga muvofiq boshqa daromadlar.

Mehnatga haq to'lash tarzidagi daromadlar

Ish beruvchi bilan mehnatga oid munosabatlarda bo'lgan va tuzilgan mehnat shartnomasiga (kontraktiga) muvofiq ishlarni bajarayotgan xodimlarga hisoblanadigan hamda to'lanadigan quyidagi barcha to'lovlar mehnatga haq to'lash tarzidagi daromadlar deb e'tirof etiladi:

mehnatga haq to'lashning qabul qilingan shakllari va tizimlariga muvofiq ishbay narxlardan, tarif stavkalaridan va mansab maoshlaridan kelib chiqqan holda hisoblab chiqarilgan, haqiqatda bajarilgan ish uchun hisoblangan ish haqi;

ilmiy daraja va faxriy unvon uchun ustamalar;

O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 372-moddasiga muvofiq rag'batlantirish xususiyatiga ega to'lovlar;

O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 373-moddasiga muvofiq kompensatsiya to'lovlari (kompensatsiya);

O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 374-moddasiga muvofiq ishlanmagan vaqt uchun haq to'lash;

haqiqatda bajarilgan ish uchun haq hisoblangan boshqa to'lovlar.

Mehnatga haq to'lash tarzidagi daromadlar jumlasiga quyidagilar ham kiradi:

predmeti ishlarni bajarish va xizmatlar ko'rsatishdan iborat bo'lgan, tuzilgan fuqarolik-huquqiy tUSDagi shartnomalarga muvofiq jismoniy shaxslarga to'lovlar (bundan yakka tartibdagi tadbirkorlik faoliyatidan olingan daromadlar mustasno);

yuridik shaxsning boshqaruv organi (kuzatuv kengashi yoki boshqa shunga o'xshash organi) a'zolariga yuridik shaxsning o'zi tomonidan amalga oshiriladigan to'lovlar;

O'zbekiston Respublikasining Mudofaa, Ichki ishlar va Favqulodda vaziyatlar vazirliklarining, O'zbekiston Respublikasi Davlat xavfsizlik xizmati, O'zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Davlat xavfsizlik xizmatining, harbiy xizmatchilariga, ichki ishlar organlarining oddiy askarlar, serjantlar va ofitsyerlar tarkibiga hamda O'zbekiston Respublikasi Davlat bojxona qo'mitasining va boshqa harbiy xizmat nazarda tutilgan idoralar xodimlariga xizmatni o'tashi (xizmat majburiyatlarini bajarishi) munosabati bilan to'lanadigan pul ta'minoti, pul mukofotlari va boshqa to'lovlar.

Rag'batlantirish xususiyatiga ega to'lovlar

Rag'batlantirish xususiyatiga ega to'lovlar jumlasiga quyidagilar kiradi:

- 1) yillik ish yakunlari bo'yicha pul mukofoti;
- 2) yuridik shaxsning mukofotlash to'g'risidagi nizomida nazarda tutilgan rag'batlantirish xususiyatiga ega to'lovlar;
- 3) kasb mahorati, murabbiylik uchun tarif stavkalariga va maoshlarga ustamalar;
- 4) ta'tilga qo'shimcha haqlar hamda O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi 377-moddasining 10-bandida ko'rsatilmagan moddiy yordam;
- 5) ko'p yil ishlaganlik uchun pul mukofoti va to'lovlar;
- 6) ratsionalizatorlik taklifi uchun to'lov;
- 7) mehnat natijalari bilan bog'liq bo'lmagan bir yo'la beriladigan mukofotlar.

Kompensatsiya to'lovlari (kompensatsiya)

Mehnatga haq to'lash tarzidagi daromadga kiritiladigan kompensatsiya to'lovlari (kompensatsiyalar) jumlasiga quyidagilar kiradi:

1) tabiiy-iqlim sharoitlari noqulay bo'lgan joylardagi ishlar bilan bog'liq qo'shimcha to'lovlar (ish staji uchun ustamalar, baland tog'li, cho'l va suvsiz hududlarda ishlaganlik uchun belgilangan koeffitsiyentlar bo'yicha to'lovlar). Bunda yuridik shaxslar xodimlarining cho'l va suvsiz joylarda, baland tog'li va tabiiy-iqlim sharoiti noqulay hududlarda ishlaganlik uchun ish haqiga koeffitsiyentlar hisoblashning eng yuqori summasini aniqlash hisoblash sanasida belgilangan mehnatga haq to'lash eng kam miqdorining 1,41 baravari miqdorida belgilanadi;

2) O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan tasdiqlangan kasblar va ishlar ro'yxati bo'yicha og'ir, zararli, o'ta zararli mehnat sharoitlarida ishlaganlik uchun ustamalar, shu jumladan shunday sharoitlardagi uzluksiz ish staji uchun ish haqiga ustamalar;

3) texnologik jarayon jadvalida nazarda tutilgan tungi vaqtda, ish vaqtidan tashqari, dam olish kunlarida va bayram (ishlanmaydigan) kunlarida ishlaganlik uchun tarif stavkalariga hamda maoshlarga ustamalar va qo'shimcha to'lovlar;

4) ko'p smenali rejimda ishlaganlik, shuningdek bir necha kasbda, lavozimda ishlaganlik, xizmat ko'rsatish doirasi kengayganligi, bajariladigan ishlar hajmi ortganligi, o'zining asosiy ishi bilan bir qatorda ishda vaqtincha bo'lmagan xodimlarning vazifalarini bajaraganlik uchun ustamalar;

5) doimiy ishi yo'lda kechadigan, harakatlanish va (yoki) qatnov tusiga ega bo'lgan xodimlarning, shuningdek doimiy ishi ishlarning vaxta usulida bajarilishini nazarda tutadigan xodimlarning ish haqiga qonun hujjatlarida belgilangan normalardan ortiqcha to'lanadigan ustamalar;

6) ish beruvchi joylashgan yerdan (yig'ilish punktidan) ishlash joyigacha borish va u yerdan qaytish uchun vaxtada ishlash jadvalida nazarda tutilgan ishlar vaxta usulida bajarilgan holda yo'lga ketadigan kunlar, shuningdek xodimlar meteorologik sharoitlar sababli va transport tashkilotlarining aybi bilan yo'lda

ushlanib qolgan kunlar uchun tarif stavkasi yoki maosh miqdorida to'lanadigan summalar;

7) yer osti ishlarida doimiy band bo'lgan xodimlarga ularning stvoldan ishlash joyiga borish va u yerdan qaytish uchun shaxtada (konda) harakatlanishining me'yoriy vaqti uchun to'lanadigan qo'shimcha haqlar;

8) qonun hujjatlarida belgilangan normalardan ortiqcha dala ta'minoti;

9) xizmat safarlari vaqtida qonun hujjatlarida belgilangan normalardan ortiqcha kundalik xarajatlar uchun haq (sutkalik pullar);

10) ishlar vaxta usulida tashkil etilganda, ish vaqti umumlashtirilgan holda hisobga olinayotganda va qonun hujjatlarida belgilangan boshqa hollarda xodimlarga ish vaqtining belgilangan davomiyligidan ortiq ishlaganligi munosabati bilan beriladigan dam olish kunlari (otgullar) uchun to'lovlar;

11) xizmat safarlari uchun xodimning shaxsiy avtomobilidan yoki xizmat maqsadlari uchun uning boshqa mol-mulkidan qonun hujjatlarida belgilangan normalardan ortiqcha foydalanganlik uchun to'lovlar;

12) mehnatda mayib bo'lganlik yoki sog'liqqa boshqacha tarzda shikast yetganlik bilan bog'liq zararining o'rmini qoplash uchun O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi 369-moddasi ikkinchi qismining 10-bandida ko'rsatilgan miqdorlardan ortiqcha olingan summalar;

13) oziq-ovqat va yo'l chiptalarining qiymati yoki oziq-ovqat va yo'l chiptalarining qiymatini qoplash.

Ishlanmagan vaqt uchun haq to'lash

Ishlanmagan vaqt uchun haq to'lash jumlasiga quyidagilar kiradi:

1) qonun hujjatlariga muvofiq:

a) yillik asosiy (uzaytirilgan asosiy) ta'til uchun to'lov, shuningdek ushbu ta'tildan foydalanilmaganda, shu jumladan xodim bilan mehnat shartnomasi bekor qilinganda pullik kompensatsiya to'lovi;

b) noqulay va o'ziga xos mehnat sharoitlarida, shuningdek og'ir va noqulay tabiiy-iqlim sharoitlarida ishlaganligi uchun ayrim tarmoqlarning xodimlariga beriladigan qo'shimcha ta'til uchun to'lov;

v) o'qish bilan bog'liq ta'til va ijodiy ta'tillar uchun to'lov;

g) o'n ikki yoshga to'lmagan ikki va undan ortiq bolasi yoki o'n olti yoshga to'lmagan nogironligi bo'lgan bolasi bor ayollarga berilgan qo'shimcha ta'til uchun to'lov;

2) asosiy ish haqi qisman saqlab qolingan holda majburiy ta'tilda bo'lgan xodimlarga beriladigan to'lovlar;

3) donor xodimlarga ko'rikdan o'tish, qon topshirish va qon topshirilgan har bir kundan keyin beriladigan dam olish kunlari uchun to'lov;

4) O'zbekiston Respublikasining Mehnat kodeksiga muvofiq davlat yoki jamoat vazifalarini bajarganlik uchun mehnatga to'lov;

5) qishloq xo'jaligi va boshqa ishlarga jalb qilinadigan xodimlarning asosiy ish joyi bo'yicha saqlab qolinadigan ish haqi;

6) ma'lum muddatga avvalgi ish joyi bo'yicha lavozim maoshi miqdori saqlab qolingan holda boshqa yuridik shaxslardan ishga joylashtirilgan, shuningdek vaqtinchalik vazifani bajarib turgan xodimlarga maoshdagi farq to'lovi;

7) xodimlarga kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tizimida ishdan ajralgan holda o'qishlari vaqtida asosiy ish joyi bo'yicha ularga to'lanadigan ish haqi;

8) xodimning aybisiz bekor turib qolingan vaqt uchun to'lov;

9) mehnat layoqatini vaqtincha yo'qotgan xodimlarga qo'shimcha to'lov;

10) qonun hujjatlariga muvofiq yoki ish beruvchining qarori bilan majburiy progul vaqti uchun yoki kam haq to'lanadigan ishni bajarganlik uchun to'lov;

11) o'n sakkiz yoshga to'lmagan shaxslarning imtiyozli soatlariga, onalarga bolani ovqatlantirishi uchun ishda beriladigan tanaffuslarga, shuningdek tibbiy ko'rikdan o'tish bilan bog'liq vaqt uchun to'lov;

12) asosiy ishidan ozod qilingan va ozod qilinmagan holda xodimlar tayyorlash, ularni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish uchun hamda o'quvchilar va talabalarning ishlab chiqarish amaliyotiga rahbarlik qilish uchun jalb qilinadigan yuqori malakali xodimlari mehnatiga to'lov;

13) ish beruvchining mablag'lari hisobidan to'lanadigan pensiyalar va nafaqalarga qo'shimchalar, stipendiyalar;

14) oliy o'quv yurtini tamomlaganidan keyin yosh mutaxassislariga ta'til vaqti uchun ish beruvchi hisobidan to'lanadigan nafaqalar.

Mulkiy daromadlar

Mulkiy daromadlar tarkibiga quyidagilar kiradi:

1) foizlar;

2) dividendlar;

3) mol-mulkni ijaraga berishdan olingan daromadlar;

4) soliq to'lovchiga mulk huquqi asosida tegishli bo'lgan mol-mulkni realizatsiya qilishdan olingan daromadlar. Mol-mulkni realizatsiya qilishdan olingan daromadlar mazkur mol-mulkni realizatsiya qilish summasining hujjatlar bilan tasdiqlangan uni olish qiymatidan oshgan qismi sifatida aniqlanadi. Mazkur qiymatni tasdiqlovchi hujjatlar mavjud bo'lmagan taqdirda, mol-mulkni realizatsiya qilish qiymati, ko'chmas mulk bo'yicha esa – kadastr qiymati hamda realizatsiya qilish narxi o'rtasidagi ijobiy farq daromad deb e'tirof etiladi;

5) sanoat mulki obyektlariga, seleksiya yutug'iga oid patent (litsenziya) egasi bo'lgan soliq to'lovchining patentdan boshqa shaxs foydasiga voz kechganda yoki litsenziya shartnomasi tuzganda olgan daromadi;

6) royalti;

7) ishonchli boshqaruvga berilgan mol-mulk bo'yicha ishonchli boshqaruvchidan olingan daromad;

8) O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 324-moddasida nazarda tutilgan tartibda aniqlanadigan REPO operatsiyalari bo'yicha daromad;

9) O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 327 — 329-moddalarida nazarda tutilgan tartibda aniqlanadigan, qimmatli qog'ozlar va (yoki) muddatli bitimlarning hosila moliyaviy vositalari bilan operatsiyalar bo'yicha daromad;

10) O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining VII bo'limida belgilangan hollarda va tartibda nazorat qilinadigan chet el kompaniyasining foyda tarzidagi daromadi;

11) O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 319-moddasiga muvofiq aniqlanadigan, oddiy shirkat shartnomasiga (birgalikdagi faoliyat to'g'risidagi shartnomaga) muvofiq ishtirok etishdan olingan daromadlar;

12) ushbu moddaning 1 — 11-bandlarida ko'rsatilmagan mulkiy xususiyatga ega boshqa daromadlar.

Moddiy naf tarzidagi daromadlar

Soliq to'lovchi tomonidan moddiy naf tarzida olingan daromadlar, O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi 369-moddasining ikkinchi qismida boshqacha qoida nazarda tutilmagan bo'lsa, quyidagilardan iborat:

1) soliq agenti tomonidan soliq to'lovchi manfaatlarini ko'zlab, tovarlar (xizmatlar), mulkiy huquqlar haqini to'lash, shu jumladan:

soliq to'lovchining bolalarini maktabgacha ta'lim tashkilotlarida o'qitish, tarbiyalash haqini to'lash;

soliq to'lovchilarga berilgan uy-joyning kommunal xizmatlar haqini, uy-joydan foydalanish xarajatlarini, yotoqxonadagi joylar haqini yoki ularning o'mini qoplash qiymatini to'lash;

sanatoriy-kurortlarda davolanish yo'llanmalari qiymatini, dam olish, statsionar va ambulator davolanish haqini yoki ularning o'mini qoplash qiymatini to'lash;

soliq agentining soliq to'lovchi daromadi bo'lgan boshqa xarajatlarini to'lash;

2) soliq to'lovchining manfaatlarini ko'zlab tekini, shu jumladan hadya shartnomasi bo'yicha berilgan mol-mulkning va ko'rsatilgan xizmatlarning qiymati;

3) tovarlarni (xizmatlarni) soliq to'lovchilarga realizatsiya qilish narxi hamda shu tovarlarning (xizmatlarning) ushbu moddaning ikkinchi va uchinchi qismlariga muvofiq hisoblab chiqarilgan qiymati o'rtasidagi salbiy farq;

4) qonun hujjatlariga muvofiq xodimlarga temir yo'l, aviatsiya, daryo, avtomobil transporti va shahar elektr transportida yurish bo'yicha beriladigan imtiyozlar summasi;

5) jismoniy shaxsning soliq agenti oldidagi qarzining yuridik shaxs qarori bilan hisobdan chiqarilgan summalari;

6) soliq agenti tomonidan to'lovlar hisobiga to'lanib, soliq to'lovchidan ushlab qolinishi lozim bo'lgan, lekin ushlab qolinmagan summalar.

Soliq to'lovchi tomonidan soliq agentidan tovarlar (xizmatlar) olingan taqdirda, ushbu tovarlarning (xizmatlarning) qiymati ularni sotib olish narxidan yoki tannarxidan kelib chiqqan holda aniqlanadi.

Soliq to'lovchi tomonidan soliq agentidan aksiz to'lanadigan tovarlar yoki qo'shilgan qiymat solig'i solinadigan tovarlar (xizmatlar) olingan taqdirda, bunday tovarlarning (xizmatlarning) qiymatida aksiz solig'ining va qo'shilgan qiymat solig'ining tegishli summasi hisobga olinadi.

Boshqa daromadlar

Soliq to'lovchining boshqa daromadlariga quyidagilar kiradi:

1) fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari, xayriya va ekologiya jamg'armalari tomonidan soliq to'lovchilarga beriladigan nafaqalar hamda boshqa turlardagi yordam;

2) hayvonlarni (qoramollarni, parrandalarni, mo'ynali va boshqa hayvonlarni, baliqlarni va boshqalarni) tirik holda hamda ularni so'yib, mahsulotlarini xom yoki qayta ishlangan holda sotishdan, ipak qurtini, chorvachilik, asalarichilik va dehqonchilik mahsulotlarini tabiiy va qayta ishlangan holda sotishdan olingan daromadlar;

3) jismoniy shaxslardan tekin (shu jumladan hadya shartnomalari bo'yicha) olingan mol-mulkning, mulkiy huquqlarning qiymati;

4) musobaqalarda, ko'riklarda, tanlovlarda sovrinli o'rinlar uchun beriladigan sovrinlar, pul mukofotlari;

5) yutuqlar;

6) grant beruvchidan olingan grantlarning, shu jumladan chet davlatlar grantlarining summalari;

7) soliq to'lovchilarning yaratilgan ilm-fan, adabiyot va san'at asarlari (predmetlari) uchun olgan daromadlari;

8) xalqaro sport musobaqalaridagi sovrinli o'rinnlarni egallaganligi uchun sportchilar olgan bir yo'la beriladigan pul mukofoti;

9) xodim bilan tuzilgan mehnat shartnomasi (kontrakti) bekor qilinganda mehnat to'g'risidagi qonun hujjatlariga muvofiq beriladigan ishdan bo'shatish nafaqasi va boshqa to'lovlar;

10) quyidagicha ko'rsatiladigan moddiy yordam:

vafot etgan xodimning oila a'zolariga yoki oila a'zosi vafot etganligi munosabati bilan xodimga ko'rsatiladigan;

xodimga mehnatda mayib bo'lganligi, kasb kasalligi yoxud sog'lig'iga boshqacha tarzda shikast yetganligi bilan bog'liq holda ko'rsatiladigan;

bola tug'ilishi, xodim yoki uning farzandlari nikohdan o'tishi munosabati bilan ko'rsatiladigan;

qishloq xo'jaligi mahsulotlarini berish yoki ularni sotib olish uchun mablag'lar berish tarzida ko'rsatiladigan moddiy yordam;

11) ishlamaydigan pensionerlarga soliq agenti tomonidan to'lanadigan to'lovlar;

12) ma'naviy zararni kompensatsiya qilish bo'yicha pullik to'lovlar;

13) O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining VI bo'limida belgilangan hollarda va tartibda narxlarga tuzatish kiritish tufayli olingan daromad;

14) O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 300-moddasida nazarda tutilgan tartibda aniqlanadigan talab qilish huquqidan o'zganing foydasiga voz kechish shartnomasi bo'yicha olingan daromad;

15) soliq to'lovchining O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 371 — 376-moddalarida ko'rsatilmagan boshqa daromadlari.

6.2. Jismoniy shaxslar daromadlaridan olinadigan soliqning stavkalari va soliqdan beriladigan imtiyozlar

Quyidagi daromad turlariga soliq solinmaydi:

1) moddiy yordam summalari:

vafot etgan xodimning oila a'zolariga yoki oila a'zosi vafot etganligi munosabati bilan xodimga beriladigan moddiy yordam summalari — mehnatga haq to'lashning eng kam miqdorining 4,22 baravarigacha miqdorda;

O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 377-moddasida ko'rsatilgan boshqa hollarda, — soliq davri uchun mehnatga haq to'lashning eng kam miqdorining 4,22 baravarigacha miqdorda;

2) soliq agenti tomonidan quyidagi yo'llanmalar qiymatini to'liq yoki qisman qoplash summalari, bundan turistik yo'llanmalar mustasno:

O'zbekiston Respublikasi hududida joylashgan sanatoriy-kurort va sog'lomlashtirish muassasalariga yo'llanmalar qiymatini nogironligi bo'lgan shaxslarga, shu jumladan ushbu ish beruvchida ishlamaydigan nogironligi bo'lgan shaxslarga to'liq yoki qisman qoplash summalari;

O'zbekiston Respublikasi hududida joylashgan bolalar oromgohlari va boshqa sog'lomlashtirish oromgohlari, shuningdek sanatoriy-kurort hamda sog'lomlashtirish muassasalariga o'z xodimlarining o'n olti yoshgacha bolalari (o'qiydiganlarga — o'n sakkiz yoshgacha) uchun yo'llanmalar qiymatini to'liq yoki qisman qoplash summalari;

3) o'z xodimlariga hamda ularning bolalariga ambulatoriya va (yoki) stasionar tibbiy xizmat ko'rsatilganligi uchun ish beruvchi tomonidan to'langan summalar, shuningdek ish beruvchining davolashga hamda tibbiy xizmat ko'rsatishga, nogironlik profilaktikasi va nogironligi bo'lgan shaxslarning salomatligini tiklashga doir texnik vositalarni olishga oid xarajatlari. Xodimlarni davolaganlik, ularga tibbiy xizmat ko'rsatganlik uchun ish beruvchilar tomonidan sog'liqni saqlash muassasalariga naqd pulsiz haq to'langan taqdirda, shuningdek sog'liqni saqlash tashkilotlari tomonidan yozib berilgan hujjatlar asosida ushbu maqsadlar uchun mo'ljallangan naqd pul mablag'lari bevosita xodimga, xodim yo'qligida esa — uning oila a'zolariga, ota-onasiga berilgan yoki mazkur

maqsadlar uchun mo'ljallangan mablag'lar xodimning bankdagi hisobvarag'iga kiritilgan taqdirda, bu daromadlar soliq solishdan ozod qilinadi;

4) O'zbekiston Respublikasi fuqarolarining O'zbekiston Respublikasidan tashqariga ishlash uchun yuborilishi munosabati bilan qonun hujjatlarida belgilangan summalar doirasida budget tashkilotlaridan chet el valyutasida olingan ish haqi summolari va boshqa summalar;

5) vaqtinchalik bir martalik ishlarni bajarishdan olingan daromadlar, agar bunday ishlarga yollash vaqtinchalik bir martalik ish bilan ta'minlash markazlari ko'magida amalga oshirilayotgan bo'lsa;

6) xalqaro sport musobaqalarida sovrinli o'rinlarni egallaganligi uchun sportchilar olgan bir yo'la beriladigan pul mukofoti;

7) soliq to'lovchilarga xususiy mulk huquqi asosida tegishli bo'lgan mol-mulkni sotishdan olinadigan daromadlar, bundan quyidagilarni sotishdan olingan daromadlar mustasno:

qimmatli qog'ozlarni (bundan fond birjasida realizatsiya qilinadigan emissiyaviy qimmatli qog'ozlar mustasno), yuridik shaxslarning ustav fondidagi (ustav kapitalidagi) ulushlarini (paylarini);

noturar joylarni;

o'ttiz olti kalendar oydan kam muddatda soliq to'lovchining mulkida bo'lgan turar joylarni;

8) uy xo'jaligida, shu jumladan dehqon xo'jaligida yetishtirilgan hayvonlarni (qoramollarni, parrandalarni, mo'ynali va boshqa hayvonlarni, baliqlar va hokazolarni) tirik holda hamda ularni so'yib mahsulotlarini xom yoki qayta ishlangan holda sotishdan (bundan sanoatda qayta ishlash mustasno) chorvachilik, asalarichilik va dehqonchilik mahsulotlarini tabiiy va qayta ishlangan holda sotishdan olinadigan daromadlar, bundan manzarali bog'dorchilik (gulchilik) mahsulotlari mustasno;

9) xalqaro hamda respublika tanlovlari va musobaqalarida olingan buyum tarzidagi sovrinlarning qiymati;

10) ish beruvchidan soliq davri mobaynida mehnatga haq to'lashning eng kam miqdorining 2,11 baravarigacha bo'lgan qiymatdagi

xodimlar natija shaklida olgan sovg'alar;

ilgari mazkur ish beruvchining xodimlari bo'lgan ishlamayotgan pensionerlar va mehnat qobiliyatini yo'qotgan shaxslar, vafot etgan xodimning oila a'zolari tomonidan olingan sovg'alar hamda boshqa turlardagi yordam;

11) jismoniy shaxslardan meros yoki hadya tartibida, shuningdek tekinga olingan pul va natija shaklidagi daromadlar, bundan quyidagilar mustasno:

ilm-fan, adabiyot va san'at asarlarining, adabiyot hamda san'at asarlari ijrochilarining, shuningdek kashfiyotlar, ixtirolar va sanoat namunalari mualliflarining merosxo'rlariga (huquqiy vorislariga) to'lanadigan pul mukofotlari;

yaqin qarindosh bo'lmagan shaxslar o'rtasidagi ko'chmas mulk, avtotransport vositalari, qimmatli qog'ozlar, yuridik shaxslarning ustav fondlaridagi (ustav kapitalaridagi) ulushlar;

12) davlat zayomining obligatsiyalari bo'yicha yutuqlar, shuningdek O'zbekiston Respublikasining davlat qimmatli qog'ozlari bo'yicha foizlar;

13) jamg'arma sertifikatlari, davlat qimmatli qog'ozlari bo'yicha daromadlar, shuningdek banklardagi omonatlar bo'yicha foizlar va yutuqlar;

14) nodavlat notijorat tashkilotlaridan, xalqaro hamda chet el tashkilotlari va fondlaridan, shuningdek vakolatli organning xulosasi mavjud bo'lsa, O'zbekiston Respublikasining ilmiy-texnika hamkorligi sohasidagi xalqaro shartnomalari doirasida soliq to'lovchi grant beruvchidan bevosita olgan grantning summasi;

15) soliq to'lovchilarning ish haqi va boshqa daromadlarining hayotni uzoq muddatli sug'urtalash (hayot sug'urtasi sohasining barcha toifalarida) bo'yicha sug'urta mukofotlarini to'lash uchun O'zbekiston Respublikasida sug'urta faoliyatini amalga oshirishga litsenziyasi bo'lgan yuridik shaxslarga yo'naltiriladigan qismi, quyidagi shartlarda:

sug'urta badallari o'sib bormaydigan tartibda to'langanda va bir yo'la to'lanadigan sug'urta summasi shartnoma bo'yicha sug'urta davri boshlanishi

sanasidan 12 oydan so'ng olinganda. Sug'urtalangan shaxsning muayyan yoshgacha yashashi yoki hayotni uzoq muddatli sug'urtalash shartnomasida ko'rsatilgan muddatdan boshqacha tarzda sug'urta hodisasi sodir bo'lgan taqdirda, sug'urta summasi ushbu ko'rsatilgan shartlarga amal qilmagan holda to'lanishi mumkin;

shartnoma bo'yicha sug'urta davri boshlanish sanasidan kamida 12 oydan so'ng renta (annuitet) olinganda va rentani (annuitetni) to'lash sanasida shartnoma bo'yicha haqiqatda jamlangan mablag'lar (zaxira) summasi ko'rsatib o'tilgan rentaning (annuitetning) to'rt baravaridan kam bo'lmaganda;

renta (annuitet) to'lash shartnoma bo'yicha sug'urta davri boshlanishi sanasidan 12 oy o'tmasdan boshlanganda, bunda dastlabki rentani (annuitetni) to'lash boshlanadigan vaqtda haqiqatda to'langan sug'urta badallari summasi shartnoma bo'yicha sug'urta mukofotining yillik miqdoridan kam bo'lmashligi kerak va rentalarni (annuitetlarni) to'lash sanasiga haqiqatda jamlangan mablag'lar (zaxira) summasi ko'rsatib o'tilgan rentaning (annuitetning) to'rt baravaridan kam bo'lmaganda.

Mazkur bandning shartlari buzilganda yoxud shartnoma muddatidan oldin bekor qilinganda va sug'urtachi sug'urta badalini to'liq yoki qisman qaytarganda, qaytarilgan sug'urta badali sug'urtachi tomonidan soliqqa tortiladi.

16) soliq to'lovchining quyidagilarga yo'naltiriladigan, soliq solinishi lozim bo'lgan ish haqi va boshqa daromadlari:

O'zbekiston Respublikasining oliy o'quv yurtlarida ta'lim olish (o'zining yigirma olti yoshga to'lmagan farzandlarining yoki erining (xotinining) ta'lim olishi) uchun to'lov;

soliq bazasining 50 foizidan oshmagan holda, metsenatlik ko'magini ko'rsatish;

olingan ipoteka kreditlarini va ular bo'yicha hisoblangan foizlarni soliq davri davomida jami o'n besh million so'mgacha bo'lgan miqdorda qoplashga. basharti yakka tartibdagi uy-joyning yoki ko'p qavatli uydagi xonadonning qiymati uch yuz million so'mdan oshmasa hamda u dastlabki badalning va (yoki) ipoteka

krediti bo'yicha foizlarning bir qismini qoplash uchun budjetdan ajratilgan subsidiyalarni hisobga olgan holda olingan bo'lsa. Mazkur imtiyoz qarz oluvchiga va birga qarz oluvchilarga, imtiyoz olish huquqiga ega bo'lgan barcha soliq to'lovchilarga berilgan, soliq solinishi lozim bo'lgan daromadlarni kamaytirish summasi soliq davri davomida jami o'n besh million so'mdan oshmagan taqdirda, tatbiq etiladi;

fuqarolarning O'zbekiston Respublikasi Xalq bankidagi ixtiyoriy ravishda shaxsiy jamg'arib boriladigan pensiya hisobvaraqlariga;

17) jismoniy shaxslardan tekin (shu jumladan hadya shartnomalari bo'yicha) olingan ulushlar, paylar va aksiyalar tarzidagi daromadlar, agar bu ulushlarni, paylarni va aksiyalarni berish yaqin qarindoshlar o'rtasida amalga oshirilsa.

Yuridik shaxs tashkil etmagan chet el tuzilmasiga nisbatan yoki qaysi chet el yuridik shaxsi uchun ro'yxatdan o'tish mamlakatining qonun hujjatlariga muvofiq kapitalda ishtirok etish nazarda tutilmagan bo'lsa, o'sha chet el yuridik shaxsiga nisbatan nazorat qilish huquqi, agar bunday huquqlar ularni bir oilaning a'zolari va (yoki) yaqin qarindoshlar bo'lgan shaxslar o'rtasida o'tkazish natijasida olingan bo'lsa, daromad olish yoki daromadni tasarruf etish huquqining yuzaga kelishi deb e'tirof etilmaydi,

18) paxta yig'im-terimi bo'yicha qishloq xo'jaligi ishlariga jalb qilinadigan soliq to'lovchilarning bu ishlarni bajarganlik uchun olgan daromadlari;

19) soliq to'lovchi bo'lgan qimmatbaho metallar qidiruvchilarning qonun hujjatlarida belgilangan tartibda qazib olish yo'li bilan ega bo'lgan qimmatbaho metallarni realizatsiya qilishdan olgan daromadlari.

20) fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari, kasaba uyushmalari, xayriya va ekologiya jamg'armalari tomonidan soliq to'lovchilarga beriladigan nafaqalar, shuningdek pul mablag'lari tarzidagi yordamning boshqa turlari, biroq soliq davri mobaynida o'n besh million so'mdan oshmagan holda.

Jismoniy shaxslarni soliq solishdan ozod etish

Quyidagilarning daromadlariga soliq solinmaydi:

1) chet davlatlar diplomatik vakolatxonalarining boshliqlari va xodimlari, konsullik muassasalarining mansabdor shaxslari, ularning o'zlari bilan birga yashaydigan oila a'zolari, agar ular O'zbekiston Respublikasining fuqarosi bo'lmasa — O'zbekiston Respublikasidagi manbalardan olinadigan, diplomatik va konsullik xizmati bilan bog'liq bo'lmagan daromadlaridan tashqari barcha daromadlari bo'yicha;

2) chet davlatlar diplomatik vakolatxonalari va konsullik muassasalarining ma'muriy-texnik xodimlari hamda ularning o'zlari bilan birga yashaydigan oila a'zolari, agar ular O'zbekiston Respublikasi fuqarosi bo'lmasa yoki O'zbekiston Respublikasida doimiy yashamasa, — O'zbekiston Respublikasidagi manbalardan olinadigan, diplomatik va konsullik xizmati bilan bog'liq bo'lmagan daromadlaridan tashqari barcha daromadlari bo'yicha;

3) chet davlatlarning diplomatik vakolatxonalariga, konsullik muassasalariga xizmat ko'rsatadigan xodimlar tarkibiga kirgan shaxslar, agar ular O'zbekiston Respublikasi fuqarosi bo'lmasa yoki O'zbekiston Respublikasida doimiy yashamasa — o'z xizmati yuzasidan oladigan barcha daromadlari bo'yicha;

4) chet davlatlar diplomatik vakolatxonalari va konsullik muassasalari xodimlarining uylarida ishlovchilar, agar ular O'zbekiston Respublikasining fuqarosi bo'lmasa yoki O'zbekiston Respublikasida doimiy yashamasa — o'z xizmati yuzasidan oladigan barcha daromadlari bo'yicha;

5) xalqaro nohukumat tashkilotlarining mansabdor shaxslari — agar ular O'zbekiston Respublikasining fuqarosi bo'lmasa, ularning ushbu tashkilotlarda olgan daromadlari bo'yicha.

Ayrim toifadagi soliq to'lovchilarning jami daromadini kamaytirish

Quyidagi soliq to'lovchilar qisman (daromadlar qaysi oyda olingan bo'lsa, o'sha oyda har bir oy uchun mehnatga haq to'lashning eng kam miqdorining 1,41 baravari miqdoridagi daromadlar bo'yicha) soliq solishdan ozod etiladi:

1) "O'zbekiston Qahramoni", Sovet Ittifoqi Qahramoni, Mehnat Qahramoni unvonlariga sazovor bo'lgan shaxslar, uchala darajadagi Shuhrat ordeni bilan taqdirlangan shaxslar. Bu imtiyoz tegishincha "O'zbekiston Qahramoni"

unvoni berilganligi to'g'risidagi guvohnoma, Sovet Ittifoqi Qahramoni, Mehnat Qahramoni daftarchalari, orden daftarchasi yoki mudofaa ishlari bo'yicha bo'limning ma'lumotnomasi asosida beriladi;

2) urush nogironlari va ishtirokchilari, shuningdek ularga tenglashtirilgan va doirasi qonun hujjatlarida belgilanadigan shaxslar. Bu imtiyoz urush nogironining (ishtirokchisining) tegishli guvohnomasi yoki mudofaa ishlari bo'yicha bo'limning yoxud boshqa vakolatli organning ma'lumotnomasi asosida, boshqa nogironlarga (ishtirokchilarga) nogironning (ishtirokchining) imtiyozlarga bo'lgan huquqi to'g'risidagi guvohnoma asosida beriladi;

3) bolalikdan nogironligi bo'lgan shaxslar, shuningdek I va II guruh nogironligi bo'lgan shaxslar. Bu imtiyoz pensiya guvohnomasi yoki tibbiy-mehnat ekspert komissiyasining ma'lumotnomasi asosida beriladi;

4) sobiq SSSRni, O'zbekiston Respublikasining konstitutsiyaviy tuzumini himoya qilish yoki harbiy xizmatning yoxud ichki ishlar organlaridagi xizmatning boshqa majburiyatlarini bajarish chog'ida yaralanganligi, kontuziya bo'lganligi yoki shikastlanganligi oqibatida yoxud frontda bo'lish bilan bog'liq kasallik tufayli halok bo'lgan harbiy xizmatchilarning hamda ichki ishlar organlari xodimlarining ota-onalari va beva xotinlari (beva erlari). Bu imtiyoz "Halok bo'lgan askarning beva xotini (beva eri, onasi, otasi)" yoki "Ichki ishlar organlari halok bo'lgan xodimining beva xotini (beva eri, onasi, otasi)" shtampi qo'yilgan yoxud pensiya guvohnomasini bergan muassasa rahbarining imzosi va ushbu muassasa muhri bilan tasdiqlangan tegishli yozuvli pensiya guvohnomasi asosida beriladi. Agar mazkur shaxslar pensioner bo'lmasa, imtiyoz ularga sobiq SSSR Mudofaa vazirligi, Davlat xavfsizlik qo'mitasi yoki Ichki ishlar vazirligining, shuningdek O'zbekiston Respublikasi Mudofaa vazirligi, Davlat xavfsizlik xizmati yoki O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi, O'zbekiston Respublikasi Favqulodda vaziyatlar vazirligi, O'zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Davlat xavfsizlik xizmati, O'zbekiston Respublikasi Davlat bojxona qo'mitasi va boshqa harbiy xizmat nazarda tutilgan idoralarning tegishli organlari tomonidan berilgan harbiy xizmatchining yoki ichki

ishlar organlari xodimining halok bo'lganligi to'g'risidagi ma'lumotnoma asosida beriladi. Sobiq SSSRni, O'zbekiston Respublikasining konstitutsiyaviy tuzumini himoya qilish yoki harbiy xizmatning yoxud ichki ishlar organlaridagi xizmatning boshqa majburiyatlarini bajarish chog'ida yoki frontda bo'lish bilan bog'liq kasallik tufayli halok bo'lgan harbiy xizmatchilarning yoxud ichki ishlar organlari xodimlarining beva xotinlariga (beva erlariga) imtiyoz faqat ular yangi nikohdan o'tmagan taqdirda beriladi;

5) ikki va undan ortiq o'n olti yoshga to'lmagan bolalari bor yolg'iz onalar. Bu imtiyoz har bir bola uchun fuqarolik holati dalolatnomalarini yozish organlari tomonidan taqdim etiladigan ma'lumotnoma asosida beriladi;

6) ikki va undan ortiq o'n olti yoshga to'lmagan bolalari bor hamda boquvchisini yo'qotganlik uchun pensiya olmaydigan beva ayol va beva erkaklar. Bu imtiyoz erning (xotinning) vafot etganligi to'g'risidagi guvohnoma, bolalar tug'ilganligi to'g'risidagi guvohnomalar, yangi nikohdan o'tmaganlik hamda O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi huzuridagi budjetdan tashqari Pensiya jamg'armasi tuman (shahar) bo'limining boquvchisini yo'qotganlik uchun pensiya olinmasligi haqidagi ma'lumotnomasi taqdim etilgan taqdirda beriladi;

7) bolaligidan nogironligi bo'lgan shaxs, doimiy parvarishni talab etadigan farzandi bilan birga yashab, uni tarbiyalayotgan ota yoki ona. Bu imtiyoz pensiya guvohnomasi yoki sog'liqni saqlash muassasasining doimiy parvarish zarurligini tasdiqlovchi tibbiy ma'lumotnomasi asosida beriladi.

Ushbu moddada nazarda tutilgan soliq imtiyozlari tegishli hujjatlar taqdim etilgan taqdirda qo'llaniladi.

Soliq imtiyoziga bo'lgan huquq kalendar yil davomida vujudga kelgan taqdirda, soliq imtiyozi unga bo'lgan huquqlar vujudga kelgan paytdan e'tiboran qo'llaniladi.

Agar soliq to'lovchi ushbu moddada nazarda tutilgan bir nechta asos bo'yicha soliq imtiyoziga doir huquqqa ega bo'lsa, unga xohishiga qarab faqat bitta soliq imtiyozi beriladi.

Soliq imtiyozini qo'llash soliқ to'lovchining asosiy ish (xizmat, o'qish) joyi bo'yicha, asosiy ish joyi mavjud bo'lmagan taqdirda esa — yashash joyidagi soliқ organlari tomonidan jami yillik daromad to'g'risidagi deklaratsiya asosida soliқni hisoblab chiqarish chog'ida amalga oshiriladi. Soliқ imtiyoziga bo'lgan huquq yo'qotilgan taqdirda, soliқ to'lovchi imtiyozga bo'lgan huquqni yo'qotgan paytidan e'tiboran o'n besh kun ichida bu haqda undan soliқni ushlab qoladigan yuridik shaxsga ma'lum qilishi kerak.

Ushbu moddaning birinchi qismida sanab o'tilgan soliқ imtiyozlari soliқ to'lovchining foizlar va dividendlar tarzida olingan daromadlariga, shuningdek mol-mulkni ijaraga topshirishdan olingan daromadlariga nisbatan ham tatbiq etiladi. Agar foizlar va dividendlar asosiy ish joyi bo'yicha hisoblansa, soliқ imtiyozini qo'llash asosiy ish joyi bo'yicha amalga oshiriladi. Agar foizlar va dividendlar asosiy bo'lmagan ish joyi bo'yicha hisoblansa, soliқ imtiyozi jami yillik daromad to'g'risidagi deklaratsiya asosida jismoniy shaxslardan olinadigan daromad soliқini hisoblab chiqarish chog'ida soliқ to'lovchining yashash joyidagi soliқ organlari tomonidan qo'llaniladi. Shunga o'xshash tartib mol-mulkni ijaraga berishdan olingan daromadlarga nisbatan ham qo'llaniladi.

6.3. Jismoniy shaxslarning daromadiga solinadigan soliқni soliқ stavkalari , hisoblash tartibi, hisobotlar, hisob-kitoblari

O'zbekiston Respublikasi rezidenti bo'lgan jismoniy shaxsning daromadlariga, agar ushbu moddaning ikkinchi qismida boshqa qoida nazarda tutilmagan bo'lsa, 12 foizlik soliқ stavkasi bo'yicha soliқ solinadi.

Dividendlar va foizlar tarzidagi daromadlarga 5 foizlik soliқ stavkasi bo'yicha soliқ solinadi.

O'zbekiston Respublikasining norezidentlari bo'lgan jismoniy shaxslar uchun soliқ stavkalari

O'zbekiston Respublikasining norezidenti bo'lgan jismoniy shaxsning O'zbekiston Respublikasidagi manbalardan olingan daromadlariga quyidagi soliқ stavkalar bo'yicha soliқ solinadi:

O'zbekiston Respublikasidagi manbalardan olingan daromadlariga quyidagi soliq stavkalar¹²

T/r	Soliq obyeksi	Soliq stavkalari, foizlarda
1	Dividendlar va foizlar	10
2	O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksiga muvofiq aniqlanadigan, xalqaro tashishlarda transport xizmatlari taqdim etishdan olinadigan daromadlar (fraxtdan olinadigan daromadlar).	6
3	Mehnat shartnomalari (kontraktlari) va fuqarolik-huquqiy xususiyatdagi shartnomalar bo'yicha olingan daromadlar, 1 va 2-bandlarda ko'rsatilmagan boshqa daromadlar	20

Soliq to'lovchi:

bir nechta faoliyat turi bilan shug'ullanganida, har bir faoliyat turi uchun alohida-alohida qat'iy belgilangan miqdordagi soliqni to'laydi, faoliyat bilan ikki va undan ortiq aholi punktlarida shug'ullanganida esa, ushbu aholi punktlari uchun o'atilgan yuqori stavkada soliq to'lanadi;

tadbirkorlik faoliyatini ijaraga olingan uskunalarda va binoda amalga oshirgan taqdirda, yashash joyidagi soliq organiga ijaraga beruvchi to'g'risida ma'lumotnoma (axborot) taqdim etishga majbur;

I yoki II guruh nogironligi bo'lgan shaxs hisoblanganida faoliyat turidan va uni amalga oshirish joyidan qat'i nazar, oyiga qat'iy belgilangan miqdordagi soliqning 50 foizini, biroq bazaviy hisoblash miqdorining 50 foizidan ko'p bo'lmagan miqdorda to'laydi;

¹² O'zbekiston Respublikasi soliq Kodeksi www.soliq.uz

“Hunarmand” uyushmasi a’zosi bo’lgan va hunarmandchilik mahsulotlarini (tovarlarini, xizmatlarini) ishlab chiqarish hamda realizatsiya qilishni amalga oshirganida qat’iy belgilangan miqdordagi soliqni to’lashdan ozod etiladi;

Qat’iy belgilangan miqdordagi soliq stavkalari

Qat’iy belgilangan miqdordagi soliqni to’lovchi jismoniy shaxslar uchun soliq stavkasi quyidagi miqdordagi belgilanadi:

11-jadval

Qat’iy belgilangan miqdordagi soliqni to’lovchi jismoniy shaxslar uchun soliq stavkasi ¹³

Faoliyat turi	Oylik soliq stavkalari (so'mda)			
	kent hri	us shahri va viloyat arkazlari bo'lgan shaharlar	la lar	qa i lari
Chakana savdo:				
oziq-ovqat tovarlari va nooziq-ovqat tovarlari bilan	000	600 000	00	00
lehqon bozorlarida qishloq xo'jaligi mahsulotlari bilan	000	150 000	00	00
gazetalar, jumallar va kitob mahsulotlari bilan	000	150 000	00	00
Maishiy xizmatlar	000	150 000	00	00
Boshqa faoliyat turlari	000	150 000	00	00
Avtomobil transportida yuk tashish xizmatlari:				
1 tonnagacha yuk ko'tarish quvvatiga ega yuk avtomobillari uchun		150 000		

¹³ O'zbekiston Respublikasi soliq Kodeksi www.soliq.uz

tonnadan ortiq yuk ko'tarish quvvatiga ega yuk avtomobillari uchun	225 000
--	---------

belalar o'yin avtomatlari bilan bog'liq xizmatlarni ko'rsatsa, har bir jihozlangan joy (birluk) uchun qat'iy belgilangan miqdordagi soliqni to'laydi.

Jismoniy shaxslarning mol-mulkini ijaraga berishdan olingan daromadlariga O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 381-moddasi birinchi qismida belgilangan stavkada soliq solinadi.

Xalq deputatlari tumanlar va shaharlar Kengashlari yakka tartibdagi tadbirkorlar uchun qat'iy belgilangan miqdordagi soliq summalariga faoliyat amalga oshiriladigan joylarning xususiyatlariga, shuningdek faoliyat amalga oshiriladigan turlarining mavsumiyligi qarab 0,7 dan 1,3 gacha kamaytiruvchi yoki oshiruvchi koeffitsiyentlar belgilashga haqli.

Soliq davri. Hisobot davri

Kalendar yil soliq davridir.

Soliq agentlari uchun hisobot davri bir oydir.

Soliqni hisoblab chiqarish, soliq hisobotini taqdim etish va to'lash tartibi

Soliq quyidagilar tomonidan hisoblab chiqariladi va to'lanadi:

- 1) soliq to'lovchiga daromad to'laydigan soliq agentlari tomonidan;
- 2) soliq to'lovchi tomonidan mustaqil ravishda.

Soliq to'lovchilarning alohida toifalari soliqni:

O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 392-moddasida belgilangan tartibda qat'iy belgilangan miqdorda to'lashni;

O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 397-moddasida belgilangan tartibda jami yillik daromadi to'g'risidagi deklaratsiya asosida to'lashni tanlashga haqli.

Ushbu moddaning ikkinchi qismidagi qoidalar quyidagi toifadagi soliq to'lovchilarga tatbiq etiladi:

1) tovarlar (xizmatlar) realizatsiyasidan daromadi kalendar yilida yuz million soʻmdan oshmaydigan yakka tartibdagi tadbirkorlarga. Agar kalendar yilida tovarlar (xizmatlar) realizatsiyasidan daromadi belgilangan miqdordan oshsa, yakka tartibdagi tadbirkor Oʻzbekiston Respublikasi Soliq Kodeksida nazarda tutilgan tartibda aylanmadan soliq yoxud qoʻshilgan qiymat soligʻi va foyda soligʻi toʻlashga oʻtadi.

2) yuridik shaxs tashkil etmagan holda oilaviy tadbirkorlik shaklida faoliyatni amalga oshirayotgan oila aʼzolariga;

3) “Hunarmand” uyushmasi aʼzolari boʻlgan hunarmandchilik faoliyati subyektlariga.

Ushbu moddaning uchinchi qismida koʻrsatilgan soliq toʻlovchilar soliq toʻlash tartibini quyidagilar orqali tanlashga haqli:

1) tadbirkorlik subyektining davlat roʻyxatidan oʻtkazilishi chogʻida tanlangan soliq toʻlash tartibini koʻrsatish;

2) doimiy yashash joyi boʻyicha soliq organlariga joriy yilning 25-yanvaridan kechiktirmasdan tanlangan soliq toʻlash tartibi toʻgʻrisida bildirish xati taqdim etish.

Ushbu moddaning uchinchi qismida koʻrsatilgan soliq toʻlovchi tomonidan bildirish xati ushbu moddaning toʻrtinchi qismida koʻrsatilgan muddatlarda taqdim etilmasligi uning soliqni qatʼiy belgilangan miqdorda toʻlashga roziligini bildiradi.

Soliq Oʻzbekiston Respublikasi Soliq Kodeksida nazarda tutilgan hollarda soliq organi tomonidan ham hisoblab chiqarilishi mumkin.

Hisoblab chiqarilgan soliq summasi qonun hujjatlarida belgilangan tartibda hisoblangan jismoniy shaxslarning shaxsiy jamgʻarib boriladigan pensiya hisobvaraqlariga oʻtkaziladigan majburiy oylik badallar summasiga kamaytiriladi.

Ushbu modda birinchi qismining 1-bandiga muvofiq yakka tartibdagi tadbirkor bilan mehnat munosabatlarida boʻlgan jismoniy shaxslardan olinadigan soliq soliq agenti tomonidan hisoblab chiqariladi va toʻlov manbaida ushlab qolinadi.

Soliq agentlarining majburiyati va javobgarligi

Soliqni to'lov manbaida hisoblab chiqarish, ushlab qolish va budjetga o'tkazish majburiyati soliq to'lovchiga daromad to'laydigan va soliq agentlari deb e'tirof etilgan quyidagi shaxslarning zimmasiga yuklatiladi:

- 1) O'zbekiston Respublikasining yuridik shaxslariga;
- 2) yakka tartibdagi tadbirkorlarga;
- 3) O'zbekiston Respublikasida faoliyatini doimiy muassasa orqali amalga oshiradigan O'zbekiston Respublikasining norezidenti bo'lgan yuridik shaxslarga;
- 4) O'zbekiston Respublikasi norezidenti bo'lgan yuridik shaxslarning vakolatxonalariga;
- 5) O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi 351-moddasi ikkinchi qismining 5-bandida ko'rsatilgan mol-mulkni sotib olgan jismoniy shaxslarga;
- 6) soliq to'lovchining mol-mulkini ishonchli boshqarishni amalga oshiruvchi ishonchli boshqaruvchiga.

Ushbu modda birinchi qismining 5-bandida ko'rsatilgan shaxslar O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 356-moddasida nazarda tutilgan tartibda soliqni hisoblab chiqarish, ushlab qolish va budjetga o'tkazishni amalga oshiradi.

Soliq summasi ushlab qolinmagan taqdirda, soliq agenti ushlab qolinmagan summani va u bilan bog'liq penyani O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksiga muvofiq budjetga o'tkazishi shart.

Soliq agentlari jismoniy shaxsning talabiga binoan unga daromadlarining summalari va turlari haqida, shuningdek jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ining ushlab qolingani summasi to'g'risida O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi tomonidan O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi bilan kelishilgan holda tasdiqlanadigan shaklda ma'lumotnoma berishi shart.

Soliq agentlarida soliq solinadigan daromadlar

Soliq agentida soliq solinadigan daromatlarga quyidagilar kiradi:

- 1) O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 371-moddasiga muvofiq jismoniy shaxslarning mehnatga haq to'lash tarzidagi daromadlari;

2) O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 376-moddasiga muvofiq moddiy naf tarzidagi daromadlar;

3) O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 375-moddasiga muvofiq mulkiy daromadlar;

4) O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 377-moddasiga muvofiq boshqa daromadlar.

O'zi bilan mehnatga oid munosabatlarda bo'lmagan O'zbekiston Respublikasining rezidenti bo'lgan jismoniy shaxsga moddiy naf tarzida daromad to'lovchi soliq agenti jismoniy shaxsning yozma arizasi asosida soliqni ushlab qolmaslikka haqli. Bunda soliq to'lovchi moddiy naf tarzidagi daromad bo'yicha O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 393-moddasiga muvofiq soliqni to'lashi shart.

Soliq agentlari tomonidan soliqni hisoblab chiqarish va ushlab qolish tartibi

Soliq agentlari soliq hisobining registrlarida jismoniy shaxslarning ulardan soliq davrida olgan daromadlari, jismoniy shaxslarga to'lov manbaida qo'llanilgan soliq imtiyozlari, hisoblab chiqarilgan va ushlab qolingani soliq hisobini yuritadi.

Soliq hisobi registrlarining shakllari, ularda soliq hisobining tahliliy ma'lumotlarini hamda birlamchi hisobga olish hujjatlari ma'lumotlarini aks ettirish tartibi soliq agenti tomonidan mustaqil ravishda ishlab chiqiladi. Mazkur shakllarda soliq to'lovchini identifikatsiya qilish imkonini beradigan ma'lumotlar, soliq to'lovchilarga to'lanadigan daromad turlari va to'lov manbaida unga qo'llanilgan soliq imtiyozlari, ularni to'lash sanasi, soliq to'lovchining maqomi, soliqni ushlab qolish va to'lash sanasi ko'rsatilishi kerak.

O'zbekiston Respublikasi norezidentlari bo'lgan jismoniy shaxslar uchun O'zbekiston Respublikasidagi manbalardan olingan daromadlarga soliq solish soliq agentlari tomonidan soliq bazasi hamda belgilangan stavkadan kelib chiqqan holda amalga oshiriladi.

Soliq agentlari soliq to'lovchining O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 387-moddasida ko'rsatilgan daromadlaridan hisoblangan soliq summasini ushlab qolishi shart.

Soliqning hisoblangan summasini soliq to'lovchidan ushlab qolish, soliq agenti soliq to'lovchiga to'layotgan har qanday pul mablag'lari hisobidan, bu pul mablag'lari soliq to'lovchiga yoki uning topshirig'iga binoan uchinchi shaxslarga to'lanayotganda amalga oshiriladi.

Soliqni hisoblab chiqarish va ushlab qolish ushbu bo'limda belgilangan soliq bazasi hamda soliq stavkalaridan kelib chiqqan holda, daromad hisoblanishiga qarab, yil boshidan e'tiboran har oyda ortib boruvchi yakun bilan soliq to'lovchining ish joyi bo'yicha soliq agenti tomonidan amalga oshiriladi.

Asosiy bo'lmagan ish joyidan yoki boshqa soliq agentlaridan sovg'a, moddiy yordam va boshqa turlardagi yordam olgan jismoniy shaxslarning soliq summasini qayta hisob-kitob qilish jismoniy shaxs yillik jami daromadi to'g'risida deklaratsiya topshirganda soliq organlari tomonidan amalga oshiriladi.

Yil mobaynida asosiy ish (xizmat, o'qish) joyi o'zgargan taqdirda, soliq to'lovchi joriy yilda o'ziga to'langan daromadlar va ushlab qolingan soliq summalari to'g'risidagi ma'lumotnomani yangi asosiy ish (xizmat, o'qish) joyidagi soliq agentiga dastlabki ish haqi hisoblanguniga qadar taqdim etishi shart. Ilgarigi ish (xizmat, o'qish) joyidan ma'lumotnoma taqdim etilmagan yoki soliq to'lovchining identifikatsiya raqami taqdim etilmagan taqdirda, soliq O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi 378-moddasi 1-bandining uchinchi xatboshisida va 380-moddasida nazarda tutilgan imtiyozlar qo'llanilmagan holda ushlab qolinadi. Ma'lumotnoma va soliq to'lovchining identifikatsiya raqami taqdim etilgan taqdirda, soliq summasi ilgari asosiy ish (xizmat, o'qish) joyida olingan daromadlar inobatga olingan holda qayta hisob-kitob qilinadi.

Yangi asosiy ish (xizmat, o'qish) joyida soliqni hisoblab chiqarish kalendar yil boshidan e'tiboran ilgari va yangi asosiy ish (xizmat, o'qish) joylaridan olingan jami daromaddan kelib chiqqan holda amalga oshiriladi.

Mehnat shartnomasi (kontrakt) bekor qilingandan keyin xodimga ilgari ish joyidan to'lov amalga oshirilganda, bunday to'lovlar O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi 378-moddasi 1-bandining uchinchi xatboshisida va 380-moddasida nazarda tutilgan soliq imtiyozlari qo'llanilmagan holda soliqqa tortiladi.

Jismoniy shaxslarning asosiy bo'lmagan ish joyidan olgan daromadlaridan soliqning yakuniy summasi jami yillik daromad to'g'risida taqdim etilgan deklaratsiyaning ma'lumotlari bo'yicha soliq organi tomonidan hisoblab chiqariladi.

Soliq hisobotini taqdim etish tartibi va muddatlari

Soliq agentlari o'zlarining soliq bo'yicha hisobda turgan joydagi soliq organiga quyidagilarni taqdim etishi shart:

1) soliq davri tugaganidan keyin o'ttiz kun ichida — soliq organlariga to'lov manbaidan soliq solinmagan moddiy naf tarzida daromadlar olgan jismoniy shaxslar to'g'risida O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi tomonidan O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi bilan kelishilgan holda tasdiqlanadigan shakldagi ma'lumotnomani;

2) har oyda, hisobot davridan keyingi oyning o'n beshinchi kunidan kechiktirmay, yil yakunlari bo'yicha esa — yillik moliyaviy hisobotni taqdim etish muddatida hisoblangan va haqiqatda to'langan daromadlar summalari hamda ushlab qolingani soliqning summalari to'g'risidagi — O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi tomonidan O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi bilan kelishilgan holda tasdiqlanadigan shakldagi ma'lumotlarni. O'zbekiston Respublikasida faoliyatni doimiy muassasa orqali amalga oshirayotgan O'zbekiston Respublikasining norezidenti bo'lgan yuridik shaxslar yil yakunlari bo'yicha hisoblangan va amalda to'langan daromadlarning summalari hamda ushlab qolingani, soliq summalari to'g'risidagi ma'lumotlarni hisobot yilidan keyingi yilning 25-martiga qadar taqdim etadi.

O'zbekiston Respublikasining yuridik shaxslari bo'lgan, xodimlari 25 nafardan ortiq bo'lgan alohida bo'linmalarga va (yoki) filiallarga ega soliq agentlari, bundan yirik soliq to'lovchilar mustasno, ushbu alohida bo'linmalar va

(yoki) filiallar xodimlariga nisbatan mazkur moddaning birinchi qismida ko'rsatilgan soliq hisobotini — alohida bo'linmalar va (yoki) filiallar hisobda turgan joydagi soliq organiga taqdim etadi.

Yakka tartibdagi tadbirkor bo'lgan soliq agentlari, O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 57-bobida boshqacha qoida nazarda tutilmagan bo'lsa, o'zlarining yollanma xodimlariga oid mazkur moddaning birinchi qismida ko'rsatilgan soliq hisobotini o'zi soliq bo'yicha hisobda turgan joydagi soliq organiga taqdim etadi.

Soliqni to'lash tartibi

To'lov manbaida hisoblab chiqarilgan soliq summasi soliq to'lovchiga daromadlarni to'lash bilan bir vaqtda, lekin soliq hisobotini taqdim etish muddatlaridan kechiktirmay soliq agenti tomonidan to'lanadi.

Daromadlar natura shaklida amalga oshirilganda soliq natura tarzidagi to'lov amalga oshirilgan oy tugaganidan keyin besh kun ichida to'lanadi.

Ortiqcha ushlangan soliq summasini qaytarish tartibi

Agar ushbu bobda boshqacha qoida nazarda tutilmagan bo'lsa, soliq agenti tomonidan soliq to'lovchining daromadidan ortiqcha ushlangan soliq summasi soliq to'lovchining yozma arizasiga asosan qaytarilishi lozim.

Soliq agenti tomonidan bir soliq davri ichida ortiqcha ushlangan soliq summasi qaytariladi.

Soliq to'lovchiga ortiqcha ushlangan soliq summasini qaytarish daromadlaridan bunday soliq agenti tomonidan ushlab qolinadigan soliq to'lovchi bo'yicha ham, boshqa soliq to'lovchilar bo'yicha ham kelgusi to'lovlar hisobidan budjet tizimiga o'tkazilishi lozim bo'lgan ushbu soliq summasi hisobidan, soliq agenti soliq to'lovchining tegishli arizasini olgan kundan e'tiboran uch oy ichida soliq agenti tomonidan amalga oshiriladi.

Soliq to'lovchiga ortiqcha ushlangan soliq summasini qaytarish soliq agenti tomonidan soliq to'lovchining arizasida ko'rsatilgan bankdagi hisobvarag'iga pul mablag'larini o'tkazish yo'li bilan naqd pulsiz shaklda amalga oshiriladi.

Soliq agenti bo'lmaganda yoxud ushbu bandning ikkinchi qismida belgilangan soliq davri tugaganda, soliq to'lovchi soliq davrining yakuniga ko'ra soliq deklaratsiyasini bir vaqtning o'zida taqdim etgan holda, ilgari soliq agenti tomonidan ortiqcha ushlangan va budjet tizimiga o'tkazilgan soliq summasini qaytarish to'g'risida soliq organiga ariza berishga haqli.

Soliq davrida O'zbekiston Respublikasining rezidenti maqomini olgan soliq to'lovchi ushbu soliq davrida norezident maqomida to'lagan soliq summasini qayta hisob-kitob qilishga va qaytarib olishga haqli. Soliq summasini soliq to'lovchiga qaytarish soliq to'lovchi O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 397-moddasida belgilangan tartibda ko'rsatilgan soliq davri yakuniga ko'ra soliq deklaratsiyasini taqdim etgan taqdirda yashash joyi (turgan joyi) bo'yicha hisobga qo'yilgan soliq organi tomonidan amalga oshiriladi. Ushbu deklaratsiyaga mazkur soliq davrida O'zbekiston Respublikasining rezidenti maqomini tasdiqlaydigan hujjatlar ilova qilinishi kerak.

6.4. Tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanuvchi jismoniy shaxslar uchun qat'iy belgilangan soliqni hisoblash va to'lash tartibi

O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi 385-moddasining uchinchi qismida ko'rsatilgan, qat'iy belgilangan miqdorda soliq to'lash xohishini bildirgan soliq to'lovchi soliqni har oyda, tadbirkorlik faoliyati amalga oshirilgan oyning o'n beshinchi sanasidan kechiktirmay, qonun hujjatlarida belgilangan miqdorlarda to'laydi.

Soliq to'lovchi qat'iy belgilangan miqdorda soliq to'lashni u tadbirkorlik subyektini sifatida davlat ro'yxatidan o'tkazilgan oydan yoki yakka tartibdagi tadbirkor yoxud oilaviy tadbirkorlik subyektini bilan mehnat shartnomasi tuzilgan oydan keyingi oydan e'tiboran amalga oshiradi.

Bir nechta faoliyat turi bilan shug'ullanayotgan soliq to'lovchilar har bir faoliyat turi bo'yicha qat'iy belgilangan miqdorda soliqni alohida, shu faoliyat turi uchun belgilangan miqdorda to'laydi.

Qat'iy belgilangan miqdorda soliq to'lash qo'llaniladigan faoliyatdan olinadigan daromadlar bilan birga boshqa daromadlar oluvchi soliq to'lovchilar bu

daromad turlari bo'yicha alohida hisob yuritishi shart va bu daromadlar bo'yicha jami yillik daromadlar to'g'risidagi deklaratsiya asosida, O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 397-moddasida nazarda tutilgan tartibda, O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 381-moddasida belgilangan stavkalar bo'yicha soliq to'laydi.

Agar yakka tartibdagi tadbirkor (oilaviy tadbirkorlik subyekti) o'z faoliyatini muayyan muddatga to'xtatsa, u o'z faoliyatini to'xtatguniga qadar tadbirkorlik subyektini ro'yxatdan o'tkazuvchi organga faoliyatni vaqtinchalik to'xtatish to'g'risida ariza berish bilan bir vaqtning o'zida davlat ro'yxatidan o'tganlik haqidagi guvohnomani topshiradi. Bunda xodimlarni yollagan holda tadbirkorlik faoliyatini amalga oshiruvchi yakka tartibdagi tadbirkor (oilaviy tadbirkorlik subyekti) har bir yollangan xodimga belgilangan tartibda berilgan hisobga olish kartochkalarini ham belgilangan muddatlarda soliq hisobida turgan joyidagi soliq organiga topshiradi.

Yakka tartibdagi tadbirkorning (oilaviy tadbirkorlik subyektining) faoliyati vaqtincha to'xtatilganligi yoki qayta tiklanganligi to'g'risidagi arizani olgan tadbirkorlik subyektini davlat ro'yxatidan o'tkazishni amalga oshiruvchi organ navbatdagi ish kuni tugaguniga qadar soliq hisobida turgan joyidagi soliq organlariga yakka tartibdagi tadbirkorning (oilaviy tadbirkorlik subyektining) faoliyati vaqtincha to'xtatilganligi yoki qayta tiklanganligi to'g'risida O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi va O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi tomonidan tasdiqlanadigan shaklda axborot taqdim etadi.

Qat'iy belgilangan miqdorda soliq to'lashni to'xtatib turish uchun quyidagilar asos bo'ladi:

1) soliq organlari tomonidan olingan tadbirkorlik subyektini davlat ro'yxatidan o'tkazishni amalga oshiruvchi organning yakka tartibdagi tadbirkorning (oilaviy tadbirkorlik subyektining) faoliyati vaqtinchalik to'xtatilganligi to'g'risidagi axborot;

2) soliq organlari tomonidan olingan yakka tartibdagi tadbirkorning har bir yollangan xodimga berilgan hisobga olish kartochkalari.

Qat'iy belgilangan miqdorda soliq to'lash xohishini bildirgan soliq to'lovchilar daromadlarni va xarajatlarni hisobga olish registrlarida daromadlarni olish bilan bog'liq bo'lgan daromadlar va xarajatlar hisobini yuritishi shart.

Daromadlarni va xarajatlarni hisobga olish registrlari quyidagilardir:

- 1) Yakka tartibdagi tadbirkorning (oilaviy tadbirkorlik subyekti) daromadlarini va xarajatlarini hisobga olish kitobi;
- 2) Tovar cheklari kitobi.

Daromadlarni va xarajatlarni hisobga olish registrlarining shakli O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi tomonidan tasdiqlanadi.

Daromadlarni va xarajatlarni hisobga olish registrlari yakka tartibdagi tadbirkorni (oilaviy tadbirkorlik subyekti) soliq hisobida turgan joyidagi soliq organlari tomonidan yakka tartibdagi tadbirkorning (oilaviy tadbirkorlik subyekti) arizasi asosida ro'yxatdan o'tkaziladi.

Yakka tartibdagi tadbirkorning (oilaviy tadbirkorlik subyekti) faoliyati to'g'risidagi hisobotlar soliq hisobida turgan joyidagi soliq organlariga yilning har bir choragi yakunlari bo'yicha, hisobot choragidan keyingi oying o'ninchi kundan kechiktirmay taqdim etiladi.

6.5. Jami yillik daromad to'g'risidagi deklaratsiya asosida daromadlarga soliq solish

Deklaratsiya asosida soliq solinadigan daromadlarga O'zbekiston Respublikasi rezidentlari bo'lgan jismoniy shaxslarning quyidagi daromatlari kiradi:

mulkiy daromadlar, agar ushbu bo'limga muvofiq bu daromadlarga soliq agentida soliq solinmasa;

ilm-fan, adabiyot va san'at asarlarini yaratganlik hamda ulardan foydalanganlik uchun mualliflik haqi tariqasida olingan daromadlar;

moddiy naf tarzidagi daromadlar, agar bu daromadlarga soliq agentida soliq solinmagan bo'lsa;

O'zbekiston Respublikasi hududidan tashqaridagi manbalardan olingan daromadlar;

soliq agentlari bo'lmagan manbalardan olingan daromadlar;

O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi 385-moddasining uchinchi qismida ko'rsatilgan jismoniy shaxslar tomonidan olingan daromadlar, ular tomonidan jami yillik daromad to'g'risidagi deklaratsiya asosida soliq to'lash tartibi tanlanganda;

soliq agenti tomonidan soliq ushlab qolinmagan soliq solinadigan boshqa daromadlar.

Jami yillik daromad to'g'risidagi deklaratsiya, agar soliq to'lovchining asosiy bo'lmagan ish joyidan olingan daromadlaridan soliq uning arizasi bo'yicha ushlab qolingani bo'lsa taqdim qilinmaydi, bundan ushbu modda birinchi qismining beshinchi xatboshisida ko'rsatilgan daromadlar mustasno.

O'zbekiston Respublikasining rezidenti bo'lgan yoki joriy yilning 1-apreliyigacha rezidentga aylangan chet el jismoniy shaxsi, ushbu modda birinchi va ikkinchi qismlarining qoidalaridan qat'i nazar, O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 397-moddasida nazarda tutilgan tartibda va muddatlarda jami yillik daromadi to'g'risida deklaratsiya taqdim etadi.

Ayrim toifadagi soliq to'lovchilar tomonidan olingan daromadlarga soliq solishning o'ziga xos xususiyatlari

O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi 385-moddasining uchinchi qismida ko'rsatilgan jami yillik daromad to'g'risidagi deklaratsiya asosida soliq to'laydigan soliq to'lovchilar daromadlarni olish bilan bog'liq bo'lgan daromadlar va xarajatlar hisobini yuritishi shart hamda tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirish bilan bog'liq bo'lgan haqiqatda amalga oshirilgan va hujjatlar bilan tasdiqlangan xarajatlarni daromaddan chegirib tashlash huquqiga ega. Bunda soliq to'lovchilarning O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi 385-moddasining uchinchi qismida ko'rsatilgan jami daromadi tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilinishidan olingan daromadlardan, shuningdek O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 370-moddasida ko'rsatilgan boshqa daromadlardan iborat.

Mualliflik haqi tarzida olingan daromadlarga soliq solishning o'ziga xos xususiyatlari

Ilm-fan, adabiyot va san'at asarlarini yaratganlik hamda ulardan foydalanganlik uchun mualliflik haqi tarzida daromad oluvchi soliq to'lovchilar bunday faoliyatni yakka tartibdagi tadbirkor sifatida davlat ro'yxatidan o'tmagan holda amalga oshirish huquqiga ega.

Ushbu moddaga muvofiq daromadlariga soliq solinadigan soliq to'lovchilar soliqni soliq organining yozma xabarnomasi asosida to'laydi.

ilm-fan, adabiyot va san'at asarlarini yaratganlik hamda ulardan foydalanganlik uchun mualliflik haqi olayotgan soliq to'lovchi daromadlar olish bilan bog'liq daromadlar va xarajatlar hisobini yuritishi shart hamda u ijodiy faoliyatni amalga oshirish bilan bog'liq bo'lgan, haqiqatda sarflangan va hujjatlar bilan tasdiqlangan xarajatlarni daromaddan chegirish huquqiga ega, lekin chegirma olingan jami daromad summasining 30 foizidan ko'p bo'lmashligi kerak.

Ijodiy faoliyatni amalga oshirish bilan bog'liq bo'lgan xarajatlarga quyidagilar kiradi:

ilm-fan, adabiyot va san'at asarlarini yaratish hamda ulardan foydalanish uchun zarur materiallar sotib olishga doir xarajatlar;

faqat ilm-fan, adabiyot va san'at asarlarini yaratish, nashr qilish, ijro etish yoki ulardan boshqacha tarzda foydalanish maqsadida foydalaniladigan bino va mol-mulk ijarasiga doir xarajatlar.

Jami yillik daromad to'g'risidagi deklaratsiya

Jami yillik daromad to'g'risidagi deklaratsiya soliq to'lovchining olingan yillik daromadi to'g'risidagi yozma arizasidan iborat bo'ladi.

Jami yillik daromad to'g'risidagi deklaratsiyaga to'langan daromadlar va ushlab qolingan soliq summalari to'g'risida soliq agentining O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi tomonidan O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi bilan kelishilgan holda tasdiqlangan shakldagi ma'lumotnomasi ilova qilinadi.

Jami yillik daromad to'g'risidagi deklaratsiyaning shakli O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi tomonidan O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi bilan kelishilgan holda tasdiqlanadi.

Soliq organi tomonidan soliq to'lovchi taqdim etgan jami yillik daromadi to'g'risidagi deklaratsiyada to'lanishi lozim bo'lgan soliq summasining kamayishiga olib keluvchi xatolar aniqlangan taqdirda, soliq organi jami yillik daromad haqidagi taqdim etilgan deklaratsiyada aniqlangan xatolar to'g'risida soliq to'lovchiga bildirish xati yuboradi.

Soliq organining xabarmasini olgan soliq to'lovchi o'n kun ichida jami yillik daromadi to'g'risidagi deklaratsiyaga zarur bo'lgan o'zgartirishlarni kiritishi shart.

Agar jami yillik daromad to'g'risidagi deklaratsiyani o'zgartirish haqidagi ariza soliqni to'lash muddati o'tguniga qadar berilsa, soliq to'lovchi O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksida belgilangan javobgarlikdan ozod etiladi.

Agar jami yillik daromad to'g'risidagi deklaratsiyani o'zgartirish haqidagi ariza soliqni to'lash muddati o'tganidan keyin, lekin xatolar soliq organi tomonidan aniqlanishiga qadar berilsa, soliq to'lovchi soliqning yetishmayotgan summasini hamda unga tegishli penyani to'lagan taqdirda, javobgarlikdan ozod etiladi.

Soliq to'lovchi soliq organining taqdim etilgan jami yillik daromad to'g'risidagi deklaratsiyada aniqlangan xato to'g'risidagi bildirish xatini olgan kun soliq organi tomonidan xato aniqlangan kun, deb hisoblanadi.

Jami yillik daromad to'g'risidagi deklaratsiyani taqdim etish tartibi

Soliq to'lovchilar O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 393-moddasida ko'rsatilgan daromadlar bo'yicha jami yillik daromad to'g'risidagi deklaratsiyani, agar ushbu moddada boshqacha qoida nazarda tutilmagan bo'lsa, doimiy yashash joyidagi soliq organiga hisobot yilidan keyingi yilning 1-apreldan kechiktirmay taqdim etadi.

Deklaratsiya qilinishi shart bo'lmagan daromadlarni olgan soliq to'lovchilar doimiy yashash joyidagi soliq organiga jami yillik daromadi to'g'risidagi deklaratsiyani ixtiyoriy ravishda taqdim etishi mumkin.

Har qanday ketma-ketlikdagi o'n ikki oylik davr ichida jami bir yuz sakson uch kun va undan ortiq muddat O'zbekiston Respublikasining tashqarisida turgan O'zbekiston Respublikasining fuqarolari O'zbekiston Respublikasiga qaytgan sanadan e'tiboran bir oydan kechiktirmay doimiy yashash joyidagi soliq organiga O'zbekiston Respublikasidagi va uning tashqarisidagi manbalardan olgan daromadlari bo'yicha jami yillik daromadi to'g'risidagi deklaratsiyani ixtiyoriy ravishda taqdim etishi mumkin. Bunda O'zbekiston Respublikasidan tashqarida olingan daromadlar bo'yicha jismoniy shaxs O'zbekiston Respublikasining soliq rezidenti deb e'tirof etish mezonlariga muvofiq kelmagan davr uchun soliq to'lanmaydi.

Grant olgan soliq to'lovchi jami yillik daromadi to'g'risidagi deklaratsiyani topshirayotganda grant bo'yicha olingan daromad summasini, soliq miqdorini ko'rsatadi, shuningdek vakolatli organning tegishli xulosasini ilova qiladi.

Mol-mulkini ijaraga berishdan to'lov manbaida soliq solinmaydigan daromadlar olayotgan soliq to'lovchilar, shuningdek O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi 385-moddasining uchinchi qismida ko'rsatilgan va jami yillik daromad to'g'risidagi deklaratsiya asosida soliq to'laydigan jismoniy shaxslar jami yillik daromad to'g'risidagi deklaratsiyani belgilangan muddatlarda taqdim etish bilan bir qatorda dastlabki tarzdagi deklaratsiyani ham quyidagi muddatlarda taqdim etadi:

1) mol-mulkni ijaraga berishdan daromad oladigan soliq to'lovchilar — ijaradan daromadlar paydo bo'lgan kundan e'tiboran birinchi oy tugaganidan keyin besh kun muddatda;

2) O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi 385-moddasining uchinchi qismida ko'rsatilgan, jami yillik daromad to'g'risidagi deklaratsiya asosida soliqni to'laydigan jismoniy shaxslar — joriy yilning 1-fevralidan kechiktirmay. Yangi

ro'yxatdan o'tgan tadbirkorlik subyektlari — tadbirkorlik subyekti davlat ro'yxatidan o'tkazilgan oyning oxiriga qadar dastlabki deklaratsiyani taqdim etadi.

Ko'chmas mulkning ijara shartnomasi soliq organlarida hisobga qo'yilayotganda dastlabki deklaratsiya taqdim etilmaydi.

Mol-mulkni ijaraga berishdan daromad olish tugagan taqdirda soliq to'lovchi doimiy yashash joyidagi soliq organini bu haqda yozma shaklda xabardor etadi.

Joriy yilning 1-apreliga qadar O'zbekiston Respublikasining rezidentiga aylangan chet ellik jismoniy shaxs oldingi soliq davri uchun jami yillik daromadi to'g'risida deklaratsiya topshiradi.

O'zbekiston Respublikasining rezidenti bo'lgan chet ellik jismoniy shaxs ushbu bobda belgilangan tartibga muvofiq soliq solinishi lozim bo'lgan daromad keltirayotgan faoliyatini kalendar yili ichida tugatgan va O'zbekiston Respublikasi hududidan tashqariga chiqib ketayotgan bo'lsa, uning O'zbekiston Respublikasi hududida turgan davrda joriy soliq davrida haqiqatda olgan daromadlari to'g'risidagi deklaratsiya bu jismoniy shaxs O'zbekiston Respublikasi hududidan tashqariga chiqib ketishidan bir oy avval taqdim etilishi lozim. Agar O'zbekiston Respublikasining norezidenti bo'lgan chet ellik jismoniy shaxs joriy yilning 1-fevraliga qadar chet elga doimiy yashashga chiqib ketsa, joriy yil uchun daromadlar bo'yicha deklaratsiya taqdim etilmaydi.

Jami yillik daromad to'g'risidagi deklaratsiya bo'yicha hisoblangan va taqdim etish tartibi ushbu moddaning to'qqizinchi qismida belgilangan soliqni to'lash deklaratsiya taqdim etilgan sanadan e'tiboran o'n besh kun ichida amalga oshiriladi.

Agar soliq to'lovchi jami yillik daromadi to'g'risidagi deklaratsiyani taqdim etmagan bo'lsa, shuningdek oldin taqdim etilgan deklaratsiyada noto'g'ri ma'lumotlar aniqlangan va (yoki) soliq to'lovchi tomonidan jami yillik daromadi to'g'risidagi deklaratsiyaning o'zgarganligi haqidagi arizani O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi 396-moddasining oltinchi qismida belgilangan muddatlarda taqdim etmagan taqdirda, soliq organi soliq summasini o'zidagi

mavjud axborot asosida hisoblashga va to'lanishi lozim bo'lgan, hisoblangan soliq summasi to'g'risida soliq to'lovchiga o'n kunlik muddatda to'lov xabarnomasini topshirishga haqli. Soliq to'lovchi tomonidan jami yillik daromadi to'g'risidagi deklaratsiya yoki to'g'rilangan deklaratsiya taqdim etilgan taqdirda, soliqning yakuniy summasi ushbu deklaratsiyani hisobga olgan holda aniqlanadi.

Jami yillik daromad to'g'risidagi deklaratsiya bo'yicha soliq to'lash tartibi

O'zbekiston Respublikasining rezidenti bo'lgan jismoniy shaxslar jami yillik daromad to'g'risidagi deklaratsiyaning ma'lumotlariga ko'ra hisoblab chiqarilgan soliqni o'tgan soliq davridan keyingi yilning 1-iyunidan kechiktirmay to'laydi.

O'zbekiston Respublikasining rezidenti bo'lgan jismoniy shaxslar hisoblab chiqarilgan soliqni chet davlatda joylashgan bank hisobvarag'idan chet el valyutasida to'lashi mumkin. Bunda milliy valyutada ifodalangan soliq O'zbekiston Respublikasining Markaziy banki tomonidan belgilangan soliq to'langan sanadagi kurs bo'yicha chet el valyutasida qayta hisoblab chiqariladi.

Mol-mulkni ijaraga berishdan daromad oladigan jismoniy shaxslar, shuningdek O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi 385-moddasining uchinchi qismida ko'rsatilgan jami yillik daromad to'g'risidagi deklaratsiya asosida soliq to'lovchi jismoniy shaxslar soliqni taqdim etilgan dastlabki deklaratsiya yoki soliq organining xabarnomasi asosida, daromad olingan oydan keyingi oying o'n beshinchi kunigacha har oyda to'laydi. Yil tugagach, soliqning yillik summasi haqiqatda olingan daromad bo'yicha hisoblab chiqariladi. Bu summa bilan yil mobaynida to'langan summalar o'rtasidagi farq kelgusi yilning 1-iyunidan kechiktirmay soliq to'lovchidan undirilishi yoki unga qaytarilishi lozim.

Quyidagilar soliq to'langan sana deb hisoblanadi:

soliq soliq agentlari yoki jismoniy shaxslar tomonidan bankdagi hisobvarag'idan to'langan taqdirda — bankdagi hisobvarag'idan mablag'lar hisobdan chiqarilgan kun;

jismoniy shaxslar tomonidan naqd pul mablag'lari kiritilgan taqdirda — bank kassasiga mablag'lar to'langan sana.

Soliq organlari tomonidan hisoblab chiqariladigan soliqni to'lash to'lov xabarnomasida ko'rsatilgan muddatlarda amalga oshirilishi kerak.

Rezidentlar tomonidan O'zbekiston Respublikasi hududidan tashqarida to'langan soliqni hisobga olish

O'zbekiston Respublikasidan tashqarida to'langan, O'zbekiston Respublikasining rezidenti bo'lgan jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i summalari O'zbekiston Respublikasida soliq to'lashda O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 342-moddasida nazarda tutilgan tartibda hisobga olinadi.

Soliqni hisobga olish soliq davri yakuni bo'yicha jismoniy shaxs tomonidan taqdim etilgan jami yillik daromad to'g'risidagi deklaratsiya asosida amalga oshiriladi.

O'zbekiston Respublikasi norezidentlarining daromadlariga soliq solishning o'ziga xos xususiyatlari

O'zbekiston Respublikasining norezidenti bo'lgan jismoniy shaxslarning daromadlariga soliq solish to'lov manbaida to'lovlar O'zbekiston Respublikasining ichkarisida yoki tashqarisida qilinganligidan qat'i nazar amalga oshiriladi.

O'zbekiston Respublikasining norezidenti bo'lgan jismoniy shaxslarning daromadlariga O'zbekiston Respublikasining xalqaro shartnomalarini hisobga olgan holda soliq solinadi, bundan soliqni undirish o'zarolik prinsipi bo'yicha tugatilishi yoki cheklanishi mumkin bo'lgan hollar mustasno.

O'zbekiston Respublikasining norezidenti bo'lgan jismoniy shaxsga daromadlarni to'lash to'lov manbaida soliqni ushlab qolmasdan yoki O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 6-moddasiga muvofiq ikkiyoqlama soliq solishga yo'l qo'ymaslik masalalarini tartibga soluvchi O'zbekiston Respublikasining xalqaro shartnomasi qoidalariga va xalqaro shartnomalar bo'yicha soliqlarni to'lashdan bo'yin tovlashning oldini olishga doir maxsus qoidalarga muvofiq pasaytirilgan stavkani qo'llagan holda amalga oshiriladi.

Soliq summasi ushlab qolinmaganligi yoki O'zbekiston Respublikasi xalqaro shartnomasining qoidalariga g'ayriqonuniy tarzda qo'llanilishi mazkur soliq ushlab qolinmasligiga yoki to'liq ushlab qolinmasligiga sabab bo'lgan taqdirda, Kodeksning ushbu bo'limiga muvofiq soliq agenti deb e'tirof etilgan shaxslar tomonidan ushlab qolinmagan soliq summasini va u bilan bog'liq penya summasini qonun hujjatlariga muvofiq budjetga kiritilishi shart.

O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining qoidalariga muvofiq soliq agenti tomonidan O'zbekiston Respublikasining norezidenti daromadlaridan hisoblab chiqarilgan soliq summasi undan ushlanmasdan o'z mablag'lari hisobidan to'langanda, soliq agentining soliqni to'lov manbaidan ushlab qolish va ko'chirib berish majburiyati bajarilgan hisoblanadi.

Norezidentning daromadlaridan ushlab qolingani soliqni qaytarish tartibi

O'zbekiston Respublikasining tegishli xalqaro shartnomasi qo'llanishi huquqiga ega bo'lgan norezident jismoniy shaxs tomonidan O'zbekiston Respublikasidagi manbalardan olingan daromadlardan soliq ushlab qolingani va budjetga to'langan taqdirda, bunday norezident O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 12-bobida nazarda tutilgan tartibda to'langan soliqni qaytarib olish huquqiga ega.

Mustaqil ishlash uchun nazorat savollar.

1. Kimlar jismoniy shaxslar daromadiga solig'ini to'lovchilari hisoblanadi?
2. Soliq ob'ekti va jami daromadga nimalar kiradi?
3. Jismoniy shaxslar daromadlariga qanday soliq stavkalari mavjud?
4. Jismoniy shaxslar daromadiga soliqdan qanday imtiyozlar bor?
5. Kimlar daromadga soliqdan to'liq ozod etiladi va kimlarga 4 karrali minimal ish haqida imtiyoz beriladi?
6. Chet ellik jismoniy shaxslarni soliqqa tortishning qanday xususiyatlari bor?
7. Jismoniy shaxslar daromadiga soliq kimlar tomonidan va nimalar asosida hisoblanadi?
8. Jismoniy shaxslarning daromadiga soliqni to'lov manbaida kimlar ushlab koladilar?

VII – BOB SUV RESURSLARIDAN FOYDALANGANLIK UCHUN SOLIQ

7.1. Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliqni hisoblab chiqarish va to'lash mehanizmi.

7.2. Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq stavkalari va soliq hisobotini taqdim etish tartibi

7.1. Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliqni hisoblab chiqarish va to'lash mehanizmi

Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq to'lovchilar O'zbekiston Respublikasi hududida suvdan birlamchi foydalanishni yoki suvni iste'mol qilishni amalga oshiruvchi quyidagi shaxslardan iborat:

O'zbekiston Respublikasining yuridik shaxslari;

faoliyatini O'zbekiston Respublikasida doimiy muassasalari orqali amalga oshirayotgan O'zbekiston Respublikasining norezidentlari bo'lgan yuridik shaxslar;

suvdan tadbirkorlik faoliyati uchun foydalanuvchi yakka tartibdagi tadbirkorlar;

dehqon xo'jaliklari.

Aholi punktlarining suv ta'minoti uchun suv yetkazib berishni amalga oshiruvchi yuridik shaxslar faqat o'z ehtiyojlari uchun foydalanadigan suv uchun soliqni to'lovchilar deb e'tirof etiladi.

Soliq solish obyekti

Yer usti va yer osti manbalaridan olib foydalaniladigan suv resurslari suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq (bundan buyon ushbu bo'limda soliq deb yuritiladi) solish obyekti.

Quyidagilar soliq solish obyekti bo'lmaydi:

1) notijorat tashkilotlar tomonidan notijorat faoliyatni amalga oshirish doirasida foydalaniladigan suv resurslari;

2) sog'liqni saqlash muassasalari tomonidan davolash maqsadida foydalaniladigan yer osti mineral suvlari, bundan savdo tarmog'ida realizatsiya qilish uchun foydalanilgan suv hajmi mustasno;

3) atrof-muhitga zararli ta'sir ko'rsatishining oldini olish maqsadida chiqarib olingan yer osti suvlari, bundan ishlab chiqarish va texnik ehtiyojlar uchun foydalanilgan suv hajmi mustasno;

4) shaxtadan suvlarni qochirish uchun, foydali qazilmalarni qazib olish paytida chiqarib olingan va qatlamdagi bosimni saqlab turish uchun yer qa'riga qayta quyiladigan yer osti suvlari, bundan ishlab chiqarish va texnik ehtiyojlar uchun foydalanilgan suv hajmi mustasno;

5) gidroelektrostansiyalar gidravlik turbinalarining harakati uchun foydalaniladigan suv resurslari;

6) issiqlik elektr stansiyalari va issiqlik elektr markazlari tomonidan qayta quyiladigan suv resurslari;

7) qishloq xo'jaligiga mo'ljallangan sho'rlangan yerlarni yuvish uchun foydalaniladigan, suvdan foydalanish va suv iste'moli sohasidagi vakolatli organ tomonidan tasdiqlangan sho'rlarni yuvish normalari doirasidagi suv resurslari.

8) kollektor va drenaj tarmoqlaridan ishlatiladigan suv resurslari.

Soliq bazasi

Foydalanilgan suvning hajmi soliq bazasidir.

Soliq bazasini aniqlash tartibi

Suv resurslarining yer usti va yer osti manbalaridan olingan suv hajmi suvdan foydalanishning buxgalteriya (dastlabki) hisobi hujjatlarida aks ettirilgan suv o'lchagich asboblari ko'rsatkichlari asosida aniqlanadi.

Suvdan o'lchagich asboblarsiz foydalanilgan taqdirda, uning hajmi suv obyektlaridan suv olish limitlaridan, suvni iste'mol qilishning texnologik va sanitariya normalaridan, ekinlar hamda yashil daraxtzorlarni sug'orish normalaridan yoki ma'lumotlarning to'g'riligini ta'minlovchi boshqa usullardan kelib chiqqan holda aniqlanadi.

Soliq to'lovchilar yer usti va yer osti manbalaridan olib foydalanilgan suv resurslari hajmlarining alohida hisobini yuritadi. Suv resurslarining yer usti va yer osti manbalaridan suv keladigan vodoprovod tarmog'idagi suvdan foydalanilganda, soliq bazasi manbaning har bir turi bo'yicha alohida aniqlanadi.

Suv yetkazib berishni amalga oshiruvchi yuridik shaxslar vodoprovod tarmog'iga suv resurslarining yer usti va yer osti manbalaridan kelib tushadigan suv hajmlarining nisbati to'g'risidagi ma'lumotlarni soliq organlariga joriy soliq davrining 15-yanvariga qadar taqdim etishi kerak. Soliq organlari uch kun ichida ushbu ma'lumotlarni soliq to'lovchilar e'tiboriga yetkazishi lozim.

Issiq suv hamda bug' hosil qilinishi bo'yicha soliq bazasi soliq to'lovchi tomonidan ishlab chiqarish va texnik ehtiyojlar uchun o'zi foydalangan suv resurslari hajmidan kelib chiqqan holda aniqlanadi.

Binolaming bir qismi, alohida inshootlar ijaraga berilganda soliq bazasi suv yetkazib berishni amalga oshiruvchi yuridik shaxs bilan shartnoma tuzgan ijaraga beruvchi tomonidan aniqlanadi.

Binolaming bir qismini, alohida inshootlarni ijaraga olgan va suv yetkazib berishni amalga oshiruvchi soliq to'lovchilar bilan shartnoma tuzgan yuridik shaxslar soliq bazasini mustaqil ravishda aniqlaydi.

Soliq to'lovchilar yuridik shaxslar bilan suv yetkazib berilishi yuzasidan solishtirib ko'rish jarayonida olingan suvning hajmini aniqlashtirishda suv hajmining farqini solishtirish amalga oshirilgan davrdagi hisob-kitoblarda aks ettiradi.

Yuridik shaxslarning hududida ta'mirlash-qurilish ishlarini va boshqa ishlarni bajaruvchi soliq to'lovchilar ushbu ishlarni bajarish jarayonida foydalaniladigan suv uchun soliq to'lamaydi. Ta'mirlash-qurilish ishlarini va boshqa ishlarni bajarayotganda foydalaniladigan suv hajmi uchun bu ishlar qaysi yuridik shaxslar uchun bajarilayotgan bo'lsa, o'sha yuridik shaxslar soliq to'laydi. Qurilish ishlari yangi qurilish maydonchasida bajarilgan taqdirda, qurilishda foydalaniladigan suv hajmi uchun qurilish tashkiloti soliq to'laydi.

Suvdan foydalanish va suv iste'moli sohasidagi vakolatli organ har yili joriy soliq davrining 10-dekabridan kechiktirmay qishloq xo'jaligida, shu jumladan baliqchilik xo'jaligida, suv resurslaridan foydalanuvchi yuridik shaxslarga, dehqon xo'jaliklari bo'yicha esa — hisobot davri uchun kelgusi yilning 20-yanvaridan kechiktirmay suvdan foydalanish va suvni iste'mol qilish joyi bo'yicha soliq

organlariga — soliq bazasini aniqlash uchun ular tomonidan ishlatilishi kutilayotgan suv resurslari hajmini taqdim etadi.

Dehqon xo'jaliklari uchun soliq bazasi soliq organlari tomonidan suvdan foydalanish va suv iste'moli sohasidagi vakolatli organ taqdim etgan ma'lumotlar asosida aniqlanadi.

Sun'iy suv havzalarida baliq yetishtiruvchi baliqchilik xo'jaliklari soliq bazasini tabiiy va sun'iy suv obyektlaridan olingan va ushbu suv obyektlariga qaytarib quyiladigan suv hajmi, bundan kollektor-drenaj tarmoqlariga qaytarib quyiladiganlar mustasno, o'rtasidagi farqdan kelib chiqib aniqlaydilar.

Qishloq xo'jaligida, shu jumladan baliq yetishtirishda suv resurslarini hisobga olish vositalari mavjud emasligi va foydalaniladigan suv resurslarining haqiqiy hajmini aniqlashning imkoni bo'lmagan taqdirda, soliq bazasi suvdan foydalanish va suvni iste'mol qilish sohasidagi vakolatli organ tomonidan tasdiqlangan suv resurslari iste'molining normativlariga ko'ra aniqlanadi.

Ishlab chiqarish jarayonida suvni maxsus uskunalarni (turbinalarni) sovitish uchun ishlatadigan soliq to'lovchilar soliq bazasini tabiiy suv obyektlaridan maxsus uskunalarni (turbinalarni) sovitish uchun olingan va tabiiy suv obyektlariga qaytarib quyiladigan suv hajmi o'rtasidagi farqdan kelib chiqib aniqlaydi. Ushbu norma suvning haqiqiy hisobi yoki suvdan maxsus foydalanish ruxsatnoma mavjud bo'lganda qo'llaniladi.

Soliq to'lovchi soliq to'lash nazarda tutilmagan faoliyat turlarini amalga oshirgan taqdirda, soliq bazasi soliq solinadigan va soliq solinmaydigan suv resurslari hajmining hisobini alohida yuritish asosida aniqlanadi. Alohida hisob yuritish imkoniyati bo'lmagan taqdirda, soliq bazasi qaysi faoliyat bo'yicha soliq to'lash sof tushumning umumiy hajmida nazarda tutilgan bo'lsa, o'sha faoliyatdan olinadigan sof tushumning solishtirma hajmidan kelib chiqqan holda aniqlanadi.

Alkogolli mahsulot va alkogolsiz ichimliklarni ishlab chiqarish va boshqa maqsadlar uchun foydalanilgan suvning hajmi ishlab chiqaruvchi yuridik shaxslar uchun soliq bazasi hisoblanadi. Alkogolli mahsulot va alkogolsiz ichimliklar ishlab

chiqarish uchun foydalaniladigan suv hajmi deganda iste'mol idishidagi tayyor mahsulotga to'g'ri keladigan suvning hajmi tushuniladi.

Soliq solish obyekti va (yoki) soliq stavkasi turli xil bo'lgan bir necha turdagi faoliyat bilan shug'ullanuvchi soliq to'lovchilar bunday faoliyat turlari bo'yicha alohida-alohida hisob yuritishlari va tegishli soliq stavkalari bo'yicha soliq to'lashlari shart.

Soliq stavkalari

Belgilangan limitlar doirasida yer usti va yer osti manbalaridan olinadigan suv resurslari uchun soliq stavkalari bir kub metr uchun mutlaq o'lchamda quyidagi miqdorlarda belgilanadi:

16-jadval

Yer usti va yer osti manbalaridan olinadigan suv resurslari uchun soliq stavkalari¹⁴

Soliq to'lovchilar va soliq solish obyekti		
Iqtisodiyotning barcha tarmoqlaridagi korxonalar (bundan 2-6-bandlarda ko'rsatilganlari mustasno), shuningdek yakka tartibdagi tadbirkorlar		
Sanoat korxonalari		
Elektr stansiyalari va kommunal xizmat ko'rsatish korxonalari		
Qishloq xo'jalik yerlarini sug'orish va baliqlarni o'stirish (yetishtirish) uchun foydalanilgan suv hajmi qismi, shu jumladan dehqon xo'jaliklari		
Avtotransport vositalarini yuvish uchun foydalaniladigan suv hajmi		
Alkogolsiz ichimliklar hamda pivo va vinodan tashqari alkohol mahsulotlarini ishlab chiqarish uchun foydalaniladigan suv hajmi		

Ushbu modda birinchi qismining 4-bandida nazarda tutilgan soliq stavkasi 0,7 kamaytiruvchi koeffitsiyentni hisobga olgan holda, suv o'lchash uskunalari asosida aniqlanadigan, foydalanilgan suv hajmiga qo'llaniladi.

¹⁴ O'zbekiston Respublikasi soliq Kodeksi www.soliq.uz

Suvdan foydalanish uchun belgilangan limitlardan ortiqcha suv olinganda, bunday ortiqcha qism bo'yicha soliq stavkalari belgilangan soliq stavkalarining besh baravari miqdorida belgilanadi.

Suv resurslaridan ruxsat beruvchi hujjatlarsiz foydalanilganda, shuningdek avtotransport vositalarini yuvishni amalga oshiruvchi korxonalar tomonidan yer usti manbalaridan olingan suvdan foydalanilganda soliq stavkasi belgilangan soliq stavkalarining besh baravari miqdorida belgilanadi.

Kalendar yil soliq davri hisoblanadi.

7.2. Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq stavkalari va soliq hisobotini taqdim etish tartibi

Soliq summasi soliq bazasidan va belgilangan soliq stavkalaridan kelib chiqqan holda hisoblab chiqariladi.

Dehqon xo'jaliklari uchun soliq summasi soliq bazasidan va belgilangan soliq stavkalaridan kelib chiqqan holda soliq o'rganlari tomonidan aniqlanadi.

Soliq hisoboti suvdan foydalanish yoki suvni iste'mol qilish joyidagi soliq organlariga quyidagilar tomonidan yilda bir marta taqdim etiladi:

O'zbekiston Respublikasi yuridik shaxslari tomonidan, bundan qishloq xo'jaligi korxonalari mustasno — yillik moliyaviy hisobot taqdim etiladigan muddatda;

qishloq xo'jaligi korxonalari tomonidan — joriy soliq davrining 15-dekabrigacha;

O'zbekiston Respublikasida faoliyatini doimiy muassasalar orqali amalga oshirayotgan O'zbekiston Respublikasining norezidentlari bo'lgan yuridik shaxslar, shuningdek yakka tartibdagi tadbirkorlar tomonidan — soliq davridan keyingi yilning 20-yanvarigacha.

Soliq organlari soliq to'lash to'g'risidagi to'lov xabaromasini dehqon xo'jaliklariga soliq davridan keyingi yilning 1-fevralidan kechiktirmay topshiradi.

Soliq to'lash tartibi

Soliq davri mobaynida soliq to'lovchilar soliq bo'yicha bo'nak to'lovlarni to'laydi, bundan qishloq xo'jaligi korxonalari, O'zbekiston Respublikasida

faoliyatini doimiy muassasalar orqali amalga oshirayotgan O'zbekiston Respublikasining norezidentlari bo'lgan yuridik shaxslar, shuningdek dehqon xo'jaliklari mustasno.

Bo'nak to'lovlar miqdorini hisoblab chiqarish uchun soliq to'lovchilar joriy soliq davrining 20-yanvarigacha, yangi tashkil etilganlari esa davlat ro'yxatidan o'tkazilgan kundan e'tiboran o'ttiz kundan kechiktirmay, suvdan foydalanish yoki suvni iste'mol qilish joyidagi soliq organlariga mo'ljallanayotgan soliq bazasidan (foydalaniladigan suv hajmidan) va belgilangan soliq stavkalaridan kelib chiqqan holda hisoblangan joriy soliq davri uchun soliq summasi to'g'risidagi ma'lumotnomani taqdim etadi. Soliq bo'yicha majburiyatlari soliq davri ichida yuzaga kelgan soliq to'lovchilar soliq summasi to'g'risidagi ma'lumotnomani soliq majburiyati yuzaga kelgan sanadan e'tiboran o'ttiz kundan kechiktirmay taqdim etadi.

Ushbu moddaning ikkinchi qismiga muvofiq hisoblab chiqarilgan bo'nak to'lovlar:

soliq davrida soliq summasi bazaviy hisoblash miqdorining ikki yuz baravaridan ko'proqni tashkil etadigan yuridik shaxslar tomonidan (bundan aylanmadan olinadigan soliqni to'lovchilar mustasno) — har oyning 20 sanasidan kechiktirmay yillik soliq summasining o'n ikkidan bir qismi miqdorida;

soliq davrida soliq summasi bazaviy hisoblash miqdorining ikki yuz baravaridan kamroqni tashkil etadigan, aylanmadan olinadigan soliqni to'lovchilar bo'lmagan yuridik shaxslar, shuningdek aylanmadan olinadigan soliqni to'lovchilar va yakka tartibdagi tadbirkorlar tomonidan — har chorak uchinchi oyining 20 sanasidan kechiktirmay yillik soliq summasining to'rtidan bir qismi miqdorida to'lanadi.

Soliq davri davomida mo'ljallanayotgan soliq bazasi o'zgarganda, soliq to'lovchi soliq summasi to'g'risida aniqlashtirilgan ma'lumotnoma taqdim etishga haqli. Bunda soliq davrining qolgan qismi uchun bo'nak to'lovlarga soliqning o'zgargan summasiga teng ulushlarda tuzatish kiritiladi.

Soliq davri uchun bo'nak to'lovlar hisobga olingan holda soliqni to'lash soliq to'lovchilar tomonidan, bundan dehqon xo'jaliklari mustasno, suvdan foydalanish yoki suv iste'moli joyida, soliq hisoboti taqdim etiladigan muddatdan kechiktirmay amalga oshiriladi.

Soliq davri uchun bo'nak to'lovlar summasi soliq hisobotida ko'rsatilgan budjetga to'lanishi lozim bo'lgan soliq summasiga nisbatan 10 foizdan ortiq miqdorga kamaytirilgan taqdirda, soliq organi bo'nak to'lovlarni soliqning haqiqiy summasidan kelib chiqib, penya hisoblagan holda qaytadan hisob-kitob qiladi.

Dehqon xo'jaliklari tomonidan soliqni to'lash yilda bir marta, soliq davridan keyingi yilning 1-mayigacha amalga oshiriladi.

Mustaqil ishlash uchun nazorat savollar.

1. Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliqni to'lovchilar kimlar hisoblanadi?
2. Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq uning iqtisodiy mohiyati nimadan iborat?
3. Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliqni to'lovchilar kimlar hisoblanadi?
4. Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliqning ob'ekti va stavkalari?
5. Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq stavkasi qaysi mezonlarga ko'ra tabaqalashtirilgan?
6. Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq to'lovini hisoblash mexanizmi qanday?

VIII- BOB. Resurslardan samarali foydalanishda yer qa'ridan foydalanganlik uchun soliq va maxsus to'lovlarning ahamiyati

8.1. Yer qa'ridan foydalanganlik uchun soliq va maxsus to'lovlarning iqtisodiy mohiyati va ularni hisoblash mexanizmi

Yer qa'ridan foydali qazilmalarni qazib oluvchi, mineral xomashyodan va (yoki) texnogen mineral hosilalardan foydali komponentlarni ajratib oluvchi yer qa'ridan foydalanuvchilar yer qa'ridan foydalanganlik uchun soliqni soliq to'lovchilar deb e'tirof etiladi.

O'zbekiston Respublikasi hududida konlarni qidirishni, foydali qazilmalarni qazib olishni, mineral xomashyodan va (yoki) texnogen mineral hosilalardan foydali komponentlarni ajratib olishni amalga oshiruvchi yuridik va jismoniy shaxslar soliq solish maqsadida yer qa'ridan foydalanuvchilar deb e'tirof etiladi.

Qonun hujjatlarida nazarda tutilgan qoidalarga rioya etgan holda qimmatbaho metallarni oltin izlovchilar usulida qazib olishga doir faoliyatni amalga oshiruvchi jismoniy shaxslar qimmatbaho metallarni oltin izlovchilar usulida qazib olishga doir faoliyatni amalga oshirishga taalluqli qism bo'yicha soliq to'lovchilar bo'lmaydi.

Foydali qazilmani qazib olish (ajratib olish) hajmi yer qa'ridan foydalanganlik uchun soliq (bundan buyon soliq deb yuritiladi) solish obyektidir.

Qazib olingan (ajratib olingan) foydali qazilmaning hajmi foydali qazilmalarning haqiqiy yo'qotishlarini hisobga olgan holda aniqlanadi.

Foydali qazilmaning zaxirasi qaysi foydali qazilmaning miqdoriga kamaytiriladigan bo'lsa, o'sha foydali qazilmaning hisoblangan miqdori va foydali qazilmani qazib olishning (ajratib olishning) to'liq texnologik sikli yakunlangach aniqlangan, haqiqatda qazib olingan (ajratib olingan) foydali qazilma miqdori o'rtasidagi farq foydali qazilmaning haqiqiy yo'qotishlaridir.

Soliq solish obyektini foydali qazilmaning har bir turi bo'yicha alohida aniqlanadi.

Quyidagilar soliq solish obyektidir:

qazib olingan (ajratib olingan) foydali qazilmalar (shu jumladan birga qo'shilib chiqadigan);

foydali qazilmalardan, mineral xomashyodan, texnogen mineral hosilalardan ajratib olingan foydali komponentlar;

sanoat yo'sinida dastlabki qayta ishlovdan o'tkazilgan qazib olingan uglevodorodlar shu jumladan birga qo'shilib chiqadigan foydali qazilmalar va foydali komponentlar;

uglevodorodlarni qayta ishlash jarayonida ajratib olingan, lekin oldingi qazib olinganda va qayta ishlanganda qayta ishlanadigan foydali qazilmalar tarkibida tayyor mahsulot sifatida soliq solinmagan foydali komponentlar;

ajratib olingan qimmatbaho metallar va qimmatbaho toshlar, shu jumladan texnogen mineral hosilalardan ajratib olingan qimmatbaho metallar va qimmatbaho toshlar.

Quyidagilar soliq solish obyekti bo'lmaydi:

qatlamdagi bosimni saqlab turish va (yoki) uglevodorodlarni yopiq texnologik jarayon doirasida ajratib olish uchun mahsuldor qatlamga qayta haydab kiritiladigan tabiiy gaz hajmi;

soliq to'lovchilarga berilgan yer uchastkalari doirasida qazib olingan (ajratib olingan) hamda o'zining xo'jalik va ro'zg'or ehtiyojlari uchun foydalanilgan keng tarqalgan foydali qazilmalar. Keng tarqalgan foydali qazilmalar ro'yxati qonun hujjatlari bilan belgilanadi;

qonun hujjatlarida belgilangan tartibda daryo o'zanlarini tozalash va qirg'oqlarni mustahkamlash ishlari natijasida qazib olingan (ajratib olingan) noruda foydali qazilmalar, bundan qayta ishlangan va realizatsiya qilingan foydali qazilmalar hajmi mustasno.

Soliq bazasi yer qanidan foydalanuvchi tomonidan mustaqil ravishda har bir qazib olingan (ajratib olingan) foydali qazilmaga, shu jumladan asosiy foydali qazilmani qazib olishda birga chiqadigan foydali komponentlarga nisbatan aniqlanadi.

Agar ushbu moddaning yettinchi qismida boshqacha qoida nazarda tutilmagan bo'lsa, soliq bazasi qazib olingan (ajratib olingan) foydali qazilmalar hajmining hisobot davri uchun o'rtacha olingan realizatsiya qilish bahosida hisoblab chiqilgan qiymati sifatida aniqlanadi.

Hisobot davri uchun o'rtacha olingan realizatsiya qilish bahosi har bir qazib olingan (ajratib olingan) foydali qazilma bo'yicha pulda ifodalangan realizatsiya qilish hajmlarini (qo'shilgan qiymat solig'i va aksiz solig'ini chegirgan holda) ularning naturada ifodalangan realizatsiya qilish hajmiga bo'lish orqali alohida aniqlanadi.

Hisobot davrida foydali qazilma realizatsiya qilinmagan taqdirda, soliq bazasi realizatsiya qilish amalga oshirilgan oxirgi hisobot davrida foydali qazilmani realizatsiya qilishning o'rtacha olingan narxidan kelib chiqqan holda aniqlanadi.

Foydali qazilma umuman realizatsiya qilinmagan taqdirda, soliq bazasi hisobot davrida mazkur foydali qazilmalarni qazib olishning (ajratib olishning) ishlab chiqarish tannarxini 20 foizga oshirgan holda aniqlanadi. Bunda, soliq to'lovchi realizatsiya qilish amalga oshirilgan o'sha hisobot davrida hisoblangan yer qa'ridan foydalanganlik uchun soliq summasiga hisobot davrida shakllangan o'rtacha olingan narxidan kelib chiqqan holda keyingi tuzatishni kiritishi shart.

Qazib olingan foydali qazilmaning bir qismi realizatsiya qilinib, qolgan qismidan o'zining ishlab chiqarish yoki xo'jalik ehtiyojlari uchun foydalanilgan hollarda, foydali qazilma bo'yicha soliq bazasi realizatsiya qilingan ushbu foydali qazilmaning o'rtacha olingan realizatsiya qilish narxidan kelib chiqib aniqlanadi.

Foydali qazilmadan o'zining ishlab chiqarish yoki xo'jalik ehtiyojlari uchun foydalanilgan hollarda bunday foydali qazilmalar uchun soliq bazasi qazib olingan (ajratib olingan) foydali qazilmani ishlab chiqarish tannarxini 20 foizga oshirgan holda aniqlanadi.

8.2. Yer qa'ridan foydalanganlik uchun soliq stavkalari

Foydali qazilmalarni qazib olishda (ajratib olishda) 0 foizli stavka bo'yicha soliq solish foydali qazilmalarning normativ yo'qotishlariga taalluqli qismi bo'yicha amalga oshiriladi. Foydali qazilmalarni qazib olishda (ajratib olishda) konlarda foydali qazilmalarni qazib olishning qabul qilingan sxemasi va texnologiyalari bilan texnologik bog'liq holdagi, vakolatli organ tomonidan qonun hujjatlarda belgilangan tartibda tasdiqlanadigan normalar doirasidagi yo'qotishlar normativ yo'qotishlardir.

Soliq stavkalari quyidagi miqdorlarda belgilanadi:

17-jadval

Yer qa'ridan foydalanganlik uchun soliq stavkalari¹⁵

Soliq solinadigan obyektning nomi	stavkalari, foizlarda
Tabiiy va birga qo'shib chiqadigan foydali qazilmalarni qazib olinganlik uchun	
Manbalari:	
gaz	30
qazib olingan tabiiy gaz, realizatsiya qilingan hajmi	9
qazib olingan gaz	2,6
gaz kondensati	20
qazib olingan gaz	20
qazib olingan ko'mir	4
qazib olingan ko'mir	4
qazib olingan shifonlar	4
Yer osti va radioaktiv metallar:	
qazib olingan mis	10
qazib olingan metall sanoat mahsuloti	10
qazib olingan metall	10

¹⁵ O'zbekiston Respublikasi soliq Kodeksi www.soliq.uz

intratlangan qo'rg'oshin	8
rux	10
m konsentrati	10,4
	10
	10
	10
	10
t	10
metallar:	
	10
h	10
y	10
	10
	10
tosh xomashyosi:	
qimmatbaho, yarim qimmatbaho va zeb-ziynat uchun xomashyosi	24
, listvenit, rodonit, zrnayevik, marmar yo'l-yo'l aqiq, g, yashma, xalsedon, aqiq, gematit	24
metallar:	
	5
magnetitli rudalar	4
metall rudalari	4
limyo xomashyosi:	
uz (ovqatga ishlatiladigan)	3,5, biroq 10000 m/kub.m dan kam bo'lmagan
uzi	3,5
tuzi	3,5

tlar (donasimon)	5
at xomashyosi (ohaktoshlar, dolomitlar)	3,5
oshlar (soda uchun va Biox texnologiyasi bo'yicha chiqindilarini tozalash)	3,5
il (loysimon, temirokisli, karbonatli) pigmentlar	5,5
	4,8
q xo'jaligi ruda xomashyosi (glaukonit, bentonitli gil, mon va tabiiy foydalaniladigan hamda jelvakli tlar)	3,5
Ruda xomashyosi:	
an shpat	21,2
grafit	8
chi kaolin (konsentrat), realizatsiya qilingan hajmi na	7,9
nchi kaolin, realizatsiya qilingan hajmiga doir	7,9
shpati xomashyosi (pegmatit, dala shpati, felzit, ratli granit, kvars-dala shpati xom-ashyosi)	6,5
qumlari (shisha)	3
sh (shisha)	5
itli loy (burg'ulangan eritmalar)	4,8
a talk toshi	4
magnezit	4
onit	4
	4
il tola ishlab chiqarish uchun bazalt	4
onsentрати	4
chidamli, qiyin eruvchan gillar	4
oshlar, dolomitlar (shisha, metallurgiya uchun, o'tga ali), flyus ohaktosh	q 11500 so'm/kub.m kam bo'lmagan

va kvarsit (shisha, texnik kremniy, silikomargans, ishlab chiqarish uchun)	6,5
ash xomashyosi (qumlar, loylar)	4
kulit	4
ld paxta uchun xomashyo (dolomit, tog' jinslari)	5
nlar va qushlarni oziqlantirish uchun ohaktosh qobig'i	5
tnit (o'tga chidamli xomashyo)	5
sh materiallari:	
t ishlab chiqarishga mo'ljallangan ohaktoshdan ri sement xomashyosi (mergeli, loylar, slanslar, non jinslar, qumoqsimon, loysimon chig'anoqlar, vulqon jinslari, pelitli tuffitlar, bazaltlar, diabazlar, bazaltlar, gliyejlar, temir tarkibli qo'shimchalar, tit — gematitli jinslar, kvars qumi va h.k.)	10
t ishlab chiqarishga mo'ljallangan ohaktosh	45000 so'm/tonna*
shlab chiqarishga mo'ljallangan ohaktosh	5
bezaktoshdan bloklar (ohaktosh, ohaktosh-chig'anliq, n simon ohaktoshlar, mramor, granit, granodiorit, iyenit, nefelinli siyenit, gabbro, granosiyenitporfir, porfirdagi ignimbritlar, liparito-datsitlar, vulqon tufi, jinslari, qumtosh)	5, biroq 20000 m/kub.mdan kam bo'lmagan
r ushog'i	5, biroq so'm/kub.mdan kam bo'lmagan
zit xomashyosi (bentonit va loy jinslari)	5
cherepitsa xomashyosi (qumoqsimon, lyossimon lyosslar, zichlovchi sifatida qumlar va boshqalar)	5, biroq 7000 m/kub.mdan kam bo'lmagan

to'shi, gips va angidrid, ganch	oq 9500so'm/kub.m n kam bo'lmagan
madigan, xarsangtosh va shag'al uchun toshlar	oq 7000so'm/kub.m n kam bo'lmagan
himoya qilish ishlari uchun xomashyo (ohaktoshlar, lar, granitlar)	5, biroq so'm/kub.mdan kam bo'lmagan
h qumi	oq 7 500 so'm/kub. n kam bo'lmagan
shag'al aralashmasi	oq 7 500 so'm/kub. n kam bo'lmagan
shlar	oq 7 500 so'm/kub. n kam bo'lmagan
osh-chig'anoq	oq 12500so'm/kub.m n kam bo'lmagan
h mayda toshlar (karbonat jinslari)	oq 7 500 so'm/kub. n kam bo'lmagan
h mayda toshlar (granitlar, porfiritlar va slanets)	oq 7 500 so'm/kub. n kam bo'lmagan
xomashyosi (farfor toshi, loyli oq quyuqlashuvchi)	5
n qurish uchun xomashyo (tosh-shag'al allari,lyossimon jinslar, qum, bentonitli loy, shlar)	5
a keng tarqalgan foydali qazilmalar (mergellar, lar, amvritlar va boshqalar)	5
nogen mineral hosilalardan ajratib olingan foydali alalar	y foydali qazilmani ib olganlik uchun avkanning 30 %i

* Sement ishlab chiqaruvchi zavodlar, shuningdek sement xomashyosi – ohaktoshni realizatsiya qiladigan yer qa'ridan foydalanuvchilar belgilangan soliq stavkasi bo'yicha soliq to'laydi. Sement ishlab chiqarish uchun ko'mirdan foydalanuvchi zavodlar uchun soliq stavkasi 50 foizga kamaytiriladi.

Asl, rangli, noyob va radioaktiv metallarni qazib olishni amalga oshiruvchi alohida soliq to'lovchilar uchun O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan oshirilgan soliq stavkalari belgilanishi mumkin.

8.3. Yer qa'ridan foydalanganlik uchun soliq va hisobot davri. Soliqni hisoblab chiqarish, soliq hisobotlarini taqdim etish va soliqni to'lash tartibi

Kalendar yil soliq davri hisoblanadi.

Quyidagilar hisobot davridir:

yuridik shaxslar uchun — bir oy;

jismoniy shaxslar uchun — kalendar yil.

Soliqni hisoblab chiqarish, soliq hisobotlarini taqdim etish va soliqni to'lash tartibi

Soliq bazasidan va belgilangan soliq stavkasidan kelib chiqqan holda soliq hisoblab chiqariladi.

Foydali qazilmalarning alohida turlari bo'yicha soliq summasi soliq bazasidan va belgilangan soliq stavkasidan, lekin belgilangan soliq summasidan kam bo'lmagan stavkasidan kelib chiqqan holda aniqlanadi.

Soliq hisoboti soliq hisobida turgan joydagi, noruda foydali qazilmalar bo'yicha esa — qazib olish amalga oshirilgan joydagi soliq organlariga quyidagi muddatlarda taqdim etiladi:

yuridik shaxslar tomonidan — ortib boruvchi yakun bilan har oyda, hisobot davridan keyingi oying 20-sanasidan kechiktirmay, yil yakunlari bo'yicha esa — yillik moliyaviy hisobot taqdim etiladigan muddatda;

jismoniy shaxslar tomonidan — yilda bir marta, soliq davridan keyingi yilning 1-fevralidan kechiktirmay.

Soliqni to'lash quyidagicha amalga oshiriladi:

yuridik shaxslar tomonidan — har oyda keyingi oyning 20-sanasidan kechiktirmay, yil yakunlari bo'yicha esa — yillik moliyaviy hisobot taqdim etiladigan muddatdan kechiktirmay;

jismoniy shaxslar tomonidan — soliq hisobotini taqdim etish muddatidan kechiktirmay.

Mustaqil ishlash uchun nazorat savollar.

1. Yer qa'ridan foydalanganlik uchun soliqni to'lovchilar kimlar hisoblanadi?
 2. Yer qa'ridan foydalanganlik uchun soliq uning iqtisodiy mohiyati nimadan iborat?
 3. Yer qa'ridan foydalanganlik uchun soliqni to'lovchilar kimlar hisoblanadi?
 4. Yer qa'ridan foydalanganlik uchun soliqning ob'ekti va stavkalari?
 5. Yer qa'ridan foydalanganlik uchun soliq stavkasi qaysi mezonlarga ko'ra tabaqalashtirilgan?
 6. Yer qa'ridan foydalanganlik uchun soliq to'lovini hisoblash mexanizmi qanday?

3-Modul. MAHALLIY SOLIQLAR, ULARNI HISOBLASH TARTIBI VA

UNDIRISH XUSUSIYATLARI. IX-bob. IJTIMOY SOLIQ

9.1 Ijtimoiy soliqni to'lovchilar , soliq solish obyekt , hisoblab chiqarish va to'lash tartibi

9.2. Ijtimoiy soliq stavkalari, soliq va hisobot davri

9.3. Ayrim toifadagi jismoniy shaxslar tomonidan soliqni hisoblab chiqarish va to'lashning o'ziga xos xususiyatlari.

9.1. Ijtimoiy soliqni to'lovchilar , Soliq solish obyekt , hisoblab chiqarish va to'lash tartibi

Ijtimoiy soliqni soliq to'lovchilari (bundan buyon ushbu bo'limda soliq to'lovchilar deb yuritiladi) deb quyidagilar e'tirof etiladi:

O'zbekiston Respublikasining yuridik shaxslari;

O'zbekiston Respublikasida faoliyatni doimiy muassasa orqali amalga oshiruvchi O'zbekiston Respublikasi norezidentlari bo'lgan yuridik shaxslar, chet el yuridik shaxslarining vakolatxonalar va filiallari;

O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 408 va 409-moddalarida nazarda tutilgan tartibga muvofiq ijtimoiy soliq to'laydigan jismoniy shaxslarning ayrim toifalari.

Soliq solish obyekt

Ish beruvchining xodimlar mehnatiga haq to'lashga doir xarajatlari ijtimoiy soliqning (bundan buyon ushbu bo'limda soliq deb yuritiladi) soliq solish obyektidir.

O'zbekiston Respublikasi hududida ishlash uchun chet ellik xodimlar bilan ta'minlash yuzasidan xizmatlar ko'rsatishga doir shartnomalar bo'yicha O'zbekiston Respublikasi norezidenti bo'lgan yuridik shaxsga to'lanadigan chet ellik xodimlarning daromadlari ham soliq solish obyektidir.

Jismoniy shaxslarning ayrim toifalari uchun ular tomonidan tadbirkorlik faoliyatini va (yoki) yakka tartibdagi mehnat faoliyatini amalga oshirish soliq solish obyektidir.

Quyidagilar soliq solish obyekt hisoblanmaydi:

ish beruvchining xodimga mehnatda mayib bo'lganligi yoki sog'ligiga boshqacha shikast yetganligi bilan bog'liq zararining o'mini qoplash tarzidagi, O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi 369-moddasi ikkinchi qismining 10-bandida ko'rsatilgan miqdorlardan ortiqcha xarajatlari;

paxta yig'im-terimi bo'yicha mavsumiy qishloq xo'jaligi ishlariga jalb qilingan jismoniy shaxslarning bu ishlarni bajarganligi uchun mehnat haqi to'lashga doir xarajatlar.

Soliq bazasi

Soliqni hisoblab chiqarish uchun soliq bazasi O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 371-moddasiga muvofiq to'lanadigan xarajatlar summasi sifatida aniqlanadi.

O'zbekiston Respublikasining diplomatik vakolatxonalari va konsullik muassasalari xodimlari, shuningdek O'zbekiston Respublikasi Tashqi ishlar vazirligi tomonidan xalqaro hukumatlararo tashkilotlarga kvota qilingan lavozimlarga xizmat safariga yuborilgan shaxslar uchun soliqni hisoblab chiqarish maqsadida soliq bazasi ularning O'zbekiston Respublikasida budget tashkilotlari xodimlari uchun ish haqi miqdorining oshishi inobatga olingan holda qayta hisoblab chiqariladigan, ular O'zbekiston Respublikasi hududidan tashqariga ishga yuborilguniga qadar oxirgi ish joyida mehnatga haq to'lash tarzida olgan daromadlaridan kelib chiqib aniqlanadi.

O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi 403-moddasining ikkinchi qismida ko'rsatilgan daromadlar bo'yicha soliqni hisoblab chiqarish uchun soliq bazasi chet ellik xodimlarga to'lanadigan daromadlar summasi sifatida, biroq O'zbekiston Respublikasi hududida ishlash uchun chet ellik xodimlar bilan ta'minlash yuzasidan xizmatlar ko'rsatishga doir shartnoma bo'yicha xarajatlar umumiy summasining 90 foizidan kam bo'lmagan summada belgilanadi.

9.2. Ijtimoiy soliq stavkalari, soliq va hisobot davri

Soliq stavkalari, O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 408-moddasida boshqacha qoida nazarda tutilmagan bo'lsa, quyidagi miqdorlarda belgilanadi:

12-jadval

Ijtimoiy soliq stavkalari¹⁶

Soliq to'lovchilar	stavkalari, % stavkalarida
to'lovchilar, bundan 2 — 4-bandlarda nazarda tutilganlar no	12
et tashkilotlari	25
§ — O'zbekiston Bolalar mahallalari" uyushmalari	7
oslashtirilgan sexlar, uchastkalar va korxonalarda ishlovchi hligi bo'lgan shaxslar mehnatidan foydalanuvchi soliq hilar	4,7

Soliq to'lovchilarning ayrim toifalari uchun O'zbekiston Respublikasi Prezidenti qarori bilan pasaytirilgan soliq stavkalari belgilanishi mumkin.

Soliq davri. Hisobot davri

Kalendar yil soliq davridir.

Yil oyi hisobot davridir.

Soliqni hisoblab chiqarish, soliq hisobotini taqdim etish va soliqni to'lash tartibi

Soliq soliq bazasidan va belgilangan soliq stavkalaridan kelib chiqqan holda har oyda hisoblab chiqariladi.

Soliq ish beruvchining va ayrim toifadagi jismoniy shaxslarning mablag'lari hisobidan to'lanadi.

O'zbekiston Respublikasining diplomatik vakolatxonalari va konsullik muassasalari xodimlari bo'yicha, shuningdek O'zbekiston Respublikasi Tashqi

¹⁶ O'zbekiston Respublikasi soliq Kodeksi www.soliq.uz

ishlar vazirligi tomonidan xalqaro hukumatlararo tashkilotlarga kvota qilingan lavozimlarga xizmat safariga yuborilgan shaxslar bo'yicha soliqlik to'lovchining majburiyati O'zbekiston Respublikasi Tashqi ishlar vazirligining zimmasiga yuklatiladi.

Soliq hisoboti soliq hisobida turilgan joydagi soliq organlariga soliq to'lovchi tomonidan ortib boruvchi yakun bilan har oyda hisobot davridan keyingi oyning 15 kundan kechiktirmay, yil yakunlari bo'yicha esa yillik moliyaviy hisobot topshiriladigan muddatda taqdim etiladi. O'zbekiston Respublikasida faoliyatni doimiy muassasa orqali amalga oshirayotgan O'zbekiston Respublikasining norezidentlari bo'lgan yuridik shaxslar tomonidan yil yakunlari bo'yicha soliqning hisoboti hisobot yilidan keyingi yilning 25-martiga qadar taqdim etiladi.

Soliqni to'lash har oyda, soliq hisobotini taqdim etish muddatlaridan kechiktirmay amalga oshiriladi.

9.3. Ayrim toifadagi jismoniy shaxslar tomonidan soliqni hisoblab chiqarish va to'lashning o'ziga xos xususiyatlari

Soliq, agar ushbu moddaning ikkinchi qismida boshqacha qoida nazarda tutilmagan bo'lsa, soliq to'lovchining kalendar oyda ishlagan kunlari sonidan qat'i nazar:

1) yakka tartibdagi tadbirkorlar tomonidan — oyiga bazaviy hisoblash miqdorining bir baravaridan kam bo'lmagan miqdorda;

2) yakka tartibdagi tadbirkor bilan mehnat munosabatlarida bo'lgan jismoniy shaxslar tomonidan (bundan buyon matnda yakka tartibdagi tadbirkorning xodimlari deb yuritiladi) — oyiga bazaviy hisoblash miqdorining 50 foizi miqdorida;

3) faoliyatni yuridik shaxs tashkil etmagan holda, oilaviy tadbirkorlik shaklida amalga oshiruvchi oila a'zolari tomonidan:

yakka tartibdagi tadbirkor sifatida ro'yxatdan o'tgan oila a'zosi tomonidan — oyiga bazaviy hisoblash miqdorining bir baravaridan kam bo'lmagan miqdorda;

oilaning boshqa a'zolari tomonidan (bundan o'n sakkiz yoshga to'lmaganlar mustasno) — oyiga bazaviy hisoblash miqdorining 50 foizi miqdorida;

4) qishloq tumanlarida ro'yxatdan o'tgan va faoliyatini amalga oshirayotgan "Hunarmand" uyushmasi a'zosi bo'lgan hunarmandchilik faoliyati subyektlari tomonidan o'z faoliyatining dastlabki ikki yilida — oyiga bazaviy hisoblash miqdorining 50 foizi miqdorida majburiy tartibda to'lanadi.

Mehnat staji hisoblanishi uchun o'zini o'zi band qilgan shaxslar, mehnat shartnomasi asosida chet elda ishlayotgan O'zbekiston Respublikasi fuqarolari, shuningdek O'zbekiston Respublikasi davlat organlari va boshqa tashkilotlar tomonidan chet davlatlarda tashkil etilgan (ochilgan) savdo uylarida, vakolatxonalarda (shu jumladan yuridik shaxs tashkil etmasdan), tashkilotlarda ishlayotgan O'zbekiston Respublikasi fuqarolari tomonidan yiliga bazaviy hisoblash miqdorining kamida bir baravari miqdorida ixtiyoriy tartibda, quyidagi soliq to'lovchilar tomonidan esa majburiy tartibda to'lanadi:

"Usta-shogird" maktablari o'quvchilari — ular yigirma besh yoshga to'lguniga qadar ishlagan davrda;

dehqon xo'jaliklari, shuningdek maydoni to'rt sotixdan kam bo'lmagan dehqon xo'jaligida, tomorqa yer uchastkasida band bo'lgan yoki ushbu maydonda qoramol yoxud ellik boshdan kam bo'lmagan xonaki parranda parvarishlayotgan jismoniy shaxslar. Bunda dehqon xo'jaligi rahbari soliqni majburiy tartibda to'laydi, boshqa a'zolari va ko'rsatilgan jismoniy shaxslar esa ixtiyoriy asosda to'laydi.

Yoshga doir pensiya va nafaqa oluvchi hunarmandchilik faoliyati subyektlari bo'lgan "Hunarmand" uyushmasining a'zolari soliq to'lashdan ozod etiladi, ushbu moddaning birinchi va ikkinchi qismlarida ko'rsatilgan, yoshga doir pensiya olish huquqiga ega bo'lgan qolgan shaxslar, shuningdek I va II guruh nogironligi bo'lgan shaxslar uchun esa soliq miqdori uning belgilangan eng kam miqdorining kamida 50 foizini tashkil etishi kerak. Mazkur imtiyozlar pensiya guvohnomasi yoki tibbiy-mehnat ekspert komissiyasining ma'lumotnomasi asosida

beriladi. Imtiyozlarga bo'lgan huquq kalendar yil davomida vujudga kelgan yoki tugatilgan taqdirda, soliqni qayta hisob-kitob qilish ushbu huquq yuzaga kelgan yoki tugatilgan oydan e'tiboran amalga oshiriladi.

Soliqni to'lash quyidagicha amalga oshiriladi:

ushbu moddaning birinchi qismida ko'rsatilgan shaxslar tomonidan — har oyda tadbirkorlik faoliyati amalga oshirilgan oyning o'n beshinchi kunidan kechiktirmay;

ushbu moddaning ikkinchi qismida ko'rsatilgan shaxslar tomonidan — hisobot yilining 1-dekabrigacha amalga oshiriladi. Bunda soliqning miqdori to'lov kunida belgilangan bazaviy hisoblash miqdoridan kelib chiqqan holda hisoblab chiqariladi.

Yangi ro'yxatdan o'tgan yakka tartibdagi tadbirkorlar va yuridik shaxs tashkil etmagan holda oilaviy tadbirkorlik shaklidagi faoliyatni amalga oshiruvchi oila a'zolari tomonidan soliqni to'lash ular yakka tartibdagi tadbirkor sifatida davlat ro'yxatidan o'tkazilgan oydan keyingi oydan e'tiboran amalga oshiriladi.

Soliqni to'lash majburiyati:

yuridik shaxs tashkil etmagan holda oilaviy tadbirkorlik shaklidagi faoliyatni amalga oshirayotgan oila a'zolari uchun — oilaviy tadbirkorlik subyekti nomidan ish yuritadigan, yakka tartibdagi tadbirkor sifatida ro'yxatdan o'tgan oila a'zosining;

yakka tartibdagi tadbirkorning xodimlari uchun — ushbu xodimlar bilan mehnat shartnomasini tuzgan yakka tartibdagi tadbirkorning zimmasiga yuklatiladi.

To'lov topshiriqnomasida (kirim orderida) soliq to'lovchining familiyasi, ismi, otasining ismi, identifikatsiya raqami va to'lov kiritilayotgan davr ko'rsatilishi shart. Bunda oila a'zolari — oilaviy tadbirkorlik ishtirokchilari va xodim yollagan yakka tartibdagi tadbirkorlar bo'yicha to'lov topshiriqnomasi (kirim orderi) har bir oila a'zosi uchun va yakka tartibdagi tadbirkorning har bir yollangan xodimi uchun alohida-alohida yoziladi. Agar to'lov topshiriqnomasida

(kirim orderida) davr ko'rsatilmagan bo'lsa, to'lov u amalga oshirilayotgan oy (dehqon xo'jaliklari a'zolari uchun — yil) uchun to'langan deb hisoblanadi.

Yakka tartibdagi tadbirkorning faoliyati vaqtinchalik to'xtatib turilganligi to'g'risida soliq organlari tomonidan olingan axborot yakka tartibdagi tadbirkor o'z faoliyatini amalga oshirmaydigan davr uchun soliqni hisoblashni to'xtatib turish uchun asos bo'ladi.

Soliq organlari tomonidan olingan, har bir yollangan xodim uchun belgilangan tartibda berilgan hisobga olish kartochkalari yakka tartibdagi tadbirkor o'z faoliyatini amalga oshirmaydigan davr uchun yakka tartibdagi tadbirkorning har bir xodimiga soliqni hisoblashni to'xtatib turish uchun asos bo'ladi.

Agar faoliyatini to'xtatib turgan yakka tartibdagi tadbirkor yakka tartibdagi tadbirkorning har bir xodimi uchun hisobga olish kartochkasini soliq organiga belgilangan muddatlarda topshirsa, yakka tartibdagi tadbirkorning majburiyatlari bo'yicha soliqni hisoblash to'xtatilmaydi.

Ushbu moddaning birinchi qismida ko'rsatilgan soliq to'lovchilar soliqni O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 405-moddasida ko'rsatilgan soliq stavkalari bo'yicha jami yillik daromad to'g'risida deklaratsiyada ko'rsatilgan mehnatga haq to'lash tarzida olingan daromadlar summasidan kelib chiqib, biroq ushbu moddada belgilangan uning eng kam miqdoridan kam bo'lmagan holda, soliqni ixtiyoriy ravishda to'lash haqida jami yillik daromad to'g'risidagi deklaratsiyani taqdim etish bilan bir vaqtda beriladigan ariza asosida to'lashga haqli. Bunda to'lanishi lozim bo'lgan soliqning uzil-kesil summasi ushbu moddaning birinchi — beshinchi qismlariga muvofiq to'langan summalarni hisobga olgan holda aniqlanadi.

Ixtiyoriy ravishda soliqni hisoblab chiqarish va to'lashning o'ziga xos xususiyatlari

Qonun hujjatlariga muvofiq soliqni hisoblab chiqarish va ushlab qolish majburiyati zimmasiga yuklatilmagan ish beruvchidan daromadlar oluvchi jismoniy shaxslar soliqni jami yillik daromad to'g'risidagi deklaratsiyada ko'rsatilgan mehnatga haq to'lash tarzidagi daromadlar summasidan kelib chiqqan

holda, soliqni ixtiyoriy ravishda to'lash haqida jami yillik daromad to'g'risidagi deklaratsiyani taqdim etish bilan bir vaqtda beriladigan ariza asosida ixtiyoriy asosda to'laydi.

Ushbu moddaning birinchi qismida ko'rsatilgan shaxslar tomonidan soliqni to'lash jami yillik daromad to'g'risidagi deklaratsiya ma'lumotlari bo'yicha soliq organlari tomonidan hisoblab chiqariladigan jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ini to'lash muddatlarida amalga oshiriladi.

Mustaqil ishlash uchun nazorat savollar.

1. Ijtimoiy soliqni to'lovchilar tarkibi?
2. Ijtimoiy soliq obyekt, bazasi, hisoblab chiqarish va to'lash tartibiga izoh bering?
3. Ijtimoiy soliq stavkalari, soliq va hisobot davri
4. Ayrim toifadagi jismoniy shaxslar tomonidan soliqni hisoblab chiqarish tartibi

X – BOB. MOL-MULK SOLIG'I

10.1. Yuridik shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliq to'lovchilar va uning hisoblash mexanizmi.

10.2. Jismoniy shaxslardan olinadigan mol-mulk solig'i va uning hisoblash mexanizmi.

10.1. Yuridik shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliq to'lovchilar va uning hisoblash mexanizmi

Yuridik shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliqning soliq to'lovchilari (bundan buyon ushbu bobda soliq to'lovchilar deb yuritiladi) deb quyidagilar e'tirof etiladi:

1) O'zbekiston Respublikasi hududida O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 411-moddasiga muvofiq soliq solish obyekti hisoblanuvchi mol-mulkka ega bo'lgan O'zbekiston Respublikasi yuridik shaxslari;

2) O'zbekiston Respublikasi hududida ko'chmas mulkka ega bo'lgan O'zbekiston Respublikasining norezidentlari bo'lgan yuridik shaxslar.

Agar ko'chmas mulk mulkdorining joylashgan yerini aniqlashning imkoniy bo'lmasa, ushbu mulkka egalik qiluvchi va (yoki) undan foydalanuvchi shaxs soliq to'lovchi hisoblanadi.

Agar yuridik shaxs ko'chmas mulkni moliyaviy ijaraga (lizing) olgan bo'lsa, u ham soliq to'lovchi deb e'tirof etiladi.

Soliq solish obyekti

Ko'chmas mulk yuridik shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliq (bundan buyon ushbu bobda soliq deb yuritiladi) soliq solish obyekti hisoblanadi.

Ko'chmas mulk jumlasiga quyidagilar kiradi:

1) ko'chmas mulkka bo'lgan huquqlarni davlat ro'yxatidan o'tkazuvchi organlarda ro'yxatdan o'tkazilishi lozim bo'lgan binolar va inshootlar;

2) qurilishi tugallanmagan obyektlar. Qurilishi tugallanmagan obyektlarga qurilish obyektiga doir loyiha-smeta hujjatlarida belgilangan normativ muddatda qurilishi tugallanmagan obyektlar, agar qurilishning normativ muddati belgilanmagan bo'lsa, ushbu obyektning qurilishiga vakolatli bo'lgan organing

ruxsatnomasi olingan oydan e'tiboran yigirma to'rt oy ichida qurilishi tugallanmagan obyektlar kiradi;

3) temir yo'llar, magistral quvurlar, aloqa va elektr uzatish liniyalari, shuningdek mazkur obyektlarning ajralmas texnologik qismi bo'lgan inshootlar;

4) qurilish tashkilotlari yoki imoratlarni quruvchilar balansida keyinchalik sotish uchun ko'rsatilgan turar joy ko'chmas mulk obyektlari, ko'chmas mulk obyekti foydalanishga topshirilgandan keyin olti oy o'tgach.

Quyidagi ko'chmas mulk obyektlari soliq solish obyekti hisoblanmaydi:

1) notijorat tashkilotlari tomonidan notijorat faoliyatini amalga oshirish doirasida foydalaniladigan obyektlar;

2) turar joy-kommunal xo'jaligining va belgilangan maqsadi bo'yicha foydalaniladigan boshqa umumfuqaroviy ahamiyatga molik shahar xo'jaligi obyektlari. Turar joy-kommunal va boshqa umumfuqaroviy ahamiyatga molik shahar xo'jaliklari obyektlari jumlasiga shaharlar va shaharchalarni sanitariya tozalash, obodonlashtirish va ko'kalamzorlashtirish obyektlari, tashqi yoritish, kommunal-maishiy ehtiyojlar uchun va aholiga vodoprovod (suv olish va tozalash inshootlari bilan), kanalizatsiya (tozalash inshootlari bilan), gaz, qozonxonalar va issiqlik taqsimlanadigan tarmoqlar (ularning inshootlari bilan), shuningdek turar joy-kommunal xo'jaligi obyektlariga texnik jihatdan xizmat ko'rsatish va ularni ta'mirlash uchun mo'ljallangan binolar kiradi;

3) umumiy foydalanishdagi avtomobil yo'llari;

4) sug'orish va kollektor-drenaj tarmoqlari;

5) soliq to'lovchining balansida bo'lgan hamda tadbirkorlik faoliyatida foydalanilmayotgan, fuqaro muhofazasi va safarbarlik ahamiyatiga molik obyektlar;

6) tabiatni muhofaza qilish va sanitariya-tozalash maqsadlari, yong'in xavfsizligi uchun foydalaniladigan obyektlar. Obyektlarni tabiatni muhofaza qilish, sanitariya-tozalash maqsadlari va yong'in xavfsizligi uchun foydalaniladigan obyektlar jumlasiga kiritish tegishli ekologiya va atrof-muhitni muhofaza qilish yoki yong'in xavfsizligi organining ma'lumotnomasi asosida amalga oshiriladi;

7) yer uchastkalari.

Soliq bazasi

Quyidagilar soliq bazasidir:

1) O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi 411-moddasi ikkinchi qismining 1 va 3-bandlarida nazarda tutilgan obyektlar bo'yicha — o'rtacha yillik qoldiq qiymati.

Ko'chmas mulkning qoldiq qiymati ushbu mol-mulkning boshlang'ich (tiklanish) qiymati bilan soliq to'lovchining hisob siyosatida belgilangan usullardan foydalanilgan holda hisoblab chiqilgan amortizatsiya miqdori o'rtasidagi farq sifatida aniqlanadi.

Bunda to'liq amortizatsiya qilingan bino bo'yicha uning uch yilda kamida bir marta aniqlanadigan qayta baholangan (bozor) qiymati soliq bazasidir;

2) O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi 411-moddasi ikkinchi qismining 2-bandida nazarda tutilgan obyektlar bo'yicha — tugallanmagan qurilishning o'rtacha yillik qiymati;

3) O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi 411-moddasi ikkinchi qismining 4-bandida belgilangan obyektlar bo'yicha — mazkur obyektlarning o'rtacha yillik qiymati (realizatsiya qilinmagan qismi bo'yicha).

O'zbekiston Respublikasi norezidentlarining ko'chmas mulk obyektlariga nisbatan soliq bazasi ushbu mol-mulkning o'rtacha yillik qiymatidir.

Soliq bazasini aniqlash tartibi

Soliq solish obyektlarining o'rtacha yillik qoldiq qiymati (o'rtacha yillik qiymat) soliq davridagi har bir oyning oxirgi kunidagi holatga ko'ra soliq solish obyektlarining qoldiq qiymatlarini (o'rtacha yillik qiymatlarini) qo'shishtan olingan summaning o'n ikkidan bir qismi sifatida ortib boruvchi yakun bilan aniqlanadi.

O'zbekiston Respublikasi norezidentlarining ko'chmas mulk obyektlari bo'yicha soliq bazasi mazkur obyektlarga bo'lgan mulk huquqini tasdiqlovchi hujjatlarda ko'rsatilgan qiymat asosida aniqlanadi.

Soliq bazasi har bir soliq solish obyekti bo'yicha alohida aniqlanadi.

Soliq to'lovchi tomonidan soliqni to'lash nazarda tutilmagan faoliyat turlari amalga oshirilgan taqdirda, soliq bazasi soliq solinadigan va soliq solinmaydigan mol-mulk hisobini alohida-alohida yuritish asosida aniqlanadi. Alohida-alohida hisob yuritishning imkoni bo'lmasa, soliq bazasi soliq to'lanishi nazarda tutilgan faoliyatdan olinadigan sof tushumning jami sof tushum hajmidagi ulushiga qarab aniqlanadi.

Soliq imtiyozlari

Soliq hisoblab chiqarilayotganda soliq bazasi quyidagilarning o'rtacha yillik qoldiq qiymatiga (o'rtacha yillik qiymatiga) kamaytiriladi:

1) madaniyat va san'at, ta'lim, sog'liqni saqlash (bundan turistik zonalarda joylashgan sanatoriy-kurort obyektlari mustasno), jismoniy tarbiya va sport, ijtimoiy ta'minot obyektlarining;

2) qishloq xo'jaligi mahsulotlarini yetishtirish va saqlash uchun, shuningdek ipak qurti yetishtirish uchun foydalaniladigan qishloq xo'jaligi korxonalarida balansida bo'lgan mol-mulkning.

Quyidagilar soliqdan ozod qilinadi:

1) yagona ishtirokchilari nogironligi bo'lgan shaxslarning jamoat birlashmalari bo'lgan va xodimlarining umumiy sonida nogironligi bo'lgan shaxslar kamida 50 foizni tashkil etadigan hamda nogironligi bo'lgan shaxslarning mehnatiga haq to'lash fondi mehnatga haq to'lash umumiy fondining kamida 50 foizini tashkil etadigan yuridik shaxslar;

2) qayta tiklanuvchi energiya manbalari qurilmalarini (nominal quvvati 0,1 MVt va undan ortiq bo'lgan) o'ratganlik uchun qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan energiya ishlab chiqaruvchilar, ular foydalanishga joriy etilgan paytdan e'tiboran o'n yil muddatga.

Soliq stavkalari

Soliq stavkasi, agar ushbu moddada boshqacha qoida nazarda tutilmagan bo'lsa, 2 foiz miqdorida belgilanadi.

Agar ushbu moddaning uchinchi qismida boshqacha qoida nazarda tutilmagan bo'lsa, qurilishi normativ muddatda tugallanmagan obyektlarga nisbatan soliq stavkasi 4 foiz miqdorida belgilanadi.

Bo'sh turgan binolar, foydalanilmayotgan ishlab chiqarish maydonlari, yashash uchun mo'ljallanmagan inshootlar, shuningdek tugallanmagan qurilish obyektlariga nisbatan qonun hujjatlarida oshirilgan soliq stavkalarini belgilash yo'li bilan ta'sir choralari qo'llanilishi mumkin hamda O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 414-moddasida ko'rsatilgan soliq imtiyozlari ularga tatbiq etilmaydi.

Soliq stavkasi quyidagilarga nisbatan 0,4 foiz miqdorida belgilanadi:

1) umumiy foydalanishdagi temir yo'llar, magistral quvurlar, aloqa va elektr uzatish liniyalari, shuningdek mazkur obyektlarning ajralmas texnologik qismi bo'lgan inshootlar;

2) konservatsiya qilinishi to'g'risida O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori qabul qilingan ko'chmas mulk va tugallanmagan qurilish obyektlari.

Soliq davri

Kalendar yil soliq davridir.

Soliqni hisoblab chiqarish, soliq hisobotini taqdim etish va soliqni to'lash tartibi

Soliq to'lovchilar soliqni O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 412-moddasiga muvofiq aniqlangan soliq bazasidan va tegishli soliq stavkasidan kelib chiqqan holda mustaqil ravishda hisoblab chiqaradi.

Soliq hisoboti soliq bo'yicha hisobga olish joyidagi soliq organiga yilda bir marta, yillik moliyaviy hisobot topshiriladigan muddatda taqdim etiladi. O'zbekiston Respublikasi norezidentlari bo'lgan yuridik shaxslar tomonidan esa soliq hisoboti davridan keyingi yilning 15-fevraliga qadar bo'lgan muddatda taqdim etiladi.

Agar ko'chmas mulk, O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi 411-moddasining ikkinchi qismi 3-bandida ko'rsatilgan obyektlardan tashqari, soliq

to'lovchining soliq bo'yicha hisobga olish joyida joylashmagan bo'lsa, soliq hisoboti ko'chmas mulk joylashgan yerdagi soliq organlariga taqdim etiladi.

Soliq davri mobaynida soliq to'lovchilar (bundan O'zbekiston Respublikasida faoliyatni doimiy muassasalar orqali amalga oshirmaydigan O'zbekiston Respublikasi norezidentlari bo'lgan yuridik shaxslar mustasno) soliq bo'yicha bo'nak to'lovlarni to'laydi.

Bo'nak to'lovlar miqdorini hisoblab chiqarish uchun soliq to'lovchilar joriy soliq davrining 10-yanvarigacha, yangi tashkil qilinganlari esa, davlat ro'yxatidan o'tkazilgan sanadan e'tiboran o'ttiz kundan kechiktirmay soliq organlariga mo'ljallanayotgan soliq bazasidan (tegishli yil uchun mol-mulkning o'rtacha yillik qoldiq qiymatidan (o'rtacha yillik qiymatidan) va tegishli soliq stavkasidan kelib chiqqan holda hisoblangan joriy soliq davri uchun soliq summasi to'g'risidagi ma'lumotnomani taqdim etadi. Soliq bo'yicha majburiyatlari soliq davri mobaynida yuzaga kelgan soliq to'lovchilar soliq summasi to'g'risidagi ma'lumotnomani soliq majburiyati yuzaga kelgan sanadan e'tiboran o'ttiz kundan kechiktirmay taqdim etadi.

Ushbu moddaning to'rtinchi qismiga muvofiq hisoblab chiqarilgan bo'nak to'lovlar quyidagicha to'lanadi:

aylanmadan soliq to'lovchilar tomonidan — yillik soliq summasining to'rttan bir qismi miqdorida yilning har choragi uchinchi oyining 10-kunidan kechiktirmay;

aylanmadan soliq to'lovchilar hisoblanmaydigan soliq to'lovchilar tomonidan — yillik soliq summasining o'n ikkidan bir qismi miqdorida har oyning 10-kunidan kechiktirmay.

Soliq davri mobaynida mo'ljallanayotgan soliq bazasi o'zgargan taqdirda soliq to'lovchi soliq summasi to'g'risida aniqlashtirilgan ma'lumotnoma taqdim etishga haqli. Bunda soliq davrining qolgan qismi uchun bo'nak to'lovlarga soliqning o'zgarish summasiga teng ulushlarda tuzatish kiritiladi.

Soliq davri uchun to'lanishi lozim bo'lgan soliq summasi, bo'nak to'lovlar hisobga olingan holda, soliq hisobotini taqdim etish muddatidan kechiktirmay budjetga o'tkaziladi.

Soliq davrida soliq bo'yicha bo'nak to'lovlar summasi soliq hisobotida ko'rsatilgan budjetga to'lanishi lozim bo'lgan soliq summasiga nisbatan 10 foizdan ortiq kamaytirilgan taqdirda, soliq organi bo'nak to'lovlarni soliqning haqiqiy summasidan kelib chiqib, penya hisoblagan holda qaytadan hisoblab chiqadi.

O'zbekiston Respublikasida faoliyatni doimiy muassasalar orqali amalga oshirmaydigan O'zbekiston Respublikasining norezidentlari tomonidan soliq har yili bir marta soliq hisoboti davridan keyingi yilning 15-fevralidan kechiktirmay to'lanadi.

10.2. Jismoniy shaxslardan olinadigan mol-mulk solig'i va uning hisoblash mexanizmi

Mulkida O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 419-moddasiga muvofiq soliq solish obyekti deb tan olinadigan mol-mulki bo'lgan jismoniy shaxslar, shu jumladan chet el fuqarolari, agar O'zbekiston Respublikasining xalqaro shartnomalarida boshqacha qoida nazarda tutilmagan bo'lsa, shuningdek yuridik shaxs tashkil etgan holdagi yoki etmagan holdagi dehqon xo'jaliklari jismoniy shaxslardan olinadigan mol-mulk solig'ining soliq to'lovchilari (bundan buyon ushbu bobda soliq to'lovchilar deb yuritiladi) deb e'tirof etiladi.

Agar mol-mulk mulkdorining joylashgan yerini aniqlash imkoni bo'lmasa, shuningdek ko'chmas mulk mulkdori vafot etgan taqdirda, bu mulk qaysi shaxsning egaligida va (yoki) foydalanishida bo'lsa, o'sha shaxs soliq to'lovchi deb e'tirof etiladi.

Soliq solish obyekti

O'zbekiston Respublikasi hududida joylashgan quyidagi mol-mulk jismoniy shaxslardan olinadigan mol-mulk solig'ining (bundan buyon ushbu bobda soliq deb yuritiladi) soliq solish obyekti hisoblanadi.

- 1) uy-joylar, kvartiralar, dala hovli imoratlari;

2) tadbirkorlik faoliyati va (yoki) daromad olish uchun mo'ljallangan yashash uchun mo'ljallanmagan ko'chmas mulk obyektlari;

3) qurilishi tugallanmagan yashash uchun mo'ljallanmagan obyektlar.

Qurilishi tugallanmagan yashash uchun mo'ljallanmagan obyektlarga ushbu obyektни qurishga doir loyiha-smeta hujjatlarida belgilangan normativ muddatda qurilishi tugallanmagan obyektlar, agar qurilishning normativ muddati belgilanmagan bo'lsa, ushbu obyektning qurilishiga vakolatli bo'lgan organning ruxsatnomasi olingan oydan e'tiboran yigirma to'rt oy ichida qurilishi tugallanmagan obyektlar kiradi;

4) ko'p kvartirali uylarga uzviy bog'liq bo'lgan avtomashina turar joylari, shuningdek boshqa imoratlar, binolar va inshootlar.

Soliq bazasi

Ko'chmas mulkka bo'lgan huquqlarni davlat ro'yxatidan o'tkazuvchi organ tomonidan belgilanadigan soliq solish obyektlarining kadastr qiymati soliq bazasi hisoblanadi.

Soliqni hisoblab chiqarish maqsadida soliq bazasi qirq ikki million so'mdan kam bo'lishi mumkin emas.

Jismoniy shaxslarning mol-mulkini baholash bo'yicha vakolatli organ tomonidan aniqlangan soliq solish obyektining bahosi mavjud bo'lmagan taqdirda, mol-mulkning shartli qiymati Toshkent va Nukus shaharlarida, shuningdek viloyat markazlarida — ushbu moddaning ikkinchi qismida ko'rsatilgan summaning besh baravari miqdorida, boshqa shaharlarda va qishloq joylarda esa — ikki baravari miqdorida soliq bazasi hisoblanadi.

Bitta jismoniy shaxs bir nechta soliq solish objekti bo'yicha soliq to'lovchi bo'lgan taqdirda, soliq bazasi har bir obyekt bo'yicha alohida hisoblab chiqiladi.

Soliq imtiyozlari

Quyidagilarning mulkida bo'lgan mol-mulk soliq solishdan ozod etiladi:

1) “O'zbekiston Qahramoni”, Sovet Ittifoqi Qahramoni, Mehnat Qahramoni unvonlariga sazovor bo'lgan, uchala darajadagi Shuhrat ordeni bilan taqdirlangan fuqarolarning.

Mazkur imtiyoz tegishincha “O‘zbekiston Qahramoni” unvoni berilganligi to‘g‘risidagi guvohnoma, Sovet Ittifoqi Qahramoni, Mehnat Qahramoni daftarchalari, orden daftarchasi yoki mudofaa ishlari bo‘yicha bo‘limning ma‘lumotnomasi asosida beriladi;

2) urush nogironlari va qatnashchilari, shuningdek doirasi qonun hujjatlari bilan belgilanadigan ularga tenglashtirilgan shaxslar.

Mazkur imtiyoz urush nogironining (qatnashchisining) tegishli guvohnomasi yoki mudofaa ishlari bo‘yicha bo‘limning yoxud boshqa vakolatli organning ma‘lumotnomasi asosida, boshqa nogironlarga (qatnashchilarga) esa nogironning (qatnashchining) imtiyozlarga bo‘lgan huquqi to‘g‘risidagi guvohnoma asosida beriladi;

3) sobiq SSSRni, O‘zbekiston Respublikasining konstitutsiyaviy tuzumini himoya qilish yoki harbiy xizmatning yoxud ichki ishlar organlaridagi xizmatning boshqa majburiyatlarini bajarish chog‘ida yaralanganligi, kontuziya bo‘lganligi yoki mayib bo‘lganligi oqibatida yoxud frontda bo‘lish bilan bog‘liq kasallik tufayli halok bo‘lgan harbiy xizmatchilarning hamda ichki ishlar organlari xodimlarining ota-onalari va beva xotinlari (beva erlari).

Ushbu imtiyoz “Halok bo‘lgan askaming beva xotini (beva eri, onasi, otasi)” yoki “Ichki ishlar organlari halok bo‘lgan xodimining beva xotini (beva eri, onasi, otasi)” shtampi qo‘yilgan yoxud pensiya guvohnomasini bergan muassasa rahbarining imzosi va ushbu muassasa muhri bilan tasdiqlangan tegishli yozuvli pensiya guvohnomasi asosida beriladi.

Agar mazkur shaxslar pensioner bo‘lmasa, soliq imtiyozi ularga sobiq SSSR Mudofaa vazirligi, Davlat xavfsizlik qo‘mitasi yoki Ichki ishlar vazirligining, shuningdek O‘zbekiston Respublikasi Mudofaa vazirligi, Davlat xavfsizlik xizmati, Ichki ishlar vazirligi, Favqulodda vaziyatlar vazirligi, O‘zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi, O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Davlat xavfsizlik xizmati, O‘zbekiston Respublikasi Davlat bojxona qo‘mitasi va harbiy xizmat nazarda tutilgan boshqa idoralarning tegishli organlari tomonidan

berilgan harbiy xizmatchining yoki ichki ishlar organlari xodimining halok bo'lganligi to'g'risidagi ma'lumotnoma asosida beriladi.

Sobiq SSSRni, O'zbekiston Respublikasining konstitutsiyaviy tuzumini himoya qilish yoki harbiy xizmatning yoxud ichki ishlar organlaridagi xizmatning boshqa majburiyatlarini bajarish chog'ida yoki frontda bo'lish bilan bog'liq kasallik tufayli halok bo'lgan harbiy xizmatchilarning yoxud ichki ishlar organlari xodimlarining beva xotinlariga (beva erlariga) soliq imtiyozi faqat ular yangi nikohdan o'tmagan taqdirda beriladi;

4) energiya resurslarining amaldagi tarmoqlaridan to'liq uzib qo'yilgan turar joylarda qayta tiklanadigan energiya manbalaridan foydalanuvchi shaxslar qayta tiklanadigan energiya manbalari o'rnatilgan oydan e'tiboran uch yil muddatga.

Mazkur imtiyoz energiya resurslarining amaldagi tarmoqlaridan to'liq uzib qo'yilgan holda qayta tiklanadigan energiya manbalaridan foydalanish to'g'risida energiya ta'minoti tashkilotlari tomonidan berilgan ma'lumotnoma asosida taqdim etiladi.

Quyidagi jismoniy shaxslarning mulkida bo'lgan mol-mulk oltmish kvadrat metr doirasida soliq solishdan ozod qilinadi:

1) o'n nafar va undan ortiq bolalari bor ota-onalaridan birining. Mazkur imtiyoz fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organining bolalar borligini tasdiqlovchi ma'lumotnomasi asosida beriladi;

2) pensionerlarning. Mazkur imtiyoz pensiya guvohnomasi asosida beriladi;

3) I va II guruh nogironligi bo'lgan shaxslarning. Mazkur imtiyoz pensiya guvohnomasi yoki tibbiy-mehnat ekspert komissiyasining ma'lumotnomasi asosida beriladi;

Ushbu moddada ko'rsatib o'tilgan soliq imtiyozlariga ega bo'lgan shaxslar soliq imtiyozini olishga bo'lgan huquqini tasdiqlovchi hujjatlarni soliq solish obyektini joylashgan yerdagi soliq organlariga mustaqil ravishda taqdim etadi.

Ushbu moddada belgilangan soliq imtiyozlari mulkdorning tanloviga ko'ra faqat bitta yashash uchun mo'ljallangan ko'chmas mulk obyektiga tatbiq etiladi, bundan ushbu modda birinchi qismining 4-bandida ko'rsatilgan shaxslar mustasno.

Soliq stavkalari. Soliq davri

Soliq stavkalari quyidagi miqdorlarda belgilanadi:

13-jadval

mol-mulk soliq stavkalari¹⁷

T/r	Soliq solish obyektlari	Soliq stavkalari (foizlarda)
1.	Uy-joylar va kvartiralar, dala hovli imoratlari (bundan umumiy maydoni 200 kv.m dan ortiq bo'lganlari mustasno), ko'p kvartirali uylarga uzviy bog'liq bo'lgan avtomashina turar joylari, shuningdek boshqa imoratlar, binolar va inshootlar	0,23
2.	Shaharlarda joylashgan uy-joylar va kvartiralar, umumiy maydoni:	
	200 kv.m dan va 500 kv.m ga qadar bo'lganlari	0,3
	500 kv.m dan ortiq bo'lganlari	0,4
3.	Boshqa aholi punktlarida joylashgan, umumiy maydoni 200 kv.m dan ortiq bo'lgan uy-joylar va kvartiralar, dala hovli imoratlari	0,3
4.	Tadbirkorlik faoliyati uchun yoxud yuridik shaxsga yoki yakka tartibdagi tadbirkorga ijaraga berishda foydalaniladigan soliq solish obyektlari, shuningdek tadbirkorlik faoliyati va (yoki) daromad olish uchun mo'ljallangan, yashash uchun mo'ljallanmagan ko'chmas mulk obyektlari	2

¹⁷ O'zbekiston Respublikasi soliq Kodeksi; www.soliq.uz

Ko'chmas mulkka bo'lgan huquqlarni davlat ro'yxatidan o'tkazishni amalga oshiruvchi organlar tomonidan ro'yxatga olinmagan yangi qurilgan uy-joylarga nisbatan soliq stavkasi ko'chmas mulkka bo'lgan huquqlarni davlat ro'yxatidan o'tkazishni amalga oshiruvchi organlar tomonidan taqdim etilgan axborot asosida mulkning shartli qiymatiga nisbatan ikki baravar miqdorida qo'llaniladi.

Hududlarning va faoliyat amalga oshiriladigan joylarning xususiyatlarini hisobga olgan holda Qoraqalpog'iston Respublikasi Jo'qorg'i Kengesi, xalq deputatlari, viloyatlar va Toshkent shahar Kengashlari o'rnatilgan soliq stavkalariga 0,7 dan 1,3 gacha bo'lgan oraliqdagi kamaytiruvchi va oshiruvchi koeffitsiyentlar belgilashga haqli.

Jismoniy shaxs yoki oilaviy korxonalar turar joydan unda istiqomat qilish bilan bir vaqtda tovarlar ishlab chiqarish (xizmatlar ko'rsatish) uchun foydalangan taqdirda, soliq ushbu modda birinchi qismining 1 — 3-bandlarida belgilangan soliq stavkalarini bo'yicha to'lanadi.

Normativ muddatda qurilishi tugallanmagan yashash uchun mo'ljallanmagan obyektlarga nisbatan soliq stavkasi, agar ushbu moddaning oltinchi qismida boshqacha qoida nazarda tutilmagan bo'lsa, 4 foiz miqdorida belgilanadi.

Bo'sh turgan binolar, foydalanilmayotgan ishlab chiqarish maydonlari, yashash uchun mo'ljallanmagan inshootlar, shuningdek qurilishi tugallanmagan obyektlarga nisbatan qonun hujjatlarida oshirilgan soliq stavkalarini belgilash yo'li bilan yuridik shaxslar uchun nazarda tutilgan ta'sir choralari qo'llanilishi mumkin.

Kalendar yil soliq davridir.

Soliqni hisoblab chiqarish va to'lash tartibi

Soliqni hisoblab chiqarish soliq to'lovchining yashash joyidan qat'i nazar, soliq solish obyekti joylashgan yerdagi soliq organlari tomonidan ko'chmas mulkka bo'lgan huquqlarni davlat ro'yxatidan o'tkazishni amalga oshiruvchi organning ma'lumotlari asosida amalga oshiriladi.

Soliq summasi mol-mulkning 1-yanvardagi holatiga ko'ra bo'lgan kadastr qiymatidan va belgilangan soliq stavkasidan kelib chiqqan holda hisoblab chiqariladi.

Bir necha mulkdorlarining umumiy ulushli mulki bo'lgan imoratlar, binolar va inshootlar uchun soliq har bir mulkdor tomonidan ularning ushbu imoratlar, binolar va inshootlardagi ulushiga mutanosib ravishda to'lanadi.

Mol-mulkka bo'lgan mulk huquqi kalendar yil mobaynida bir mulkdordan boshqasiga o'tgan taqdirda, soliq avvalgi mulkdor tomonidan shu yilning 1-yanvaridan e'tiboran u mol-mulkka bo'lgan mulk huquqini yo'qotgan oyning boshlanishiga qadar, yangi mulkdor tomonidan esa, unda mulk huquqi vujudga kelgan oydan e'tiboran to'lanadi.

Yangi imoratlar, binolar va inshootlar bo'yicha soliq mulk huquqi yuzaga kelgan oydan e'tiboran to'lanadi.

Meros bo'yicha o'tgan mol-mulk uchun soliq merosxo'rda mulk huquqi vujudga kelgan oydan e'tiboran to'lanadi.

Soliq solish obyekti yo'q qilingan, vayron bo'lgan yoki buzib tashlangan taqdirda, soliqni undirish mol-mulk yo'q qilingan, vayron bo'lgan yoki buzib tashlangan oydan e'tiboran tugatiladi. Soliq summasini qayta hisob-kitob qilish mahalliy davlat hokimiyati organi yoki fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organi tomonidan berilgan yo'q qilinganlik, vayron bo'lganlik yoki buzib tashlanganlik faktini tasdiqlovchi hujjatlar mavjud bo'lgan taqdirda, amalga oshiriladi.

Kalendar yil mobaynida imtiyozlarga bo'lgan huquq vujudga kelgan (tugagan) taqdirda, soliqni qayta hisob-kitob qilish ushbu huquq vujudga kelgan (tugagan) oydan e'tiboran amalga oshiriladi.

Soliqni to'lash to'g'risidagi to'lov xabarnomasi soliq organlari tomonidan soliq to'lovchilarga imzo qo'ydirilgan holda yoki to'lov xabarnomasi olinganligini va olingan sanani tasdiqlovchi boshqa usulda har yili 1-martdan kechiktirmay topshiriladi.

Soliq davri uchun soliqni to'lash teng ulushlarda 15-aprelga va 15-oktabrga qadar amalga oshiriladi.

Mustaqil ishlash uchun nazorat savollar.

1. Yuridik shaxslarning mol-mulk solig'ining iqtisodiy mohiyati nimadan iborat?
2. Yuridik shaxslarning mol-mulk solig'ining to'lovchilar kimlar hisoblanadi?
3. Jismoniy shaxslardan olinadigan mol-mulk solig'ining iqtisodiy mohiyati nimadan iborat?
4. Jismoniy shaxslardan olinadigan mol-mulk solig'ining to'lovchilar kimlar hisoblanadi?
5. Yuridik shaxslarning mol-mulk solig'ining ob'ekti va stavkalari?
6. Jismoniy shaxslardan olinadigan mol-mulk solig'i stavkasi qaysi mezonlarga ko'ra tabaqalashtirilgan?
7. Jismoniy shaxslardan olinadigan mol-mulk soliq to'lovini hisoblash mexanizmi qanday?

XI- BOB. YER SOLIG'I

11.1. Yuridik shaxslardan olinadigan yer solig'i to'lovchilar va uning hisoblash mexanizmi.

11.2. Jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'i va uning hisoblash mexanizmi

11.1. Yuridik shaxslardan olinadigan yer solig'i to'lovchilar va uning

hisoblash mexanizmi

Yer uchastkalaridan foydalanganlik uchun budjetga to'lovlar yer solig'i yoki yer uchun ijara to'lovi tarzda amalga oshiriladi.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi, Qoraqalpog'iston Respublikasi Vazirlar Kengashi, mahalliy davlat hokimiyati organlari tomonidan ijaraga berilgan yer uchastkalari uchun to'lanadigan ijara to'lovi yer solig'iga tenglashtiriladi. Yer uchastkalarini ijaraga olgan yuridik shaxslarga yuridik shaxslardan olinadigan yer solig'ini to'lovchilar uchun belgilangan soliq stavkalari, soliq imtiyozlari, soliqni hisoblab chiqarish, soliq hisobotini taqdim etish va soliqni to'lash tartibi tatbiq etiladi.

Yuridik shaxslar mulk huquqi, egalik qilish, foydalanish yoki ijara huquqlari asosida foydalaniladigan yer uchastkalari uchun yer solig'i to'laydi.

Mulk huquqi, egalik qilish, foydalanish yoki ijara huquqlari asosida yer uchastkalariga ega bo'lgan yuridik shaxslar, shu jumladan O'zbekiston Respublikasining norezidentlari yuridik shaxslardan olinadigan yer solig'ini to'lovchilar (bundan buyon ushbu bobda soliq to'lovchilar deb yuritiladi) deb e'tirof etiladi.

Ko'chmas mulk ijaraga berilgan taqdirda, ijaraga beruvchi soliq to'lovchi deb e'tirof etiladi. Bunda moliyaviy ijara (lizing) shartnomasiga muvofiq moliyaviy ijaraga (lizing) berilgan (olingan) ko'chmas mulk obyektlari bo'yicha ijaraga oluvchi (lizing oluvchi) soliq to'lovchi deb e'tirof etiladi.

Yer uchastkasidan bir nechta yuridik shaxs birgalikda foydalangan taqdirda, har bir yuridik shaxs yer uchastkasining foydalanilayotgan maydonidagi o'z ulushi uchun soliq to'lovchi deb e'tirof etiladi.

Mulk huquqi, egalik qilish, foydalanish yoki ijara huquqlari asosida yuridik shaxslarda bo'lgan yer uchastkalari yuridik shaxslardan olinadigan yer solig'ining (bundan buyon ushbu bobda soliq deb yuritiladi) soliq solish obyektidir.

Quyidagi yer uchastkalari soliq solish obyeksi sifatida hisoblanmaydi:

1) notijorat tashkilotlari tomonidan notijorat faoliyati doirasida foydalaniladigan yerlar;

2) aholi punktlarining, bog'dorchilik, uzumchilik yoki polizchilik shirkatlarining umumiy foydalanishdagi yerlari (maydonlar, ko'chalar, tor ko'chalar, yo'llar, shaxobcha yo'llar, sug'orish tarmoqlari, kollektorlar, sohil bo'yi yerlari va boshqa shu kabi umumiy foydalanishdagi yerlar);

3) umumiy foydalanishdagi avtomobil yo'llari egallagan yerlar;

4) aholining madaniy-maishiy ehtiyojlarini qondirish va dam olishi uchun foydalaniladigan yerlar (daraxtzorlar, istirohat bog'lari, sayilgohlar, xiyobonlar, aholining ommaviy dam olishi va turizmini tashkil etish uchun belgilangan joylar, shuningdek ariq tarmoqlari egallagan yerlar);

5) davlat qo'riqxonalarining, kompleks (landshaft) buyurtma qo'riqxonalarining, tabiat bog'larining, davlat tabiat yodgorliklarining, buyurtma qo'riqxonalarining (bundan ovchilik xo'jaliklarida tashkil etiladigan buyurtma qo'riqxonalar mustasno), tabiiy pitomniklarning, davlat biosfera rezervatlarining, milliy bog'larning yerlari;

6) sog'lomlashtirish ahamiyatiga molik yerlar – tegishli muassasalar va tashkilotlarga doimiy foydalanishga berilgan, profilaktika hamda davolash ishlarini tashkil etish uchun qulay tabiiy shifobaxsh omillarga ega bo'lgan yer uchastkalari;

7) rekreatsiya ahamiyatiga molik yerlar – aholining ommaviy dam olishi va turizmini tashkil etish uchun tegishli muassasalar hamda tashkilotlarga berilgan yer uchastkalari;

8) tarixiy-madaniy ahamiyatga molik yerlar – tegishli muassasalar va tashkilotlarga doimiy foydalanishga berilgan moddiy madaniy meros obyektlari, xotira bog'lari egallagan yer uchastkalari;

9) gidrometeorologiya va gidrogeologiya stansiyalari hamda postlari egallagan yerlar;

10) yuridik shaxs balansida bo'lgan va fuqaro muhofazasi hamda safarbarlik ahamiyatiga molik alohida joylashgan obyektlar egallagan yerlar;

11) kommunal-maishiy ahamiyatga molik yerlar (dafn etish joylari, maishiy, qurilish va boshqa chiqindilarni yig'ish, qaytadan ortish va saralash joylari, shuningdek chiqindilarni zararsizlantirish hamda utilizatsiya qilish joylari);

12) ko'p kvartirali uylar egallagan yerlar, bundan yashash uchun mo'ljallanmagan ko'chmas mulk obyektlari egallagan yer uchastkalari mustasno;

13) suv fondi;

14) zaxiralar.

Agar ushbu moddaning ikkinchi qismida ko'rsatilgan yer uchastkalari xo'jalik faoliyatini yuritish uchun foydalanilsa, ular ushbu bobda belgilangan tartibda soliq solish obyekti hisoblanadi.

Quyidagilar soliq bazasidir:

qishloq xo'jaligiga mo'ljallanmagan yerlar bo'yicha — O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 428-moddasi ikkinchi qismiga muvofiq soliq solinmaydigan yer uchastkalari maydonlari chegirib tashlangan holda, qishloq xo'jaligiga mo'ljallanmagan yer uchastkasining umumiy maydoni, ;

qishloq xo'jaligiga mo'ljallangan yerlar bo'yicha — O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 428-moddasi ikkinchi qismiga muvofiq soliq solinmaydigan yer uchastkalari chegirib tashlangan holda, yer uchastkalarining qonun hujjatlariga muvofiq aniqlangan normativ qiymati.

Yer uchastkalariga bo'lgan mulk huquqi, egalik qilish, foydalanish yoki ijara huquqi yil mobaynida soliq to'lovchiga o'tgan bo'lsa, soliq bazasi yer uchastkalariga tegishli huquq vujudga kelganidan keyingi oydan e'tiboran hisoblab chiqariladi. Yer uchastkasining maydoni kamaytirilgan taqdirda, soliq bazasi yer uchastkasi maydoni kamaytirilgan oydan e'tiboran kamaytiriladi.

Yuridik shaxslarda soliq imtiyoziga bo'lgan huquq vujudga kelgan taqdirda, soliq bazasi ushbu huquq vujudga kelgan oydan e'tiboran kamaytiriladi.

Soliq imtiyoziga bo'lgan huquq bekor qilingan taqdirda, soliq bazasi ushbu huquq tugatilganidan keyingi oydan e'tiboran hisoblab chiqariladi (ko'paytiriladi).

Soliq to'lovchi soliq to'lash nazarda tutilmagan faoliyat turlarini amalga oshirganda, soliq bazasi soliq solinadigan va soliq solinmaydigan yer uchastkasi bo'yicha alohida-alohida hisob yuritish asosida aniqlanadi. Alohida-alohida hisob yuritish imkoniyati bo'lmaganda, soliq bazasi soliqni to'lash nazarda tutilgan faoliyatdan olinadigan sof tushumning umumiy sof tushum hajmidagi ulushidan kelib chiqqan holda aniqlanadi.

Soliq imtiyozlari

Qayta tiklanadigan manbalardan energiya ishlab chiqaruvchilar qayta tiklanadigan energiya manbalari (nominal quvvati 0,1 MVt va ko'proq) uskunalari egallagan yer uchastkalari bo'yicha ular ishga tushirilgan paytdan e'tiboran o'n yil muddatga soliqdan ozod etiladi.

Soliq solinmaydigan yer uchastkalari jumlasiga quyidagi yerlar kiradi:

madaniyat, ta'lim, sog'liqni saqlash (bundan turistik zonalarda joylashgan sanatoriy-kurort obyektlari band qilgan yerlar mustasno) va ijtimoiy ta'minot obyektlari egallagan yerlar,

sport va jismoniy tarbiya-sog'lomlashtirish majmualari, o'quv-mashq bazalari va bolalar-sog'lomlashtirish oromgohlari egallagan yerlar,

shahar elektr transporti yo'llari va metropoliten liniyalari, shu jumladan jamoat transporti bekatlari va metropoliten stansiyalari hamda ularning inshootlari egallagan yerlar,

aholi punktlarining suv ta'minoti va kanalizatsiya inshootlari (magistral suv quvurlari, vodoprovod tarmoqlari, kanalizatsiya kollektorlari va ularning inshootlari, nasos stansiyalari, suv olish va tozalash inshootlari, vodoprovod va kanalizatsiya tarmoqlaridagi kuzatish quduqlari va dyukyarlari, suv bosimi hosil qiladigan minoralar hamda shunga o'xshash inshootlar egallagan yerlar);

magistral issiqlik trassalari, shu jumladan nasos (ko'paytiruvchi, kamaytiruvchi, aralashtiruvchi, drenaj) stansiyalari, issiq suv ta'minotining

issiqlikni hisobga olish va nazorat qilish asboblari, isitkichlari, sirkulatsiya nasoslari hamda shunga o'xshash inshootlar egallagan yerlar;

ihota o'rmon daraxtzorlari egallagan yerlar. Ihota o'rmon daraxtzorlari jumlasiga quyidagilar kiradi: o'rmonlarning daryolar, ko'llar, suv omborlari va boshqa suv obyektlari sohillari bo'ylab o'tgan taqiqlangan mintaqalari; o'rmonlarning ovlanadigan qimmatli baliqlar uvildiriq sohadigan joylarni muhofaza qiluvchi taqiqlangan mintaqalari; eroziyadan saqlaydigan o'rmonlar; o'rmonlarning temir yo'llar va avtomobil yo'llari yoqalab o'tgan ihota mintaqalari; cho'l va chala cho'l zonalaridagi o'rmonlar; shahar o'rmonlari va o'rmon-bog'lari; shaharlar, boshqa aholi punktlari va sanoat markazlarining ko'kalamzorlashtirilgan zonalar atrofidagi o'rmonlar; suv ta'minoti manbalarini sanitariya jihatidan muhofaza qilish zonalaridagi o'rmonlar; kurort tabiiy hududlarni sanitariya jihatidan muhofaza qilish tegrasidagi o'rmonlar; alohida qimmatga ega bo'lgan o'rmonlar; ilmiy yoki tarixiy ahamiyatga ega bo'lgan o'rmonlar;

suvni tejaydigan (tomchilatib, yomg'irilatib, diskret va boshqa) sug'orish texnologiyalari joriy etilgan yerlar — suvni tejaydigan sug'orish texnologiyalari joriy etilgan oyning boshidan e'tiboran besh yil muddatga. Ushbu imtiyoz suvdan foydalanish va suv iste'moli sohasidagi vakolatli organning xulosasi asosida beriladi. Agarda suvni tejaydigan sug'orish texnologiyalari joriy etilgan oyning boshidan boshlab besh yil davomida foydalanishga yaroqsiz bo'lgan yoki demontaj qilingan bo'lsa, soliq imtiyozini butun soliq davri uchun soliqni to'lash bo'yicha majburiyatlarning tiklanishi bilan bekor qilinadi;

qishloq xo'jaligi maqsadlari uchun yangi o'zlashtirilayotgan yerlar — vakolatli organ tomonidan tasdiqlangan loyihaga muvofiq, ularni o'zlashtirish ishlari bajariladigan davrda va ular o'zlashtirilgan vaqtdan e'tiboran besh yil mobaynida;

melioratsiya ishlari amalga oshirilayotgan mavjud sug'oriladigan yerlar — vakolatli organ tomonidan tasdiqlangan loyihaga muvofiq, ishlar boshlanganidan e'tiboran besh yil muddatga;

yangi barpo etilayotgan bog'lar, tokzorlar va tutzorlar egallagan yerlar, daraxtlarning qator oralaridan qishloq xo'jaligi ekinlarini ekish uchun foydalanilishidan qat'i nazar, uch yil muddatga. Kuzda o'tqazilgan yangi ko'chatlar uchun beriladigan soliq imtiyozi muddatini hisoblab chiqarish keyingi yilning 1-yanvaridan e'tiboran boshlanadi, bahorda o'tqazilgan ko'chatlar uchun esa joriy soliq davrining 1-yanvaridan e'tiboran boshlanadi;

ilmiy tashkilotlarning, qishloq xo'jaligi va o'rmon xo'jaligi sohasidagi ilmiy-tadqiqot tashkilotlari hamda o'quv yurtlariga qarashli tajriba, eksperimental va o'quv-tajriba xo'jaliklarining bevosita ilmiy hamda o'quv maqsadlari uchun foydalaniladigan qishloq xo'jaligi ahamiyatiga molik bo'lgan yerlar va o'rmon fondining yerlari. Ushbu bandga muvofiq ilmiy tajribalar, eksperimental ishlar, yangi navlarning seleksiyasi o'tkazilishi uchun hamda mavzulari tasdiqlangan boshqa ilmiy va o'quv maqsadlari uchun foydalaniladigan ekinlar hamda daraxtzorlar egallagan yer uchastkalari soliq to'lashdan ozod qilinadi.

Ushbu moddada belgilangan soliq imtiyozlari belgilangan maqsadda bevosita foydalanilmayotgan yer uchastkalariga nisbatan tatbiq etilmaydi.

Soliq stavkalari

Qishloq xo'jaligi uchun mo'ljallanmagan yerlar bo'yicha bazaviy soliq stavkasi respublika hududlari kesimida 1 gektar uchun mutlaq o'lchamda quyidagi miqdorlarda belgilanadi:

14-jadval

Qishloq xo'jaligi uchun mo'ljallanmagan yerlar bo'yicha bazaviy soliq stavkasi¹⁸

Respublika hududlari	1 gektar uchun bazaviy soliq stavkasi (mln so'mda)
Toshkent shahri	208,2
1 zona	166,5
2 zona	124,9

¹⁸ O'zbekiston Respublikasi soliq Kodeksi www.soliq.uz

3 zona	83,3
4 zona	41,6
5 zona	
Qoraqalpog'iston Respublikasi	26,2
Andijon viloyati	33,0
Buxoro viloyati	26,7
Jizzax viloyati	26,7
Qashqadaryo viloyati	26,7
Navoiy viloyati	26,7
Namangan viloyati	33,0
Samarqand viloyati	33,0
Surxondaryo viloyati	23,5
Sirdaryo viloyati	20,8
Toshkent viloyati	27,6
Farg'ona viloyati	26,7
Xorazm viloyati	26,7

Qishloq xo'jaligi uchun mo'ljallanmagan yerlar uchun soliq stavkalarining aniq miqdori quyidagi tartibda aniqlanadi:

Qoraqalpog'iston Respublikasi Jo'qorg'i Kengesi va viloyatlar xalq deputatlari Kengashlari 0,5 dan 2,0 gacha bo'lgan kamaytiruvchi va oshiruvchi koeffitsiyentlarni qo'llagan holda, ushbu moddaning birinchi qismida belgilangan bazaviy soliq stavkalari asosida qishloq xo'jaligiga mo'ljallanmagan yerlar uchun tuman va shaharlar kesimida, ularning iqtisodiy rivojlanishiga qarab, soliq stavkalarini belgilaydi;

tumanlar va shaharlar xalq deputatlari Kengashlari, ushbu modda ikkinchi qismining ikkinchi xatboshisida belgilangan soliq stavkalariga, Toshkent shahri uchun esa — ushbu moddaning birinchi qismida belgilangan bazaviy soliq

stavkalariga 0,7 dan 3,0 gacha bo'lgan kamaytiruvchi va oshiruvchi koeffitsiyentlarni ularning hududlarida joylashgan daha, massiv, mahalla, ko'cha kesimida kiritadi.

Tumanlar va shaharlar xalq deputatlari Kengashlari tomonidan keyingi soliq davri uchun soliq stavkalari har yili joriy soliq davrining 31-dekabriga qadar qishloq xo'jaligiga mo'ljallanmagan yer uchastkalari joylashgan joydagi soliq organlariga taqdim etadi. Yer uchastkalari joylashgan joydagi soliq organlari ushbu soliq stavkalarini besh kun ichida soliq to'lovchilarga ma'lumot uchun yetkazishlari kerak.

Qishloq xo'jaligi uchun mo'ljallangan yerlar uchun soliq stavkalari qishloq xo'jaligi ekinzorlarining normativ qiymatiga nisbatan 0,95 foiz miqdorda belgilanadi.

Quyidagilar egallagan yer uchastkalari uchun soliq stavkasiga 0,25 koeffitsiyent qo'llaniladi:

yagona ishtirokchilari nogironlarning jamoat birlashmalari bo'lgan va xodimlar umumiy sonining kamida 50 foizini nogironlar tashkil etadigan hamda nogironlarning mehnatiga haq to'lash fondi mehnatga haq to'lash umumiy fondining kamida 50 foizini tashkil etadigan yuridik shaxslar egallagan yerlar;

elektr uzatish liniyalari, ularning podstansiyalari va inshootlari egallagan yerlar;

umumdavlat aloqa liniyalari (havo va kabelli aloqa liniyalari, tirgakli liniyalar va radiofikatsiyalar, yer osti kabelli liniyalari, ularni bildiruvchi signalli va harakatsiz belgilar, radiorele aloqa liniyalari, kabelli telefon kanalizatsiyalari, yer ustidagi va yer ostidagi xizmat ko'rsatilmaydigan kuchaytirgich punktlari, taqsimlagich shkafalar, yerga ulash konturi qutilari hamda boshqa aloqa inshootlari) egallagan yerlar;

umumiy foydalanishdagi temir yo'llar, shu jumladan tuproq ko'tarmasi, sun'iy inshootlar, liniya-yo'l binolari, temir yo'l aloqasi hamda elektr ta'minoti qurilmalari, inshootlar va yo'l qurilmalaridan iborat temir yo'l stansiyalari hamda saralash joylari, shuningdek belgilangan tartibda temir yo'l transporti korxonalari,

muassasalari va tashkilotlariga doimiy yoki vaqtinchalik foydalanishga berilgan ihotada daraxtzorlari egallagan yerlar;

magistral neft va gaz quvurlari, shu jumladan kompressor, nasos stansiyalari, yong'inga qarshi va avariyaqa qarshi stansiyalar, quvurlarni katodli himoyalash stansiyalari ularni tarmoqqa ulash uzellari bilan, quvurlarni tozalash qurilmalari hamda shunga o'xshash inshootlar band etgan yerlar;

samolyotlarning uchish-qo'nish maydonlari, yerda boshqarish yo'lkalari va to'xtash joylari, fuqaro aviatsiyasi aeroportlarining radionavigatsiya va elektr yoritish uskunalari egallagan yerlar;

O'zbekiston Respublikasining rivojlantirish Davlat dasturlariga kiritilgan obyektlar qurilishi uchun ajratilgan yerlar — qurilishning normativ muddati davrida;

konservatsiyaga qo'yilishi to'g'risida O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarorlari qabul qilingan obyektlar egallagan yerlar — ularning konservatsiyasi davrida.

Ushbu moddaning beshinchi qismi yuridik shaxslarga belgilangan tartibda ajratilgan yer uchastkalariga tatbiq etiladi.

Yer uchastkasi mulkdorining, yer egasining, yerdan foydalanuvchining yoki ijarachining aybi bilan qishloq xo'jaligi yerlarining sifati yomonlashgan (bonitet balisi pasaygan) taqdirda, soliq yuridik shaxslar tomonidan yerning sifati yomonlashguniga qadar mavjud bo'lgan bonitet balidan kelib chiqqan holda to'lanadi.

Qishloq xo'jaligi yerlarining sifati yaxshilangan taqdirda (bonitet balisi oshganda), soliq yuridik shaxslar tomonidan tuproq bonitirovkasi o'tkazilgan yildan keyingi yilning boshidan yangi bonitet balidan kelib chiqqan holda, qishloq xo'jaligi yerlarining normativ qiymati bo'yicha, agrotexnik tadbirlar tugagan davrlarda qayta hisob-kitob qilinmasdan to'lanadi.

Shaharlar va shaharchalarning ma'muriy chegaralarida joylashgan qishloq xo'jaligiga mo'ljallangan yerlar uchun soliq qishloq xo'jaligi yerlari uchun belgilangan soliq stavkalarining ikki baravari miqdorida to'lanadi.

Qurilishi tugallanmagan obyektlar egallagan yer uchastkalarini uchun, agar qonun hujjatlarida boshqacha tartib nazarda tutilmagan bo'lsa, soliq ikki baravar soliq stavkalari bo'yicha to'lanadi.

Bo'sh turgan binolar, foydalanilmayotgan maydonlar, yashash uchun mo'ljallanmagan inshootlar, qurilishi tugallanmagan obyektlar, shuningdek, samarali foydalanilmayotgan baliq yetishtirish (o'stirish) uchun mo'ljallangan sun'iy suv havzalari joylashgan yer uchastkalariga nisbatan qonunchilikda oshirilgan soliq stavkalarini belgilash yo'li bilan ta'sir choralari qo'llanilishi mumkin. Bunday yer uchastkalariga soliq imtiyozlari tatbiq etilmaydi.

Tugallanmagan qurilish obyektlari jumlasiga ushbu qurilish obyektiga doir loyiha-smeta hujjatlarida belgilangan normativ muddatda qurilishi tugallanmagan obyektlar, agar qurilishning normativ muddati belgilanmagan bo'lsa, ushbu obyektlarning qurilishiga vakolatli bo'lgan organning ruxsatnomasi olingan oydan e'tiboran yigirma to'rt oy ichida qurilishi tugallanmagan obyektlar kiradi.

Yer maydonlaridan hujjatlarsiz yoxud yer uchastkasiga bo'lgan huquqni tasdiqlovchi hujjatlarda ko'rsatilganidan kattaroq hajmda foydalanilganda soliq stavkasi belgilangan soliq stavkalarining to'rt baravari miqdorida belgilanadi.

Shaharlar va shaharchalarning ma'muriy chegaralarida joylashgan konlar va karyerlar band etgan yerlar uchun soliq tumanlar va shaharlar xalq deputatlari Kengashlari belgilagan soliq stavkalariga 0,1 koeffitsiyentini qo'llagan holda to'lanadi.

Soliq davri

Kalendar yil soliq davridir.

Soliqni hisoblab chiqarish va soliq hisobotini taqdim etish tartibi

Soliq har bir soliq davrining 1-yanvariga bo'lgan holatga ko'ra hisoblab chiqariladi va soliq hisoboti yer uchastkasi joylashgan yerdagi soliq organiga quyidagi muddatlarga taqdim etiladi:

qishloq xo'jaligiga mo'ljallanmagan yerlar bo'yicha — joriy soliq davrining 10-yanvariga qadar;

qishloq xo'jaligiga mo'ljallangan yerlar bo'yicha — joriy soliq davrining 1-mayigacha qadar.

Soliq to'lovchilar soliqni O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 427-moddasiga muvofiq aniqlangan soliq bazasidan va tegishli soliq stavkasidan kelib chiqqan holda mustaqil ravishda hisoblab chiqaradi.

Soliq bazasi (hisoblab chiqarilgan soliq summasi) soliq davri mobaynida o'zgarish bo'lganda yuridik shaxslar bir oylik muddat ichida soliq organiga aniqlashtirilgan soliq hisobotini taqdim etishi shart.

Soliq davri mobaynida qishloq xo'jaligi ekinzorlarining umumiy maydonida va tarkibida o'zgarishlar yuz bergan yuridik shaxslar qishloq xo'jaligi uchun mo'ljallangan yerlari bo'yicha aniqlashtirilgan soliq hisobotini joriy yilning 1-dekabrigacha qadar taqdim etadi.

O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi 426-moddasining ikkinchi qismida ko'rsatilgan obyektlar joylashgan yer uchastkalariga ega bo'lgan yuridik shaxslar joriy soliq davrining 10-yanvarigacha qadar mazkur obyektlarning joylashgan yeri bo'yicha soliq organlariga soliq solish obyekti hisoblanmaydigan, yuridik shaxsda mavjud bo'lgan yer uchastkalari to'g'risida O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi tomonidan tasdiqlangan shakldagi ma'lumotnomani taqdim etadi.

Ko'p kvartirali uylarda joylashgan turar joy bo'lmagan ko'chmas mulk obyektlari bilan band bo'lgan yer uchastkalari bo'yicha soliq turar joy bo'lmagan ko'chmas mulk obyektining qavatlar soniga bo'lingan maydonidan kelib chiqqan holda hisoblanadi.

Soliqni to'lash tartibi

Qishloq xo'jaligi uchun mo'ljallanmagan yerlar uchun soliqni to'lash quyidagicha amalga oshiriladi:

aylanmadan soliq to'lovchilar uchun – yillik soliq summasining to'rttdan bir qismi miqdorida, har chorak birinchi oyining 10-kunigacha;

aylanmadan soliq to'lovchi bo'lmagan soliq to'lovchilar uchun – yillik soliq summasining o'n ikkidan bir qismi miqdorida, har oyning 10-kunigacha.

Soliq davri davomida soliq to'lashning belgilangan muddatidan keyin majburiyatlar yuzaga kelganda, ushbu summani to'lash majburiyatlar yuzaga kelgan sanadan e'tiboran o'ttiz kundan kechiktirmay amalga oshiriladi.

Qishloq xo'jaligiga mo'ljallangan yerlar uchun soliqni to'lash quyidagicha amalga oshiriladi:

hisobot yilining 1-sentabriga qadar — yillik soliq summasining 30 foizi;

hisobot yilining 1-dekabriga qadar — soliqning qolgan summasi.

11.2. Jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'i va uning hisoblash mexanizmi

Mulk huquqi, egalik qilish, foydalanish yoki ijara huquqlari asosida yer uchastkalariga ega bo'lgan jismoniy shaxslar, shuningdek yuridik shaxs tashkil etgan yoki etmagan holdagi dehqon xo'jaliklari jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'ini soliq to'lovchilari (bundan buyon ushbu bobda soliq to'lovchi deb yuritiladi) deb e'tirof etiladi.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi, Qoraqalpog'iston Respublikasi Vazirlar Kengashi, mahalliy davlat hokimiyati organlari tomonidan ijara berilgan yer uchastkalarini uchun to'lanadigan ijara to'lovi yer solig'iga tenglashtiriladi. Yer uchastkalarini ijara olgan jismoniy shaxslarga nisbatan jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'ini to'lovchilar uchun belgilangan soliq stavkalari, soliq imtiyozlari, soliqni hisoblab chiqarish va to'lash tartibi tatbiq etiladi.

Uy-joy, yashash uchun mo'ljallanmagan imoratlar va inshootlar meros bo'yicha o'tishi bilan birgalikda mulk huquqi, egalik qilish va foydalanish huquqi o'tgan yer uchastkalarini uchun yer solig'i meros qoldiruvchining soliq majburiyatlarini inobatga olgan holda merosxo'rlardan undiriladi.

Soliq solish ob'yekti.

Quyidagi yer uchastkalarini jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'ining (bundan buyon ushbu bobda soliq deb yuritiladi) soliq solish obyektidir:

1) dehqon xo'jaligini yuritish uchun meros qilib qoldiriladigan umrbod egalik qilishga berilgan yer uchastkalari;

2) yakka tartibda uy-joy qurilishi uchun meros qilib qoldiriladigan umrbod egalik qilishga berilgan yer uchastkalari;

3) jamoa bog'dorchiligi, uzumchiligi va polizchiligini yuritish uchun berilgan, shuningdek yakka tartibdagi va jamoa garajlari egallagan yer uchastkalari;

4) xizmat yuzasidan berilgan chek yerlar;

5) meros bo'yicha, hadya qilinishi yoki sotib olinishi natijasida uy-joy va imoratlar bilan birgalikda mulk huquqi, egalik qilish va foydalanish huquqi ham o'tgan yer uchastkalari;

6) qonun hujjatlarida belgilangan tartibda mulk qilib sotib olingan yer uchastkalari;

7) tadbirkorlik faoliyatini yuritish uchun foydalanishga yoki ijaraga berilgan yer uchastkalari.

Ko'p kvartirali uylar egallagan yer uchastkalari soliq solish obyekti bo'lmaydi, bundan ushbu modda birinchi qismining 7-bandida ko'rsatilganlar va ko'p kvartirali uylarda joylashgan yashash uchun mo'ljallanmagan ko'chmas mulk obyektlari mustasno.

Soliq bazasi

Ko'chmas mulkka bo'lgan huquqlarni davlat ro'yxatidan o'tkazishni amalga oshiruvchi organning ma'lumotlari bo'yicha yer uchastkalarining maydoni soliq bazasidir.

Dehqon xo'jaligini yuritish uchun berilgan qishloq xo'jaligiga mo'ljallangan yerlar bo'yicha soliq bazasi O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi 428-moddasining ikkinchi qismiga muvofiq soliq solinmaydigan qishloq xo'jaligiga mo'ljallangan yer uchastkalari chegirib tashlangan holda, yer uchastkalarining qonunchilikka muvofiq aniqlangan normativ qiymati.

Jamoa bog'dorchiligi, uzumchiligi va polizchiligini yuritish uchun fuqarolarga berilgan, shuningdek yakka tartibdagi va jamoa garajlari egallagan yer

uchastkalari bo'yicha soliq bazasi ushbu yer uchastkalarini bergan tashkilotlar boshqaruv organlarining ma'lumotlari bo'yicha aniqlanadi.

Xizmat yuzasidan berilgan chek yer maydonlari bo'yicha soliq bazasi o'z xodimlariga yer uchastkalarini bergan korxonalar, muassasalar va tashkilotlarning ma'lumotlari bo'yicha aniqlanadi.

Soliq imtiyozlari

Soliqdan quyidagilar ozod qilinadi:

1) "O'zbekiston Qahramoni", Sovet Ittifoqi Qahramoni, Mehnat Qahramoni unvonlariga sazovor bo'lgan, uchala darajadagi Shuhrat ordeni bilan taqdirlangan fuqarolar. Mazkur imtiyoz "O'zbekiston Qahramoni" unvoni berilganligi to'g'risidagi guvohnoma, Sovet Ittifoqi Qahramoni va Mehnat Qahramoni daftarchalari, orden daftarchasi yoki mudofaa ishlari bo'limining ma'lumotnomasi asosida beriladi;

2) urush nogironlari va qatnashchilari, shuningdek doirasi qonun hujjatlari bilan belgilanadigan ularga tenglashtirilgan shaxslar. Mazkur imtiyoz urush nogironining (qatnashchisining) tegishli guvohnomasi yoki mudofaa ishlari bo'limining yoxud boshqa vakolatli organning ma'lumotnomasi asosida, boshqa nogironlarga (qatnashchilarga) esa nogironning (qatnashchining) imtiyozlarga bo'lgan huquqi to'g'risidagi guvohnoma asosida beriladi;

3) I va II guruh nogironligi bo'lgan shaxslar. Mazkur imtiyoz pensiya guvohnomasi yoki tibbiy-mehnat ekspert komissiyasining ma'lumotnomasi asosida beriladi;

4) yolg'iz pensionerlar. Yolg'iz yoki voyaga yetmagan bolalari bilan yoxud nogiron bolasi bilan birga alohida uyda yashovchi pensionerlar yolg'iz pensionerlar deb tushuniladi. Mazkur imtiyoz pensiya guvohnomasi yoki O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi huzuridagi budjetdan tashqari Pensiya jamg'armasi tuman (shahar) bo'limining ma'lumotnomasi, shuningdek fuqarolar o'zini o'zi boshqarish organlarining ma'lumotnomasi asosida beriladi;

5) boquvchisini yo'qotgan ko'p bolali oilalar. Ota va onadan biri yoxud ota-ona vafot etgan ko'p bolali oilalar soliq solish maqsadida boquvchisini

yo'qotgan ko'p bolali oilalardir. Ushbu imtiyoz O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi huzuridagi budjetdan tashqari Pensiya jamg'armasi tuman (shahar) bo'limining ma'lumotnomasi asosida beriladi;

6) Chernobil AESdagi avariya oqibatlarini tugatishda ishtirok etganlik uchun imtiyozlar oladigan fuqarolar (shu jumladan vaqtincha yuborilgan yoki xizmat safariga yuborilgan) fuqarolar. Mazkur imtiyoz tibbiy-mehnat ekspert komissiyasining ma'lumotnomasi, nogironligi bo'lgan shaxsning maxsus guvohnomasi, Chernobil AESdagi avariya oqibatlarini tugatish ishtirokchisining guvohnomasi, shuningdek vakolatli organlar tomonidan berilgan va imtiyozlar berish uchun asos bo'ladigan boshqa hujjatlar asosida beriladi;

7) energiya resurslarining amaldagi tarmoqlaridan to'liq uzib qo'yilgan turar joylarda qayta tiklanadigan energiya manbalaridan foydalanuvchi shaxslar — qayta tiklanadigan energiya manbalari o'rnatilgan oydan e'tiboran uch yil muddatga. Mazkur imtiyoz energiya resurslarining amaldagi tarmoqlaridan to'liq uzib qo'yilgan holda qayta tiklanadigan energiya manbalaridan foydalanish to'g'risida energiya ta'minoti tashkilotlari tomonidan berilgan ma'lumotnoma asosida beriladi.

Ushbu moddaning birinchi qismida belgilangan soliq imtiyozlari, bundan 5-bandda ko'rsatilgani mustasno, yakka tartibdagi uy-joy qurilishi, dehqon xo'jaligini yuritish uchun berilgan yer uchastkalariga bo'lgan huquqlarni davlat ro'yxatidan o'tkazishni amalga oshiruvchi organda ro'yxatdan o'tkazgan jismoniy shaxslarga beriladi. Bunda mazkur soliq imtiyozlari soliq to'lovchining tanlovi bo'yicha faqat bitta yer uchastkasiga berilishi mumkin, bundan ushbu modda birinchi qismining 7-bandida ko'rsatilgan shaxslar mustasno.

Ushbu moddada ko'rsatilgan soliq imtiyozlariga ega bo'lgan shaxslar soliq imtiyozlarini olish huquqini tasdiqlovchi hujjatlarini yer uchastkasi joylashgan yerdagi soliq organlariga mustaqil ravishda taqdim etadi.

Soliq stavkalari

Respublika hududlari kesimida bazaviy soliq stavkalari 1 kv. m uchun mutlaq o'lchamda quyidagi miqdorlarda belgilanadi (bundan dehqon xo'jaligini yuritish uchun berilgan qishloq xo'jaligi uchun mo'ljallangan yerlar mustasno):

15-jadval

Jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'I stavkalari¹⁹

Respublika hududlari	1 kv.m uchun bazaviy soliq stavkasi (so'mda)
Tashkent shahri	1193,6
Chirchik shahri	1013,2
Yul'to'g'iston shahri	832,6
Yangi-Yul shahri	652,3
Yul'to'g'iston shahri	471,8
Qashg'ariston Respublikasi	245,0
Andijon viloyati	297,6
Buxoro viloyati	245,0
Farg'ona viloyati	245,0
G'azvoriy viloyati	245,0
Qashg'ariston Respublikasi	245,0
Qashg'ariston Respublikasi	297,6
Qashg'ariston Respublikasi	297,6
Qashg'ariston Respublikasi	221,6
Qashg'ariston Respublikasi	191,8
Tashkent viloyati	252,2
Tashkent viloyati	245,0
Tashkent viloyati	245,0

Soliq stavkalarini aniq miqdori quyidagi tartibda belgilanadi:

¹⁹ O'zbekiston Respublikasi soliq Kodeksi www.soliq.uz

Qoraqalpog'iston Respublikasi Jo'qorg'i Kengesi va viloyatlar xalq deputatlari Kengashlari 0,5 dan 2,0 gacha bo'lgan kamaytiruvchi va oshiruvchi koeffitsiyentlarni qo'llagan holda, ushbu moddaning birinchi qismida belgilangan bazaviy soliq stavkalari asosida qishloq xo'jaligiga mo'ljallanmagan yerlar uchun tuman va shaharlar kesimida ularning iqtisodiy rivojlanishiga qarab, soliq stavkalarini belgilaydi;

tumanlar va shaharlar xalq deputatlari Kengashlari ushbu modda ikkinchi qismining ikkinchi xatboshisida belgilangan soliq stavkalariga Toshkent shahri uchun esa — ushbu moddaning birinchi qismida belgilangan bazaviy soliq stavkalariga 0,7 dan 3,0 gacha bo'lgan kamaytiruvchi va oshiruvchi koeffitsiyentlarni ularning hududlarida joylashgan daha, massiv, mahalla, ko'cha kesimida kiritadi.

Tumanlar va shaharlar xalq deputatlari Kengashlari tomonidan keyingi soliq davri uchun soliq stavkalari har yili joriy soliq davrining 31-dekabriga qadar qishloq xo'jaligiga mo'ljallanmagan yer uchastkalari joylashgan joydagi soliq organlariga taqdim etadi.

Dehqon xo'jaligini yuritish uchun berilgan qishloq xo'jaligi uchun mo'ljallangan yerlarga soliq stavkasi qishloq xo'jaligi ekinzorlarining normativ qiymatiga nisbatan 0,95 foiz miqdorda belgilanadi.

Tadbirkorlik faoliyatida foydalaniladigan yer uchastkalari uchun yoxud uylar, dala hovli imoratlari, yakka tartibdagi garajlar va boshqa imoratlar, inshootlar yuridik shaxsga yoki yakka tartibdagi tadbirkorga ijaraga berilganda, shuningdek jismoniy shaxslarning mulkida bo'lgan, yashash uchun mo'ljallanmagan ko'chmas mulk obyektlari egallagan yer uchastkalari uchun soliq jismoniy shaxslardan yuridik shaxslardan olinadigan yer solig'ini to'lash uchun belgilangan soliq stavkalari bo'yicha undiriladi hamda O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 436-moddasida ko'rsatilgan imtiyozlar ularga nisbatan tatbiq etilmaydi.

Bo'sh turgan binolar, foydalanilmayotgan ishlab chiqarish maydonlari, yashash uchun mo'ljallanmagan inshootlar, shuningdek normativ muddatida

qurilishi tugallanmagan obyektlar joylashgan yer uchastkalariga nisbatan qonun hujjatlarida oshirilgan soliq stavkalarini belgilash yo'li bilan yuridik shaxslar uchun nazarda tutilgan ta'sir choralari qo'llanilishi mumkin.

Jismoniy shaxs yoki oilaviy korxonada yer uchastkasidan unda joylashgan uyda istiqomat qilish bilan bir vaqtda tovarlar ishlab chiqarish (xizmatlar ko'rsatish) uchun foydalangan taqdirda, soliq jismoniy shaxslar uchun belgilangan soliq stavkasi bo'yicha to'lanadi.

Yakka tartibda uy-joy qurish va turar joyni obodonlashtirish uchun berilgan yer uchastkalarining tomorqa qismiga qishloq xo'jaligi ekinlarini ekish yoki uni obodonlashtirish amalga oshirilmagan taqdirda soliq uch baravar miqdorda to'lanadi.

Yer uchastkalaridan hujjatlarsiz yoxud yer uchastkasiga bo'lgan huquqni tasdiqlovchi hujjatlarda ko'rsatilganidan kattaroq hajmda foydalanilganda, soliq stavkasi belgilangan soliq stavkalarining uch baravari miqdorida belgilanadi.

Jismoniy shaxslarga yakka tartibdagi turar joy qurish va obodonlashtirishga berilgan tomorqa yer uchastkalariga yakka tartibdagi uy-joy qurishga berilgan yer uchastkalari uchun belgilangan stavka qo'llaniladi.

Soliq davri

Kalendar yil soliq davri hisoblanadi.

Soliqni hisoblab chiqarish tartibi

Soliqni hisoblab chiqarish soliq to'lovchining yashash joyidan qat'i nazar, yer uchastkasi joylashgan yerdagi soliq organlari tomonidan ko'chmas mulkka bo'lgan huquqlarni davlat ro'yxatidan o'tkazuvchi organning ma'lumotlari asosida, dehqon xo'jaligini yuritish uchun berilgan qishloq xo'jaligi uchun mo'ljallangan yerlar bo'yicha esa — qishloq xo'jaligi uchun mo'ljallangan yerlarning normativ qiymatini aniqlovchi organning ma'lumotlari asosida amalga oshiriladi.

Soliq organlari har yili 1-martdan kechiktirmay soliq summasi va uni to'lash muddatlari ko'rsatilgan to'lov xabaromasini jismoniy shaxslarga imzo qo'ydirib yoki to'lov xabaromasi olinganligi faktini va olingan sanani tasdiqlovchi boshqa usulda topshiradi.

Yil mobaynida yer uchastkasi maydoni o'zgartirish va imtiyozlarga bo'lgan huquq yuzaga kelganda (tugatilganda) soliq organlari mazkur o'zgartirishlardan keyin bir oy ichida soliqni qayta hisob-kitob qilishi hamda soliq to'lovchiga soliq summasi va uni to'lash muddatlari ko'rsatilgan yangi yoki qo'shimcha to'lov xabaromasini taqdim etishi kerak.

Ko'p kvartirali uylarda joylashgan turar joy bo'lmagan ko'chmas mulk obyektlari bilan band bo'lgan yer uchastkalari bo'yicha soliq turar joy bo'lmagan ko'chmas mulk obyektining qavatlar soniga bo'lingan maydonidan kelib chiqqan holda hisoblanadi.

Soliq to'lash tartibi

Yil davomida ajratilgan yer uchastkalari uchun soliq yer uchastkasi ajratilgan oydan keyingi oydan e'tiboran jismoniy shaxslar tomonidan to'lanadi.

Yer uchastkasi maydoni kamaytirilgan taqdirda, soliqni to'lash yer uchastkasi kamaytirilgan oydan e'tiboran tugatiladi (kamaytiriladi).

Soliq bo'yicha imtiyozlar belgilangan taqdirda, bu soliq imtiyozga bo'lgan huquq yuzaga kelgan oydan e'tiboran to'lanmaydi. Soliq bo'yicha imtiyozlarga bo'lgan huquq tugatilgan taqdirda, bu soliq mazkur huquq tugatilgan oydan keyingi oydan e'tiboran to'lana boshlaydi.

Soliq davri uchun soliqni to'lash jismoniy shaxslar tomonidan 15-aprel va 15-oktabrga qadar teng ulushlarda amalga oshiriladi.

Mustaqil ishlash uchun nazorat savollar.

1. Yuridik shaxslarning yer solig'ining iqtisodiy mohiyati nimadan iborat?
 2. Yuridik shaxslarning yer solig'ining to'lovchilar kimlar hisoblanadi?
 3. Jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'ining iqtisodiy mohiyati nimadan iborat?
 4. Jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'ining to'lovchilar kimlar hisoblanadi?
 5. Yuridik shaxslarning yer solig'ining ob'ekti va stavkalari?
 6. Jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'i stavkasi qaysi mezonlarga ko'ra tabaqalashtirilgan?
7. Jismoniy shaxslardan olinadigan yer soliq to'lovini hisoblash mexanizmi qanday?

XIV- BOB. YIG'IMLAR

14.1. Avtotransport yig'implari obyekt va bazasi.

14.2. Avtotransport yig'implari imtiyozlari va to'lash muddatlari.

14.1. Avtotransport yig'implari va uni hisoblash mexanizmi

Avtotransport yig'implari jumlasiga quyidagilar kiradi:

avtotransport vositalarini sotib olganlik va (yoki) O'zbekiston Respublikasi hududiga vaqtinchalik olib kirganlik uchun yig'im;

chet davlatlar avtotransport vositalarining O'zbekiston Respublikasi hududiga kirganligi va uning hududi orqali tranziti uchun yig'im.

Avtotransport vositalarini sotib oluvchi va (yoki) O'zbekiston Respublikasi hududiga vaqtinchalik olib kirishni amalga oshiruvchi O'zbekiston Respublikasi rezidentlari hamda norezidentlari avtotransport vositalarini sotib olganlik va (yoki) O'zbekiston Respublikasi hududiga vaqtinchalik olib kirganlik uchun yig'imni soliq to'lovchilari deb e'tirof etiladi.

Chet davlatlar avtotransport vositalarining egalari yoki ulardan foydalanuvchilar ushbu vositalarning O'zbekiston Respublikasi hududiga kirganligi va uning hududi orqali tranziti yig'imi soliq to'lovchilari deb e'tirof etiladi.

Avtotransport vositalarini ishlab chiqaruvchilar mamlakatning o'zida ishlab chiqarilgan yangi avtotransport vositalarini sotib olganlik uchun yig'imni soliq to'lovchilari deb e'tirof etiladi.

Soliq solish obyekti

Quyidagilar yig'implar solish obyektidir:

avtotransport vositalarini sotib olish va (yoki) O'zbekiston Respublikasi hududiga vaqtinchalik olib kirish;

chet davlatlar avtotransport vositalarining O'zbekiston Respublikasi hududiga kirishi va uning hududi orqali tranziti.

Soliq bazasi

Soliq bazasi quyidagilardir:

sotib olingan va (yoki) O'zbekiston Respublikasi hududiga vaqtinchalik olib kiriladigan avtotransport vositalari dvigatelining ot kuchidagi quvvati yoki avtotransport vositalarining qiymati;

O'zbekiston Respublikasi hududiga kirganida yoki uning hududi orqali tranzitida — chet davlatlarning avtotransport vositalari.

14.2. Avtotransport yig'implari imtiyozlari va to'lash muddatlari

Avtotransport vositalarini sotib olish va (yoki) O'zbekiston Respublikasi hududiga vaqtinchalik olib kirish uchun yig'imni to'lashdan quyidagilar ozod qilinadi:

1) ishlab chiqaruvchi zavod tomonidan qo'l bilan boshqarishga moslashtirilgan yengil avtomobilni va (yoki) motoaravachani sotib oluvchi barcha guruhlardagi nogironligi bo'lgan shaxslar;

2) yaqin qarindoshlaridan hadya shartnomasi yoki meros asosida avtomobillar va motoaravachalar oluvchi fuqarolar;

3) faoliyatining asosiy turi yo'lovchilar tashish bo'lgan, qonun hujjatlariga muvofiq yo'lovchilar tashish uchun belgilangan namunadagi litsenziyaga ega bo'lgan avtomobil transporti korxonalarini — yo'lovchilar tashishni amalga oshiruvchi transport vositalari bo'yicha (yengil avtomobillar va yo'nalishli taksilardan tashqari);

4) yuridik shaxslar — qirq tonnadan ortiq yuk ko'taradigan, sotib olingan kon avtosamosvallari bo'yicha;

5) homiylik (beg'araz) yordami sifatida avtomobillarni olgan (sotib olgan) bolalar uylari, ixtisoslashtirilgan maktab-internatlar, nogiron bolalar uchun markazlar, qariyalar va kichik yoshdagi nogironlar uchun internat-uylar, shuningdek budget hisobidan moliyalashtiriladigan tibbiyot muassasalari;

6) yuridik shaxslar — avtotransport vositalarini bitta tizim (davlat va xo'jalik boshqaruvi organi) ichida balansdan balansga bepul o'tkazish chog'ida;

7) qayta tashkil etish natijasida avtotransport vositasini olgan huquqiy voris;

8) avtotransport vositalarini ushbu moddaning 3 va 4-bandlarida ko'rsatilgan yuridik shaxslarga lizingga berish uchun oluvchi lizing beruvchilar.

Yig'implarni to'lash tartibi

Avtotransport vositalarini sotib olganlik va (yoki) O'zbekiston Respublikasi hududiga vaqtinchalik olib kirganlik uchun yig'im ular O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi organlarida davlat ro'yxatidan o'tkazilayotganda, qayta ro'yxatdan o'tkazilayotganda quyidagi hollarda undiriladi:

1) avtotransport vositalari oldi-sotdi, almashtirish, hadya, bepul berish shartnomasi asosida, shuningdek qonun hujjatlarida taqiqlanmagan boshqa bitimlar asosida mulk qilib olinganda;

2) avtotransport vositalari yuridik shaxsning ustav fondiga (ustav kapitaliga) yoki dividendlar sifatida qonun hujjatlarida belgilangan tartibda olinganda;

3) avtotransport vositalari lizingga berish uchun sotib olinganda, bundan O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi 459-moddasining 8-bandida nazarda tutilgan hollar mustasno. Yig'im taraflarning yozma kelishuviga ko'ra lizing beruvchidan yoki lizing oluvchidan undiriladi. Lizing beruvchi O'zbekiston Respublikasining norezidenti bo'lgan taqdirda, yig'im lizing oluvchidan undiriladi. Lizing shartnomasining muddati tugaganidan so'ng mazkur lizing (ikkilamchi lizing) shartnomasi predmeti bo'lgan avtotransport vositasi qayta ro'yxatdan o'tkazilayotganida takroran yig'im undirilmaydi;

4) avtotransport vositalari O'zbekiston Respublikasi hududiga vaqtinchalik olib kirilganda.

Mamlakatning o'zida ishlab chiqarilgan avtotransport vositalari sotib olinganda, yig'im qonun hujjatlarida belgilangan tartibda avtotransport vositalarini ishlab chiqaruvchilar tomonidan to'lanadi.

Chet davlatlar avtotransport vositalarining O'zbekiston Respublikasi hududiga kirganligi va uning hududi orqali tranziti uchun yig'im chet davlatning avtotransport vositasi O'zbekiston Respublikasi hududiga kirayotganida undiriladi.

Mustaqil ishlash uchun nazorat savollar.

1. Avtotransport yig'implari to'lovchilar kimlar hisoblanadi?
2. Avtotransport yig'implari ob'ekti va stavkalari?
3. Avtotransport yig'implari stavkasi qaysi mezonlari ?
4. Avtotransport yig'implari hisoblash mexanizmi qanday?

XV– BOB SOLIQLAR TO‘LOVCHILARNING AYRIM TOIFALARIGA SOLIQLAR SOLISHNING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

- 15.1. To‘g‘ridan-to‘g‘ri xususiy chet el investitsiyalari ishtirokidagi yuridik shaxslarga soliq solishning o‘ziga xos xususiyatlari.
- 15.2. Maxsus iqtisodiy zonalarining ishtirokchilariga soliq solishning o‘ziga xos xususiyatlari.
- 15.3. Mahsulot taqsimotiga oid bitim doirasida amalga oshiriladigan faoliyatga soliq solishning o‘ziga xos xususiyatlari.
- 15.4. Advokatlar va xususiy amaliyot bilan shug‘ullanuvchi notariuslarga soliq solishning o‘ziga xos xususiyatlari.

15.1. To‘g‘ridan-to‘g‘ri xususiy chet el investitsiyalari ishtirokidagi yuridik shaxslarga soliq solishning o‘ziga xos xususiyatlari

To‘g‘ridan-to‘g‘ri xususiy chet el investitsiyalarini jalb etgan holda tashkil etilgan va qonun hujjatlarida tasdiqlanadigan ro‘yxat bo‘yicha mahsulot ishlab chiqarishga ixtisoslashgan yuridik shaxslar uchun ayrim soliqlar bo‘yicha imtiyozlarni qo‘llashning o‘ziga xos xususiyatlari nazarda tutiladi.

To‘g‘ridan-to‘g‘ri xususiy chet el investitsiyalari deganda chet davlatning fuqarolari bo‘lgan jismoniy shaxslar, O‘zbekiston Respublikasi hududidan tashqarida doimiy yashovchi fuqaroligi bo‘lmagan shaxslar, shuningdek chet ellik nodavlat yuridik shaxslar tomonidan O‘zbekiston Respublikasining kafolatini taqdim etmasdan amalga oshiriladigan investitsiyalar tushuniladi.

Ushbu moddaning birinchi qismida ko‘rsatilgan yuridik shaxslarga O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti qarori bilan belgilanadigan muddatga kiritilgan to‘g‘ridan to‘g‘ri xususiy chet el investitsiyalari hajmiga qarab, yer solig‘i, mol-mulk solig‘i va suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliqni to‘lashdan ozod etish tarzidagi soliq imtiyozlari beriladi.

To‘g‘ridan-to‘g‘ri xususiy chet el investitsiyalari ishtirokidagi korxonalar soliq to‘g‘risidagi qonun hujjatlarida nazarda tutilgan boshqa soliq imtiyozlardan foydalanishga haqli.

To‘g‘ridan-to‘g‘ri xususiy chet el investitsiyalari ishtirokidagi yuridik shaxslar tomonidan soliq imtiyozlarini qo‘llash tartibi

O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 471-moddasida nazarda tutilgan soliq imtiyozlari quyidagi shartlar bajarilgan taqdirda qo'llaniladi:

1) yuridik shaxslar qonun hujjatlarida belgilanadigan hududlarga joylashtirilganda;

2) chet ellik investorlar tomonidan to'g'ridan to'g'ri xususiy chet el investitsiyalari O'zbekiston Respublikasining kafolati berilmagan holda amalga oshirilganda;

3) yuridik shaxslarning ustav fondida (ustav kapitalida) chet ellik ishtirokchilarning ulushi kamida 33 foiz, aksiyadorlik jamiyatlari uchun esa kamida 15 foiz bo'lganda;

4) chet el investitsiyalari erkin ayirboshlanadigan valyuta yoki yangi zamonaviy texnologik asbob-uskuna tarzida kiritilganda;

5) O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 471-moddasida nazarda tutilgan soliq imtiyozlari berilganligi natijasida ularning qo'llanilishi muddati mobaynida olingan daromadlarning kamida 50 foizi ishlab chiqarishni yanada rivojlantirish maqsadida reinvestitsiyaga yo'naltirilganda.

O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 471-moddasida nazarda tutilgan soliq imtiyozlarini olgan to'g'ridan to'g'ri xususiy chet el investitsiyalari ishtirokidagi yuridik shaxs imtiyozlar berilgan muddat o'tganidan keyin bir yil o'tmasidan oldin faoliyatini tugatgan taqdirda, chet ellik investoming foydasini o'z mamlakatiga o'tkazish va kapitalini xorijga olib chiqib ketish faqat berilgan soliq imtiyozlari summalarining o'tmi budgetga qoplanganidan keyin amalga oshiriladi.

Ushbu bobda nazarda tutilgan shartlarga nomuvofiqlik aniqlangan taqdirda, O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 471-moddasida nazarda tutilgan soliq imtiyozlarini olgan to'g'ridan to'g'ri xususiy chet el investitsiyalari ishtirokidagi yuridik shaxs belgilangan talablarga muvofiq bo'lmagan davr uchun soliqlar O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining VIII bo'limida nazarda tutilgan penyalari qo'llanilgan holda, umumbelgilangan tartibda to'lanadi.

15.2. Maxsus iqtisodiy zonalarning ishtirokchilariga soliq solishning o'ziga xos xususiyatlari

Maxsus iqtisodiy zonalarning ishtirokchilariga kiritilgan investitsiyalar hajmiga qarab, mol-mulk solig'idan, yer solig'idan va suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliقدan O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori bilan belgilangan muddatga ozod qilish tarzida soliq imtiyozlari beriladi.

Ushbu moddaning birinchi qismida ko'rsatilgan soliq imtiyozlari faqat investor (investorlar) va Maxsus iqtisodiy zona direksiyasi o'rtasida tuzilgan Maxsus iqtisodiy zona hududiga investitsiya kiritish to'g'risidagi bitimda nazarda tutilgan maxsus iqtisodiy zona ishtirokchisining faoliyati turlariga nisbatan tatbiq etiladi.

Maxsus iqtisodiy zonalarning ishtirokchilari qo'shilgan qiymat solig'i va boshqa soliqlar bo'yicha imtiyozlardan O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksiga muvofiq foydalaniladilar.

Maxsus iqtisodiy zonalar ishtirokchilari tomonidan soliq imtiyozlarini qo'llash tartibi

O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi 473-moddasining birinchi qismida nazarda tutilgan soliq imtiyozlarining amal qilish muddati maxsus iqtisodiy zona ishtirokchisining guvohnomasi olingan kundan e'tiboran hisoblab chiqariladi.

Maxsus iqtisodiy zonaning ishtirokchisi maqomidan mahrum etilganda tabdirkorlik subyekti maxsus iqtisodiy zona ishtirokchilariga beriladigan soliq imtiyozlari va boshqa preferensiyalardan maxsus iqtisodiy zona ishtirokchisi maqomidan mahrum etilgan oyning birinchi kunidan e'tiboran foydalanishga haqli emas.

Agar maxsus iqtisodiy zona ishtirokchisi investitsiyalar hajmini soliq imtiyozlarining uzoqroq amal qilish muddatini nazarda tutadigan miqdorgacha oshirsa, u investitsiyalarning haqiqiy hajmiga muvofiq soliq imtiyozlarining amal qilish muddatini uzaytirishga haqli. Bunda, agar investitsiyalar hajmining oshishi imtiyozlarning avvalgi amal qilish muddati tugaganidan keyin amalga oshirilsa,

soliq imtiyozlari imtiyozlarning uzoqroq amal qilish muddatiga bo'lgan huquq yuzaga kelgan oydan keyingi oyning birinchi kunidan e'tiboran qo'llaniladi.

15.3. Mahsulot taqsimotiga oid bitim doirasida amalga oshiriladigan faoliyatga soliq solishning o'ziga xos xususiyatlari

Mahsulot taqsimotiga oid bitim shartnoma bo'lib, bu shartnomaga muvofiq O'zbekiston Respublikasi haq olish asosida hamda muayyan muddatga chet ellik investorga bitimda ko'rsatilgan yer qa'ri uchastkasida konlarni aniqlash, qidirish va foydali qazilmalarni kavlab olish uchun mutlaq huquqlar beradi.

Mahsulot taqsimotiga oid bitimda quyidagilar nazarda tutiladi:

hisob yuritish va hisobot berish tartibi;

soliq solish va boshqa to'lovlarni to'lash shartlari;

chet ellik investorning ulushini olib chiqish tartibi.

Chet ellik investor, bundan mahsulot taqsimotiga oid bitimlar to'g'risidagi qonun hujjatlarida nazarda tutilgan hollar mustasno, mahsulot taqsimotiga oid bitimning amal qilish muddati mobaynida O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 17-moddasida nazarda tutilgan soliqlarni to'laydi.

Ushbu moddaning birinchi qismida nazarda tutilgan soliqlar, agar mahsulot taqsimotiga oid bitimda boshqacha qoida nazarda tutilmagan bo'lsa, O'zbekiston Respublikasining rezidentlari uchun belgilangan stavkalar bo'yicha undiriladi.

Chet ellik investorga soliq solish quyidagi o'ziga xos xususiyatlar inobatga olingan holda amalga oshiriladi:

1) foyda solig'i mahsulot taqsimotiga oid bitim bo'yicha ishlarni bajarish chog'ida olingan daromad bo'yicha va faoliyatning boshqa turlari bo'yicha olingan daromad bo'yicha alohida-alohida to'lanadi. Bitim shartlariga binoan chet ellik investorga tegishli bo'lgan, chegirmalar qilinmagan holda foydaga qolgan mahsulotning qiymati mahsulot taqsimotiga oid bitim bo'yicha ishlarni bajarish chog'ida olingan daromadlar bo'yicha foyda solig'i solish obyektidir;

2) mineral xomashyoni kavlab olish hajmiga yoki ishlab chiqarilgan mahsulot qiymatiga nisbatan foizli nisbatda mahsulot taqsimotiga oid bitim shartlariga muvofiq belgilanadigan va pul shaklida yoki kavlab olingan mineral

xomashyoning bir qismi tarzida to'lanadigan yer qa'ridan foydalanganlik uchun soliq.

Agar yuridik shaxs maqomiga ega bo'lmagan yuridik shaxslar birlashmasi investor sifatida ish yuritayotgan bo'lsa, bunday birlashmaning ishtirokchilaridan biri yoki mahsulot taqsimotiga oid bitim bo'yicha ishlarni bajaruvchi operator soliq majburiyatlarini bajaruvchi bo'ladi. Bunda litsenziya olgan investor bir oylik muddatda soliq organini mazkur birlashmadan soliq majburiyatini bajaruvchi bo'lib ish yuritadigan ishtirokchi to'g'risida xabardor etishi shart.

15.4. Advokatlar va xususiy amaliyot bilan shug'ullanuvchi notariuslarga soliq solishning o'ziga xos xususiyatlari

Advokatlar hay'ati, advokatlik firmalari va advokatlik byurolari faoliyatning notijorat tashkilotlar sifatida advokatlar tomonidan huquqiy yordam ko'rsatish bilan bog'liq qismi bo'yicha soliqlar va yig'imlar to'lashdan ozod qilinadi, bundan quyidagilar mustasno:

bojxona to'lovlari;

ijtimoiy soliq;

avtotransport yig'imi;

to'lov manbaida ushlab qolinadigan soliqlar.

Advokatlar hay'ati, advokatlik firmalari va advokatlik byurolari tomonidan tadbirkorlik faoliyati amalga oshirilganda (yuridik yordam ko'rsatish bilan bog'liq bo'lmagan) soliqlar va yig'imlar tadbirkorlik faoliyatini amalga oshiruvchi yuridik shaxslar uchun O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksida nazarda tutilgan tartibda to'lanadi.

Advokatlar tomonidan yuridik yordam ko'rsatganlik uchun olinadigan gonorarlar summalariga ushbu moddada nazarda tutilgan xususiyatlar hisobga olingan holda, O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining XIII bo'limida belgilangan tartibda jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i solinadi.

Advokatning daromadlari jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i solish obyektidir.

Advokatning daromadi advokat tomonidan yuridik yordam ko'rsatilganligi uchun olingan summa bilan advokatlar hay'atlarini, advokatlik firmalarini va advokatlik byurolarini saqlab turish uchun o'tkaziladigan mablag'lar summasi o'rtasidagi farq sifatida aniqlanadi.

Soliq bazasi advokatning daromadidan uning daromadida hisobga olinadigan ijtimoiy to'lov chegirib tashlangan holda aniqlanadi.

Xususiy amaliyot bilan shug'ullanuvchi notariuslarga soliq solishning o'ziga xos xususiyatlari

Xususiy amaliyot bilan shug'ullanuvchi notariuslarga soliq solish

Xususiy amaliyot bilan shug'ullanuvchi notariuslar ushbu bobda nazarda tutilgan o'ziga xos xususiyatlarni hisobga olgan holda, O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksida belgilangan tartibda soliqlarni to'lovchilar hisoblanadi.

Xususiy amaliyot bilan shug'ullanuvchi notariuslar mehnatga haq to'lash tarzida olinadigan daromadlar bo'yicha belgilangan stavkalar bo'yicha ijtimoiy soliq va jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i to'laydi.

Xususiy amaliyot bilan shug'ullanuvchi notarius zimmasiga xodimlarning mehnatiga haq to'lash bo'yicha jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ini va ijtimoiy soliqlarni hisoblab chiqarish hamda to'lash majburiyati yuklatiladi.

Xususiy amaliyot bilan shug'ullanuvchi notariuslar notarial xizmatlar ko'rsatish bo'yicha qo'shilgan qiymat solig'ini to'lashdan ozod etiladi.

Xususiy amaliyot bilan shug'ullanuvchi notariuslarning foydasiga soliq solish

Xususiy amaliyot bilan shug'ullanuvchi notariuslar foyda solig'ini O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksida belgilangan stavka bo'yicha to'laydi. Bunda foyda solig'ini hisoblab chiqarish, soliq hisobotlarini taqdim etish va to'lash yiliga bir marta, hisobot davridan keyingi yilning 1-martidan kechiktirmay amalga oshiriladi.

Foyda solig'ini hisoblab chiqarishda xususiy amaliyot bilan shug'ullanuvchi O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 43-bobida nazarda

tutilgan daromadlarning barcha turlari notariuslarning daromadlari deb e'tirof etiladi.

Notarial faoliyatni amalga oshirish bilan bog'liq xarajatlar chegiriladigan xarajatlar jumlasiga kiritiladi. Bunda chegirilmaydigan xarajatlar O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 317-moddasiga muvofiq aniqlanadi.

Foyda solig'i to'langanidan keyin xususiy amaliyot bilan shug'ullanuvchi notariusning tasarrufida qolgan foyda soliq solish maqsadida dividendlarga tenglashtiriladi.

Alohida sharoitlarda soliq majburiyatlarini bajarish

Alohida sharoitlarda qo'shimcha vakolatlar berish

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti 2020-yilning alohida sharoitlarida quyidagilarni nazarda tutuvchi normativ-huquqiy hujjatlarni qabul qilishga haqlidir:

1) O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksida va "2020-yil uchun O'zbekiston Respublikasining Davlat budjeti to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Qonunida belgilangan ayrim soliqlar va yig'implar (bundan qo'shilgan qiymat solig'i va yer qa'ridan foydalanganlik uchun soliq mustasno) stavkalarini o'zgartirish;

2) O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksida belgilangan soliqlar, shu jumladan ular bo'yicha bo'nak va joriy to'lovlar hamda yig'implarni to'lash muddatlarini uzaytirish;

3) soliq, moliyaviy hisobotlarni va (yoki) soliqlarni hisoblab chiqarish bilan bog'liq boshqa hujjatlarni, shuningdek ularni taqdim etmaganlik (o'z vaqtida taqdim etmaganlik) uchun javobgarlikni qo'llamaslik asoslari va (yoki) shartlarini taqdim etish muddatlarini uzaytirish;

4) soliqlar, penyalar va jarimalarni to'lash bo'yicha kechiktirish yoki bo'lib-bo'lib to'lash imkoniyatini berish, shuningdek ularni berish tartibi va shartlarini qayta ko'rib chiqish;

5) soliqlar, yig'implar, penyalar va jarimalarni to'lash to'g'risidagi talabnomalarni jo'natish va ijro etish muddatlarini, shuningdek soliqlar, yig'implar,

penyalar, jarimalarni undirish to'g'risida qarorlar qabul qilish muddatlarini uzaytirish;

6) soliqlar va yig'imlar bo'yicha (bundan qo'shilgan qiymat solig'i va yer qa'ridan foydalanganlik uchun soliq mustasno) soliq imtiyozlarini berish;

7) soliqlar, penyalar va jarimalarni majburiy undirish choralarini to'xtatib turish.

Ushbu moddaning birinchi qismida ko'rsatilgan normativ-huquqiy hujjatlarning amal qilishi davrida yuzaga keladigan huquqiy munosabatlar ushbu normativ-huquqiy hujjatlarda nazarda tutilgan xususiyatlarni hisobga olgan holda soliq to'g'risidagi qonun hujjatlari bilan tartibga solinadi.

Soliqlarni, soliqlar bo'yicha bo'nak to'lovlarini to'lash bo'yicha foizsiz to'lashni kechiktirishning yoki bo'lib-bo'lib to'lashni qo'llashning va alohida sharoitlarda soliq majburiyatlarini bajarishning vaqtinchalik tartibi

Soliqlarni, soliqlar bo'yicha bo'nak to'lovlari bo'yicha foizsiz kechiktirish yoki bo'lib-bo'lib to'lash imkoniyati quyidagilar bo'yicha beriladi:

O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi 17-moddasi birinchi qismining 6, 7 va 8-bandlarida ko'rsatilgan soliqlar bo'yicha — mahalliy davlat hokimiyati organlari tomonidan, agar ushbu qismning uchinchi xatboshisida boshqacha qoida nazarda tutilmagan bo'lsa. Ko'rsatilgan soliq'larga nisbatan kechiktirish yoki bo'lib-bo'lib to'lash imkoniyati 2020-yil 31-dekabr qadar soddalashtirilgan asosda, olti oydan ko'p bo'lmagan muddatga berilishi mumkin;

O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi 17-moddasi birinchi qismining 6 — 9-bandlarida ko'rsatilgan soliqlar va aylanmadan olinadigan soliq bo'yicha — o'z faoliyatini to'xtatgan va (yoki) tovarlar (xizmatlar) realizatsiyasidan tushumlar miqdori 2020-yilning birinchi choragida tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilishdan olingan daromadi o'rtacha oylik ko'rsatkichga nisbatan 50 foizdan ko'proqqa kamayadigan mikrofirmalar, kichik korxonalar va yakka tartibdagi tadbirkorlarga. Bunday soliq'larga nisbatan ushbu moddaning beshinchi qismida belgilangan tartibda 2020-yil 1-oktabrga qadar kechiktirish (bo'lib-bo'lib

to'lash) imkoniyati berilib, kechiktirish (bo'lib-bo'lib to'lash) imkoniyati berilgan soliqlar summalari keyinchalik to'lanadi.

O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 11-bobida nazarda tutilgan soliqlarni to'lash bo'yicha kechiktirish yoki bo'lib-bo'lib to'lash imkoniyatini berish tartibi soliqlarni to'lash bo'yicha foizsiz kechiktirish yoki bo'lib-bo'lib to'lash imkoniyatini berishning ushbu moddada nazarda tutilgan tartibiga nisbatan tatbiq etilmaydi.

Soliqlarni, soliqlar bo'yicha bo'nak to'lovlarni to'lash bo'yicha foizsiz kechiktirish va bo'lib-bo'lib to'lashning:

1) ushbu modda birinchi qismining ikkinchi xatboshisida ko'rsatilgan imkoniyati — soliq to'lovchining arizasi hamda O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiy taraqqiyot va kambag'allikni qisqartirish vazirligi hamda Moliya vazirligi hududiy bo'linmalari rahbarlarining xulosalari asosida, boshqa hujjatlar talab qilib olinmagan holda beriladi;

2) ushbu modda birinchi qismining uchinchi xatboshisida ko'rsatilgan imkoniyati — mikrofirmalar, kichik korxonalar va yakka tartibdagi tadbirkorlar tomonidan ular soliq organlariga quyidagilarni taqdim etgan taqdirda qo'llaniladi:

soliq solish obyekti joylashgan joy bo'yicha — mol-mulk solig'i, yer solig'i va suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq bo'yicha kechiktirishni (bo'lib-bo'lib to'lashni) qo'llash to'g'risidagi bildirishni O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi 417-moddasining oltinchi qismida, 432-moddasining birinchi qismida va 448-moddasining uchinchi qismida belgilangan soliqni, soliq bo'yicha bo'nak to'lovini to'lash muddatlaridan kechiktirmay, yakka tartibdagi tadbirkorlar tomonidan esa mol-mulk solig'i va yer solig'i bo'yicha kechiktirishni (bo'lib-bo'lib to'lashni) qo'llash to'g'risidagi bildirishni;

soliqqa doir hisobga olish joyi bo'yicha — aylanmadan olinadigan soliq va ijtimoiy soliq bo'yicha kechiktirishni (bo'lib-bo'lib to'lashni) qo'llash to'g'risidagi bildirishni soliq hisobotini taqdim etish uchun belgilangan muddat bilan bir vaqtda.

Soliq to'lovchilar tomonidan ushbu modda birinchi qismining uchinchi xatboshisida ko'rsatilgan soliqlarni, soliqlar bo'yicha bo'nak to'lovlarni to'lash

bo'yicha kechiktirishni (bo'lib-bo'lib to'lashni) soliq organlarini xabardor qilmagan holda qo'llanilganligiga soliqlarni, soliqlar bo'yicha bo'nak to'lovlarini o'z vaqtida to'lamaganlik sifatida qaraladi. Mazkur hollarda bunday soliq to'lovchilarni aniqlagan soliq organlari to'lanmagan soliqlarning, soliqlar bo'yicha bo'nak to'lovlarining summasiga O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 110-moddasida belgilangan tartibda penya hisoblaydi.

Ushbu modda birinchi qismining uchinchi xatboshisida ko'rsatilgan, kechiktirish (bo'lib-bo'lib to'lash) imkoniyati berilgan soliqlarga nisbatan soliqning, soliqlar bo'yicha bo'nak to'lovlarining summalarini to'lash 2020-yil 1-oktabrdan keyin amalga oshiriladi:

1) ijtimoiy soliq bo'yicha — olti oy davomida teng ulushlarda, O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi 407-moddasining beshinchi qismida va 408-moddasining to'rtinchi qismida belgilangan soliqni to'lash muddatlaridan kechiktirmay;

2) quyidagilar bo'yicha o'n ikki oy davomida teng ulushlarda:

yuridik shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliq bo'yicha — O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi 417-moddasining oltinchi qismida belgilangan soliq bo'yicha bo'nak to'lovlarini to'lash muddatidan kechiktirmay, yakka tartibdagi tadbirkorlar uchun esa har oyning o'n beshinchi kundan kechiktirmay;

yuridik shaxslarning yer solig'i bo'yicha — O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 432-moddasi birinchi qismida belgilangan soliqni to'lash muddatidan kechiktirmay, yakka tartibdagi tadbirkorlar uchun esa — har oyning o'n beshinchi sanasidan kechiktirmay;

suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq bo'yicha — O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi 448-moddasining uchinchi qismida belgilangan soliq bo'yicha bo'nak to'lovlarini to'lash muddatidan kechiktirmay;

aylanmadan olinadigan soliq bo'yicha — har oyning o'n beshinchi kundan kechiktirmay.

Soliqlarni, soliqlar bo'yicha bo'nak to'lovlarini to'lash bo'yicha kechiktirish yoki bo'lib-bo'lib to'lash imkoniyati berilgan davrda soliq to'lovchi tugatilgan taqdirda kechiktirilgan (bo'lib-bo'lib to'lash imkoniyati berilgan) to'lov summasi qonun hujjatlarida nazarda tutilgan tartibda budjet tizimiga to'lanadi.

2020-yil uchun jismoniy shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliqni va jismoniy shaxslardan olinadigan yer solig'ini to'lash 2020-yil 15-oktabrga qadar amalga oshiriladi.

2020-yilda foyda solig'ining soliq to'lovchisi joriy hisobot davri birinchi oyining yigirmanchi kunigacha joriy hisobot davri uchun foyda solig'i bo'yicha har oylik bo'nak to'lovlari summasi to'g'risidagi ma'lumotnomani soliq bo'yicha hisobga olish joyidagi soliq organiga mo'ljallanayotgan foydadan kelib chiqqan, foyda solig'ini o'tgan chorak natijalari asosida hisoblab chiqarishning belgilangan talabi bekor qilingan holda taqdim etishga haqlidir. Foyda solig'i bo'yicha bo'nak to'lovlari summasini kamaytirish holatlari aniqlangan taqdirda, soliq organlari har oylik bo'nak to'lovlari summasini qayta ko'rib chiqishga haqli.

O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 393-moddasida ko'rsatilgan daromadlar bo'yicha soliq to'lovchilar 2019-yil uchun jami yillik daromadlar to'g'risidagi deklaratsiyani doimiy yashash joyidagi soliq organiga 2020-yil 1-avgustga qadar taqdim etadi. 2019-yil uchun jami yillik daromadlari to'g'risidagi deklaratsiya ma'lumotlariga ko'ra jismoniy shaxslardan olinadigan hisoblab chiqarilgan daromad solig'ini to'lash bunday deklaratsiyani taqdim etish muddatidan kechiktirmay amalga oshiriladi.

Vaqtinchalik soliq imtiyozlari

2020-yil 1-oktabrgacha bo'lgan davr uchun foyda solig'ini hisoblab chiqarishda tijorat banklari tomonidan moliyaviy qiyinchiliklarga duch kelgan yuridik va jismoniy shaxslarning, shuningdek yakka tartibdagi tadbirkorlarning kreditlari bo'yicha to'lovlarni kechiktirish imkoniyati berilgan davrda hisoblangan va kechiktirilgan foizlar summasi jami daromad tarkibiga kiritilmaydi.

2020-yil 31-dekabrga qadar bo'lgan davrda:

1) turoperatorlar, turagentlar va turizm sohasida mehmonxona xizmatlari (joylashtirish xizmatlari) ko'rsatuvchi subyektlar, "Uzbekistan Airways" aksiyadorlik jamiyati va uning tarkibiy bo'linmalari, "Uzbekistan Airports" aksiyadorlik jamiyati va uning tarkibiga kiruvchi mas'uliyati cheklangan jamiyatlar shaklidagi xalqaro aeroportlar, shuningdek "O'zaeronavigatsiya markazi" davlat unitar korxonasi:

yuridik shaxslarning mol-mulkidan olinadigan soliqli va yuridik shaxslardan olinadigan yer solig'ini to'lashdan ozod qilinadi;

ijtimoiy soliqli I foiz miqdoridagi soliq stavkasi bo'yicha to'laydi;

2) tovarlarni (xizmatlarni) realizatsiya qilish aylanmasi oyiga bir milliard so'mdan oshmaydigan, elektron hisob-fakturalarni qo'llovchi qo'shilgan qiymat solig'i soliq to'lovchilari qo'shilgan qiymat solig'ini har choraklik asosida O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 37-bobida belgilangan tartibda hisoblab chiqarishga va to'lashga haqli;

3) foyda solig'ini hamda aylanmadan olinadigan soliqli hisoblab chiqarishda jami daromad tarkibiga O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi 299-moddasining to'rtinchi qismida ko'rsatilgan daromadlar kiritilmaydi;

4) qat'iy belgilangan miqdorda jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ini va ijtimoiy soliqli hisoblashni hamda to'lashni O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksining 392 va 408-moddalarida ko'rsatilgan, karantin tadbirlari davrida o'z faoliyatini majburiy tarzda to'xtatib turgan soliq to'lovchilarga nisbatan to'xtatib turish faoliyatni amalga oshirish joyidagi soliq organlariga soliq to'lovchining shaxsiy kabineti orqali elektron hujjat tarzida yuboriladigan faoliyatning vaqtinchalik to'xtatib turilishi to'g'risidagi bildirish asosida amalga oshiriladi.

Soliq to'lovchi faoliyati tiklangan taqdirda faoliyatni amalga oshirish boshlanguniga qadar bu haqida faoliyatni amalga oshirish joyidagi soliq organlarini shunga o'xshash tartibda xabardor qilishi shart;

5) koronavirus infeksiyasiga qarshi kurashish bo'yicha tibbiyot va karantin obyektlarini qurish hamda ularning faoliyat ko'rsatishi uchun zarur bo'lgan.

O'zbekiston Respublikasi hududiga olib kiriladigan qurilish materiallari va boshqa tovarlar qo'shilgan qiymat solig'ini va aksiz solig'ini to'lashdan ozod etiladi;

6) O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi 415-moddasining uchinchi qismida, 422-moddasining oltinchi qismida, 429-moddasining to'qqizinchi qismida va 437-moddasining to'rtinchi qismida nazarda tutilgan, shu jumladan 2020-yil 1-aprelga qadar aniqlangan obyektlarga nisbatan qonun hujjatlarida belgilangan mol-mulk solig'i va yer solig'i bo'yicha oshirilgan soliq stavkalari, shuningdek ular bo'yicha penya hisoblash va qarzdorlikni majburiy undirish choralarini qo'llanmaydi.

Mustaqil ishlash uchun nazorat savollar

1. To'g'ridan-to'g'ri xususiy chet el investitsiyalari ishtirokidagi yuridik shaxslarga soliq solish.
2. Maxsus iqtisodiy zonada soliq solish masalalari
3. Mahsulot taqsimotiga oid bitim doirasida amalga oshiriladigan faoliyatga soliq solish masalalari.
4. Advokatlar va xususiy amaliyot bilan shug'ullanuvchi notariuslarga soliq tortish

XVI-Bob. Elektron hisobot va uni jo'natish tartibi.

16.1. Hisobotlarni elektron ko'rinishda topshirishning zarurligi, joriy etilishi va me'yoriy huquqiy asoslari. Elektron raqamli imzo (ERI).

16.2. "Soliq to'lovchilarga interaktiv xizmatlar" tizimi (Shaxsiy kabinet)ga kirish paytida ro'yxatdan o'tkazish to'g'risidagi ma'lumotlar oynasi.

16.3. Hisobotlarni tekshirish va xatolarni tuzatish tartibi.

16.1. Hisobotlarni elektron ko'rinishda topshirishning zarurligi, joriy etilishi va me'yoriy huquqiy asoslari. Elektron raqamli imzo (ERI).

Hujjatda nazarda tutilishicha, hisobotni elektron hujjat tarzida taqdim etishda elektron hujjat aylanishining ishtirokchilari bo'lib quyidagilar hisoblanadi:

soliq to'lovchi — hisobotni elektron hujjat tarzida jo'natuvchi;

hisobotni elektron hujjat tarzida qabul qiluvchi va ularga ishlov beruvchi davlat soliq xizmati organlari — hisobotni qabul qiluvchi.

Elektron hujjat aylanishida axborot vositachilari ham ishtirok etishlari mumkin.

Nizomga muvofiq hisobotni elektron hujjat tarzida taqdim etish soliq to'lovchining xohishiga ko'ra, tegishli dasturiy ta'minotdan foydalangan holda amalga oshiriladi, Bunda tadbirkorlik sub'yektlari hisobotni telekommunikatsiya kanallari orqali elektron hujjat tarzida taqdim etadi.

Hisobotni elektron hujjat tarzida taqdim etishda tegishli dasturiy ta'minot:

- davlat soliq xizmati organiga jo'natish uchun hisobotni elektron hujjat tarzida, elektron raqamli imzoni (ERI) shakllantirish va uni qabul qilib olishda tekshirish;

- hisobotni elektron hujjat tarzida jo'natishda shifrlash va qabul qilib olishda shifrdan yechish;

- hisobotni telekommunikatsiya kanallari orqali jo'natish imkoniyatiga ega bo'lishi kerak.

Hisobotni elektron hujjat tarzida taqdim etishda ERI, moliyaviy va soliq hisobotining majburiy rekvizitlari mavjud bo'lishi kerak. Hisobotlar belgilangan

shaklda taqdim etiladi. Belgilanmagan shakldagi hisobot taqdim etilganda davlat soliq xizmati organi hisobot olingan kundan e'tiboran 3 kun ichida bu haqda soliq to'lovchiga yozma yoki elektron bildirish yuboradi va aniq fikr-mulohazalarni ko'rsatgan holda uni maromiga yetkazish uchun qaytaradi.

Hisobot elektron hujjat tarzida taqdim etilganda, soliq to'lovchi va davlat soliq xizmati organlari uni qonunchilikda belgilangan tartib va muddatlarda elektron ko'rinishda saqlanishini ta'minlaydilar.

Hisobotning elektron hujjat tarzida saqlanish muddatlari qog'ozdagi hisobotlar uchun o'rnatilgan muddatlardan kam bo'lmasligi lozim.

Soliq to'lovchi elektron hujjat tarzidagi hisobotni qonunchilikda belgilangan muddatlarda taqdim etadi. Soliq organi hisobotni qabul qilib olganligi to'g'risida, elektron manziliga kelib tushgan sanasi ko'rsatilgan holda, avtomatik tarzda tasdiqlanishni ta'minlaydi. Bu sana hisobot taqdim etilgan sana hisoblanadi.

Elektron hujjat tarzidagi hisobot quyidagi hollarda soliq organiga taqdim etilmagan deb hisoblanadi, agar unda:

- STIR ko'rsatilmagan yoki noto'g'ri ko'rsatilgan bo'lsa, soliq davri va (yoki) soliq yoki boshqa majburiy to'lov summasi ko'rsatilmagan bo'lsa;

- soliq hisobotini tuzishga doir belgilangan talablar buzilgan bo'lsa.

Hisobotni elektron hujjat tarzida jo'natishda ERIdan foydalanish tartibi Davlat va xo'jalik boshqaruvi organlari, mahalliy davlat hokimiyati organlari hamda tijorat banklari tomonidan ko'rsatiladigan barcha turdagi xizmatlarda elektron raqamli imzodan foydalanish qoidalari (AV tomonidan 13.11.2015 yilda 2727-son bilan ro'yxatdan o'tkazilgan) bilan tartibga solinadi.

Yuridik shaxslarning soliq hisobotlarini jo'natish tartibi. Soliq to'lovchi yuridik shaxslarning soliq solishning umum belgilangan tartibini qo'llagan yuridik shaxslarning soliq hisobotlari, soliq solishning soddalashtirilgan tartibini qo'llagan yuridik shaxslarning soliq hisobotlari, moliyaviy hisobotlari, byudjetdan tashqari maqsadli jamg'armalarga ajratmalar bo'yicha soliq

hisobotlarni davlat soliq xizmati organlariga tashrif buyurmagan holda elektron ko'rinishda qabul qilish va qayta ishlash amalga oshiriladi.

Interaktiv davlat xizmatini ko'rsatish soliq to'lovchilarning sarf xarajatlarini kamaytirishga va soliq to'lovchilarning vaqtini tejashga olib keladi. Soliq to'lovchilarga ko'rsatiladigan axborot xizmatlari sifati oshadi. Bundan tashqari, soliq to'lovchi hamda davlat soliq xizmati organlarining o'zaro munosabatlarida sub'ektiv aralashuvlar cheklanadi. Soliq to'lovchilarning soliq va moliyaviy hisobotlarini avtomatik tarzda elektron ko'rinishda jo'natish tegishli ma'lumotlar bazasi shakllanadi va uni elektron arxivlashtirish yo'lga qo'yiladi.

ERI kalitni qanday olish mumkin.

Elektron raqamli imzo kalitlarini ro'yxatga olish va elektron raqamli imzo kaliti sertifikatlarini berish O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2018 yil 10 maydagi 348-sonli qarori asosida O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi huzuridagi "Yangi texnologiyalar" ilmiy-axborot markazi tomonidan Davlat xizmatlari markazlari orqali amalga oshiriladi.

1. ***Elektron raqamli imzo kaliti sertifikatlarini olish uchun belgilangan tartibda so'rovnoma to'ldiriladi.***

So'rovnomani Davlat xizmatlari markazlari yoki <https://e-imzo.uz> sayti orqali to'ldirish mumkin.

Arizani ko'rib chiqish va elektron raqamli imzo kaliti sertifikatini olish uzog'i bilan 40 daqiqa ichida amalga oshiriladi. Elektron raqamli imzo kaliti sertifikatini davlat xizmatlari markaziga taqdim etilgan USB flesh xotiraga yuklab olinadi.

Elektron raqamli imzo yopiq kalitining paroli vakolatli organ tomonidan so'rovnomada ko'rsatilgan mobil telefon raqamiga sms-xabar shaklida yuboriladi.

Elektron raqamli imzo yopiq kaliti egasining Davlat xizmatlari markaziga bevosita qilgan arizasi orqali so'rovnomada ko'rsatilgan mobil telefon raqami o'zgartirilishi mumkin.

Elektron raqamli imzo yopiq kalitining parolini <https://e-imzo.uz> sayti arizada ko'rsatilgan telefon raqami orqali qayta olish mumkin.

1. ***Elektron raqamli imzo kalit uchun to'lov shakllari.***

Arizani ko'rib chiqishning ijobiy natijasidan so'ng elektron raqamli imzo kaliti uchun to'lov amalga oshirilishi lozim.

Jismoniy shaxs - O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 6 maydagi PF-5456sonli farmoniga muvofiq eng kam oylik ish haqqining 7% miqdorida, barcha bank kassalari hamda CLICK, PAYME, UPAY, PAYNET, MUNIS va boshqa to'lov tizimlari orqali amalga oshirishi mumkin.

Yuridik shaxs va Yakka tartibdagi tadbirkorlar O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2012 yil 18 iyuldagi PF-4455-sonli farmoniga muvofiq eng kam oylik ish haqqining 10 % miqdorida amalga oshirishi mumkin. Elektron raqamli imzo kaliti uchun oldindan to'lovni Davlat soliq qo'mitasi ro'yxatga olish markazining quyidagi bank rekvizitlari orqali amalga oshiriladi: h/r 20210000800431200009 "KAPITALBANK" ATB Mirzo Ulug'bek filiali MFO 01018, STIR 201589463.

Yakka tartibdagi tadbirkorlar ham xuddi jismoniy shaxslardek to'lov tizimlari yoki bank kassalari orqali to'lovni amalga oshirishlari mumkin.

Elektron raqamli imzo kaliti quyidagilarga bepul beriladi:

- Davlat byudjet tashkilotlariga;
- Vazirlar Mahkamasining 2018 yil 10 maydagi 348sonli "Davlat xizmatlari markazlari orqali elektron raqamli imzo kalitini ro'yxatga olish va elektron raqamli imzo kalitining sertifikatini berish bo'yicha davlat xizmatlari ko'rsatishning ma'muriy reglamentini tasdiqlash haqida"gi qaroriga asosan kasb-hunar kollejlari va akademik litseylarning o'quvchilariga;

• 2019 yil 8 apreldagi 284sonli "Normativ-huquqiy hujjatlar loyihalarini ishlab chiqish va kelishishning yagona elektron tizimini joriy etishning tashkiliy chora-tadbirlari to'g'risida" qaroriga muvofiq O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasiga, Vazirlar Mahkamasiga, vazirliklarga, idoralarga, mahalliy ijro etuvchi hokimiyat organlariga, boshqa davlat organlari va tashkilotlarning rahbarlariga va mas'ul shaxslariga.

1. ***Elektron raqamli imzo kalitni olish***

Elektron raqamli imzo kalit egasi shaxsni tasdiqlovchi xujjatning asl nusxasi bilan birga USBflesh xotira taqdim etishi lozim.

Jismoniy shaxslar va yakka tartibdagi tadbirkorlar:

- Shaxsni tasdiqlovchi guvohnomani nusxasi (pasport, harbiy bilet, haydovchilik guvohnomasi yoki shaxsini tasdiqlovchi boshqa hujjat);
- Elektron raqamli imzo kalitini ro'yxatdan o'tkazish va sertifikatni berish uchun imzolangan ariza.

Yuridik shaxslar:

- Yuridik shaxsni vakili – elektron raqamli imzo kalit egasining shaxsni tasdiqlovchi guvohnomani nusxasi (pasport, harbiy bilet, haydovchilik guvohnomasi yoki shaxsini tasdiqlovchi boshqa hujjat);
- Elektron raqamli imzo kalitning egasi - yuridik shaxsning vakiliga buyruqning tasdiqlangan nusxasi yoki ishonchnoma (bunda, murojaat etuvchi elektron raqamli imzo yopiq kalitining egasi bo'lsa, elektron raqamli imzo kalitining sertifikatini boshqarish uchun yuridik shaxsning xati (ishonchnoma) talab etilmaydi).

16.2. “Soliq to'lovchilarga interaktiv xizmatlar” tizimi (Shaxsiy kabinet)ga kirish paytida ro'yxatdan o'tkazish to'g'risidagi ma'lumotlar oynasi.

Soliq ma'muriyatchiligi jarayoniga zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va ilg'or avtomatlashtirilgan tahlil uslublarini keng joriy etish, soliq to'lovchilarga, eng avvalo, tadbirkorlik subyektlariga to'g'ridan-to'g'ri muloqotsiz elektron xizmat ko'rsatilishiga erishish davlat soliq xizmati organlari faoliyatining ustuvor vazifalari sirasidandir.

Bugungi kunda Davlat soliq qo'mitasining “Elektron davlat xizmatlari – my.soliq.uz” portali orqali 35 turdagi elektron davlat xizmatlari ko'rsatilmog'da. Elektron davlat xizmatlaridan 15 tasi – axborot davlat xizmatlari, 20 tasi – interaktiv davlat xizmatlari tarkibiga kiradi. Portalda yuridik, jismoniy shaxslar va yakka tartibdagi tadbirkorlar uchun soliq to'lovchining “shaxsiy kabinet”lari joriy etilgan.

Soliq tizimidagi interaktiv xizmatlar orqali soliq to'lovchining "shaxsiy kabineti" yordamida murojaatlarni yo'llash, soliq organlarida hisobga turish, nazorat-kassa mashinalarini ro'yxatdan o'tkazish, ortiqcha soliq to'lovlarini qaytarish to'g'risida arizalarni jo'natish, soliq hisobotlari va deklaratsiyalarni elektron ko'rinishda yuborish, soliq qarzi mavjud emasligi, soliq organlarida hisobga turganligi (STIR), O'zbekiston Respublikasi rezidenti bo'lganligi to'g'risida va boshqa ma'lumotnomalarni olish mumkin.

Shu bilan birga, soliq to'lovchiga hisoblangan, u tomonidan to'langan summalar, soliq qarzi, ortiqcha to'lov, penyalarni hamda byudjet va byudjetdan tashqari maqsadli jamg'armalar bilan hisob-kitoblar to'g'risidagi ma'lumotlarni ham Davlat soliq qo'mitasining axborot resurslaridan bevosita olish imkoniyati yaratilgan. Bu esa, soliq organi xodimi va soliq to'lovchilar o'rtasidagi munosabatlarni zamonaviy vositalar yordamida rivojlantirishga, soliq organlariga ortiqcha kelib-ketishlarni kamaytirishga xizmat qilmoqda.

Soliq to'lovchilar tomonidan davlat soliq xizmati organlari xodimlari bilan muloqotsiz ko'rinishda 2018 yil boshidan my.soliq.uz portalidagi soliq to'lovchilarning "shaxsiy kabinet"lariga jami 600 mingdan ortiq foydalanuvchilar tomonidan 11 mln. dan ortiq murojaatlar bo'lgan. "Shaxsiy kabinet"lar orqali tadbirkorlik subyektlari tomonidan 6,5 trln. so'm miqdoridagi soliqlar elektron shaklda to'landi.

Endilikda soliq to'lovchilar va soliq xizmati organlari o'rtasidagi elektron shaklda amalga oshirilmayotgan jarayonlarni elektron ko'rinishga o'tkazish yuzasidan ham amaliy ishlar olib borilmoqda.

– Hozirda Chirchiq shahri, Navoiy va Sirdaryo viloyatlarida elektron hisobvara-q-fakturalarni majburiy tarzda rasmiylashtirishni joriy etish bo'yicha eksperiment o'tkazilayotgan bo'lib, uning natijalari bo'yicha mazkur mexanizمنى butun mamlakat bo'ylab tizimli ravishda amalga oshirish;

– Jismoniy shaxslar – O'zbekiston Respublikasi rezidentlari, soliq solish ob'yekti vujudga kelganda davlat soliq xizmati organiga hisobga qo'yish to'g'risidagi arizani taqdim etish;

– Respublikamiz soliq to'lovchilarining yagona reyestriga kiritilgan yuridik va jismoniy shaxslar – O'zbekiston Respublikasi norezidentlari hisobga qo'yilgan joydagi davlat soliq xizmati organiga hisob ma'lumotlaridagi har qanday o'zgarishlar haqida ma'lum qilish;

– davlat soliq xizmati organlari tomonidan o'tkazilayotgan kameral nazorat jarayonida soliq hisobotini to'ldirishda xatoliklarga yo'l qo'yilganligi yoki taqdim etilgan soliq hisoboti va davlat soliq xizmati organlari ma'lumotlari o'rtasida aniqlangan ziddiyatlar bo'yicha tegishli tuzatishlar kiritish bo'yicha xabardor qilish;

– ortiqcha to'langan soliq summasini mazkur soliq turi bo'yicha penya va jarimalarni uzish asosida hisobga olinganda, soliq to'lovchiga bu haqda xabarnoma berish;

– soliq to'lovchiga soliq qarzini uzish bo'yicha talabnoma berish;

– undiruvni soliq to'lovchining mol-mulkiga qaratish to'g'risidagi da'vo arizalarni yuborish;

– soliq qarzini debitor hisobidan undirilishi yuzasidan qarzdorning debitorlari "shaxsiy kabineti"ga elektron bildirishnomalar yuborishni va boshqa muloqotlarni elektron shaklga o'tkazish va soliq to'lovchining "shaxsiy kabineti" orqali amalga oshirilgan.

Davlat soliq xizmati organlari tomonidan yaratilgan ushbu imkoniyatlar, soliq to'lovchilar, ayniqsa, tadbirkorlik subyektlarining soliq organlariga tashriflarini kamaytirishga, vaqt va sarf-xarajatlarini tejashga, tadbirkorlik faoliyati samaradorligini oshirishga xizmat qilmoqda.

16.3. Hisobotlarni tekshirish va xatolarni tuzatish tartibi.

O'zgarishlarni hisobga olish va xatolarni tuzatish

Tarkib:

- Buxgalteriya hisobidagi o'zgarishlar va xatolarni tuzatish nima?
- Asosiy mahsulot.
- Buxgalteriya hisobidagi o'zgarishlarni va xatolarni tuzatishni tushunish.
- Buxgalteriya hisobidagi o'zgarishlar.

- Buxgalteriya hisobi printsiplining o'zgarishi.
- Buxgalteriya hisobidagi o'zgarish.
- Hisobot beruvchi tashkilotning o'zgarishi.
- Buxgalteriya xatolari.

Buxgalteriya hisobidagi o'zgarishlar va xatolarni tuzatish nima?

Buxgalteriya hisobidagi o'zgarishlar va xatolarni tuzatish buxgalteriya hisobotidagi o'zgarishlar va xatolarni aks ettirish bo'yicha ko'rsatmalarni anglatadi. Unda buxgalteriya hisobi va buxgalteriya hisobi, buxgalteriya printsiplining o'zgarishi, buxgalteriya bahosining o'zgarishi, hisobot beruvchining o'zgarishi yoki xatoni tuzatish to'g'risidagi talablarni o'z ichiga olgan o'zgartirishlarni tuzatish va qo'llash qoidalari ko'rsatilgan.

Buxgalteriya hisobidagi o'zgarishlar va xatolarni tuzatish - bu buxgalteriya hisobi standartlari kengashi (FASB) va Xalqaro buxgalteriya hisobi standartlari kengashi (IASB) tomonidan e'lon qilingan.

Asosiy mahsulot

- Buxgalteriya hisobidagi o'zgarishlar va xatolarni tuzatish buxgalteriya hisobotidagi o'zgarishlar va xatolarni aks ettirish bo'yicha qo'llanmani anglatadi.

- Buxgalteriya hisobining o'zgarishi va xatolarni tuzatish o'z yurisdiksiyalarida moliyaviy buxgalteriya hisobi standartlari kengashi (FASB) va Xalqaro buxgalteriya hisobi standartlari kengashi (IASB) tomonidan nazorat qilinadi.

- Buxgalteriya hisobidagi o'zgarishlar buxgalteriya tamoyilining o'zgarishi, buxgalteriya bahosining o'zgarishi va hisobot beruvchi tashkilotning o'zgarishi deb tasniflanadi.

Buxgalteriya hisobidagi o'zgarishlarni va xatolarni tuzatishni tushunish.

Moliya bozorlari uchun to'g'ri va ishonchli moliyaviy hisobot bo'lishi shart. Ko'pgina korxonalar, investorlar va tahlilchilar o'zlarining qarorlari va fikrlari uchun va to'liq ishonchli bo'lishi kerak. Oldingi moliyaviy hisobotdagi har moliyaviy hisobotga ishonadilar. Moliyaviy hisobotlarda xatolar, noto'g'ri

ma'lumotlar qanday o'zgarishlar yoki xatolar moliyaviy hisobotlarning taqqoslanuvchanligini pasaytiradi va shuning uchun tegishli ravishda ko'rib chiqilishi kerak.

Buxgalteriya hisobidagi o'zgarishlar va xatolarni tuzatish bo'yicha ko'rsatmalar ikkita asosiy buxgalteriya standartlari organlari tomonidan tuzilgan: FASB va IASB. Ikkalasi buxgalteriya hisobi qoidalari va tamoyillarini har xil talqin qiladilar, ammo iloji bo'lsa, bir xillikni yaratish uchun birgalikda ishlaydi.

FASBning 154-sonli bayonotida buxgalteriya hisobidagi o'zgarishlar va xatolarni tuzatish bilan bog'liq masalalar ko'rib chiqilgan bo'lsa, IASBning Buxgalteriya hisobi xalqaro 8-standarti, *Buxgalteriya siyosati, buxgalteriya bahosidagi o'zgarishlar va xatolar* shunga o'xshash ko'rsatmalarni taklif qiladi.

Qoidalamning asosiy yo'nalishlari quyidagilardir:

- Buxgalteriya tamoyilining o'zgarishi.
- Buxgalteriya hisobining o'zgarishi.
- Hisobot beradigan shaxsning o'zgarishi.
- Oldindan chiqarilgan moliyaviy hisobotdagi xatoni tuzatish.

Birinchi uchta narsa "buxgalteriya hisobidagi o'zgarishlar", ikkinchisi "buxgalteriya xatosi" ostida joylashgan.

Buxgalteriya hisobidagi o'zgarishlar.

Buxgalteriya hisobi printsiplining o'zgarishi.

Birinchi buxgalteriya o'zgarishi, buxgalteriya tamoyilining o'zgarishi, masalan, daromadning qachon va qanday tan olinishi o'zgarishi, bu umumiy qabul qilingan buxgalteriya tamoyilidan (GAAP) boshqasiga o'tish. Kompaniyalar odatda buxgalteriya hisobining ikkita tamoyilini tanlashi mumkin, masalan, oxirgi chiqishda (LIFO) zaxiralarni baholash usuli bilan birinchi, birinchi chiqishda (FIFO) usulda.

Bu oldingi moliyaviy hisobotlarni qayta ko'rib chiqishni talab qiladigan orqaga qaytish o'zgarishi. Yangi printsiptan foydalanilgandek hisoblash uchun avvalgi moliyaviy holatlar qayta ko'rib chiqilishi kerak. Moliyaviy hisobotni qayta ko'rib chiqishga yo'l qo'yilmaydigan yagona vaqt - bu o'zgarishlarni hal qilish uchun har

qanday harakat qilingan va bunday hisoblash maqsadga muvofiq emas deb hisoblanadi.

Buxgalteriya hisobidagi o'zgarish.

Ikkinchi buxgalteriya o'zgarishi, buxgalteriya bahosidagi o'zgarish bu bahoning o'zgarishi. Bu shuni anglatadiki, moliyaviy hisobotda hisob-kitoblarning jiddiy o'zgarishi qayd etiladi va o'zgarish oldinga siljiydi. Masalan, amortizatsiya usulining o'zgarishi bo'lishi mumkin.

Hisobot beruvchi tashkilotning o'zgarishi.

Uchinchi buxgalteriya o'zgarishi - bu boshqa hisobot beruvchi tashkilotga olib keladigan moliyaviy hisobotning o'zgarishi. Bunga hisobotlarning moliyaviy hisobotlarini konsolidatsiya qilingan holda o'zgarishi, shuningdek, birlashtirilgan konsolidatsiya qilingan moliyaviy hisobotni tashkil etuvchi alohida sub'ektlar yoki o'zgaruvchan sho'ba korxonalaridan farq qiladi. Bu, shuningdek, moliyaviy hisobotlarni qayta ko'rib chiqishni talab qiladigan orqaga qarab o'zgarishdir.

Buxgalteriya xatolari.

Buxgalteriya hisobidagi xatolar - bu avvalgi moliyaviy hisobotlarda yo'l qo'yilgan xatolar. Bunga xarajatlarni noto'g'ri tasniflash, aktivni eskirmaslik, zaxiralarni noto'g'ri hisoblash, buxgalteriya tamoyillarini qo'llashdagi xato yoki nazorat kiradi. Xatolar retrospektiv bo'lib, moliyaviy holatni qayta hisoblashni o'z ichiga olishi kerak.

			unosabatlarni o'zida ifodalaydi.
byudjet subventsiyasi	Budget subvention	Бюджетная субвенция	qonun hujjatlarida nazarda tutilgan tartibda ma'lum maqsadlarga sarflash sharti bilan qori byudjetdan quyi byudjetga (haq olmay) ajratiladigan il mablag'lari.
byudjet tashkilotlari	Budget organization	Бюджетные Организации	avlat byudjetida unga zimmasiga yuklatilgan vazifalarni bajarish bilan bog'liq faoliyatni olibiyalashirishning asosiy manbaya bo'lgun byudjetdan mablag' ajratish nazarda tutilgan hujjatlar, davlat qo'mitasi, idora, davlat tashkiloti.
byudjet taqchilligi (defitsiti, kamomadi)	Budget deficit	Бюджетный дефицит	har qanday davrda byudjet darajalarining byudjet daromadlaridan ortiq bo'lgan kamomati.
Davlat byudjeti daromadlari	Revenues of the state budget	Доходы государственного бюджета	byudjet tarkibiga quyidagilarni oladi: 1) qonun hujjatlarida belgilangan daromadliqlar, yig'imglar, bojlar, shuningdek, majburiy to'lovlar shu jumladan soliq bo'lmagan boshqa daromadliq shumlar, 2) davlatning moliyaviy faoliyatlarining natijalari va boshqa aktivlarining sotilishi, berilishi va sotishga berilishidan keladigan daromadlar, 3) qonun hujjatlariga muvofiq meros olish, meros qabul etish huquqi bo'yicha davlat daromadliqlariga o'tgan pul mablag'lari, 4) yuridik va jismoniy shaxslardan, shuningdek, xorijiy davlatlardan keladigan qaytarilmaydigan pul mablag' shumlari, 5) rezident — yuridik shaxslarga va xorijiy davlatlarga berilgan byudjet ssudalarini qaytarish hisobiga berilgan pul mablag' to'lovlar, 6) qonun hujjatlarida nazarda tutilgan boshqa daromadlar.
Davlat byudjeti	State budget	Государственный бюджет	avlat pul mablag'larining (shu jumladan, davlat maqsadli fondlari

			ablag'larining) tarkazlashtirilgan fondi bo'lib, unda daromadlar manbalari va ular dan tushumlar miqdori, shuningdek, moliya yili davomida aniq maqsadlar uchun ajratiladigan ablag'lar sarfi yo'nalishlari va miqdori nazarda tutiladi.
Davlat ichki qarzlari	Domestic debt	Внутренний долг	Davlat tomonidan ichki mablag'ni jalb qilish natijasida paydo bo'lgan hukumat majburiyatlarining g'indisi.
Davlatning tashqi qarzi	Foreign debt	Внешний долг	Davlat tomonidan xorijdan mablag'ni jalb qilish natijasida paydo bo'lgan hukumat majburiyatlarining g'indisi.
Davlat qarzi	State debt	Государственный долг	Davlat tomonidan ichki mablag'ni va xorijdan mablag' jalb qilish natijasida paydo bo'lgan hukumat majburiyatlarining yig'indisi.
Dotatsiya	Dotation	Дотация	Davlat byudjetidan tashqari aytilmaydigan tartibda beriladigan pul mablag'lari, zarar (xiron)larni qoplash uchun korxonalar va tashkilotlarga beriladigan davlat nafaqalari. Zarar (xiron)lar korxonaga bog'liq bo'lmagan sabablarga ko'ra byudjega kelgan paytda istisno sifatida dotatsiya berilishi mumkin.
Imtiyoz	Privilege	Привилегия	Davlat tomonidan ma'lum bir majburiyatlarni bajarishdan qisman (yoki to'liq) ozod etish, ma'lum bir shartsharoitlarga (qulayliklarga) ega bo'lish, masalan, soliq imtiyoziga.
Mahalliy byudjet	Local budget	Местный бюджет	Davlat byudjetining tegishli qismi bo'lib, tuman, shahar pul mablag'lari fondini tashkil etuvchi qismi bo'lib, unda daromad manbalari va ularning tushumlari miqdori, shuningdek, moliya yili davomida aniq maqsadlar uchun ajratiladigan mablag'lar sarfi yo'nalishlari va miqdori nazarda tutiladi.

			tiladi.
Respublika byudjeti	The Republican Budget	Республиканский бюджет	avlat byudjetining umumdavlat sidagi tadbirlarni oliyalashtirishda qiyoslanadigan qismi bo'lib, unda daromad manbalari va xarajatlardan tushumlar miqdori, jumladan, moliya yili davomida qilingan ishlar uchun zarur bo'lgan mablag'lar sarfi va boshqalar miqdori nazarda tutiladi.
Soliqlar	Taxes	Налоги	qonunda belgilangan tartibda davlat va mahalliy hokimiyatlar tomonidan fuqarolardan va tashkilotlardan va fuqarolar va tashkilotlar tomonidan davlat yoki mahalliy byudjetga olinadigan majburiy to'lovlar. Soliq, yig'im, boshqalar va boshqa to'lovlar qonun bilan belgilangan tartibda va shartlarda fuqarolar tomonidan tegishli darajadagi byudjetlarga yoki mahalliy byudjetdan tashqari fondlarga majburiy badallarning to'lanishi shartlidir. Belgilangan tartibda olinadigan soliqlar, yig'imlar, boshqalar va boshqa to'lovlarning yig'indisi soliq zimini tashkil etadi.
Soliq tizimi	Tax system	Налоговая система	qonun bilan belgilangan doirasida (hududida) fuqarolardan (yuridik va jismoniy shaxslardan) belgilangan tartibda olinadigan soliqlar, yig'imlar va boshqalar to'lovlar hamda ularning tarkibiy tuzilishining shakli va shartlari yig'indisi.
Soliq qonunchiligi	Tax legislation	Налоговое законодательство	avlatda soliqlarning turi, ularni o'ldirish mexanizmi va soliq majburiyatlarining vujudga kelishi, o'zgarishi va to'xtatishini tartibga soluvchi yuridik me'yorlar yig'indisi; moliyaviy huquq

			stituti. Soliq huquq davlatning ijmoy-iqtisodiy tuzilishi (jurilishi), uning vazifa va funksiyalari bilan belgilanadi.
Soliq badallari (to'lovlari)	Tax payments	Выплата налогов	liq qonunchiligi bo'yicha belgilangan tartibda va muddatda soliq to'lovchilar tomonidan to'lanadigan, hisoblangan yoki ajratilgan soliq to'lovlardir. Ularni hisoblash tartibi har bir soliq turi bo'yicha ajratilgan binoan aniqlanadi.
Soliq tushumlari	Tax revenues	Налоговые поступления	oliya vazirligi tomonidan ajratilgan byudjet daromadlari va xarajatlari klassifikatsiyasining daromadlari qismidagi har bir soliq va boshqa majburiy to'lovlarga ajratilgan qism, band, kod va kodga muvofiq vakolatli organlarning hisob-kitob shartiga ajratiladigan, hisoblangan va ajratilgan kelib tushgan soliq badallari (to'lovlari) va moliyaviy funksiyalar.
Soliq hisob-kitoblari	Tax calculations	Налоговые расчеты	yuridik shaxslar tomonidan bunda ko'zda tutilgan muddatlarda buxgalteriya hisoboti bilan birgalikda soliq organlariga ajratilgan etilib, o'zida ma'lum sabbot davri mobaynida to'lanishi zim bo'lgan hisoblangan to'lovlar summasini aks ettiradi. Soliq summalarini hisoblash tartibi soliq qonunchiligiga ko'ra har bir soliq turi bo'yicha alohida-alohida belgilangan.
Soliq nazorati	Financial control	Финансовый контроль	yuridik va jismoniy shaxslar tomonidan soliq va boshqa majburiy to'lovlarning to'liq va to'g'ri vaqtida to'lanishini ta'minlash uchun nazorat.
Soliq to'lovchilar	Tax payers	Налогоплательщики	hujjatlariga ko'ra soliq to'lash majburiyati yuklangan jismoniy va yuridik shaxslar tomonidan to'lovchilarning boshqa

			ifalari.
Soliqqa tortish ob'ektlari	Objects of taxation	Объектом налогообложения	<p>omunga muvofiq foyda (daromad), ma'lum bir tovarlar (tashvish) yimati, yuridik va jismoniy shaxslarning mulki, mol-mulkni taqdim etish, (meros, taqdim etish), qimmatbaho qog'ozlar bo'yicha sertifikatlar, faoliyatning ayrim qismlari va boshqalar tushirib berilgan iborat. Soliqqa tortishning bir qismi bir turdagi soliq bilan taqdim etilgan muddatda (oy, chorak, yarim yil, yil) bir marta soliqqa tortilishi mumkin.</p>

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi – T.: O'zbekiston, 2014. – 46 b.
2. O'zbekiston Respublikasi Soliq Kodeksi. O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari to'plami, 2020 yil yanvar.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi 28 dekabr 2018 yil. Toshkent, Xalq so'zi gazetasi.
4. Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. – Toshkent: “O'zbekiston” NMIU, 2017. – 488 b.
5. Mirziyoev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. – Toshkent : O'zbekiston, 2016. - 56 b.
6. Mirziyoev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2016 yil yakunlari va 2017 yil istiqbollariga bag'ishlangan majlisidagi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining nutqi. // Xalq so'zi gazetasi. 2017 yil 16 yanvar, №11.
7. Mirziyoev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash–yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. Toshkent: “O'zbekiston”, 2017. – 48 b
8. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni “O'zbekiston respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida” 2017 yil 7 fevral. PF-4947-son.
9. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni “Soliq ma'murchiligini tubdan takomillashtirish, soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarning yig'iluvchanligini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida” 2017 yil 18 iyul. PF-5116-son.
10. Davlat soliq xizmati organlari faoliyatini huquqiy tartibga solishni yanada takomillashtirish to'g'risida Vazirlar Mahkamasining 2017 yil 28 avgustdagi 677-son qarori.
11. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 22 yanvardagi “2017-2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasini “Faol tadbirkorlik, innovatsion g'oyalar va

- texnologiyalami qo'llab-quvvatlash yili" da amalga oshirishga oid davlat Dasturi to'g'risida" gi PF-5308-sonli Farmoni..
12. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 26 dekabrda gi "O'zbekiston Respublikasining 2019 yilgi asosiy makroiqtisodiy ko'rsatkichlari prognozi va Davlat byudjeti parametrlari to'g'risida" gi PQ-4086-son qarori.
 13. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 31 mayda gi "Imtiyozlar va preferentsiyalar berish tartibini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida" gi qarori
 14. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 29 iyunda gi "O'zbekiston Respublikasining soliq siyosatini takomillashtirish kontseptsiyasi to'g'risida" gi Farmoni
 15. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Soliq ma'muriyatchiligini takomillashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" gi qarori 2019 yil 10 iyul PQ-4389-son
 16. Tagaev A., F. Xashimato va b. Soliq nazorati: O'quv qo'llanma. -T.: Yangi asr avlodi, 2010. - 84 b.
 17. Xomma A, Tangirqulov A, Toshmatov Sh, Norqo'ziev I va Roziqovlar N. Soliq qarzi va uni undirish. O'quv qo'llanma. - T.: O'quv qo'llanma, "Yangi asr avlodi", 2011.
 18. Toshmatov Sh Soliq to'lovchilar bilan ishlash: O'quv qo'llanma.-T. Yangi asr avlodi, 2010 y. - 112 b.
 19. Aleksandrov I.M. Nalogi i nalogooblojenie: Uchebnik. M. Dashkov i K, 2009.-227 s.
 20. Barulin S.V., Ermakova E.A., Stepanenko V.V. Nalogoviy menejment. Uchebnik. - M.: Izdatelsko-torgovaya korporatsiya «Dashkov i Ko», 2011. - 332s.
 21. Gadoyev E.F., Kuziyeva N.R., Ashurova N.B, O'rmonov J.J. Soliq siyosati strategiyasi. Darslik. - T.: "El-press", 2013. - 272 b.
 22. Gadoev E. i dr. Nalog na pribil. Uchebno-prakticheskoe posobie. - T.: Norma, 2011. - 356 s.

23. Gadoev E.F. i dr. Uproshchyonnaya sistema nalogooblojeniya: Uchebno-prakticheskoe posobie. - T.: Norma, 2011.- 324 s.
24. Gadoev E.F. i dr. Kosvennie nalogi. Uchebno-prakticheskoe posobie. -T.: Norma, 2011.- 220 s.
25. Vahobov A., Jo'raev A. Soliqlar va soliqqa tortish: Darslik. - T.:Sharq, 2009.-448 b.
26. S. E. Narishkina, T. Ya. Xabrievoy. Administrativnaya reforma v Rossii. Nauchno-prakticheskoe posobie M.: Yuridicheskaya firma «KONTRAKT»: INFRA-M, 2016. 352s.
27. Ponomarev A. P., Ignatova T. V. Nalogovoe administrirovanie v Rossiyskoy Federatsii: Ucheb. posobie. M.: Finansi i statistika, 2016. 288s.
28. Abramov A. P., Makarov A. I. Noviy kod byudjetnoy klassifikatsii — nekotorie voprosi i problemi // Organizatsionno-ekonomicheskie osnovi bankovskogo menedjmenta: Sb. statey / Otv.
29. Haydarov N.H. Soliqlar va soliqqa tortish masalalari. O'quv qo'llanma. Akademiya. - T.: 2007. - 214 b.
30. Deborah Schanz, Sebastian Schanz. Business Taxation and Financial Decisions (Germany), Springer. 2011
31. IMF Working Paper. Tax Revenue Forecasts in IMF-Supported Programs. Mikhail Golosov and John King. International Monetary Fund. WP/02/236
32. Donald J., Boyd and Lucy Dadayan. Institute State tax revenue forecasting accuracy. Technical Report. Rockefeller institute of government State University of New York. September 2014. www.rockinst.org.
33. Taxation in Turkey. Elk Adem Cad. The presidency of revenue administration department of taxpayer services. Publication no : 42. Dikmen - Ankara – Turkey. Revised in March-2017 (47p.)(13p).
34. Executive programme tax laws and practice. Study material. Module paper

Internet saytlari

1. www.gov.uz – O‘zbekiston Respublikasi xukumat portali.
2. www.lex.uz– O‘zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi.
3. www.soliq.uz O‘zbekiston Respublikasi Soliq Qo‘mitasi sayti.
4. www.mf.uz O‘zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi sayti.
5. www.norma.uz Elektron xuquqiy sayti.
6. www.stat.uz O‘zbekiston Respublikasi Statistika Qo‘mitasi sayti.

**B.S.Berdiyev, X. T. Jumanov,
G.B. Bababekova, N. X. Isayeva**

SOLIQLAR VA SOLIQQA TORTISH